



荷兰华人百年

100 jaar Chinezen in Nederland

荷兰百年华人志庆基金会 编

Stichting 100 jaar Chinezen in Nederland

在这个金碧辉煌的郁金香之国创建美好生活的多彩画卷。值此华人安家荷兰、创业荷兰百年纪念之际，我们谨以此书追溯荷兰的百年足迹，展现华侨华人贡献荷兰、回馈祖籍国创下的百年业绩，放眼荷兰华侨华人在新时代的作为。一个独具特色的移民群体引起荷兰社会的关注，却弥足珍贵的记载。自16世纪以降，因此，最早来到荷兰的中国移民系从三并在留居荷兰期间接受了基督教洗礼。途中病情发生意外，特请当时在巴'r'的音，而且能讲一口地道的荷兰语。制作过一份中国历代帝王年表。向示，荷兰学者范·希伯尔德（Van Heibolou）中文资料工作的助手，特地从日本爪哇，回

中国人踏上这片遥远的土地，做客拓展。由印尼的爪哇、苏门答腊等地，并一度抵达荷兰的中国人叫恩浦（Impr史上joe nitia）(Rijklof van Goens)，他joe nitia)同行。据记载，患病返为荷兰人表演中国的针灸，介位华682年随新任荷属东印度总督中国亚洲返。前夕，为了找到一位既开荷成章（Tsing Tsang），同赴荷兰中文资料前后约七、八年。关于直接从中国来到荷兰之中国人的记载出现得稍晚些。在1861年出版的《荷兰年刊》(Het Ned据说姆(P. H. Witkamp)以新奇的口吻讲述了一位中国文人“奴年先生”来到荷兰的故事。作者在文中提及，在他的记忆中，land 830年左右。当时，一位拖着长辫走在阿姆斯特丹街上的中国人吸引了包括作者在内的许多年轻人驻足观看，议论纷纷。据一次学于广州。后来，他从香港搭乘苦力船去西印度，想到那儿“碰碰运气”，没曾想却在古巴流落街头。困境中他遇到了一位者介助下，他来到了阿姆斯特丹。这位中国文人的到来，令许多荷兰人惊诧不已，连荷兰莱顿大学著名的汉学家霍夫曼教授(P荷兰日。奴年先生在荷兰度过了一段愉快的时日后，因思念留在中国的家人，又在霍夫曼教授的帮助下返回故里。19世纪下半叶，H“洋务运动”派官员赴西方国家考察即为当时着力兴办的重要洋务之一。1866年，清朝政府派出了第一个前往欧洲“察中国文馆学生共五。出访法、英、荷、德等欧洲诸国。据斌椿在出访日记中的记载，当他们一行抵达欧洲时，“各国新闻纸，风俗时，多有请见。并绘像以留者。”特别是当他们访问荷兰时，“每日自晨至夕，所寓店前男女老幼云集，引领而望。乘车中国左右，盖以华人为奇观也。”从17世纪初到19世纪末，漫漫数百年，如白驹过隙。从恩浦、周美爹到清政府的洋务官员们，时，历史迈入20世纪之际，一开始有越来越多华人在荷兰这片土地上侨居立足，安家兴业，留下了他们在这个美丽的郁金香之国只是案。从1898年起，首次有11名雇佣华人在阿姆斯特丹轮船公司登记，次年华人船员增至109人，1900年又增至335人，清晰0。于波动。然而，1911年，忽然有多至765名华人船员成为荷兰各远洋公司雇佣的船员，次年又增至1254人，1915年再此后人集聚荷兰主要港口城市鹿特丹和阿姆斯特丹，随即吸引了荷兰传媒及民众的关注。荷兰华人的百年历史，由此正式开篇。至21拥有的商船数占世界第一，被称为“海上马车夫”。尤其是当富庶的东印度群岛(今印尼)成为荷兰的殖民地之后，在阿姆斯特丹就成为当时东西方之间的重要远洋航线。这是一条漫长而艰苦的航线。在当时的技术条件下，远航船只的动力靠烧煤，在特丹中国水手习惯称之为“烧火工”)，承担着既繁重又艰辛的工作。当航船穿越热带风暴区时，不仅锅炉房内的温度时常持续热的，而且还可能因各种骤然而至的风暴灾害而遭遇不测。为了改善司炉工的待遇，荷兰远洋船员在海员工会的组织下，一再保持收效并不理想。1911年6月，全荷海员工会再度号召举行总罢工。罢工委员会组织船员封锁了码头，不准任何人上船工作。行罢一艘艘货轮只能滞留熄火停泊于港口。但公司老板们却不愿接受船员工会提出的条件，他们悄悄地从英国利物浦、伦敦等地原本工准的。出现了前面提及的荷兰远洋公司突然大批雇佣华人船员的现象。从表面看，华人船员作为罢工的“破坝迅速”而。但是，如果我们认真对那些特殊的历史背景加以剖析，就能认识到那实际上是荷兰华人一段不堪回首的血泪史。者”国内陆地区招募船员，招募中国船员大多只能通过其在香港的中介机构代。华人船员，除来自香港本地外，主要来自与香港毗邻的广东珠江三角洲一带的宝安地区以及台山、开平、恩平、新会四邑。当因此所给予的条件待遇比由欧洲人担任的司炉工低得多，但当时生活在贫困之中的中国人却视之为一条难得的活路，纷纷前去洲公。19世纪末20世纪初，已有宝安人在香港开办“有航公司”，专门介绍乡里乡亲到欧洲人开办的轮船公司当水手。在宝安募。

中，与荷三人民友好相处，共同在这个金巴的郁金香之国创建美好生活的多彩画卷。值此华人安家荷兰、创业荷兰百年走过的百年历程，回首华侨华人为追求美好生活而留下的百年足迹，展现华侨华人贡献荷兰、回馈祖国创下的百年业绩。来自万里之外的中国人作为一个独具特色的移民群体引起荷兰社会的关注，为时不过百年。但是，远在17世纪，就有在当地历史档案中留下了虽然零星、却弥足珍贵的记载。自16世纪以降，荷兰曾经统治今天的印度尼西亚群岛达300年之久，经是中国闽、粤移民集中的地区，因此，最早来到荷兰的中国人系从当时的荷属东印度辗转而来。据说第一位从荷属东印度说荷兰语，于1607年来到荷兰，并在留居荷兰期间接受了基督教洗礼。1681年，时任荷属东印度总督的荷兰人莱克洛弗返回荷兰医治，因担心漫长的海途中病情发生意外，特请当时在巴达维亚（今雅加达）有“神医”之称的华裔中医周美爹医生“能准确地发西文字母”的神奇功效，还用荷人“参”的神效，还用荷人赴巴达维亚。还有一则记载又懂荷兰文，且能够帮他整成章在荷兰为希伯尔德翻译中文资料前后约七、八年。关于直接从中国来到荷兰之中国人的记载出现得稍晚些。在1861 (The Magazine) 上，作者威特卡姆 (P. H. Witkamp) 以新奇的口吻讲述了一位中国文人“奴年先生”来到荷兰的故事。阿姆斯特丹见到中国人大约是1830年左右。当时，一位拖着长辫走在阿姆斯特丹街上的中国人吸引了包括作者在内的许多人，奴年先生出生于中国汕头，求学于广州。后来，他从香港搭乘苦力船去西印度，想到那儿“碰碰运气”，没曾想却在古长，在这位善良的荷兰船长的帮助下，他来到了阿姆斯特丹。这位中国文人的到来，令许多荷兰人惊诧不已，连荷兰莱顿 (Lemman) 都专门约见他，晤谈数日。奴年先生在荷兰度过了一段愉快的时日，因思念留在中国的家人，又在霍夫曼教授清政府内的改良派们兴起了一场“洋务运动”，派官员赴西方国家考察即为当时着力兴办的重要洋务之一。1866年，清朝的“代表团”，由斌椿父子率同文馆学生共五人出访法、英、荷、德等欧洲诸国。据斌椿在出访日记中的记载，当他们臣将至，两月前已喧传矣。比到时，多有请见，并绘像以留者。”特别是当他们访问荷兰时，“每日自晨至夕，所寓店皆追随前后，并肩累迹，指话左右，盖以华人为奇观也。”从17世纪初到19世纪末，漫漫数百年，如白驹过隙。从恩浦、兰这片土地上的匆匆过客。当历史迈入20世纪之际，方开始有越来越多华人在荷兰这片土地上侨居立足，安家兴业，留下痕迹。根据荷兰远洋公司残存的档案记载，从1898年起，首次有11名受雇华人在阿姆斯特丹轮船公司登记，次年华人船员增年间，华人船员基本在100—200人上下波动。然而，1911年，忽然有多至765名华人船员成为荷兰各远洋公司雇佣的船人。骤然增加的数百上千名华人集聚荷兰主要港口城市鹿特丹和阿姆斯特丹，随即吸引了荷兰传媒及民众的关注。荷兰17世纪就成为当时的海上强国，拥有的商船数占世界第一，被称为“海上马车夫”。尤其是当富庶的东印度群岛(今印尼)鹿特丹两大港口与爪哇岛之间，就成为当时东西方之间的重要远洋航线。这是一条漫长而艰苦的航线。在当时的技术条件炉房内日夜工作的司炉工(当时中国水手习惯称之为“烧火工”)，承担着既繁重又艰辛的工作。当航船穿越热带风暴区60度的高温，为常人所难以忍受，而且还可能因各种骤然而至的风暴灾害而遭遇不测。为了改善司炉工的待遇，荷兰远洋，要求提高工资，改善待遇，但收效并不理想。1911年6月，全荷海员工会再度号召举行总罢工。罢工委员会组织船员封的鹿特丹港口顿时死气沉沉，一艘艘货轮只能滞留熄火停泊于港口。但公司老板们却不愿接受船员工会提出的条件，他佣了大批华人船员，前来顶替罢工船员的位置，于是出现了前面提及的荷兰远洋公司突然大批雇佣华人船员的现象。从表入荷兰，似乎为华人入荷抹上了一缕阴影。但是，如果我们认真对那一特殊的历史背景加以剖析，就能认识到那实际上是员入荷，有其特定的历史背景。20世纪以前，欧洲的远洋公司尚不易直接进入中国内陆地区招募船员，招募中国船员大多最早受雇于欧洲远洋公司的中国船员，除来自香港本地外，主要来自与香港毗邻的广东珠江三角洲一带的宝安地区以及台在中国招募“烧火工”时，尽管所给予的条件待遇比由欧洲人担任的司炉工低得多，但当时生活在贫困之中的中国人却视据我1997年在广东宝安地区的调查，19世纪末20世纪初，已有宝安人在香港开办“行船馆”，专门介绍乡里乡亲到欧洲人

本书书名由中华人民共和国全国归侨侨眷联合会主席林军题写

Titel van het boek is gekalligrafeerd door de heer Lin Jun, voorzitter van All-China Federation of Returned Overseas Chinese.

生为昆斯治病的同时，曾在荷兰居住了大半年后，于物学研究，1830年从亚洲到了华裔知识分子郭成章

荷 兰 华 人 百 年

100 Jaar Chinezen In Nederland



荷兰百年华人志庆基金会
杨华根主席

Wah Kun Yeung, Voorzitter
Stichting 100 jaar Chinezen in
Nederland

《荷兰华人百年》经过各方面的共同努力与友好合作，已经顺利完成。我们相信这是一项很有意义的成果，希望大家能细细品读。

《荷兰华人百年》以回溯历史、采访普通华人家庭、搜集活动图片等多种形式展现华人来荷的百年历史和现状。遗憾的是，由于篇幅有限，在采访荷兰华人家庭时，只能选择若干已经在荷兰居住四代以上、来自不同祖籍地等各具一定代表性的家庭作为采访对象。

根据荷兰远洋公司残存的档案记载：虽然1898年就有华人受雇于阿姆斯特丹轮船公司，但受雇于荷兰轮船公司的华人船员数量明显增加则发生于1911年，其时，数以千计的华人在荷兰各远洋航船上从事繁重艰苦的烧火、水手等工作。而且，在那之后，来荷兰工作、定居、发展事业的华人越来越多，至今已有百年，荷兰华侨华人总数也增加到十数万。如今，华人已经是荷兰一个重要的少数民族，遍布荷兰的餐饮业、政府机关、公司企业、学校医院以及研究机关。一代又一代华人积极融入荷兰社会，与荷兰人民同努力，共奋斗，为荷兰的经济、科技和社会发展做出了自己应有的贡献。百年业绩，有目共睹。

百年前历尽艰辛来到荷兰的华人，谋生于荷兰社会最底层。上个世纪30年代世界经济大危机时，失去工作的华人曾经不得不在街头以卖“花生糖”为生，那时，许多善良的荷兰人为华人雪中送炭，共度难关，对此，荷兰华人一直心存感激，铭记在心。二次大战结束后，随着荷兰经济的复兴，荷兰华人也靠自己的勤劳，努力和节俭积聚了一定的财富，开设中国餐馆，把中华饮食介绍给荷兰民众。近百年来，餐饮业一直是华人最重要的谋生领域，而无数荷兰民众也正是通过中国的饮食文化而进一步认识了中华民族和丰富多彩的中华文化。华人在荷兰，勤劳，守法，友好，善良，积极融入荷兰社会，受到荷兰政府和民众的赞扬和尊重。

荷兰华人分别来自印尼，苏里南，香港和中国大陆。华人移民源源进入荷兰，为荷兰华人社会的成长壮大输入了强大的生力军，奠定了今日荷兰华人社会人口的基本结构。虽然华人来自不

序

杨华根

同地域，操不同方言，但是，同为炎黄子孙，对于中华文化和中华传统有共同的认识，对于继承中华传统，弘扬中华文化有相同的看法和共同的行动。现在中华文化已经通过一代代荷兰华人华侨的薪火相传，身体力行，成为荷兰社会多元文化的组成部分。

新中国成立后，尤其是在中国改革开放后，中国和荷兰的关系在不断增进了解、深化友谊的轨道上飞速发展。华人也因为祖籍国的强大而扬眉吐气，荷兰华人在努力拓展自己事业的同时，

也积极推动中荷经贸发展，促进中荷文化交流。过去华人基本上以餐馆业为生，现在许多华人已开始转向贸易、旅馆、房地产、文化事业等不同领域。尤其是在荷兰出生成长的新一代华人，他们得益于荷兰良好的教育环境，熟悉荷兰的语言、文化、习俗，了解荷兰的法律和制度，已经有越来越多的年轻一代华人成为律师、会计师、医生、教师、电脑专家，成为学有专长的新一代社会精英。

我们也注意到，虽然荷兰政府已经把华人列入少数民族，但华人终究是一个外来的移民族群，荷兰政府制定的任何一项移民新政策，修订任何一项已有的经济法规，都可能直接影响荷兰华人企业的发展。荷兰华人既要遵守荷兰的法律法规，主动融入当地社会，也要大胆地捍卫自己的合法权益，积极参政议政。我们相信，荷兰华人年轻一代将会担当起这一历史重任。

华人移民荷兰已经百年，华人社团始终是团结华人，服务华人，带领华人不断前进的有效组织形式。在荷兰华人社会中，无论是联谊会，同乡会，联合会，运动会，还是各种专业组织，文化组织，大家都为团结广大侨胞，提升华人素质，促进华人之间的团结和友谊做了许多有益的工作。有的社团热心开办中文学校，支持中文教育，弘扬中华文化；有的社团经常举办各种培训活动和知识讲座，帮助华人了解荷兰政府的政策法律；有的社团特别为老人、妇女提供服务，让他们在荷兰生活得更愉快更健康；而且，许多社团在发动华人支持家乡建设的同时，也主动为增进中荷两国政府和人民的友谊做贡献。

一百年在人类历史的长河里只是弹指一挥间，但是，刚刚过去的一百年却是荷兰华人社会历史一段具有深刻意义的历程。荷兰华人百年奋斗，写下了壮丽的历史篇章，印证了时代的进步！今后，荷兰华人还将不断努力，与友好的荷兰各族人民一起共创未来。

荷兰华人的明天一定更美好！

Inleiding

Na een gezamenlijke inspanning en een vruchtbare samenwerking is het boek "Honderd jaar Chinezen in Nederland" dan eindelijk af. Dit boek biedt een rijke inzage in de Chinese gemeenschap van de afgelopen honderd jaar in Nederland. Voor nieuwkomers, of Chinezen die zich al in Nederland hebben gevestigd, loont het de moeite om dit boek rustig te lezen en ervan te genieten.

"Honderd jaar Chinezen in Nederland" schetst door middel van interviews en illustraties de 100-jarige geschiedenis van Chinezen in Nederland en de huidige situatie van deze Chinese gemeenschap. In verband met de omvang van het boek konden we niet alle interviews publiceren. We hebben getracht de meest representatieve selectie te maken, die naar ons idee, de geschiedenis van de Chinezen het best weergeeft.

Volgens de archieven van Holland Ocean Company werden er in 1898 voor het eerst Chinezen in dienst genomen door een Amsterdams scheepvaartmaatschappij. In de daarop volgende jaren nam het aantal Chinese zeelieden in Nederland steeds meer toe. In 1915 werkten er 2.165 Chinezen voor verschillende Nederlandse scheepvaartmaatschappijen. In erbarmelijke omstandigheden moesten de Chinezen zware arbeid verrichten (zoals de kolentokers en zeelieden). Langzamerhand nam de toestroom van Chinezen naar Nederland steeds meer toe. Deze geschiedenis beslaat honderd jaar, en intussen telt Nederland al meer dan 100.000 Chinezen. De Chinese gemeenschap in Nederland is een belangrijke bevolkingsgroep geworden. In alle geledingen van de maatschappij, zoals de overheid, het onderwijs, de universiteiten, gezondheidszorg en de horeca spelen Chinezen een steeds belangrijker rol. De Chinese gemeenschap heeft generaties lang een belangrijke bijdrage geleverd aan de economie, handel, wetenschap, technologie en de sociale ontwikkeling van Nederland.

Honderd jaar geleden behoorden Chinezen tot de laagste sociale klasse in Nederland. Om te kunnen overleven gingen werkloze Chinezen na de Tweede Wereldoorlog de straat op, om pindakoekjes en andere kleine handelswaar te verkopen. Door hard werken en zuinig te leven, slaagden zij erin om geld apart te houden en dit te investeren in een Chinees restaurant. Het ontstaan van de Chinese restaurants bracht Nederland het gevarieerde Chinese eten. In deze honderd jaar was het werken in een Chinese restaurant het meest beoefende beroep van Chinezen in Nederland. Door het Chinese

restaurant kreeg ook de Chinese gemeenschap meer gezicht en begrip. Chinezen in Nederland zijn ijverig, vriendelijk, goed geïntegreerd en houden zich aan de regels. Deze specifieke Chinese eigenschappen worden door de Nederlandse overheid en haar burgers alomtewees gewaardeerd en gerespecteerd.

De Nederlandse Chinezen zijn voornamelijk afkomstig uit Indonesië, Suriname, Hongkong en het vasteland van China. Na de Tweede Wereldoorlog kende Nederland vier Chinese immigratiegolven. Deze Chinese migranten, die voor een sterke groei van het aantal Chinezen in Nederland zorgden, zijn bepalend geweest voor de huidige etnische samenstelling van de Chinese gemeenschap in Nederland. Hoewel de Nederlandse Chinezen afkomstig zijn uit verschillende delen van China en verschillende dialecten spreken, hebben zij allen een gemeenschappelijke cultuur, voertaal en traditie. Over het behouden van de Chinese cultuur en traditie hebben ze allemaal dezelfde gedachte, en handelen daar ook naar. Door de inspanningen van de Nederlandse Chinezen is de Chinese cultuur tegenwoordig een niet weg te denken onderdeel geworden van de multiculturele samenleving van Nederland.

Na de oprichting van de Volksrepubliek China, en vooral na de economische hervormingen in China, is de relatie tussen China en Nederland enorm geïntensiveerd. De Nederlandse Chinezen zijn trots op de snelle groei van China. Ze doen hun best om zich persoonlijk te ontwikkelen, maar willen zich tegelijkertijd ook inzetten om de economische en culturele band tussen China en Nederland verder te versterken. In het verleden werkten de meeste Chinezen in Chinese restaurants. Tegenwoordig vindt men Chinezen ook in andere sectoren zoals de handel, hotellerie, makelaardij en de culturele sector. De volgende generatie krijgt voldoende kansen om verder te studeren en heeft ook weer een hoger opleidingsniveau. Ze hebben in Nederland goed onderwijs gevolgd, spreken vloeiend Nederlands, zijn goed geïntegreerd en zijn bekend met de Nederlandse wetgeving. Tegenwoordig vind je in alle geledingen van de Nederlandse maatschappij Chinezen. Nederland telt steeds meer jonge

Chinese advocaten, accountants, artsen, docenten en ICT-ers. Zoals het Nederlands bedrijfsleven, ziekenhuizen, onderzoeksinstituten en overheidsinstanties. Maar Chinezen behoren toch tot de allochtonen. Hoewel de Chinese bevolking in Nederland tegenwoordig door de Nederlandse overheid als een officiële etnische minderheidsgroep is erkend, speelt het Chinese bedrijfsleven nog geen rol van betekenis in de Nederlandse economie. Hierdoor kan een nieuw immigratiebeleid of een aanpassing van het huidige economische beleid al snel een negatieve impact hebben op de ontwikkeling van Chinese bedrijven in Nederland. De Nederlandse Chinezen realiseren zich terdege dat ze goed moeten integreren, zich aan de regels moeten houden en tegelijkertijd voor hun eigen belangen moeten opkomen. Participatie van de Chinezen in de Nederlandse politiek is al een belangrijk agendapunt geworden. De nieuwe generatie Chinezen zal deze belangrijke historische verantwoordelijkheid op zich nemen.

Chinezen zijn al honderd jaar in Nederland. Het oprichten van verschillende Chinese verenigingen is de beste manier om Chinezen in Nederland te verenigen, elkaar te helpen en te leiden zodat ze samen vooruit gaan. De Chinese verenigingen in Nederland hebben een geschiedenis die meer dan 60 jaar beslaat. Er zijn verschillende soorten verenigingen: de sociale verenigingen, provinciegenotenverenigingen, federaties, beroepsverenigingen en culturele verenigingen. Door middel van het oprichten van Chinese scholen, het organiseren van cursussen en voorlichtingen, het verspreiden van de Nederlandse wetgeving en het steun geven aan de landbouw in China, hebben de Chinese verenigingen in Nederland alle Chinezen verenigd. Ook is het opleidingsniveau van de Chinese gemeenschap flink gestegen, en is de solidariteit en cohesie in de Chinese gemeenschap in Nederland daardoor sterk verbeterd. Dit was ook een stimulans voor het verspreiden van de Chinese cultuur en de vriendschappelijke betrekkingen tussen de Chinese en Nederlandse overheid. Honderd jaar zijn voorbij gevlogen. Een tijd die niet onopgemerkt is gebleven. De 100-jarige geschiedenis van de Chinezen in Nederland is het bewijs dat de mensheid op weg is naar betere tijden. De Nederlandse Chinezen zullen de komende tijd hun uiterste best moeten blijven doen voor een mooie toekomst.

Yeung Wah Kun

前言

在我住的城市海牙有许多老人们还清楚地记得在他们的童年时期上世纪三十年代那位站在Boterwaag固定地方贩卖可口花生糖的“花生糖小贩”。他只是那年代在荷兰的经济危机中奋发图强，自力更生的许许多多的中国人中的一个。但他的求生方式却极有荷兰华人的代表性：自强不息，勤劳努力，忍辱负重。

这本书讲述了关于海牙的那位“花生糖小贩”以及其他百年来在荷兰定居的华人的故事。中国人对荷兰社会所作出的贡献，在此荷兰华人庆百年之际，是值得宣扬及关注的。从最早的华人船员，花生糖小贩到当今社会的年轻华人后代，这漫长的历史路程中有着许多不为人知的故事。书中内容不仅仅涉及到花生糖小贩和中国餐馆，也提到了令人难忘的华人在荷兰社会扎根立足的历史，描述了中国人的勤奋刻苦，自食其力和创业精神；中国人的随遇而安和积极传承中国文化；以及努力上进的新一代高学历华人。

荷兰人常常称自己为“欧洲的中国人”以表示我们有同中国人一样的创业及奋斗精神。我希望我们在今后的日子里能够

不辜负这个荣誉称号。毫无疑问，中国的经济，政治及文化对世界的影响力将在未来的一百年大大提高。有些人把这看成是一种威胁，但我认为我们应该把这看作一件好事，因为中国可以给世界各国提供创造很多机会。重要的是我们要懂得抓住并利用这些机遇，荷兰华人将在此过程中成为连接中荷文化的桥梁，在中荷交往中发挥重要作用。“荷兰华人百年”一书将带您回顾过去，放眼将来。



荷兰首相 Mark Rutte
Foto: RVD/ Palli

Voorwoord

Oudere inwoners van mijn stad Den Haag herinneren zich hem nog uit hun prille jeugd: de ‘pindaman’ die in de jaren dertig van de vorige eeuw op zijn vaste plekje bij de Boterwaag zijn lekkernijen probeerde slijten. Hij was een van die vele Chinezen die in die moeilijke crisisjaren probeerde in ons land de kost te verdienen en een toekomst op te bouwen. En dat deed hij op de manier die zo kenmerkend was en is voor de Chinese gemeenschap in ons land. Hij nam zijn lot in eigen hand, maakte lange dagen en klaagde niet.

Dit boek vertelt het verhaal achter de Haagse pindaman en al die andere Chinezen die zich in de afgelopen honderd jaar in Nederland hebben gevestigd. Het is goed en terecht dat hun bijdrage aan de Nederlandse samenleving bij dit eeuwfeest in het volle licht wordt gezet. Want tussen de eerste Chinese scheepslui en pindaverkopers en de huidige generatie Nederlanders met Chinese wortels ligt een wereld van verhalen die het verdienen verteld te worden. Het zijn verhalen die duidelijk maken dat ‘Honderd jaar Chinezen in Nederland’ veel meer is dan alleen maar pindaverkopers en ‘sambal bij’. Dit boek vertelt een mooie en vaak indrukwekkende geschiedenis. Over hard werken, ondernemerschap en zelfredzaamheid. Over aanpassingsvermogen en behoud van

de eigen cultuur. En over een jonge hoogopgeleide generatie die staat te trappelen om het maximale uit de toekomst te halen.

Nederlanders noemen zichzelf graag de ‘Chinezen van Europa’, om aan te geven dat we dezelfde ondernemende handelsgeest en werklust hebben als de inwoners van China. Vooruitkijkend kan ik alleen maar zeggen dat ik hoop dat we erin slagen deze eretitel waar te maken. Het staat immers buiten kijf dat de economische en daarmee de politieke en culturele betekenis van China de komende honderd jaar enorm gaat groeien. Sommigen zien dat als een bedreiging, maar ik denk dat we het vooral als een kans moeten zien, want China heeft de wereld veel te bieden. Maar dan moeten we die kansen wel willen grijpen en zie ik het goed, dan kan de Chinese gemeenschap in Nederland daarin een belangrijke rol vervullen als hefboom tussen twee culturen. Zo wordt deze terugblik op ‘honderd jaar Chinezen in Nederland’ ook een vooruitblik op een beloftevolle toekomst.

Mark Rutte
Minister-president

题辞 *Een persoonlijke boodschap*

国务院侨务办公室

《荷兰华人百年》刊印志庆

积百年中荷友谊
谱世纪华社新篇

中华人民共和国
国务院侨务办公室

主任 李海峰

二〇一一年五月

“Laten we de 100-jarige vriendschap tussen Nederland en China koesteren, en er een nieuw succesvol hoofdstuk aan toevoegen.”

En persoonlijke boodschap van Li Hai Feng (hoofd van Overseas Chinese Affairs Office of The State Council) uit mei 2011, ter ere van het jubileumboek “100 jaar Chinezen in Nederland”.

题辞 *Een kalligrafische boodschap*

百年艰辛历史，
演绎炎黄子孙何上追求；
世纪创业丰碑，
展示中华文明深厚底蕴。

张军

二〇一一年五月

"De ijver en ambitie die Chinezen in de afgelopen 100 jaar aan de dag legden is een treffende illustratie van de Chinese beschaving."

Een kalligrafische boodschap van Zhang Jun (Ambassadeur van de Chinese ambassade in Nederland) uit mei 2011.

编辑委员名单

主任：陈华钟先生

策划：杨华根先生

张挺宏先生

李佩燕女士

蔡树坚先生

撰稿：李明欢教授

撰稿：赵艳女士

撰稿：刘莎莎女士

撰稿：赵安玉女士

撰稿：马岭梅女士

撰稿：胡允革先生

撰稿：李研研小姐

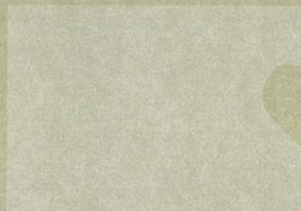
审稿：李佩燕女士

审稿：蔡树坚先生

翻译：张慧女士

设计：柯白莹女士

封面：林苒女士



以上图片来自《多面龙-海牙唐人街1920年-2010年》

Foto afkomstig uit het boek "EEN DRAAK MET VELE
GEZICHTEN, CHINATOWN DEN HAAG 1920-2010"



以上图片来自《多面龙-海牙唐人街1920年-2010年》
Foto afkomstig uit het boek "EEN DRAAK MET VELE
GEZICHTEN, CHINATOWN DEN HAAG 1920-2010"

Lijst van de redactie

Coördinator: de heer Ding Wa Chong

Beleidsbepalers: de heer Yeung Wah Kun

de heer Chang Ting Fen

mevrouw Li Pei Yan

de heer Choi Shu Kin

Auteur Boek: Professor Li Ming Huan

Auteur interviews: mevrouw Zhao Yan

mevrouw Liu Sha sha

mevrouw Zhao An Yu

mevrouw Ma Ling Mei

de heer Hu Yun Ge

mevrouw Li Yan Yan

Corrector: mevrouw Li Pei Yan

de heer Choi Shu Kin

Vertaler CN naar NL: mevrouw Zhang Hui

Redacteur Nederlands: de heer Marco van der Linden

Opmaak: mevrouw Shirley X. H. Ke

Vormgeving omslag: mevrouw Lin Ran

100 JAAR
CHINEZEN
NEDERLAND

目

录

序 杨华根 2

前言 荷兰首相Mark Rutte 4

题辞 中国国务院侨务办公室 李海峰 主任
中国驻荷兰王国大使馆 张军 大使 6

编委会名单 8

目录 10

上篇：荷兰华人百年史 李明欢 著

一、做客荷兰 12

二、立足荷兰 16

- 1、华人船员与“黄祸论”批判 16
- 2、华人水手馆内情 22
- 3、欧陆第一唐人街 28
- 4、“花生糖华人”自救与互助 34
- 5、求学荷兰 42
- 6、荷兰华侨会馆 44
- 7、抗日救国与欢庆胜利 48

三、创业荷兰 64

- 1、华人社会成长壮大 64
 - (1) 印尼华人 64
 - (2) 苏里南华人 70
 - (3) 香港人 76
 - (4) 中国大陆新移民 80
- 2、经济事业多元拓展 94
 - (1) 中餐业遍布荷兰 96
 - (2) 向多元经济领域拓展 108
- 3、融入荷兰 架桥欧亚 114
 - (1) 互助共赢融入荷兰社会 114
 - (2) 积极主动传承中华文化 122

四、走向新时代 132

下篇：人物专访

- 1、行道树—阿姆斯特丹邓家 136
- 2、爱国侨领和空中飞人 150
- 3、梅家四代荷兰创业 162
- 4、“成功的中国人”郭南斋 168
- 5、荷兰，我的太阳 174
- 6、印尼华侨Linda女士 184
- 7、苏里南华侨张元来先生 188
- 8、海牙中桥社会服务中心的创办者蔡素英 192
- 9、胡志光先生辛勤为荷兰侨团工作四十载 198

附录一：百年庆典花絮 206

- 1、荷兰华人百狮起舞庆百年 206
- 2、高尔夫球慈善友谊大赛 210
- 3、开盘敲锣仪式 211

附录二：百年庆典委员名录 212

- 1、百年华人理事成员 212
- 2、百年华人推荐委员成员 214
- 3、百年华人主席团成员 215
- 4、百年华人单位/社团赞助名单 216

附录三：荷兰中文学校名录 218

跋 厉狄勇 220

Inhoudsopgave

INLEIDING Yeung Wah Kun 2

VOORWOORD Mark Rutte
Minister-president 4

PERSOONLIJKE BOODSCHAPPEN hoofd van Overseas Chinese Affairs Office of The State Council Li Hai Feng 6
Ambassadeur van de Chinese ambassade in Nederland Zhang Jun

LIJST VAN DE REDACTIE 8

INHOUDSOPGAVE 10

DEEL 1: HONDERD JAAR CHINEZEN IN

NEDERLAND Hoofdredacteur Li Ming Huan

1. HOOFDSTUK 1: TE GAST IN NEDERLAND 13

2. HOOFDSTUK 2: VESTIGEN IN NEDERLAND 17

2.1 Chinese zeelieden en de kwestie van "Het gele gevaar" 17

2.2 Het Chinese zeemanshuis 23

2.3 Het eerste "Chinatown" in Europa 31

2.4 De opkomst van de "Pinda Chinezen" 37

2.5 Studeren in Nederland 43

2.6 De "Chineeschevereniging in Holland" (Wah Kiu Wei Kun) 45

2.7 De Anti-Japanse nationale acties en de bevrijding 49

3. HOOFDSTUK 3: CARRIÈRE MAKEN IN
NEDERLAND 65

3.1 De groei van de Chinese gemeenschap in Nederland 65

3.1.1 Chinezen uit Indonesië 65

3.1.2 Surinaamse Chinezen 71

3.1.3 Chinezen uit Hongkong 77

3.1.4 Nieuwe immigranten: Chinezen van het vasteland China 81

3.2 De groeiende diversiteit van de Chinese bedrijven 95

3.2.1 De opkomst van de Chinese restaurants in Nederland 95

3.2.2 De ontwikkeling van andere economische sectoren 111

3.3 Integratie in Nederland en de "brug" tussen Europa en Azië 113

3.3.1 Integreeren in de Nederlandse samenleving 113

3.3.2 Het in stand houden van de Chinese identiteit 123

4. VIZIER OP DE TOEKOMST 133

DEEL 2: INTERVIEWS

1. De familie Dun uit Amsterdam: bomen langs de weg 137

2. De Familie Ma: de patriotische overzeese Chinese leider en
de "vliegende trapeze" 151

3. Vier generaties Mei: carrière maken in Nederland 163

4. Koo Yang Chun Pu: de geslaagde Chinees 169

5. Nederland: mijn nieuwe zon 175

6. Linda: de Indonesische Chinees 185

7. Cheung Yue Loi: de Surinaamse Chinees 189

8. Tsai Su Ying: oprichtster van Stichting De Chinese Brug 193

9. Woo Che Kwang: 40 jaar lang met ziel en zaligheid ambassadeur
van de Chinese gemeenschap in Nederland 199

BIJLAGEN (1) HIGHLIGHTS VAN 100
JAAR VIERING 207

1. 100 jaar Chinezen in Nederland: 100 dansende leeuwen 207

2. Chinese benefiet golfwedstrijd 210

3. Gong Ceremonie NYSE EURONEXT 211

BIJLAGEN (2) OVERZICHT VAN ALLE
BESTUREN EN MEEWERKENDE
ZELFORGANISATIES 212

1. Lijst van het bestuur 212

2. Lijst van Comité van Aanbevelingen 214

3. Lijst van Raad van Eeuwgenoten 215

4. Lijst van sponsors 216

BIJLAGEN (3) LIJST VAN CHINESE
SCHOLEN 218

NAWOORD Li Di Yung 220

荷兰华人百年

李明欢 著

中国人生活在荷兰，迄今已逾百年。今日荷兰华人社会，是先辈们梯山渡海、奋斗发展之百年历史的延续，是一个来自遥远东方的移民族群在勤勤恳恳、踏踏实实的努力中，与荷兰人民友好相处，共同在这个金色的郁金香之国创建美好生活的多彩画卷。

值此华人安家荷兰、创业荷兰百年纪念之际，我们谨以此文追溯荷兰华侨华人走过的百年历程，回首华侨华人为追求美好生活而留下的百年足迹，展现华侨华人贡献荷兰、回馈祖国创下的百年业绩，放眼荷兰华侨华人在未来新世纪的发展远景。

一、做客荷兰

来自万里之外的中国人作为一个独具特色的移民群体引起荷兰社会的关注，为时不过百年。但是，远在17世纪，就有中国人踏上这片遥远的土地，做客荷兰，并在当地历史档案中留下了虽然零星、却弥足珍贵的记载。

荷兰自1596年起曾经统治今天的印度尼西亚群岛约350年。由于印尼的爪哇、苏门答腊等地历史上曾经是中国闽、粤移民集中的地区，因此，最早来到荷兰的中国人系从当时的荷属东印度辗转而来。

据说第一位从荷属东印度抵埠荷兰的中国人叫恩浦（Impo），他会说荷兰语，于1607年来到荷兰，并在留居荷兰期间，接受了基督教洗礼。^①

1681年，时任荷属东印度总督的荷兰人莱克洛弗·范·

昆斯（Rijklof van Goens）患病需返回荷兰医治，因担心漫长的海途中病情发生意外，特请当时在巴达维亚（今雅加达）有“神医”之称的华裔中医周美爹（Tjoe Bitia）同行。据记载，这位华人医生“能准确地发西文字母中‘r’的音，而且能讲一口地道的荷兰语”。周美爹抵达荷兰后，在为昆斯治病的同时，曾应邀为荷兰人表演中国的针灸，介绍中国“人参”的神奇功效，还用荷兰文制作过一份中国历代帝王年表，向好奇的荷兰人展示。周美爹在荷兰居住了大半年后，于1682年6月随新任荷属东印度总督离开荷兰赴巴达维亚。^②

还有一则记载显示，荷兰学者范·希伯尔德（Von Siebold）曾长期在日本从事植物学研究，1830年从亚洲返回荷兰前夕，为了找到一位既懂中文，又懂荷兰文，且能够帮他整理中文资料工作的助手，特地从日本去爪哇，而且在那里果然如愿找到了华裔知识分子郭成章（Ko Tsing Tsang），同赴荷兰。据说郭成章在荷兰为希伯尔德翻译中文资料前后约七、

① 关于恩浦的历史记载尚存有许多不清楚之处。1941年4月，荷兰著名汉学家戴文达教授（Prof. J. J. L. Duijvendak）曾撰文纪念荷兰印尼华裔留学生团体“中华会”成立30周年。他在文章中提及：第一个到达荷兰的中国人叫恩浦，会说荷兰语，到荷兰为从事与中国丝绸、瓷器贸易的荷兰商人威布兰特·范·华威克（Wijbrant van Warwijck）工作。研究中荷交往史的包乐史教授（Prof. Leonard Brusse）则认为，明代《东西洋考》中记载“久住大泥”（注：北大年）的“澄人李锦”曾为荷兰人韦麻郎（Wij-barrant）进占澎湖列岛出谋划策，此位“李锦”很可能就是“恩浦”。倘若包乐史的考证是正确的，那么，韦麻郎（即华威克）就不是商人而是军人了，恩浦的身份也有待进一步考证。

② 许云樵校注：《开吧历代史纪》，载[新加坡]《南洋学报》，1953年，第九卷，第33页。

Honderd jaar Chinezen in Nederland

Chinezen wonen al meer dan honderd jaar in Nederland. De huidige Chinese gemeenschap is het resultaat van honderd jaar geschiedenis waarin onze Chinese voorouders hard moesten werken en dikwijls moesten vechten voor hun bestaan. De Chinese gemeenschap is een kleurrijke immigrantengroep die alle typische kenmerken en eigenschappen van Chinezen vertoont. Deze immigrantengroep uit het oosten werkt hard en doet haar uiterste best in de Nederlandse samenleving. De Chinezen zijn goed geïntegreerd en willen, samen met Nederlanders, hier een mooi leven opbouwen.

Nu Chinezen zich 100 jaar in Nederland hebben gevestigd, willen we met dit boek de honderdjarige geschiedenis van Chinezen in Nederland in kaart brengen. Laten we terugkijken naar een verleden waarin onze voorouders, stap voor stap, naar een beter leven streefden. We willen iedereen op de hoogte stellen van de bijdrage die Chinezen hebben geleverd aan de Nederlandse maatschappij en wat ze terugdeden voor hun moederland China. Ten slotte willen we met dit boek vooruitkijken naar de toekomstige ontwikkeling van Chinezen in Nederland.

Hoofdstuk 1: Te gast in Nederland

Het is nog geen honderd jaar geleden dat Chinezen in Nederland voor het eerst werden beschouwd als een volwaardige immigrantengroep. Al in de zeventiende eeuw kwamen de eerste Chinezen als gast naar Nederland. Over deze periode is weinig bekend omdat historische documentatie uit die tijd zeldzaam is. De eerste generatie Chinezen kwam uit Java en Sumatra. Dit had twee redenen. Ten eerste vanwege de koloniale binding met Nederland. Nederland heeft het voormalig Nederlands- Indië sinds 1596 ongeveer 350 jaar gekoloniseerd. Bovendien waren Java en Sumatra destijds populaire immigratieplekken voor Chinezen uit Zuidoost-China en Kanton.

In 1607 kwam een Chinees, genaamd Impo, uit Nederlands-Indië

naar Nederland. Hij wordt gezien als de eerste Chinees die naar Nederland kwam. Tijdens zijn verblijf in Nederland heeft hij zich laten dopen tot christen.❶

In 1681 moest het toenmalige hoofd van Nederlands-Indië, Rijklof van Goens, wegens ziekte terug naar Nederland. Omdat hij bezorgd was dat de lange bootreis naar Nederland zijn ziekte zou doen verergeren, liet hij zich vergezellen door Tjoe Bitia, een "magische" dokter uit het voormalige Batavia (tegenwoordig Jakarta). Volgens historische documenten sprak deze Chinese dokter vloeiend Nederlands. Zo kon hij bijvoorbeeld moeiteloos de "r" uitspreken. Tijdens zijn verblijf in Nederland was Tjoe Bitia niet alleen actief als dokter van Van Goens. Op uitnodiging van de

❶ Over Impo zijn veel onduidelijkheden in het historische archief. In april 1941 schreef de bekende Nederlandse China-expert Prof. J.J.L. Duijvendak een artikel naar aanleiding van het 30 jarig bestaan van de Indonesische Chinese vereniging Zhong Hua Hui. In het artikel werd de eerste Chinees beschreven die naar Nederland kwam en Impo heette. Hij sprak Nederlands en kwam naar Nederland om te werken voor een Nederlandse zakenman Wijbrant van Warwijck die handelde in Chinese zijde en porselein. Volgens de expert van diplomatieke geschiedenis Nederland en China Prof. Leonard Brusse, werd er een Li Kam in het boek "Oost West Oceaan Historie" van de Ming dynastie benoemd. Li Kam werkte voor Nederlander Wijbrant van Warwijck om Penghu eiland van Taiwan te helpen veroveren. Deze Li Kam was zeer waarschijnlijk Impo. Als de veronderstelling van Prof. Leonard Brusse juist is, dan was Wijbrant van Warwijck geen zakenman maar een soldaat. De identiteit van Impo moet dan ook verder onderzocht worden.

八年。^①

关于直接从中国来到荷兰之中国人的记载出现得稍晚些。在1861年出版的《荷兰年刊》(Het Nederlandsch Magazine)上,作者P. H. Witkamp以新奇的口吻讲述了一位中国文人“奴年先生”来到荷兰的故事。

作者在文中提及,在他的记忆中,第一次在阿姆斯特丹见到中国人大约是1830年左右。当时,一位拖着长辫走在阿姆斯特丹街上的中国人吸引了包括作者在内的许多年轻人驻足观看,议论纷纷。据作者介绍,奴年先生出生于中国汕头,求学于广州。后来,他从香港搭乘苦力船去西印度,想到那儿“碰碰运气”,没曾想却在古巴流落街头。困境中他遇到了一位荷兰船长,在这位善良的荷兰船长的帮助下,他来到了阿姆斯特丹。这位中国文人的到来,令许多荷兰人惊诧不已,连荷兰莱顿大学著名的汉学家霍夫曼教授(Prof. Hoffmann)都专门约见他,晤谈数日。奴年先生在荷兰度过了一段愉快的时日后,因思念留在中国的家人,又在霍夫曼教授的帮助下返回故里。^②

Hoezer mijne studie van 't Chineesch sie niet verder heeft uitgestrekt, dan het aanleeren van enkele namen, die meermalen in de geograafie voorkomen, en 't Engelsch en Hollands van Non-ni alleen uit onafhangeende woorden bestaat heeft het mij mogen gelukken met de zoon van 't Hemelsche Rijk in gedachtwisselin te treden. Hoe opgetogen was hij, toen ik het een stuk van Chinese gezigten liet beschouwen en: hoe blijde mij van dienst te zijn, door mij te onderrigten hoe ik Chinese namen moest uitspreken. Wee-zerkerd, dat zoo hij in zijn vaderland terugkeert, hij niet meer van Fa-lan-za, Jing-keim, en Hoeng-Maoe zal gewagen, noch ons voor hen van raven en duivels uitkrijten.

Misschien vertel ik later nog meer van den

先生
奴年
新

zeker nog wel eens van

新

1) Sin-sjang Non-ni (sin-sjang = geneesheer, dokter).
2) Tsjin.

图一:《荷兰年刊》[Het Nederlandsch Magazine], 1861年,第183页上中国人“奴年先生”的中文签名。
Afbeelding 1: Chinese handtekening van Dhr. Nu Nian, "Het Nederlandsch Magazine", 1861, blz. 183.

19世纪下半叶,中国满清政府内的改良派们兴起了一场“洋务运动”,派官员赴西方国家考察即为当时着力兴办的一个重要洋务之一。1866年,清朝政府派出了第一个前往欧洲“察访风俗”的“代表团”,由斌椿父子率同文馆学生共五人出访法、英、荷、德等欧洲诸国。^③据斌椿在出访日记中的记载,当他们一行抵达欧洲时,“各国新闻纸,称中国使臣将至,两

月前已喧传矣。比到时,多有请见,并绘像以留者。”^④特别是当他们访问荷兰时,“每日自晨至夕,所寓店前男女老幼云集,引领而望。乘车出时,则皆追随前后,骈肩累迹,指话左右,盖以华人为奇观也。”^⑤

从17世纪初到19世纪末,漫漫数百年,如白驹过隙。从



图二:19世纪清政府官员访问巴黎

Afbeelding 2: Chinese afgezanten bezoeken Parijs in de negentiende eeuw

恩浦、周美爹到清政府的洋务官员们,都只是荷兰这片土地上的匆匆过客。当历史迈入20世纪之际,方开始有越来越多华人在荷兰这片土地上侨居立足,安家兴业,留下了他们在这个美丽郁金香之国的清晰足迹。

① 该资料由荷兰印尼华裔吴南山提供。见梅旭华:《试述早期华人移民荷兰》,载《华侨华人历史研究》,1994年第1期。

② P. H. Witkamp:《一位中国文人来到了阿姆斯特丹》[Een Chineesch let terkundige te Amsterdam], [荷兰]《荷兰年刊》[Het Nederlandsch Magazine], 1861年,第183页。

③ 张德彝:《西行日记》,张德彝著,钟叔河校点:《航海述奇》,岳麓书社,1985年,第445页。

④ 斌椿著,钟叔河校点:《乘槎笔记》,岳麓书社,1985年,第113页。

⑤ 同上,第539页。

Nederlandse bevolking introduceerde hij de magische werking van Ginseng en maakte Nederland bekend met acupunctuur. Hij schreef ook een artikel over de Chinese dynastie waarin werd weergegeven welke keizer in welk jaartal aan de macht was. Tjoe Bitia verbleef ruim een half jaar in Nederland, waarna hij in juni 1682 met het nieuwe hoofd van Nederlands-Indië terugkeerde naar Batavia. ❶ Volgens andere bronnen werkte de Nederlandse geleerde Phillip Franz von Siebold lange tijd als botanist in Japan. Voor zijn terugkeer naar Nederland in 1830 reisde Von Siebold naar Java om een vertaler te zoeken voor zijn documenten. De Chinese intellectueel Ko Tsing Tsang bleek een geschikte kandidaat. Samen gingen ze naar Nederland. Naar verluidt verbleef hij zeven tot acht jaar in Nederland als vertaler en administrateur voor Von Siebold. ❷

Publicaties over Chinezen die direct uit China naar Nederland kwamen verschenen pas later. In "Het Nederlandsch Magazine" van 1861 beschrijft de schrijver P.H. Witkamp het verblijf in Nederland van de Chinese intellectueel Nu Nian. Volgens de schrijver zag hij in 1830 voor het eerst een Chinees in Amsterdam. In heel Nederland, maar vooral onder jongeren, trok deze Chinees met een lange staart veel aandacht.

Volgens Witkamp werd Nu Nian geboren in Shantou en studeerde hij in Kanton. Later vertrok hij met een arbeidersboot vanuit Hongkong naar West-India om daar zware arbeid te verrichten. Maar onverwachts belandde hij in Cuba en werd hij dakloos. Een Nederlandse kapitein verlostte Nu Nian uit zijn hachelijke situatie door hem naar Amsterdam te verschepen. De komst van deze Chinees was groot nieuws in Nederland. Hij werd zelfs uitgenodigd door de gerenommeerde China-expert van de Leidse universiteit professor Hoffmann om nader kennis te maken. Maar na verloop van tijd kreeg Nu Nian heimwee en keerde hij met hulp van professor Hoffmann terug naar China. ❸

In de tweede helft van de negentiende eeuw ontstond er in China de behoefte aan meer contact met het Westen. Dit resulteerde in de zogenaamde "Westernization Movement". In 1866 stuurde de Chinese overheid de eerste afgezanten naar Europa. De groep werd vertegenwoordigd door de familie Bin Chun en vijf studenten van

hun privéschool. Ze bezochten o.a. Frankrijk, Engeland, Nederland, Duitsland en andere Europese landen. ❹ Volgens het dagboek van Bin Chun was de eerste kennismaking met de Chinezen groot nieuws in Europa. Twee maanden voor hun komst werd er in Europese kranten al over bericht.

"Toen we daar eenmaal waren, werden we overal uitgenodigd. Er werden tekeningen voor ons gemaakt als herinnering. ❺ De mensen waren erg nieuwsgierig naar ons, vooral in Nederland. Iedere dag stonden er mensen voor de deur van onze logeerplaats, van's ochtends vroeg tot's avonds laat. Als we onze logeerplek verlieten werden we constant gevolgd door Nederlanders. We waren een bezienswaardigheid" ❻

Hoofdstuk 2: Vestigen in Nederland

In 1898 kwamen de eerste Chinese zeelieden naar Nederland. Volgens de archieven van Holland Ocean Company kwamen er in dat jaar 11 Chinezen naar Nederland om te werken voor een Amsterdams scheepvaartbedrijf. Een jaar later was het aantal Chinese zeelieden in Nederland opgelopen tot 109 en in 1900 bedroeg hun aantal 335. In de tien opvolgende jaren werkten gemiddeld 100 tot 200 Chinese

❶ Annotatie door Hsu Yun Tsiao, "De oude geschiedenis", Singapore, Journal of The South Seas Society, 1953, nummer 9, blz.183

❷ Deze gegevens werd aangeboden door de Indonesische Chinees in Nederland Wu Nan Shan. Bron: "De eerste Chinese immigranten in Nederland" uit het tijdschrift "Onderzoek naar geschiedenis overzeese Chinezen", 1994, nummer 1.

❸ P.H. Witkamp, "Een Chinese letterkundige te Amsterdam", Nederland, Het Nederlandsch Magazine, 1861, blz.183

❹ Bronnen: Zhang De Yi, "Westbound dagboek", annotatie door Zhong Shu He. "Zee navigatie notitie", Uitgeverij Yue Lu, 1985, blz.445.

❺ Bin Chun, "Notitie van Croucher", Uitgeverij Yue Lu, 1985, blz.113

❻ Bin Chun, "Notitie van Croucher", Uitgeverij Yue Lu, 1985, blz.539

二、立足荷兰

根据荷兰远洋公司残存的档案记载，从1898年起，首次有11名受雇华人在阿姆斯特丹轮船公司登记，次年华人船员增至109人，1900年又增至335人，但此后十年间，华人船员基本在100—200人上下波动。^①然而，1911年，忽然有多至765名华人船员成为荷兰各远洋公司雇佣的船员，次年又增至1254人，1915年再增至2165人。^②骤然增加的数百上千名华人集聚荷兰主要港口城市鹿特丹和阿姆斯特丹，随即吸引了荷兰传媒及民众的关注。荷兰华人的百年历史，由此正式开篇。

1. 华人船员与“黄祸论”批判

荷兰早在17世纪就成为当时的海上强国，拥有的商船数占世界第一，被称为“海上马车夫”。尤其是当富庶的东印度群岛(今印尼)成为荷兰的殖民地之后，在阿姆斯特丹和鹿特丹两大港口与爪哇岛之间，就成为当时东西方之间的重要远洋航线。

这是一条漫长而艰苦的航线。在当时的技术条件下，远航船只的动力靠烧煤，在炎热的锅炉房内日夜工作的司炉工（当时中国水手习惯称之为“烧火工”），承担着既繁重又艰辛的工作。当航船穿越热带风暴区时，不仅锅炉房内的温度时常持续保持着60度的高温，为常人所难以忍受，而且还可能因各种骤然而至的风暴灾害而遭遇不测。

为了改善司炉工的待遇，荷兰远洋船员在海员工会的组织下，一再举行罢工，要求提高工资，改善待遇，但收效并不理想。1911年6月，全荷海员工会再度号召举行总罢工。罢工委员会组织船员封锁了码头，不准任何人上船工作。原本忙碌的鹿特丹港口顿时死气沉沉，一艘艘货轮只能滞留熄火停泊于港

口。

但公司老板们却不愿接受船员工会提出的条件，他们悄悄地从英国利物浦、伦敦等地，迅速雇佣了大批华人船员，前来顶替罢工船员的位置，于是出现了前面提及的荷兰远洋公司突然大批雇佣华人船员的现象。

从表面看，华人船员作为罢工的“破坏者”进入荷兰，似乎为华人进入荷兰抹上了一缕阴影。但是，如果我们认真对那一特殊的历史背景加以剖析，就能认识到那实际上是荷兰华人一段不堪回首的血泪史。

华人船员入荷，有其特定的历史背景。20世纪以前，欧洲的远洋公司还难以直接进入中国内陆地区招募船员，招募中国船员大多只能通过其在香港的中介机构代理，因此，最早受雇于欧洲远洋公司的中国船员，除来自香港本地外，主要来自与香港毗邻的广东珠江三角洲一带的宝安地区以及台山、开平、恩平、新会四邑。当欧洲公司在中国招募“烧火工”时，尽管所给予的条件待遇比由欧洲人担任的司炉工低得多，但当时生活在贫困之中的中国人却视之为一条难得的活路，纷纷前去应聘。根据我1997年在广东宝安地区的调查，19世纪末20世纪初，已有宝安人在香港开办“行船馆”，专门介绍乡里乡亲到欧洲人开办的轮船公司当水手。在宝安不少农村地区，还形成了这样一种风气：男孩长大后，最好的出路就是去香港“上外国公司的大船”当水手。

华人船员上船前多是农村或乡镇青年，刚刚走出封建藩篱，不懂外语，更不懂如何捍卫自己的正当权益。而且，由于他们大多出生于贫穷人家，有些更是在天灾人祸之逼迫下铤而走险，求生大洋，因此，只要有口饭吃，有点钱赚，就根本顾

^① 荷兰轮船公司的早期档案分别存放于鹿特丹和阿姆斯特丹。1915年以后，阿姆斯特丹的部分档案移存海牙。第二次世界大战期间，存放于鹿特丹和海牙的档案均毁于战火。目前可供查阅的只有残存于阿姆斯特丹的部分档案，因而此处所引数字仅仅是在阿姆斯特丹登记的船员，不包括在鹿特丹登记的船员，因而不够完整。但总体趋势可供参考。

^② 参阅拙文：《Amsterdam唐人街的历史变迁》，载[北京]《华人历史研究》1989年第四期，第31—39页。

zeelieden per jaar in Nederland.^① Maar in 1911 steeg het aantal Chinese zeelieden plotseling tot 765. Vanaf dat moment is de honderdjarige geschiedenis van Chinezen in Nederland officieel begonnen. In 1912 bedroeg het aantal Chinese zeelieden in Nederland in totaal 1.254, in 1915 waren dit er 2.165.^② De Chinese zeelieden verbleven meestal in de grote havensteden zoals Rotterdam en Amsterdam. De Chinezen stonden veel in de belangstelling van de Nederlandse pers en de Nederlandse bevolking.

2.1 Chinese zeelieden en de kwestie van "Het gele gevaar"

Al in de zeventiende eeuw was Nederland een sterke zeevarende natie. Nederland had destijds de meeste koopvaardij schepen in de wereld en werd wel de "koetsier op zee" genoemd. Nadat Nederlands-Indië bezet was door Nederland, werd de route tussen Amsterdam, Rotterdam en Java de belangrijkste zeehandelsroute tussen oost en west.

Voor de bemanning op de schepen was dit een lange en zware route. De arbeidsomstandigheden aan boord waren primitief. De stoomschepen voeren op kolen. De kolen moesten dag en nacht brandend worden gehouden door de zogenaamde "kolenstokers". Het werk van de kolenstokers was erg zwaar. Wanneer de schepen door de tropen voeren was het in ketelruimte waar de kolenstokers werkten wel 60 graden Celsius. Dit was bijna niet vol te houden voor de kolenstokers. Bovendien was de reis zelf ook gevaarlijk. In die tijd was een lange reis op zee vol met gevaren. De kans op stormen en andere ongevallen was groot.

Om de arbeidsvoorwaarden van kolenstokers te verbeteren, organiseerde de vakbond van zeelieden een serie stakingen om meer salaris te eisen. Maar de stakingen haalden weinig uit. In juni 1911 riep de vakbond alle zeelieden op om te gaan staken. De vakbond sloot alle havens en verbood de zeelieden te gaan werken. De normaal zo drukke Rotterdamse haven lag ineens stil. De schepen lagen vast aan de kades. De kolen waren gedoofd.

De scheepvaartmaatschappijen gingen niet in op de eisen van de vakbond. Uit Liverpool en Londen werden Chinese zeelieden gehaald

om de stakende zeelieden in Nederland te vervangen. Dit verklaart waarom er toen zoveel Chinese zeelieden naar Nederland kwamen. (zoals hierboven al beschreven)

Oppervlakkig beschouwd was het wel begrijpelijk dat de Chinese zeelieden gezien werden als "indringers". Dat de Chinezen werden ingezet als wapen tegen de staking deed hun reputatie dan ook geen goed. Maar aan de andere kant mogen we ook niet vergeten dat die periode voor de Chinezen zelf, een pijnlijke en moeizame strijd was die ze hebben moeten voeren in Nederland.

Chinezen kwamen niet zomaar naar Nederland. Voor de twintigste eeuw konden Europese scheepvaartmaatschappijen geen arbeiders werven in China zelf. Het werven van Chinese zeelieden liep meestal via agentschappen in Hongkong. De eerste Chinese zeelieden kwamen dan ook uit Hongkong en omgeving zoals Baoan, Taishan, Kaiping, Enping en Xinhui. Toen de Europese bedrijven kolenstokers gingen werven was dit voor veel Chinezen een uitweg, ondanks de vele malen slechtere arbeidsvoorwaarden in vergelijking met de Europeanen. Maar voor de minderbedeelden in China was dit de enige optie. Uit mijn onderzoek uit 1997 in Baoan, in de provincie Kanton, bleek dat tegen het einde van de negentiende eeuw en in het begin van de twintigste eeuw veel Chinezen uit Baoan een uitzendbureau begonnen.

Ze fungeerden als contactpersoon tussen de Europese scheepvaartmaatschappijen en Chinezen die op zoek waren naar werk in de scheepvaart. In de dorpen rondom Baoan was het voor jonge mannen een droom om later, via Hongkong, op een Europees schip te kunnen werken. Men ging er vanuit dat dit werk een mooie toekomst bood.

^① Oude documenten van Nederlandse scheepvaart bedrijven werden vroeger gearchiveerd in Rotterdam en Amsterdam. Na 1915 werden gedeeltelijke archieven van Amsterdam verhuisd naar Den Haag. Tijdens de tweede wereldoorlog werden de archieven in Rotterdam en Den Haag vernietigd door bombardementen. Alleen de archieven in Amsterdam zijn dus nog over en op dit moment beschikbaar. De genoemde cijfers spreken alleen iets over het aantal ingeschreven Chinese zeelieden in Amsterdam, en niet over die van Rotterdam. De cijfers zijn niet volledig, maar gaven wel een globaal beeld over de groei van Chinese zeelieden.

^② Bron: artikel "Geschiedenis van Chinatown in Amsterdam", Beijing, het tijdschrift "Onderzoek naar geschiedenis overzeese Chinezen", 1989, nummer 4, blz. 31-39

不上去计较工作的艰辛。他们对于恶劣的工作环境，不合理的条件待遇，大多只能忍气吞声，逆来顺受。

就欧洲远洋公司而言，雇佣中国水手，无疑是各远洋公司老板们赚取超额利润的诀窍之一，因为那些中国船员“没有阶级觉悟，但吃苦耐劳，随遇而安，不惧酷暑严寒，而且勤劳节俭”。①关于这方面的情况，荷兰海员工会及有关远洋公司保存的历史档案，提供了详尽的例证。

根据记载，1912年时，荷兰司炉工的月工资大约是46荷盾，经过船员工会的斗争，至1921年，已普遍提高到100荷盾上下，最高达135荷盾。②但是，各远洋公司在雇佣中国船员时，却表现出明显的种族歧视。荷兰海员工会曾经对三条不同航线上中荷船员的待遇情况进行了详细调查，并在工会主办的月刊《瞭望》(Uitkijk)杂志上公布了调查结果(详见表一)。

表一：中荷船员月工资及伙食待遇比较表

工种	荷兰人	中国人	中国人工资 / 荷兰人工资
水手长	104.5 - 111.5荷盾	73荷盾	≈66%
水手	91 - 100荷盾	60荷盾	≈60%
司炉工	95.5 - 105荷盾	60荷盾	≈60%
伙食标准	24荷盾	16.5荷盾	≈69%

资料来源：荷兰海员工会月报《瞭望》(Uitkijk) 1932年8月6日

从上表可以看出，当时荷兰各远洋公司支付给中国船员的工资，仅相当于其欧洲同行的60%左右，一些远洋公司还借口中国人的饮食习惯不同，将中国船员的伙食标准降低了大约三分之一。有人曾做过统计：一个公司若雇佣1000名中国船员的话，每年可以节省支出大约三万荷盾。根据1927年12月9日荷兰二院的资料，是年，全荷兰11家轮船公司共雇佣中国水手3224人，其中2497人在船上的锅炉房中担任最艰苦的“烧火工”工作，占总数77.5%。③换言之，这就意味着仅此一项，荷兰各远洋公司是年即可减少开支近10万荷盾。

远洋公司以华人船员取代荷兰船员的作法，无疑激起了荷兰船员的强烈不满。1911年11月11日，荷兰海员工会月报

《瞭望》(Uitkijk)第一版上，用特大号黑体字印着几个醒目的大字：Het Gele Gevaar! (荷兰文，意即：黄祸!) 在这一惹人眼的大标题下，作者在文章一开头就以耸人听闻的文字写道：“黄祸威胁着鹿特丹!” 作者指责中国船员“一心只想赚钱，对于自己被利用来伤害欧洲工人的切身利益，竟自浑然不觉，麻木不仁”。作者问道：“难道我们就这么心安理得地、眼睁睁地看着我们在远洋公司的职位慢慢地、然而却是一个接一个地被那些东方人取而代之的吗?” 作者甚至以鄙夷的口吻问

an de Chinesesche Zeelieden!

图三：荷兰《瞭望》月报以中、荷文对照登载的“中国船员书”
Afbeelding 3: "Mededeling voor Chinese zeelieden" in het Chinees en Nederlands, uit het maandelijks tijdschrift "Uitkijk"

道：“你们说那些中国人究竟算不算得上是人呢？”接着，作者又自己作答道：那些中国船员现在还算不上是“人”，他们只有经过教育之后，才有可能成为现代社会及人类的一分子。

① 荷兰海员工会月报：《瞭望》[Uitkijk]，1911年10月13日。
② Frederik van Heek [范·黑克]：《中国移民在荷兰》[Chinesesche Immigranten in Nederland]，1936年，第17页。
③ 根据荷兰第二院1927年12月9日的报告，在这3224名中国船员中，除2497人在锅炉房工作外，471人是甲板上工作，256人担任服务生或后勤。转引自范·黑克：《中国移民在荷兰》，第18页。

De meeste Chinese zeelieden kwamen uit kleine dorpen en waren net verlost van een dictatoriaal verleden. Ze spraken alleen Chinees en wisten daardoor niet voor hun belangen en rechten op te komen. De zeelieden hadden weinig andere keus dan het zware werk van kolenstoker te accepteren. Ze kwamen uit arme gezinnen en leden vaak honger. Voor de Europese scheepvaartmaatschappijen was het aannemen van Chinese zeelieden een makkelijke manier om meer geld te verdienen.

"De Chinezen hebben geen besef van klassenverschil, maar ze klagen niet en passen zich snel aan, ze werken hard, ongeacht de weeromstandigheden en leven sober".¹⁰ Over die periode zijn vele verhalen te vinden in de archieven van de Nederlandse zeeliedenvakbond en de scheepvaartmaatschappijen.

In 1912 verdienden kolenstokers 46 gulden per maand. Na protest en onderhandeling door de vakbond werd in 1921 het maandsalaris van de kolenstokers verhoogd tot gemiddeld 100 gulden per maand. Het hoogste maandsalaris was destijds 135 gulden.¹¹ De Nederlandse zeeliedenvakbond deed ooit onderzoek naar de arbeidsvoorwaarden van de Nederlandse en Chinese zeelieden op drie verschillende vaarroutes. In het maandelijks tijdschrift van de vakbond "Uitkijk" publiceerde ze haar bevindingen (zie tabel 1).

Tabel 1: Vergelijking maandsalaris en maaltijdvergoeding Nederlandse en Chinese zeelieden

Functie	Nederlander	Chinees	Salaris Chinees salaris Nederlander
Hoofdzeeman	104,5 - 115 gulden	73 gulden	≈66%
Zeeman	91 - 100 gulden	60 gulden	≈60%
Kolenstoker	95,5 - 105 gulden	60 gulden	≈60%
Maaltijd-vergoeding	24 gulden	16,5 gulden	≈69%

Bron: het maandelijks tijdschrift van de Nederlandse zeeliedenvakbond "Uitkijk", 6-8-1932

De tabel laat duidelijk zien dat Chinezen ongeveer een derde minder verdienden dan hun Nederlandse collega's. Sommige maatschappijen verlaagden zelfs de vergoeding voor maaltijden met een derde. De andere eetgewoonten van Chinezen werd als excuus gebruikt. Volgens statistici van destijds kon een scheepvaartmaatschappij 30.000

gulden per jaar besparen wanneer het 1.000 Chinese zeelieden in dienst nam. Volgens een verslag van de Tweede Kamer op 9 december 1927, werkten er in dat jaar 3.224 Chinezen voor de in totaal 11 Nederlandse scheepvaartmaatschappijen. Meer dan driekwart (2.497) van de Chinezen was kolenstoker.¹²

Afgaande op deze cijfers, bespaarden de scheepvaartmaatschappijen dus jaarlijks 100.000 gulden door Chinese arbeiders te contracteren. Door de inzet van Chinezen als wapen tegen de staking verloren veel Nederlandse zeelui hun werk. Onder Nederlandse zeelui waren de Chinezen dan ook niet erg geliefd. Op 11 november 1911 stond er op de voorkant van het tijdschrift "Uitkijk" van de Nederlandse zeeliedenvakbond in vetgedrukte letters geschreven: "Het gele Gevaar!" Na deze opvallende titel opende het artikel als volgt: "Het gele gevaar bedreigt Rotterdam!" De schrijver verweet de Chinezen het volgende: "Ze willen alleen maar geld verdienen en hebben geen enkel besef dat er misbruik van ze wordt gemaakt. Ze realiseren zich ook niet dat ze hierdoor de belangen van Europese zeelieden schaden." De schrijver vroeg zich ook af: "Moeten we nu rustig toekijken voordat al onze banen één voor één worden ingepikt door al die Aziaten?" De schrijver vroeg de lezers minachtend: "Kunnen jullie mij vertellen of die Chinezen überhaupt mensen zijn?" Hij gaf zelf het antwoord: "Deze Chinese zeelieden kan je niet als echte mensen beschouwen. Ongeschoold kun je deze mensen in onze samenleving niet serieus nemen. Daarom moeten we de Chinezen verbieden om ons land binnen te komen, zolang ze concurrenten zijn voor Europese arbeiders en zolang er misbruik van hen gemaakt kan worden, of ze er nu bewust van zijn of niet". Tot slot waarschuwde de schrijver de Nederlandse zeelieden alert te blijven op "Het gele gevaar" en riep hij op tot gezamenlijke maatregelen om het aantal Chinese zeelieden bij de Nederlandse scheepvaartmaatschappijen

¹⁰ Geciteerd uit het maandelijks tijdschrift van de Nederlandse zeeliedenvakbond "Uitkijk", 13-10-1911

¹¹ Frederik van Heek, Chinese Immigranten in Nederland, 1936, blz.17

¹² Volgens het rapport van de Nederlandse tweede kamer van d.d. 9-12-1927, naast de 2.497 Chinese kolenstokers werkten 471 van de 3.224 Chinese zeelieden op het scheepsdek, de andere 256 in de bediening of logistiek. Bron: Frederik van Heek, Chinese Immigranten in Nederland, 1936, blz.18

因此，“只要我们国内的那些中国劳工仍然是我们工人的竞争对手，他们那些人仍然有意无意地被利用来对抗欧洲的工人，那么，我们就应当坚决禁止他们进入我们的国境”。作者最后一再告诫荷兰海员：务必高度警惕“黄祸”危害，共同采取有效措施，坚决反对荷兰轮船公司雇佣中国船员。

面对一时甚嚣尘上的“黄祸论”，荷兰工人运动中一些具有真知灼见的领导者，顶着来自左右两方面的压力，勇敢地站出来主持正义。全荷海员总工会的秘书泰奥·马克曼（Theo Markman）就是一位杰出的代表。

1912年1月，马克曼在第112期《荷兰海员报》上发表了一篇题为“华人司炉工”的长篇文章。他在文章一开头就写道：“我们当中的许多人肯定都不喜欢这些中国人，这是可以理解的。”但是，“我们在看待这一问题时，决不能使自己戴上种族歧视的有色眼镜。”那些华人海员们“之所以同意去干那些肮脏下等的活路，并且像第四等级那样在卑贱屈辱中谋生，不就是因为一切上等的工作都将他们拒之门外吗？”马克曼进而一针见血地指出：资本家不仅残酷剥削中国船员，而且利用他们破坏罢工运动，这才是问题的症结所在。

在马克曼等有识之士的宣传教育下，荷兰海员工会也印刷了不少传单，号召荷兰船员不应仇视中国船员，而应当同中国船员并肩战斗，共同反对剥削和压迫。1927年9月3日的《瞭望》月报，就以中、荷文对照登载了“告中国船员书”，文中清楚地列出远洋轮船上各工种应当得到的最低工资标准，并用中文写道：“中国人可以要求工资、契约、饮食、慈仁与荷兰人一样”，号召中、荷船员应当携起手来，“协力对抗各国中的反动资本家！”由“荷兰运输业中央工会罢工委员会”印制的传单号召“工人内部不要相互争斗”。一份由“鹿特丹斗争委员会”和“阿姆斯特丹斗争委员会”联合发出的通告明确指出：虽然资本家利用中国船员与我们作对，破坏工人运动，但是，“在大多数时候，中国船员都是和我们站在一起的”。该通告还称中国船员为“同志”，号召中荷船员团结一致，“废除对中国人及其他外国船员的一切歧视！我们必须携手战斗，我们应当同工同酬！白种工人和黄种工人联合起来，反对我们

共同的敌人！”遗憾的是，这些传单都是用荷兰文印制的，因此，其在中国船员中的影响，十分有限。

发生在华人入荷初年的这场“黄祸论”，既在思想史上渊源有自，又以当时特定的情势为依据。

就客观大环境而言。其时，资本主义大生产在世界范围内的发展，造成了将各国经济连成一气的趋向。原料、市场和劳动力来源的逐渐一体化，已是无法逆转的潮流。数千中国船员成为欧洲远洋公司货轮上的司炉水手，充其量不过是这一时代潮流中一个微不足道的小波澜，倘若仅仅由此便斥责异域求生的中国人为“黄祸”，实乃小题大做。然而，中国船员由于语言、文化及阶级意识障碍而对欧洲船员的大罢工不明就里或不闻不问，甚至听命于欧洲船主的安排继续上船干活，取代罢工船员的位置，客观上对荷兰船员的罢工运动产生了不利影响，个中教训则必须深刻记取。

中国船员与欧洲船员来自不同的文化圈，要认识到彼此的共同利益而齐心协力需要相当长的时间，可是，“黄祸论”所代表的根深蒂固的种族偏见是妨碍欧洲工人与华工共同携手的严重思想障碍。这种论调不仅无视中国船员对欧洲航运业乃至整个欧洲的外贸经济所做出的贡献，而且将受到阶级剥削和种族歧视双重压迫的中国船员视同侵略者，对其妄加排斥。“黄祸论”不仅是对华人情感的伤害，而且同世界经济、文化的一体化趋势相违背。中欧人民只有在种族平等的基础上，根除种族偏见，才能真正彻底地清除“黄祸论”滋生的土壤。

最后，还值得一提的是，时至今日，“黄祸论”仍然没有完全成为历史陈迹。例如，1986年时，一位荷兰学者完成了一部关于“1911年至1940年中国移民在荷兰”的著作，尽管该书作者一再声明，他是站在同情中国船员的立场上写作此书的，但是，在为该书命名时，作者竟和出版商一道，故意将书中第三章引述1932年一个荷兰官员斥责中国人的话——“中国人与其它亚洲害虫”（Chineez en Ander Aziatisch Ongedierte），挑出来作为全书的标题，而且在封面上以大号字印出，据说这样才利于扩大此书的销路。由此可见，力辟“黄祸论”，仍然具有深刻的现实意义。

tegen te gaan.

Over de destijds populaire kwestie van "Het gele gevaar" waren ook een aantal vooruitziende leiders van arbeidersbewegingen in Nederland met een eigen mening. Ze kwamen moedig op voor de Chinezen, ondanks de enorme sociale druk.

De toenmalige secretaris van de Nederlandse zeeliedenvakbond Theo Markman was daar een goed voorbeeld van.

In 1912 publiceerde Markman een lang artikel in de "Nederland Zeevarenden Krant" (nummer 112) met de titel: "De Chinese kolenstokers". "Veel van ons houden niet van Chinezen, dat is begrijpelijk. Maar aangaande de Chinese zeeliedenkwestie moeten we ons niet laten leiden door racistische motieven, en moeten we onze gekleurde bril afzetten. De Chinese zeelieden moeten het zwaarste en meest vieze werk doen, ze worden als lagere klasse gezien en moeten in een vernederende situatie zien te overleven. Dit alles omdat ze niet capabel worden geacht voor beter werk". Markman kwam tot de kern van zijn betoeg: "De echte oorzaak van het probleem is dat de kapitalisten niet alleen de Chinese zeelieden uitbuiten, maar hen ook gebruiken om de stakingen te breken".

Na de publicaties van Markman en andere verstandige leiders liet de Nederlandse zeeliedenvakbond veel pamfletten drukken waarin alle Nederlandse zeelieden werden opgeroepen geen Chinese zeelieden meer te discrimineren en zich gezamenlijk te verzetten tegen de uitbuiting en onderdrukking. Op 3 september 1927 verscheen er in het tijdschrift "Uitkijk", zowel in het Chinees als in het Nederlands, een "Mededeling voor Chinese zeelieden", waarin voor zeelieden werd aangegeven bij welke functie welk minimum maandloon hoorde. In het Chinees stond geschreven: "Chinezen mogen hetzelfde salaris en contract als de Nederlanders eisen. Evenals de maaltijdvergoeding en de bonus". In het artikel werd opgeroepen dat "Nederlandse en Chinese zeelieden solidair moesten zijn en zich moesten verzetten tegen de reactionaire kapitalisten." De centrale vakbond voor Nederlandse transportbedrijven liet pamfletten drukken waarin alle zeelieden werden opgeroepen om "geen interne strijd te voeren tegen elkaar". De "strijdcommissie Rotterdam" en de "strijdcommissie Amsterdam" deden samen een oproep waarin

stond dat de Chinezen gebruikt werden door de kapitalisten om de stakingen te breken. Maar er stond ook: "De Chinese zeelieden staan meestal aan onze kant". In het pamflet werden de Chinese zeelieden "kameraden" genoemd en zowel Nederlandse als Chinese zeelieden werden opgeroepen om solidair te zijn. "Geen discriminatie voor Chinezen en andere buitenlandse zeelieden. We moeten samen de strijd aangaan, we moeten hetzelfde werk doen en hetzelfde verdienen! Blanken en Aziaten moeten samen protesteren tegen de gemeenschappelijke vijand!" Helaas waren de pamfletten alleen in het Nederlands waardoor het een zeer beperkte invloed had op de Chinese gemeenschap.

De kwestie van "Het gele gevaar" speelde vooral in de eerste jaren na de komst van de Chinezen. Het ontstaan van deze kwestie werd niet alleen veroorzaakt door het cultuurverschil en een andere manier van denken, maar had ook te maken met de economische ontwikkelingen in die tijd. De kapitalistische productiewijze groeide wereldwijd erg snel; veroorzaakt door het samengaan van de wereldeconomie. De toenemende uitwisseling van grondstoffen, markten en arbeidskrachten was onvermijdelijk. De duizenden Chinezen die werkten voor de Europese scheepvaartmaatschappijen was slechts een klein gevolg van de mondialisering van de wereldeconomie. In dat licht bezien is het overdreven om de Chinese zeelieden te beschouwen als "Het gele gevaar". Anderzijds hadden de Chinese zeelieden geen interesse en begrip voor de stakingacties, vanwege de taalbarrière, het cultuurverschil of het klassenbewustzijn. Ze gehoorzaamden de eigenaren van de scheepvaartmaatschappijen en ze namen de plaats in van Nederlandse zeelieden. Subjectief bezien benadeelden ze hierdoor de staking van de Nederlandse zeelieden. Hierover moesten de Chinezen bij zichzelf te rade gaan. Het was voor hen dan ook een leermoment.

Doordat Europese en Chinese zeelieden een verschillende culturele achtergrond hadden, kostte het veel moeite om solidair met elkaar te zijn en samen voor gemeenschappelijke belangen op te komen. Maar het diepgewortelde racisme van de Europese zeelieden was de grootste belemmering om solidair met de Chinezen te zijn. De kwestie van "Het gele gevaar" is hier een typisch voorbeeld van.

2. 华人水手馆内情

在欧洲远洋公司工作的船员，“每年三百六十日，悉居欧人之船中，故有名之为半华侨者”。^①而且，他们当中渐渐有些人或因船期更动无法得到续签协约上船工作的机会，或因个人病痛无法再度远航，也有的则是听从先期留居荷兰之同乡友人的劝说，不愿再往大洋冒险，主动上岸留居。于是，在鹿特丹和阿姆斯特丹就出现了上岸船员聚居的特殊客栈“华人水手馆”。

自1911年大批华人船员受雇荷兰远洋公司后，次年，1912年，总部设于阿姆斯特丹的“荷兰航运公司”（Maatschappij Nederland）的华人代理，在阿姆斯特丹老城区的外班达姆街（Buiten Bantammerstraat）租下一处民房，稍加改建后，专门用来为滞留荷兰的中国船员提供食宿，并在门外用英文写上：Chinese Boardinghouse，这就是在荷

兰出现的第一家华人水手馆。

两年后，即1914年，主要为进出鹿特丹港的英国船只招募中国船员的广东人吴福（Ng Fook）也在鹿特丹开设了该城的第一家华人水手馆，该



图四：在华人水手馆内歇息的华人

Abbeelding 4: Chinese zeelieden aan het uitrusten in een Chinees zeemannhuis

水手馆选址在卡登区（Katendrecht），即位于鹿特丹港的马斯河码头（Mass Haven）和莱茵河码头（Rijn Haven）之间狭长的半岛地带。

水手馆在荷兰发展很快。在阿姆斯特丹，1920年的统计

显示，全城有华人水手馆十多家，至1933年，又增至29家。

②这些水手馆均集中于外班达姆街的相邻街区，其中最大的一家位于蔬菜街（Warmoeerstraat）5号，当时华人称之为“5号水手馆”，或容纳客人上百人，由荷兰海洋航运公司（Maatschappij Oceaon）的华人代理、浙江青田人王芝南和广东客家人简谭经营。

在鹿特丹，华人水手馆全都集中于卡登区，尤其是该区内的亚齐街（Atjestraat）和日里街（Delistraat）。1922年，卡登区内共有华人水手馆21家，按是年鹿特丹警察局的登记材料，其中有5家的老板为欧洲人，余下16家分属12名华人老板所有，其中吴福、王成（Wong Sing）、蔡来（Choy Loy）和张锦（Chang Ching）各开有两家水手馆，其中又以张庆所开水手馆最大，可容111人。卡登区水手馆发展的顶点是1931年，是年，仅亚齐街和日里街就各有水手馆19家和13家，全区水手馆总数达47家，最大的一家叫“合义水手馆”，可接待客人大约200人。余下46家中，客容量在30人以上的有11家，约占四分之一。^③

华人水手馆在20世纪20年代前后发展如此迅速，主要是由于它适应了有关各方的需求：对欧洲各远洋公司而言，它是为其贮备随时可供驱使的廉价劳动力的特殊“人力仓库”；对华人而言，它是乍到异国或失业待募时得以栖身的集散地；对水手馆老板而言，则是居间周转、赖以牟利的途径。

来自广东宝安的老华侨张丰收（Chang Fung Sou）先生在回忆中说道：“当时（1924年），我们对欧洲其它地方一无所知，但却知道有个荷兰，因为已有不少宝安人在荷兰谋生。因此，我们同乡12人一起，用我们所能筹到的钱当路费，搭船来到荷兰。”抵达荷兰后，张丰收先生即由同乡安排在位于鹿特丹卡登区的“联和居水手馆”。由于初来乍到，没有钱

① 陈里特：《欧洲华侨生活》，海外月刊社编印，1933年，第25页。

② Hoofdbureau van Politie [警察总局]：《关于中国人贩卖花生糖的调查报告》[Onderzoek inzake verkoop van z.g. Pinda-koekjes door Chineezzen]，第1页。荷兰警察总局1932年第4187号档案。

③ Frederik van Heek [范·黑克]：《中国移民在荷兰》[Chineesche Immigranten in Nederland]，Leiden: E. J. Brill, 1936年，第50-51页。

Eenzijds werd de bijdrage die Chinese zeelieden hadden geleverd aan de Europese scheepvaart en de economie genegeerd. Maar anderzijds werden de onderdrukte en gediscrimineerde Chinese zeelieden als "indringers" gezien en uitgesloten. De kwestie van "Het gele gevaar" bracht Chinezen emotionele schade toe en ging in tegen de realiteit van de mondialisering van de wereldeconomie, en de daarmee gepaarde integratie van verschillende culturen. Het spookbeeld van "Het gele gevaar" kon alleen bestreden worden als Nederlanders en Chinezen gelijkwaardig zouden worden behandeld. Helaas is het spookbeeld van "Het gele gevaar" nog niet verdwenen. In 1986 schreef een Nederlandse geleerde een boek over de Chinese immigranten in Nederland tussen 1911 en 1940. Hoewel de schrijver meerdere malen benadrukte dat hij zijn boek schreef uit compassie met de Chinese zeelieden bedacht hij samen met de uitgeverij toch een afschuwelijke titel: "Chineez en ander Aziatisch ongedierte". In het derde hoofdstuk werden deze woorden gebruikt door een ambtenaar die Chinezen in 1932 zo noemde. De titel zou voor een hoop aandacht zorgen en dus goed zijn voor de verkoop van het boek. Zo te zien heeft het bekritisieren van "Het gele gevaar" kwestie nog steeds een grote betekenis.

2.2 Het Chinese zeemanshuis

De Chinese zeelieden die voor Europese scheepvaartmaatschappijen werkten, "logeerden 360 dagen per jaar in de schepen en werden daarom wel 'half overzeese Chinezen' genoemd."¹ De term "half" verwijst hier naar het feit dat immigranten die zich destijds niet permanent op het vasteland hadden gevestigd ook niet als volwaardige immigranten werden beschouwd. In de loop van de tijd bleven steeds meer Chinezen in Nederland. Sommigen konden de verre terugreis naar China niet meer aan vanwege gezondheidsproblemen en weer anderen stopten met dit gevaarlijke werk op advies van hun familie. Langzamerhand verschenen er steeds meer speciale verblijfplaatsen voor Chinese zeelieden. Het beroemde "Chinese zeemanshuis" was geboren.

Vanaf 1911 kwamen steeds meer Chinezen naar Europa om te werken in de scheepvaart. In 1912 huurde een Chinese agent van

het Amsterdamse bedrijf Maatschappij Oceaan een woongebouw in de Buiten Bantammerstraat in Amsterdam dat hij omvormde tot een pension voor Chinese zeelieden. Dit pension, met de Engelse naam "Chinese Boardinghouse", was het eerste Chinese zeemanshuis in Nederland.

In 1914 werd op Katendrecht, een wijk tussen de Maashaven en de Rijnhaven, het eerste zeemanshuis in Rotterdam geopend door een Chinees genaamd Ng Fook. Voor zijn tijd als pensionhouder werkte Ng Fook in de Rotterdamse haven als agent voor Engelse rederijen die Chinese zeelieden zochten.

Al snel kwamen er meer zeemanshuizen. In 1920 telde Amsterdam meer dan tien Chinese zeemanshuizen en in 1933 was dit aantal naar 29 gegroeid.² Alle zeemanshuizen bevonden zich in de buurt van de Buiten Bantammerstraat. Het grootste zeemanshuis zat in de Warmoerstraat 5. Het bood plaats aan meer dan honderd zeelieden en werd ook wel "Boardinghouse No.5" genoemd. Het werd gerund door de Chinese agenten Wang Zhi Nan uit Qingtian, Zhejiang en Jian Tian uit het Hakka gebied, Kanton. Zij waren beide werkzaam bij het bedrijf Maatschappij Oceaan.

In Rotterdam zaten alle zeemanshuizen in de wijk Katendrecht en dan vooral in de Atjehstraat en de Delistraat. Van alle 21 zeemanshuizen die zich in 1922 in Katendrecht bevonden waren er 16 in Chinese handen. Ng Fook, Wong Sing, Choy Loy en Chang Ching runden elk twee huizen. Het grootste zeemanshuis was van Chang Ching dat plek bood aan 111 zeelieden. Het aantal zeemanshuizen in Katendrecht bereikte zijn hoogtepunt in 1931 toen de wijk 47 zeemanshuizen telde. In de Atjehstraat waren er toen 19 zeemanshuizen en de Delistraat telde er 13. Het grootste zeemanshuis heette het "Boardinghouse Hap Yee" dat geschikt was voor 200 zeelieden. Van de overige 46 zeemanshuizen waren er 11 die plek hadden voor meer dan 30 zeelieden.³

¹ Chen Ni Tak, "Het leven van Chinezen in Europa", 1933, blz. 25, uitgegeven door Overseas Monthly Publish

² Hoofdbureau van Politie, "Onderzoek inzake verkoop van z.g. Pinda-koekjes door Chinezen", hoofdbureau van Politie, 1932, documentnummer 4187, blz. 1

³ Frederik van Heek, "Chineesche Immigranten in Nederland", Leiden: E. J. Brill, 1936, blz. 50-51

交付食宿费，因此，老板准许暂免他的食宿费，但必须到厨房帮工。老家在浙江瑞安的荷兰老华侨蔡则宣在回忆自己当年出国情形时也曾提到：二三十年代时，由于自己的家境每况愈下，于是萌动出国谋生的念头。这时，正好听说同乡有人“在荷兰开设水手馆，代理船务公司，安排华人船工”，于是，蔡则宣等八人就相约一同启程出国，辗转到荷兰后，他们一行都先在一位同乡开的水手馆内安身。初期食宿是免费的，等找到工作再补交。

华人水手馆老板们也有自己的说法。荷兰已故老华侨钟心如老先生生前曾接受过笔者的访问，他在谈到自己当年所开水手馆的情形时说：“水手馆的宗旨主要是为中国海员和长期失业的中国人提供食宿……大家可以一起说故事、下棋、玩牌消遣。”至于食宿费，“他们有工作的话就交，但是并不知道什么时候能找到工作。……有些有良知的人有钱就交，有些则不交一文而离开。”上世纪30年代经济危机时，一位来自当时荷属东印度的华裔冯尧阶（荷文名：William Fung），因为在其水手馆内组织互助互济，甚至还被阿姆斯特丹警察局怀疑是建立了一个“共产党的组织”而立案调查。不过，警察局折腾一番后，得出了结论：不是真正的共产党，只是他们的生活方式具有共产互助的性质。^①

华人水手馆的迅速增长，很快引起了荷兰有关当局的高度重视。由于华人水手馆都是租用荷兰现成的民房，从外表看似没什么特别。但是，“走进水手馆，就像到了另一个世界”，“密闭闷热的房间几乎从来就不曾打扫过，……屋内又乱又脏，根本分不出白天黑夜”。^②华人水手馆拥挤肮脏的居住状况，引起一些荷兰房东的不满，一些荷兰邻居也纷纷投诉。1926年，荷兰鹿特丹市政府的卫生委员会奉命对华人水手馆进行调查，是年6月，该委员会向政府提交了一份正式报告，对华人水手馆的卫生状况严加批评。起草该报告的调查员在文中写道：华人水手馆内部拥挤肮脏的状况令人震惊，屋内一张接一张地紧挨着排放多张双层床，房东的床上用品不过是一床旧毯子，还有一方被当作“枕头”的小木块。床底下堆满了房东的私人用品，床架两头之间拉着绳子，上面晾满了湿淋淋的

衣服，有些地方还挂着鱼干、鸭干、肉干，屋内气味难闻。该报告认为华人水手馆的卫生状况恶劣，对房东的生存极其不利，因此务必采取有效措施进行整顿。

1935年，荷兰学者范·黑克（Frederik van Heek）应荷兰政府要求，调查荷兰华人社会状况。范·黑克的调查报告同样涉及华人水手馆的状况。范·黑克指出，在通常是荷兰一家人居住的空间内，挤住几十个中国人，是华人水手馆的常态。当时，荷兰人的卧房面积大约在人均2.5平方米至6平方米，但是，位于鹿特丹卡登区税屋街（Tolhuisstraat）的一家华人水手馆，在大约50平方米的空间内，长期挤住着四五十个中国人，连空气都十分混浊。另一处面积约13—14平方米的水手馆，也满满地挤住着10—15名中国人，卫生、防火等方面的状况都不符合荷兰的有关规定。

除了居住环境之外，水手馆内的伙食也遭到批评。一位华人房客在接受荷兰工会调查员的访问时说道：我们50人住在鹿特丹卡登区日里街蔡厝水手馆（Boardinghouse ‘Tsoa Suud’），水手馆老板规定伙头每天只能用1.5盾买肉买菜，伙头说，这只能够给50人做菜的油钱。为了填饱我们50人的肚子，伙头只好每天到附近两家中餐馆“中国楼”和“中山楼”去捡他们残留的或是要丢掉的食物。另一位住在鹿特丹卡登区摆渡街泰和福水手馆（Boardinghouse ‘Ta Oh Fu’）的房客则向调查员抱怨道：我们每月要交给水手馆老板40—50盾食宿费，可是，老板每天只供给我们两餐饭，而且限定每人每天的米钱只有6分，肉钱只有4分，再加上几分菜钱。因为钱太少，伙头只好买最廉价的米，买不新鲜的甚至变质的肉。^③

当时的水手馆老板大多同时兼任荷兰船务公司的代理。笔者在鹿特丹警察局的档案中，看到20年代有名的水手馆老板兼轮船公司代理王成先生留下的一张名片上，上面用英文印着：

^① 荷兰警察总局 [Hoofdbureau van Politie]：《关于中国人贩卖花生糖的调查报告》[Onderzoek inzake verkoop van z.g. Pinda-koekjes door Chineezeezen]。荷兰警察总局1932年第4187号档案，第10—11页。

^② Het West-Europeesch Bureau van het All-Chineesch-Zeemans-Verband（中国海员总工会西欧分会）：《欧洲的人口贩卖业》[Mens-chenhandel in Europa]，第5页。原件收藏于荷兰莱顿大学汉学院图书馆。

^③ 同上，第6—7页。

Vanaf 1920 begon het aantal zeemanshuizen explosief te groeien. De zeemanshuizen vervulden niet alleen de behoeften van Chinese zeelieden. Waar de zeemanshuizen voor de zeelieden dienden als een verblijfplaats, daar fungeerden ze voor de scheepvaartmaatschappijen als "opslagplek" van goedkope arbeiders en voor huiseigenaren bleken de zeemanshuizen een lucratieve bron van inkomsten.

Een Nederlandse Chinees, genaamd Chang Fung Sou uit Baoan in de provincie Kanton, deed verslag uit die tijd: "Toentertijd (1924) wisten we niets over Europa. We hadden wel van Nederland gehoord omdat veel dorpsgenoten daar toen al werkten. Samen met 11 dorpsgenoten zamelde ik geld in en zijn we met de boot naar Nederland gegaan." Direct nadat Chang Fung Sou en zijn dorpsgenoten aankwamen in Nederland werd er voor hen onderdak geregeld in het Boardinghouse Lian He Ju op Katendrecht. Ze werden te werk gesteld in de keuken. Zolang ze geen werk hadden hoefden ze niets te betalen.

Een Nederlandse Chinees genaamd Cai Ze Xuan, kon zich nog goed herinneren hoe hij in Nederland terecht was gekomen. Toen de economische situatie in de jaren twintig en dertig in China steeds slechter werd speelde hij met de gedachte om in het buitenland te gaan werken. Toen Dhr. Cai toevallig hoorde dat "iemand in Nederland een Chinees zeemanshuis runt die contacten heeft met scheepvaartmaatschappijen en werk regelt voor Chinezen als zeelieden", vertrok Dhr. Cai samen met 7 dorpsgenoten naar Nederland waar ze verbleven in een zeemanshuis dat gerund werd door een dorpsgenoot. Ze hoefden voorlopig niets te betalen. Maar zodra ze werk vonden, moesten ze de verblijf- en maaltijdkosten met terugwerkende kracht terugbetalen.

Ooit interviewde de auteur van dit boek de inmiddels overleden Nederlandse Chinees Zhong Xin Ru. Hij vertelde me over de periode dat hij een zeemanshuis runde: "Mijn doel was om allerlei Chinezen, van zeelieden tot werkelozen, een onderdak, een goed gevulde maag en een ontmoetingsplek te bieden, waar ze elkaar verhalen konden vertellen en waar ze konden schaken, en pokeren, zich konden amuseren en onder elkaar konden zijn. Ze betaalden me pas

als ze werk hadden. Al wist je nooit wanneer dit ging gebeuren. Sommigen kwamen de afspraak na en betaalden me terug zodra ze werk vonden. Maar weer anderen vertrokken, zonder me ooit één cent terug te hebben betaald."

In de jaren dertig werd een Chinees uit Nederlands-Indië, genaamd William Fung, die activiteiten organiseerde in zeemanshuizen voor Chinezen, beschuldigd van het "organiseren van activiteiten voor de communistische partij". Maar na onderzoek van de Amsterdamse politie bleek die verdenking op een cultureel misverstand te zijn gebaseerd. Chinezen leven meer in groepsverbanden dan Nederlanders.● Omdat de Chinese zeemanshuizen gehuisvest waren in bestaande woningen leken ze in eerste instantie op elk ander huis. Maar dit was schijn. "Wanneer je in een Chinees zeemanshuis komt is het net alsof je een andere wereld binnenstapt. Warme en slecht geventileerde kamers die bijna nooit worden schoongemaakt. Het is er smerig en de kamers zijn een puinhoop. In deze kamers bestaat er geen verschil tussen dag en nacht".● De drukke en vieze woonomgeving van de zeemanshuizen veroorzaakte onrust onder de huiseigenaren en overlast voor de bureaus. In 1926 kreeg het departement van gezondheid van de Gemeente Rotterdam opdracht om een onderzoek in te stellen naar de Chinese zeemanshuizen. De slechte hygiënische toestand van de zeemanshuizen werd in het rapport zwaar bekritiseerd. De onderzoeker beschreef hoe verbazingwekkend smerig en overbevolkt het er was. "In de kamers stonden de dubbele bedden vlak naast elkaar. Er lag alleen een oud dekbed op het bed en een blokje hout aan het hoofdeinde diende als kussen. Persoonlijke spullen moesten onder het bed worden gestopt. Tussen het hoofd- en het voeteinde van het bed werd een touw gespannen waarover natte kleding werd gehangen. Soms hingen er gedroogde etenswaren zoals visfilet, cendenfilet en vlees. Het stonk er dan ook vaak enorm". Het rapport stelde dat het met de hygiëne in de Chinese

● Hoofdbureau van Politie, "Onderzoek inzake verkoop van z.g. Pinda-koekjes door Chinezen", hoofdbureau van Politie, 1932, documentnummer 4187, blz. 10-11

● Het West-Europeesch Bureau van het All-Chineesch-Zeemans-Verband, "Menschenhandel in Europa", blz. 5 Het originele document is bewaard in de bibliotheek van het sinologische instituut aan de universiteit van Leiden.

“本人可随时提供华人厨师、仆役、水手和司炉工”。



图五：华人水手馆老板王成的英文名片
Afbeelding 5: kaartje van de eigenaar van het zeemannshuis
Wong Sing in het Engels

由于绝大多数华人求职需依赖华人代理的中介，因此，当滞留的华人超过轮船公司的需求时，那些想早出海、多赚钱的船员，往往不得不预先用钱向华人老板兼代理“行贿”，请他尽早安排自己上船。而有的水手馆老板亦利用手中的代理权，在指定上船人员时，从远洋公司付给中国船员的工资中“抽头”。荷兰老华侨陈彬先生曾在水手馆生活过，他如实地反映了当年水手馆的内幕：“水手馆是远洋公司和海员的桥梁，本有可能替海员侨胞谋福利，可惜，当时尚无完善法律保障劳工，而致有些水手馆老板榨取工人血汗。其内幕是水手馆老板不惜任何代价争取船公司方面代理，另一方面则在受雇工人身上加以种种剥削。”笔者曾向陈先生询及水手馆老板“抽头”的比例，陈先生的答复是：“没有固定百分比，各有不同，要看该水手馆的组织和当事人的良心而定。”

1934年中国著名新闻记者邹韬奋先生访问荷兰时，也听到了水手馆老板无情剥削自己同胞的传闻。邹韬奋先生在文章中写道：^①

这“水手馆”是几个在荷华人出些资本开设以介绍中国水手为职业的，听说求业的华人先须住宿该馆三个月，每日吃两顿苦饭，每月须出荷币六十圆，暂记在账上，三个月介绍水手职务，所入仅足以归还此债，归清后，换别人去，原人再住该馆三个月，满后再出去做水手还债，如此轮流剥削，类似猪仔。

留居荷兰的华人水手的生存状况引起了荷兰海员工会的注意。1933年底，荷兰海员工会对鹿特丹和阿姆斯特丹华人水手馆的情况进行了一番调查。次年初，他们以“中国海员总工会西欧分会”的名义，用荷兰文发表了一份题为“欧洲的人口贩卖业”（Menschenhandel in Europa）的报告。这份报告

在揭露华人水手馆老板对华人房客“无情剥削”的基础上，鼓励华人要求水手馆老板降低房租，不准华人代理向上船工作的水手索要“抽头”，报告结尾号召“全世界各港口的全体中国船员同志们团结起来，共同开展斗争，反对华人水手馆老板和代理人制度”。然而，荷兰海员工会的努力并未取得预期效果。且不论绝大多数华人根本读不懂这份荷兰文材料，仅就该报告立论的基础而言，也存在显而易见的“错位”问题：调查



图六：荷兰海员工会印制的宣传册
Afbeelding 6: Het voorlichtingsboekje van de Nederlandse zeeliedenvakbond

员看到了水手馆老板剥削华人同胞的种种现象，但是，他们不了解这些现象背后错综复杂的关系，把矛盾简单化了，因而所提出的号召也就不易为一般华人群众所接受。

^① 邹韬奋：《荷兰的商业首都》，《萍踪寄语》，三联书店，1987年出版，第177页。

zeemanshuizen zo slecht was gesteld, dat het een gevaar vormde voor de gezondheid van de zeelieden, en het departement drong dan ook aan op maatregelen.

In 1935 deed Frederik van Heek in opdracht van de Nederlandse overheid onderzoek naar de Chinese gemeenschap in Nederland. In zijn rapport ging hij ook in op de zeemanshuizen. Volgens Van Heek kwam het in de zeemanshuizen vaak voor dat een gemiddelde Nederlandse slaapkamer met een oppervlakte van 2,5 vierkante meter tot 6 vierkante meter bevolkt werd door tientallen Chinezen. Zo werd bijvoorbeeld het zeemanshuis in de Tolhuisstraat op Katendrecht, met een oppervlakte van 50 vierkante meter bewoond door meer dan 40 Chinezen. De luchtkwaliteit in het huis was zeer slecht. Een ander zeemanshuis met een oppervlakte van 13 tot 14 vierkante meter zou worden bewoond door 10 tot 15 Chinezen. De hygiënische toestand en brandveiligheid schoten op alle fronten tekort en voldeden bij lange na niet aan de eisen van de Nederlandse wetgeving.

Maar ook de kwaliteit van het eten in de zeemanshuizen was zorgwekkend. Zo vertelde een Chinees, die samen met 50 anderen in het Boardinghouse Tsoa Suud op Katendrecht verbleef, aan de vakbond, dat de keuken elke dag bij de nabij gelegen restaurants Chung Kwok Lau en Chung Shan Lau langs moest om overgebleven eten in te zamelen. Het vastgestelde budget van 1,5 gulden per dag ging namelijk alleen al op aan de olie die elke dag voor de maaltijden moest worden gebruikt.

Een Chinese gast uit het Boardinghouse Ta Oh Fu in de Veerlaan op Katendrecht klaagde dat zeelieden de eigenaar elke maand 40 tot 50 gulden moesten betalen maar daar slechts een verblijfplaats en 2 maaltijden per dag voor terugkregen. Bovendien werd er een limiet vastgesteld voor de maaltijden. Per persoon, per dag, was er 6 cent voor rijst, 4 cent voor vlees en een paar cent voor groenten. Vanwege het schamele budget moest de keuken het doen met de goedkoopste rijst en soms zelfs met bedorven vlees.❶

De meeste eigenaren van de zeemanshuizen waren tegelijkertijd shipping agent. In de archieven van Rotterdams politie is een kaartje bewaard van Dhr. Wong die in de jaren twintig bekend was als

eigenaar van een zeemanshuis en als shipping agent. Op zijn kaartje stond het in het Engels: "Ik kan u op elk moment een baan aanbieden als Chinese kok, knecht, zeeman of kolenstoker".

Om aan werk te komen waren de zeelieden afhankelijk van een shipping agent. Als er weinig werk was moest de shipping agent worden omgekocht. Bovendien misbruikten de shipping agents hun positie door commissie af te dwingen bij de zeelieden door een gedeelte van het salaris in te houden. De Nederlandse Chinees Chen Bin, die ooit zelf in een zeemanshuis verbleef deed een boekje open over de zeemanshuizen: "Het zeemanshuis was de brug tussen de scheepvaartmaatschappijen en Chinese zeelieden. Omdat de wetgeving uit die tijd ons niet beschermde waren het alleen de eigenaren die onze belangen konden behartigen en ons konden helpen. Maar de eigenaren waren er niet voor ons. Ze wilden alleen geld verdienen als agent voor de scheepvaartmaatschappijen. Daardoor werden veel Chinese zeelieden uitgebuit".

Volgens Dhr. Chen bestonden er geen vaste afspraken omtrent de hoogte van de commissie. "Er werd geen vast percentage bepaald. Dat verschilde van persoon tot persoon. Het was afhankelijk van het huis waar je zat en het hart van de eigenaar."

In 1934 deed de bekende journalist Zou Tao Fen in een artikel verslag van zijn bezoek aan Nederland.❷ "De zeemanshuizen zijn opgericht door Chinezen in Nederland die geld wilden verdienen als agent voor de scheepvaartmaatschappijen, die de Chinezen als goedkope arbeidskrachten goed kon gebruiken. De Chinezen mochten de eerste drie maanden niet werken, maar moesten wel 60 gulden per maand betalen in ruil voor verblijf en twee slechte maaltijden per dag. Als ze na drie maanden gingen werken moesten ze eerst de schuld aan de eigenaar aflossen, maar zodra deze was ingelost werden ze vervangen door andere Chinezen. Vervolgens herhaalde het patroon zich. De Chinese werkzoekenden werden als varkens behandeld. Niemand ontsprong de dans".

❶ Uit dezelfde bron als vorige voetnoot, blz. 6-7

❷ Zou Tao Fen, Artikel "Handelshoofdstad van Nederland", "Spoor van zwerver bericht", Boekwinkel San Lian, 1987, blz.177

造成华人水手馆内生存状况如此恶劣的原由是多方面的。第一，荷兰房东有意对华人租户征收高额租金，提高了开办华人水手馆的成本。据有关调查材料，在水手馆鼎盛的20年代，荷兰房东以“一间房子一旦住进了华人水手或小贩，就没法再租给欧洲房客”为由，将每层楼房（一般为两个房间加亭子间或小阁楼）以每周10—20荷兰盾的高价（相当于租给荷兰人的2—4倍）租给华人水手馆老板。由于“成本”提高，一些老板就通过加床、加人、降低伙食标准以求增加收入。在鹿特丹开过水手馆的钟心如老先生也曾提及：“住的方面，设备不齐全……（人多时）只好加些帆布床，日间折起来”。

第二，由于水手馆老板几乎都只是向荷兰人租用房屋的“二房东”，因此不愿在房屋的维护修缮上投资，又想多收房客多赚钱，进而增加了水手馆内的脏乱程度。

第三，就投宿的华人而言，他们大多出身于贫寒之家，只身在异域他乡，只求有栖身之处，对其它不敢存任何奢望，得住且住。当年留下的有关荷兰华人水手馆内生活状况的一些历史照片，正是早年荷兰华人在异域艰难谋生的真实反映。

不同水手馆为投宿者提供的条件有所不同，但水手馆老板从剥削投宿者中获益是无可辩驳的事实。然而，这仅仅是华人社会内部关系的一个层面。与此同时，我们还必须注意到，水手馆老板与投宿者之间的乡缘乃至亲缘纽带，在相当程度上左右着二者之间的关系。老板与投宿者是同乡甚至是亲友，前者是后者留居当地的牵线人或担保人，诸如此类的现象在中、小规模的水手馆内尤为明显。例如，前文提及的20年代位于鹿特丹卡登区日里街的“联和居水手馆”，从老板、帮工到房客都是广东宝安人。“同在异乡为异客”，老板租房给同乡，是“帮乡亲的忙”，后者“理应”为能够得到前者的“关照”而感激涕零。更重要的是，在举目无亲的异国他乡，后者从居留到求职，不少大事小情都得请求在当地有一定“关系”的老板帮忙，因此，即使对水手馆老板有种种不满，大多也只是敢怒不敢言。中国人传统的乡缘亲缘纽带使水手馆老板与房客之间原本纯属赤裸裸的金钱关系，罩上了一层“老乡帮老乡”的温情色彩，从而淡化了相互之间的矛盾。

随着聚居于此的华人数不断增长，为适应其生活需求，在此类华人大小客栈周围，陆续出现了一些由华人经营的洗衣馆、小食店、小杂货铺等，接着，又出现了烟馆、赌馆等。于是，以华人水手馆为基石的相对集中的华人小社区，即所谓“唐人街”，在华人人数较多的若干欧洲大中城市，逐步成型。

3. 欧陆第一唐人街

在20世纪初年，位于鹿特丹卡登区的华人聚居区曾一度被称为“欧陆第一唐人街”。

卡登区位于鹿特丹港马斯河码头（Mass Haven）和莱茵河码头（Rijn Haven）之间，是一狭长的半岛地带。由于该区与海港直接相通，相对独立于市区，因此，自鹿特丹港开发以来，就有来自希腊、西班牙、葡萄牙、意大利、印度等不同国度的水手居住。华人则主要集中居住在该区亚齐街（Atjehstraat）、日里街（Delistraat）和摆渡街（Veerlaan）一带，“鹿特丹唐人街”指的就是以这几条街为中心的一方小区。

荷兰学者范·黑克在1935年出版的一份调研报告中提出：早在1911年，鹿特丹卡登区就出现了“一小块中国人的殖民地”，那里是华人海员聚居的地方，因其具有中华文化特色因此又被称为“鹿特丹的唐人街”（Chinatown van Rotterdam）。而且，由于时常有数百乃至上千华人集中聚居在卡登区的数十家华人水手馆，因此，早在1920年，这里就开始被称为是“欧洲大陆上最大的唐人街”。^①

鹿特丹唐人街以华人水手馆数量多、规模大而特别引人注目。由于二三十年代时，鹿特丹卡登区经常聚居着数百甚至上千华人，因此鹿特丹当局对该地区十分关注，多次对当地华人水手馆进行调查、登记。据鹿特丹警察局在1922年3月9日行的调查，是日在鹿特丹全城滞留的中国船员共计638人，其进

^① Han Meyer: 《解剖卡登区》[Operatie Katendrecht], Nijmegen: Socialistiese Uitgeverij Nijmegen, 1983年, 第32页。

Maar ook de Nederlandse vakbond voor zeelieden trok zich het lot van de Chinese zeelieden aan. In 1933 deed de vakbond onderzoek naar Chinese zeemanshuizen in Amsterdam en Rotterdam. In 1934 publiceerde de vakbond namens de Chinese zeelieden in West Europa een rapport met de titel "Menschenhandel in Europa" waarin de meedogenloze uitbuiting van Chinese zeelieden door de eigenaren van de zeemanshuizen werd beschreven. In het rapport werden de zeelieden aangemoedigd om een lagere huur te eisen en werd een verbod uitgesproken op de commissie die de shipping agents de zeelieden oplegden. Aan het einde van het rapport werd zelfs een oproep gedaan: "Laat alle Chinese zeelieden, overal in de wereld, solidair met elkaar zijn, om de strijd tegen uitbuiting aan te gaan en zich verzetten tegen de eigenaren van de Chinese zeemanshuizen en het agentschap".

Dat het rapport met weinig enthousiasme werd ontvangen door de Chinese gemeenschap kwam in eerste instantie door de taalbarrière: de meeste Chinezen konden het rapport simpelweg niet lezen. Maar de belangrijkste reden was een andere.

Weliswaar erkenden de onderzoekers in hun rapport de uitbuiting van Chinese zeelieden maar verzuimde het de feitelijke oorzaken bloot te leggen die hadden geleid tot de achtergestelde positie van de Chinese zeelieden.

Ten eerste moest een eigenaar van een zeemanshuis meer huur betalen dan een Nederlander voor een gelijkwaardig pand. Een gemiddelde verdieping, 2 kamers plus een zolder of vliering, kostte destijds 10 tot 20 gulden per week als het werd gebruikt als zeemanshuis. Dit was twee tot vier keer zo hoog als de gangbare huur in die tijd. Om de hoge huur te compenseren plaatsten de eigenaren nog meer bedden, in de toch al overbevolkte zeemanshuizen, en werd het budget voor maaltijden verlaagd.

De Nederlandse verhuurders verdedigden deze ongelijkheid met het argument dat een pand dat eenmaal dienst had gedaan als zeemanshuis nadien onbewoonbaar was. Dhr. Zhong, die ooit eigenaar was van een zeemanshuis in Rotterdam vertelde: "De voorzieningen waren ontoereikend. Wanneer er meer gasten kwamen, moesten we extra veldbedden neerzetten. Overdag werden de bedden weer opgevouwen".

Bovendien waren de meeste Chinese eigenaren van zeemanshuizen slechts huurders waardoor de prikkel ontbrak om het pand goed te onderhouden. Dit verergerde de toch al rommelige en vieze staat van de zeemanshuizen. Maar tegelijkertijd wilden ze wel meer geld verdienen door steeds meer zeelieden te ontvangen.

Ten derde kwamen de meeste Chinese gasten uit arme gezinnen. In een vreemd land waren ze al snel tevreden met een verblijfplaats. Hoge verwachtingen durfden ze niet te hebben. Er zijn een aantal foto's bewaard over de leefsituatie binnen de Chinese zeemanshuizen die het pijnlijke en moeilijke leven van Chinezen uit die tijd zeer goed weergeven.

Hoewel de leefomstandigheden in elk zeemanshuis weer anders waren, bleef het een onweerlegbaar feit dat de Chinese zeelieden op grote schaal werden uitgebuit. Toch bleek de relatie tussen de eigenaar en de zeelieden vaak meer dan alleen puur zakelijk. Het lag gecompliceerder. Vooral in de kleinere en middelgrote zeemanshuizen bleken de eigenaar en zeelieden vaak dorpsgenoten of soms zelfs familieleden van elkaar.

Zo bleken alle Chinezen in het al eerder genoemde Boardinghouse Lian He Ju in de Delistraat op Katendrecht afkomstig uit Baoan, in de provincie Kanton.

Doordat de zeelieden in een vreemd land waren waar ze niemand kenden en de taal niet spraken, verkeerden ze in een geïsoleerde positie. Ze waren volkomen afhankelijk van de eigenaar die hen een verblijfplaats bood, werk voor hen zocht en bovenal contacten kon leggen. Het was dan ook "logisch" dat de gasten hier "dankbaar" voor moesten zijn. Ze hadden geen andere keuze dan zich in hun lot te schikken.

Naarmate het aantal Chinezen in Nederland toenam kwam er ook steeds meer vraag naar allerlei Chinese producten. Als gevolg hiervan ontstonden er in de buurt van de Chinese zeemanshuizen allerlei Chinese wasserettes, eettentjes en kleine supermarkten. Niet veel later kwamen er ook pijprokers winkels en gokhuizen. Dit was het begin van "Chinatown".

中约500人居住在卡登区的华人水手馆内。①另据1926年鹿特丹政府对卡登区华人水手馆的登记资料：是年，卡登区共开设了28家华人水手馆，租用了40多处住房，住有华人1500人，若干大型水手馆住有房客达百人以上。20年代末的另一统计资料表明，该地区的华人最多时达3000人以上，占该区居民三分之二。②

下表系根据1931年鹿特丹当局的统计资料绘制，从中可以看出，华人水手馆在卡登区的亚齐街、日里街等处分布密度很高，华人水手馆不仅租用了该区的一家大型旅馆“荷兰纽旅馆”，还租用了该区总计46幢楼内的73套住房，规模蔚为可观。

表二：1931年鹿特丹华人水手馆分布及住宿人数统计

地址	面积	房客人数
亚齐街8号	两层加小阁楼	46
亚齐街21号	一层仓库	14
亚齐街29号	三层仓库	6
亚齐街33号	三层加小阁楼	35
亚齐街35号	一层	9
亚齐街45号	一层仓库	8
亚齐街49号	一层仓库	3
亚齐街51号	两层	18
亚齐街53号	两层加小阁楼	42
亚齐街58号	两层加小阁楼	45
亚齐街61号	三层商店	9
亚齐街63号	三层加小阁楼、商店	42
亚齐街73号	两层	7
亚齐街77号	一层	5
亚齐街78号	三层商店	3
亚齐街84号	一层商店	8
亚齐街86号	一层商店	13
亚齐街90号	一层商店	11
亚齐街94号	三层仓库	14
日里街6号	一层	4

地址	面积	房客人数
日里街8号	三层加小阁楼、商店	28
日里街10号	一层	14
日里街12号	三层加小阁楼	22
日里街14号	两层加小阁楼、仓库	12
日里街16号	两层加小阁楼	51
日里街18号	一层加小阁楼	18
日里街22号	两层加小阁楼	20
日里街24号	一层加小阁楼	19
日里街26号	两层加小阁楼	16
日里街28号	一层商店	14
日里街30号	三层加小阁楼、商店	51
日里街34号	一层商店	10
摆渡街20号	两层加小阁楼	53
日里街24号	两层	24
日里街36号	两层加小阁楼	15
日里街48号	一层加小阁楼	20
日里街52号	三层加小阁楼	30
日里街60号	一层商店	12
布雷德·希尔坝街224号	荷兰纽旅馆(原荷兰纽旅馆)	222
布雷德·希尔坝街255号	一层	21
布雷德·希尔坝街268号	一层	17
苏门答腊街2号	一层	16
苏门答腊街28号	两层加小阁楼、商店	40
卡登街3号	两层加小阁楼、商店	34
龙目街5号	两层加小阁楼、商店	20
海关街15号	一层	15
帝汶街4号	一层	17
	总人数	1178

※“一层”一般包括两个睡房和一个小亭子间，有的再加上一个小厨房。

① 鹿特丹警察局人口调查档案，1922年3月9日。

② Han Meyer：《解剖卡登区》第34页。

2.3 Het eerste "Chinatown" in Europa

De Chinese wijk op Katendrecht werd in het begin van de twintigste eeuw het eerste Chinatown van Europa genoemd.

Katendrecht is een smal schiereiland dat tussen de Maashaven en de Rijnhaven ligt. Omdat de wijk direct verbinding heeft tot de haven en de stad woonden er veel buitenlandse zeelieden afkomstig uit Griekenland, Spanje, Portugal, Italië en India. De Chinezen bevonden zich vooral in de Atjehstraat, de Delistraat en de Veerlaan. Deze drie straten vormden, samen met de omliggende straten, het eerste Chinatown van Europa.

De Nederlandse geleerde Van Heek concludeerde in een onderzoeksrapport uit 1935: "Al in 1911 was de wijk Katendrecht, waar veel Chinese zeelieden woonden, gedeeltelijk "gekoloniseerd" door de Chinezen. Vanwege de specifieke Chinese sfeer in de wijk werd het wel het "Chinatown van Rotterdam" genoemd. Er woonden honderden tot duizend Chinezen in de tientallen zeemanshuizen die de wijk telde. Daarom werd de wijk sinds 1920 het grootste Chinatown van Europa genoemd. ①

Het Chinatown van Rotterdam trok veel aandacht vanwege de vele en grote Chinese zeemanshuizen. In de jaren twintig en dertig besteedde de gemeente Rotterdam veel aandacht aan de honderden tot duizend Chinezen die op Katendrecht woonden. Ze onderzochten de zeemanshuizen regelmatig en Chinezen werden verplicht zich te laten registreren. Volgens een onderzoek van de Rotterdamse politie, op 9 maart 1922, waren er dat jaar 638 zeelieden in Rotterdam waarvan er 500 verbleven in de zeemanshuizen op Katendrecht. ② Volgens de Rotterdamse gemeente in 1926, waren er in totaal 28 Chinese zeemanshuizen op Katendrecht, waarvoor er meer dan 40 woningen werden gehuurd door Chinese eigenaren. Er logeerden 1.500 Chinezen in zeemanshuizen. In een groot aantal zeemanshuizen logeerden er soms wel meer dan honderd Chinezen. Andere statistieken uit eind jaren twintig, lieten zien, dat het aantal Chinezen op Katendrecht zijn piek bereikte toen de wijk meer dan 3.000 Chinezen telde. Dit was meer dan twee derde van het totaal aantal inwoners van Katendrecht. ③

De volgende tabel is gebaseerd op statistische gegevens van de gemeente Rotterdam uit 1931. De tabel toont de enorme hoeveelheid zeemanshuizen in de Atjehstraat en de Delistraat. De Chinese eigenaren huurden naast het ruime Uranium hotel, ook nog 73 kamers in 46 huizen, die dienst deden als zeemanshuis.

Tabel 2: Locatie van Chinese zeemanshuizen in Rotterdam in 1931, en het aantal Chinese gasten

Adres	oppervlakte	Aantal Logerende gasten
Atjehstraat 8	2 verdiepingen + zolder	46
Atjehstraat 21	Berging op de 1e verdieping	14
Atjehstraat 29	Berging op de 1e verdieping	6
Atjehstraat 33	3 verdiepingen + zolder	35
Atjehstraat 35	1 verdieping	9
Atjehstraat 45	Berging op de 1e verdieping	8
Atjehstraat 49	Berging op de 1e verdieping	8
Atjehstraat 51	2 verdiepingen	18
Atjehstraat 53	2 verdiepingen + zolder+ winkel	42
Atjehstraat 58	2 verdiepingen + zolder	45
Atjehstraat 61	Winkel op de 1e verdieping	9
Atjehstraat 63	3 verdiepingen + zolder + winkel	42
Atjehstraat 73	2 verdiepingen	7
Atjehstraat 77	1 verdieping	5
Atjehstraat 78	Winkel op de 1e verdieping	3
Atjehstraat 84	Winkel op de 1e verdieping	8
Atjehstraat 86	Winkel op de 1e verdieping	13
Atjehstraat 90	Winkel op de 1e verdieping	11
Atjehstraat 94	Berging op de 1e verdieping	14

① Han Meyer, "Operatie Katendrecht", Nijmegen: Socialistiese Uitgeverij Nijmegen, 1983, blz. 32

② Bestand over volkstellingen van Rotterdamse politie bureau, 9-3-1922

③ Han Meyer, "Operatie Katendrecht", Nijmegen: Socialistiese Uitgeverij Nijmegen, 1983, blz. 34

在鹿特丹数十家华人水手馆中，规模在百人以上的有两家。一家取名“义和水手馆”，在卡登区一带租用了数十间民房。该水手馆的老板是广东宝安大鹏人周玉，他同时担任“荷兰远洋公司”（Nederland Scheepvaard Mij.）的华人代理。该公司在20年代时，曾同时雇佣400多中国船员为其工作。周玉作为该公司的代理，获益颇丰。另一家大型水手馆叫“合义水手馆”，该水手馆老板是前文提及的一度雇佣近千华人水手的“鹿特丹路易公司”的华人代理，是鹿特丹华人社会的又一“老大”。该水手馆直接租用卡登区原“尤兰纽旅馆”（Uranium Hotel），略加改造而成，可同时接纳华人200人以上。

在卡登区的亚齐街和日里街，华人水手馆租用的房屋几乎一家紧挨着一家，密度相当高。日里街是一条窄小的街道，仅有2至52号总计27个双数门牌，其中，华人水手馆租用的楼房达13处，几达全街楼房的半数，其中三座楼房租用了三层，四座租用了两层。与日里街平行的亚齐街稍长，共有门牌号码107号，华人水手馆在这条街上租用了19处住房，其中两座楼房租用了三层，五座楼房租用了两层。

围绕着数十家华人水手馆，陆续出现了若干华人商店、餐馆、洗衣馆等。在日里街上有鹿特丹最早开设的两家中餐馆，两家餐馆的老板都是广东人：一是张国枢于1922年在日里街24号开设的“中山楼”；一是袁华于1923年在日里街18号开设的“中国楼”。此外，在日里街上还有吴森的“森记唐山杂货店”和王成的“纸烟店”，在亚齐街上，有赵根的“根记杂货店”，在摆渡街上，则有徐吉才的“华洋杂货店”和陈彬的“华胜公司”。此外，还有若干华人的洗衣馆、理发馆，以及赌馆、烟馆等，人来人往，十分热闹。1920年成立的荷兰最大的华人社团“荷兰华侨会馆”的会址，也设在该区横贯日里街与亚齐街的龙目街5号。据说20年代在卡登区荷兰人开设的酒吧、咖啡室、菜店、肉店工作的荷兰伙计，不少也喜欢学着说几句买卖应酬的广东话，“置身其间实有点相似在中国汕头厦门一带码头一样”。^①

另外，在阿姆斯特丹的班达姆街周边，也形成了一条位于

阿姆斯特丹的小唐人街，与鹿特丹的“欧陆第一唐人街”遥相呼应。在这条街上，较早开设主要面向中国船员和来自当时荷属东印度的华裔留学生的小餐馆。当时，偶然也有个别好奇的荷兰人前去光顾，不意竟为其独特风味所倾倒。1916年2月11日荷兰的《大众商报》（Algemeen Handelsblad）上，登载了一位记者光顾一家华人小餐馆后的感想。这位记者在位于阿姆斯特丹内班达姆街的一家名为“隆友”的小食店美餐一顿后，十分感慨地在报上写道：“像我一样，我们都是只求填饱肚子而已。为什么我们当中没有不遗余力地探索烹调技艺的厨师呢？倘若中国人的美味佳肴传开之后，我们又该如何制订我们每日的食谱呢？”

到了二三十年代，在阿姆斯特丹相继开办的广兴酒楼和大东酒楼、在海牙开办的益同酒楼和远东酒楼等，则属于比较高档的中餐馆，它们以具有东方特色的装修，以色香味俱全的中国菜肴，吸引荷兰富有的工商界人士，还有来自当时荷属东印度的出身富裕家庭的华裔留学生，其餐价甚至超过了荷兰其它风味的餐馆。

由华人经营的进出口公司也开进了阿姆斯特丹。从20世纪初到1930年，中国山东纺织品进出口公司先后在荷兰各地开过八家名号不同的分公司或商店，经营中国丝绸、工艺品等土特产品的进出口业务，每家投资额大约在2.5万荷盾左右。山东人马文山是1927年与六、七人一道由山东纺织品进出口公司派往荷兰的推销员，当时只有20岁。由于他原本在中国的教会学校读过几年书，会说英语，加上年轻、聪明，到荷兰不久就能用荷兰话与客户交谈了。三年后，他结束任期返回山东向总公司交差，谢绝了总公司的续聘。不久，马文山以个人身份返回荷兰，自己当起了从事中国工艺品进出口生意的老板，很快，他就盘下了原本自己打工的那家商店，更名“东方工艺公司”，成为当时荷兰数得上的由中国人经营的、面向荷兰人的商行。继马文山之后，又有与马文山有着相似经历的山东人邹国立也脱离原公司自立门户，在阿姆斯特丹开了一家“中国丝

^① 陈彬编著：《荷兰华侨简史》，第9页。

Adres	oppervlakte	Aantal Logerende gasten
Delistraat 6	1 verdieping	4
Delistraat 8	3 verdiepingen + zolder + winkel	28
Delistraat 10	1 verdieping	14
Delistraat 12	3 verdiepingen + zolder	22
Delistraat 14	2 verdiepingen + zolder + berging	12
Delistraat 16	2 verdiepingen + zolder	51
Delistraat 18	1 verdieping + zolder	18
Delistraat 22	2 verdiepingen + zolder	20
Delistraat 24	1 verdieping + zolder	19
Delistraat 26	2 verdiepingen + zolder	16
Delistraat 28	Winkel op de 1e verdieping	14
Delistraat 30	3 verdiepingen + zolder + winkel	51
Delistraat 34	Winkel op de 1e verdieping	10
Veerlaan 20	2 verdiepingen + zolder	53
Veerlaan 24	2 verdiepingen	24
Veerlaan 36	2 verdiepingen + zolder	15
Veerlaan 48	1 verdieping + zolder	20
Veerlaan 52	3 verdiepingen + zolder	30
Veerlaan 60	Winkel op de 1e verdieping	12
Brede Hilledijk 224	Boardinghouse Hap Yee (Oude Uranium hotel)	222
Brede Hilledijk 255	1 verdieping	21
Brede Hilledijk 263	1 verdieping	17
Sumatrastraat 2	1 verdieping	16
Sumatrastraat 23	2 verdiepingen + zolder + winkel	40
Katenstraat 3	2 verdiepingen + zolder + winkel	34
Lombokstraat 5	2 verdiepingen + zolder + winkel	20
Douanestraat 15	1 verdieping	15
Timorstraat 4	1 verdieping	17
	Totaal	1,178

* "1 verdieping" bevat normaliter 2 slaapkamers en 1 vliering, soms ook nog een kleine keuken

Van de tientallen zeemanshuizen in Rotterdam waren er twee die plek boden aan meer dan honderd gasten. De eerste was het Boardinghouse Yee Hoo, dat tientallen kamers verhuurde. De eigenaar, Dhr. Chau Yuk, kwam uit Dapeng, Baoan, in de provincie Kanton. Naast eigenaar van een zeemanshuis was hij ook shipping agent van Holland Ocean Company, dat in de jaren twintig meer dan 400 Chinese zeelieden in dienst had. Als agent van het bedrijf verdiende Dhr. Chau erg goed. Het tweede zeemanshuis dat plek bood aan meer dan 100 gasten was het Boardinghouse Hap Yee. Ook in dit zeemanshuis was de eigenaar tevens shipping agent. Hij werkte als agent voor Rotterdam Louis Company, dat bijna duizend Chinese zeelieden in dienst had en was destijds een zeer bekend figuur in de Chinese gemeenschap van Rotterdam. Hij huurde ook het oude Uranium Hotel op Katendrecht dat na verbouwing meer dan 200 gasten kon ontvangen.

In de Atjehstraat en de Delistraat zaten de zeemanshuizen vlak naast elkaar. De Delistraat is een smalle straat met 27 woningen waarvan bijna de helft, 13 in totaal, fungeerde als zeemanshuis. In deze 13 woningen waren er 3 woningen die 3 verdiepingen verhuurden als zeemanshuis, en 4 woningen die 2 verdiepingen verhuurden voor Chinese zeelui. De Atjehstraat is een iets langere straat die parallel loopt aan de Delistraat. Van de 107 woningen die de Atjehstraat destijds telde, werden er 19 als zeemanshuis gebruikt. In de 19 woningen waren er 2 woningen die 3 verdiepingen verhuurden en 5 woningen die 2 verdiepingen verhuurden.

Langzamerhand verschenen er rond de zeemanshuizen allerlei Chinese supermarktjes, restaurantjes en wasserettes. De eerste twee Chinese restaurants in Rotterdam zaten beiden in de Delistraat en hadden beiden een Kantonees eigenaar.

De ene, Dhr. Kwok Shu Cheung, opende in 1922 het Chung Shan Lau restaurant in de Delistraat nummer 24. Op nummer 18 opende de andere Kantonees, Dhr. Yuen Wah, in 1923 zijn restaurant genaamd Chung Kwok Lau. Daarnaast waren Sam Kee toko van Ng Sam en de tabakswinkel van Wang Sing in de Delistraat te vinden. In de Atjehstraat bevond Kan Kee toko van Chiu Kan zich. Op de Veerlaan waren Wah Yun toko van Tsui Kat Choi en Wah Shing

绸公司”。以下是“东方工艺公司”在30年代时印制的名片，名片上用英、荷两种文字介绍了该店经营的商品，若译成中文，其内容如下：

手工山东绸
花边
刺绣
中国瓷器
樟木箱
各类中国产品批发零售兼营

另一家商店的名片用的是荷兰文，内容如下：

各类中国手工制品进口商和批发商
刺绣 景泰蓝
柞蚕丝 花边
内衣 抽纱
睡衣，等等，等等，价格低廉

这批商行的开办及成功经营，提高了当时荷兰华侨商业的档次，成为当时西欧华侨商人中的佼佼者。

上世纪30年代世界性经济危机严重影响了荷兰华侨的生存。1936年，荷兰有关当局做出决定：将那些年老有病、对荷兰社会没有经济价值的华人一律遣返回国。该决定首先由鹿特丹警察局执行，并具体由一个叫埃特荷芬（L. Einthoven）的警官主管遣返事项。从遣返过程留下的有关文献资料看，埃特荷芬对华人持有严重偏见，在他眼里：华人尽是些赌鬼、烟鬼，不可信任，捉摸不透，而且多在黑社会控制之下，是一群十分危险的家伙。为此，他采取了一系列强硬手段，在鹿特丹唐人街集中搜捕，将华人集中拘留，尔后利用荷兰货船离港前往亚洲时遣送华人。由于这些货船大多驶往荷属东印度，因此，埃特荷芬特别致信荷属东印度首府巴达维亚警察局局长，要对方设法将业已送抵巴达维亚的华人转送到香港、汕头或厦门。由于鹿特丹唐人街华人水手馆在搜捕中首当其冲，因此，

原本寄居此处的华人纷纷转到别处栖身。到1939年，曾一度聚居上千华人的鹿特丹唐人街人去楼空，鹿特丹唐人街不复存在。

4. “花生糖华人”自救与互助

30年代经济危机对荷兰的打击，不仅来势凶猛，而且延续持久。荷兰经济从1930年开始下滑，至1935年其工业总产值仍不抵1929年的一半，进出口总额从1929年的48亿荷盾锐减至17亿荷盾，与此同时，失业率则从1929年的6.2%激增为1936年的35.2%，财政赤字若以1929年为1计，1933年则高达275。^①在如此严峻的经济形势面前，荷兰华人的生活发生了重大转折。

这一时期荷兰华侨所受到的直接经济冲击主要源自以下两方面。其一，荷兰进出口贸易锐减导致海运量大幅度下降。如果以1930年海运量为100%计，至1933年只剩下65.3%。1930年时，长期停泊在阿姆斯特丹和鹿特丹港的远航货船总吨位数约6741吨，占荷兰拥有远航船只总吨位数的2%，到1933年，泊港船吨位数激增到751526吨，占总吨位数的27%。各航运公司因此解雇了大约1/3的海员。^②

其二，华人船员在船上主要担任司炉工（烧火工）。可是，自20年代末以后，随着船用发动机从烧煤改为烧油再改为使用内燃机，所需司炉工数量也相应下降。以一艘8000吨位的货船为例，若使用烧煤锅炉，需司炉工25人；若改用烧油锅炉，所需司炉工可减至14人；倘若再进一步改用内燃机，则只需司炉工8人。1914年时，荷兰各航运公司远洋船只中，尚有88.4%使用烧煤的锅炉，至1930年，这一比例下降为57.5%，1935年又下降至50.15%。^③司炉工需求量大幅度减少，无异打碎了大批华人船员的饭碗。

^① Johan de Vries: 《20世纪的荷兰经济》[The Netherlands Economy in the Twentieth Century]，荷兰，1978年，第61页。

^② 范·黑克: 《中国移民在荷兰》，第20-21页。

^③ 同上。

Company van Chen Bin te vinden. Verder waren er in de wijk nog een aantal wasserettes, kappers, gokhuizen en pijprokers winkels. Het was een ontzettend drukke en levendige wijk. Haaks op de Delistraat en Atjehstraat bevond zich de Lombokstraat. Op nummer 5 was de grootste Chinese vereniging in Nederland gehuisvest, genaamd "Chineeschevereniging in Holland" en opgericht in 1920. Het schijnt dat de Nederlanders, die in de jaren twintig, in de kroegen, groentewinkels en slagerijen op Katendrecht werkten, een klein beetje zakelijk Kantonees spraken. "Kom je in Katendrecht, dan ben je in de havens van Shantou of Xiamen".^①

In Amsterdam begon zich een klein Chinatown te vormen, toen in de Buiten Bantammerstraat de eerst Chinese restaurants verschenen, gericht op Chinese zeelieden en Chinese studenten uit Nederlands-Indië. Soms werden de restaurants bezocht door nieuwsgierige Nederlanders die het eten verrassend lekker bleken te vinden. In 1916 deed een journalist van het Algemeen Nederlands Handelsblad verslag van zijn bezoek aan het Chinese restaurant Long Yau in de Binnen Bantammerstraat in Amsterdam: "Nederlanders eten alleen maar om hun maag te vullen. Net zoals ik. Maar wie eenmaal een keer Chinees heeft gegeten zal zich afvragen waarom hier in Nederland niemand zijn best doet om een fatsoenlijke maaltijd te bereiden". In de jaren twintig en dertig verschenen de eerste luxe Chinese restaurants in Nederland: Kwong Hing en Tai Tung in Amsterdam, en Yi Tong en Verre oosten in Den Haag. De restaurants waren oosters ingericht en boden authentieke Chinese specialiteiten met een uitstekende kleur, geur en smaak aan. Destijds golden de Chinese restaurants, onder de niet-Nederlandse restaurants als de duurste in Nederland, en waren vooral populair onder rijke Nederlandse zakenlui en overzeese Chinese studenten uit de welgestelde kringen van Nederlands-Indië.

Langzamerhand kwamen er in Amsterdam steeds meer Chinese import en export bedrijven. Het bedrijf Textiel Import en Export uit Shandong, China dat handelde in zijde, ambachtelijke producten en specialiteiten, opende in totaal acht winkels onder verschillende namen in Nederland. De investering voor elke winkel bedroeg ongeveer 25.000 gulden.

In 1927 werd de pas twintigjarige Ma Wen Shan uit Shandong samen met 6 tot 7 andere verkopers door het Chinees bedrijf naar Nederland gestuurd. Omdat hij op een Chinese Katholieke school had gezeten, intelligent was en zelfs al wat Engels sprak, slaagde hij er in korte tijd in met zijn klanten in het Nederlands te communiceren. Toen 3 jaar later zijn werkcontract verliep, droeg Ma Wen Shan zijn taken over aan het hoofdkantoor in Shandong en weigerde een contractverlenging. Al snel daarna keerde Dhr. Ma terug naar Nederland om een import en export bedrijf in Chinese ambachtelijke producten te beginnen. Kort nadat hij zijn bedrijf was begonnen, nam hij de winkel over waar hij vroeger had gewerkt. Hij veranderde de naam van de winkel in Tung Fang Arts Company. Deze winkel werd één van de weinige Chinese winkels die zich niet op Chinezen, maar op Nederlanders richtte.

Een andere Chinees, Zou Guo Li, uit Shandong, bewandelde dezelfde weg als Ma Wen Shan. Ook Zou Guo Li verliet zijn werkgever en begon voor zichzelf. In Amsterdam richtte hij het bedrijf China Silk Company op.

Hieronder is een visitekaartje van Tung Fang Arts Company uit de jaren dertig afgebeeld.

<p>Handgemaakt Shandong zijde Kant Borduurwerk Chinees porselein Kamfer houtkist Groothandel en kleinhandel voor allerlei Chinese producten</p>

Het kaartje van een andere winkel was afgedrukt in het Nederlands:

<p>Importeren en verkopen van allerlei Chinees handgemaakte producten Borduurwerk Cloisonné Zijde Kant Ondergoed Drawwork Pyjamas, enz, enz, lage prijs</p>
--

^① Chen Bin, "Beknopte geschiedenis van de Chinezen in Nederland", blz. 9



以上图片来自《多面龙—海牙唐人街1920年—2010年》
Foto afkomstig uit het boek "EEN DRAAK MET VELE
GEZICHTEN. CHINATOWN DEN HAAG 1920-2010"

Pinda-venter bij Maison de Bonneterie
in de Gravenstraat (jaren dertig).
华人花生糖小贩 (三十年代)。

Het succes van deze winkels tilde het Chinese bedrijfsleven in Nederland naar een hoger plan. De Chinezen in Nederland deden het uitstekend in vergelijking met Chinezen in andere West-Europese landen.

De wereldwijde economische crisis in de jaren dertig had grote gevolgen voor de Chinezen in Nederland. In 1936 besloot de Nederlandse overheid alle oude en zieke Chinezen die geen bijdrage meer konden leveren aan de Nederlandse maatschappij terug te sturen naar China. Rotterdam kreeg de primeur. De hoofdcommissaris van de Rotterdamse politie, Louis Einthoven, werd belast met het uitzetten van de "overtollige" Chinezen. De hoofdcommissaris stond bekend om zijn racistische houding ten opzichte van Chinezen. In zijn ogen waren alle Chinezen onbetrouwbaar, gokverslaafd, ondoorgrondelijk en rookten ze allemaal. Bovendien vormden Chinezen een gevaar voor de Nederlandse samenleving, omdat ze banden hadden met de georganiseerde misdaad. Einthoven greep hard in. De politie ging de wijk in en pakte een grote groep Chinezen op. Eerst werden ze opgesloten en daarna werden ze met goederenschepen naar China teruggestuurd. Omdat de meeste goederenschepen naar Nederlands-Indië voeren, en de Chinezen daar dus terecht zouden komen, schreef Einthoven een brief aan het hoofd van de politie in Batavia, de hoofdstad van Nederlands-Indië. De brief vertelde dat de Chinezen in geen geval in Nederlands-Indië mochten blijven, maar dat ze moesten worden verscheept naar Hongkong, Shantou of Xiamen. Na de gebeurtenissen op Katendrecht verdwenen vrijwel alle Chinezen uit Rotterdam. In 1939 was er van het Chinatown op Katendrecht, waar ooit duizenden Chinezen woonden, niets meer over. Het Chinatown op Katendrecht was definitief verleden tijd.

2.4 De opkomst van de "Pinda Chinezen"

De economische crisis in de jaren dertig trof Nederland niet alleen hard, ze duurde ook erg lang. Sinds 1930 was de Nederlandse economie al aan het krimpen. In 1935 was het bruto nationaal product nog maar de helft, in vergelijking met 1929. Was de totale import en export in 1929 nog 4,8 miljard gulden, dan bedroeg deze

in 1935 nog maar 1,7 miljard gulden. Bovendien steeg de werkeloosheid van 6,2% in 1929, naar maar liefst 35,2% in 1936. Als in 1929 het financiële tekort 1 was, dan bedroeg in 1933 het tekort 275. ❶

De crisis was het keerpunt voor het leven van Chinezen in Nederland. Ten eerste nam het vrachtverkeer over zee enorm af door de dalende Nederlandse import en export. Tussen 1930 en 1933 nam ze af met een derde. In 1930 bedroeg de tonnage van langdurig aangelegde schepen in de Amsterdamse en Rotterdamse havens 6.741.

Dit was maar 2% van de totale tonnage van alle Nederlandse goederenschepen. In 1933 nam de tonnage van de aangelegde schepen fors toe tot 751.526. Dit was 27% van de totale tonnage van alle Nederlandse goederenschepen. De scheepvaartmaatschappijen ontsloegen ongeveer een derde van de zeelieden. ❷

Ten tweede werden de stoomvaartschepen, door de snelle technologische ontwikkelingen in de jaren twintig, vervangen door modernere schepen die op stookolie of op motors voeren.

Zo had bijvoorbeeld een schip met een tonnage van 8.000 dat op kolen voer 25 kolenstokers nodig, maar voer dit zelfde schip op stookolie dan waren er dat slechts 14, en als het schip door een motor werd aangedreven waren er nog maar 8 kolenstokers nodig.

In 1914 voer 88,4% van alle Nederlandse schepen nog op kolen. Maar in 1930 was dit percentage al gedaald naar 57,5% en in 1935 voer nog maar de helft van alle Nederlandse schepen op kolen. ❸ Het gevolg was dat er minder kolenstokers nodig waren.

Doordat er steeds minder kolenstokers nodig waren, nam het aantal werkeloze Chinezen in Nederland enorm toe. In 1929 waren er volgens de Rotterdamse politie 534 werkeloze Chinezen in Rotterdam. Een jaar later, in 1930, waren dit er al 839 en in 1931 waren er 1.306 Chinezen zonder werk. ❹ Volgens een volkstelling van het hoofdbureau van politie op 31 januari 1933, waren er op die bewuste

❶ Johan de Vries, "The Netherlands Economy in the Twentieth Century", Nederland, 1978, blz.61

❷ Frederik van Heek, Chinese Immigranten in Nederland, 1936, blz.20-21

❸ Uit zelfde bron als de vorige voetnoot.

❹ Hoofdbureau van Politie, 5/3/1931, documentnummer A595.

受以上因素影响，长期滞留荷兰的失业华人船员数直线上升。据鹿特丹警察局统计，1929年1月滞留鹿特丹的华人总计534人，1930年1月增至839人，至1931年1月，又增至1306人。①另据1933年1月31日荷兰警察总局的人口统计资料，是日全荷兰共计有华人1974人。②大批华人长期失业，各水手馆均告人满为患。而且，因为长期失业身无分文，许多人付不出住宿费故而连有的水手馆老板也感到了威胁。有位水手馆老板忆起当年的情景时曾直言不讳地说道：“那时，大家都很难。……最困难的时候，我也无法付租（按：指无法向荷兰房东付租）。但房东也不赶我，因为我离开的话，（房子）也租不出去。”③失业华人的生计问题迫在眉睫。

1931年秋，在滞留于鹿特丹卡登区的华人船员中，有位名叫吴贵（Ng Kwai）的失业船员，迫于生计，想到自己原先在家乡做过“花生糖”，于是试着买来花生、糖、醋等，经仔细加工，制成中国的花生糖，拿到鹿特丹咖啡厅门口叫卖。这种食品香甜可口，有一定销路，且成本低廉，制作容易，于是，许多失业华人群起而效之。



图七：一位荷兰老太太在向华人购买花生糖
Afbeelding 7: Een oude Nederlandse dame koopt pindakokjes bij een Chinees

“花生糖事业”兴起之初，当时荷兰华人社会中“有影响的人物”（即水手馆老板及华人社团的首领）是持反对态度

的。他们认为这无异于“行乞”，担心会招来荷兰人对华人更深的歧视。但是，他们一来无法为失业华人找到别的更“体面”的谋生途径，二来自己的收入也面临困境，无法为自己的同胞另谋生路。反之，“花生糖”生意的收入似乎还相当可以。据当时人统计，以5公斤糖和25公斤花生米为主要原料，再加上适当配料进行加工，可制成300片花生糖，以每片售价5荷分计，可收入15荷盾，而其成本只要6.6荷盾，净收入颇为可观。④面对事实，这些侨领们也只得承认：“看来别无选择。”后来，他们中有的人，如前文提及的华人水手馆老板冯尧阶也经营起了花生糖生意。

失业华人的生产自救，引起了当时鹿特丹一位神父的关注。这位神父名叫多尔斯（J. Doels），曾在中国南方传教多年，于20年代末回到荷兰，继续在荷兰华人中传教，并曾组织教会教友为失业的华人船员募捐。为了进一步帮助华人船员度过危机，多尔斯神父一方面在电台发表游说，在报刊上撰写文章，诉说华人的困境，请求荷兰人发扬爱心，多买花生糖，帮助境内华人度过难关；另一方面，多尔斯神父还组织起数十名华人，让他们各自背上一个铁皮面包箱，内装100片花生糖，并由多尔斯神父亲自在面包箱外用荷文写上：“花生糖香甜可口，每片5分”的字样。在最初一段时期，多尔斯神父甚至每天陪同华人花生糖小贩到闹市区叫卖，并向荷兰人宣传。由于以多尔斯神父为首的一批宗教慈善家的宣传，不少荷兰人以近乎施舍的方式购买花生糖，有的“多给几个钱，有的甚至给一圆两圆的”，因此，有些“花生糖华人”“最初每天侥幸得二十圆的，不算希罕，平均每月有三百至六百圆的进款。”⑤另据阿姆斯特丹警察局的一份调查报告，100片花生糖可卖5荷盾，但实际收入有时高达12荷盾。“花生糖华人”的收入实际上主要取决于荷兰人的施舍，因此，每天“卖”出的花生糖实

① 荷兰警察总局档案，编号：A595/1931年3月5日。

② 荷兰警察总局档案，编号：1933年2月第6号。

③ 荷兰老华侨陈先生口述。

④ 范·黑克：《中国移民在荷兰》，第44页。

⑤ 邹韬奋：《荷兰的商业首都》，《萍踪寄语》，第176页。

dag in totaal 1.974 Chinezen in Nederland.^① Heel veel Chinezen waren toen werkeloos en alle zeemanshuizen zaten vol. Door langdurige werkeloosheid konden veel Chinezen de kosten voor verblijf en maaltijden niet langer betalen. Omdat de huur niet meer werd betaald, kwam de eigenaar zelf ook in problemen. Een toenmalige eigenaar van een zeemanshuis deed verslag: "We hadden het toen erg moeilijk. Op het ergste moment kon ik zelfs de huur niet meer betalen aan mijn Nederlandse huisbaas. Maar de huisbaas jaagde me ook niet weg, want hij kon de woning daarna ook moeilijk verhuren als ik weg ging."^② Voor de werkeloze Chinezen brak een verbitterde strijd aan om hun bestaan in Nederland.

In de herfst van 1931, kwam een werkeloze Chinees, genaamd Ng Kwai, in Katendrecht op het idee om pindakoekjes te gaan verkopen aan Nederlanders. Hij kwam op dit idee omdat hij vroeger ooit zelf in China pindakoekjes had gemaakt. Hij kocht pinda's, suiker en azijn en bewerkte al deze ingrediënten tot pindakoekjes die hij verkocht voor de deuren van Rotterdamse cafés. De pindakoekjes waren niet alleen zoet en lekker, ze verkochten redelijk, en waren eenvoudig en goedkoop te maken. Andere Chinezen namen zijn idee over en gingen ook pindakoekjes verkopen.

De "pindakoekjes carrière" van veel Chinezen was veel invloedrijke personen in de Chinese gemeenschap (zoals eigenaren van zeemanshuizen en leiders van Chinese verenigingen) in het verkeerde keelgat geschoten. Ze vonden dat het verkopen van pindakoekjes een vorm van bedelen was en waren bang dat dit nog meer racisme bij Nederlanders teweeg zou brengen. Maar helaas konden deze "invloedrijke personen" de werkeloze Chinezen gemeenschap ook geen andere, "fatsoenlijke" banen bieden, omdat ze zelf ook in een lastig parket verkeerden. Daarentegen ging het met de "pindakoekjes carrière" van veel Chinezen uitstekend. Volgens een berekening destijds was 5 kilo suiker en 25 kilo pinda's en nog wat andere ingrediënten genoeg voor 300 pindakoekjes. Als al deze koekjes voor 5 cent per stuk zouden worden verkocht, dan bedroegen de inkomsten 15 gulden, terwijl de inkoopkosten 6,60 gulden bedroegen; al met al een redelijk aantrekkelijk inkomen.^③ Uiteindelijk moesten de "invloedrijke personen" toegeven dat er voor de meeste Chinezen

niets anders op zat dan pindakoekjes te gaan verkopen. Later gingen sommige eigenaren van zeemanshuizen zelf ook de pindakoekjeshandel in, zoals bijvoorbeeld William Fung.

De priester J. Dols trok zich het lot van de Chinezen aan. Hij had jarenlang zendelingenwerk in Zuid-China gedaan, maar keerde eind jaren twintig terug naar Nederland waar hij zijn zendelingenwerk voorzette voor de Chinese gemeenschap in Nederland.

Nadat hij ooit een inzamelingsactie voor werkeloze Chinezen onder kerkgenoten hield, begon priester Dols stukken in de krant te schrijven en op de radio verslag te doen van de grote problemen in de Chinese gemeenschap. Ook riep hij Nederlanders op hun hart te laten spreken door pindakoekjes te kopen om zo de Chinezen te steunen. Om de verkoop van pindakoekjes te stimuleren, regelde de priester voor tientallen Chinezen een ijzeren kist, die op de rug moest worden gedragen en waarin 100 pindakoekjes pasten. Op de kisten schreef Dols persoonlijk: "Heerlijk zoete pindakoekjes, 5 cent per stuk". In het begin van deze actie ging priester Dols zelf ook met de Chinezen de straat op, om de pindakoekjes te promoten en te verkopen. Door deze priester Dols, en nog een aantal andere religieuze filantropen, die bekendheid gaven aan de achtergestelde positie van Chinezen in Nederland, gingen veel Nederlanders pindakoekjes kopen uit liefdadigheid. "Sommige Nederlanders gaven een paar centen, maar anderen gaven zelfs 1 of 2 gulden". Daarom was het niet ongevoel dat de "Pinda Chinezen" soms wel 20 gulden per dag verdienden, wat neerkwam op gemiddeld 300 tot 600 gulden per maand.^④ Volgens een onderzoeksrapport van de Amsterdamse politie brachten 100 pindakoekjes normaal gesproken 5 gulden op, maar in werkelijkheid verdienden de "Pinda Chinezen" soms wel 12 gulden. De werkelijke inkomsten van "Pinda Chinezen" kwamen meer voort uit liefdadigheid dan uit de verkoop van de pindakoekjes zelf.

^① Hoofdbureau van Politie, 2/1933, documentnummer 6.

^② Woorden van Dhr. Chen tijdens een interview.

^③ Frederik van Heek, "Chineesche Immigranten in Nederland", Leiden: E. J. Brill, 1936, blz. 44

^④ Zou Tao Fen, "Handelshoofdstad van Nederland", "Spoor van zwerver bericht", blz. 176

际数量差别不大，但收入有时2荷盾，有时则高达6荷盾以上，相差数倍。^①

今日依然健在的老华侨，对于当年荷兰人民雪中送炭的慈善精神，仍然怀着深深的感激之情。当年曾背着铁皮箱沿街叫卖花生糖的蔡则宣老先生回忆道：“那时荷兰人对我们是很好，很多人买你的糖，给你多一点钱，还有的人不买糖送你几分钱。有个别好的人家还留你吃饭。我有一个老主顾，（住）在小地方，我每星期一次经过他家吃午饭。……有个老太太，是耶稣教徒，……对我们中国人很好，又连苦（按：可怜、同情）我们中国人，教会福利部若有东西或旧衣服分给贫民时，她总要分一部分给我们中国人，她还向大户人家要些旧的东西，拿来给我们。那时若有中国人生病，（不论）在家中或在医院，她总要带东西或鲜花去慰问。那时候，全荷兰的中国人她都认识。”^②这位善良的荷兰老太太全名叫Wilhelmina Johanna van Zeijl，当时荷兰华人都叫她“法袁”（van Zeijl），被誉为“华人母亲”。^③

在此背景下，当时除少数富有的华商继续经营其生意外，无论是失业的华人船员，或是来自浙江的小贩，大都背起了铁皮箱，当上了花生糖小贩，“Pinda Chineezen”（荷兰文“花生糖华人”）也就这样在荷兰叫开了。据1933年的一份调查，仅阿姆斯特丹一市，华人花生糖小贩就多达600人。阿姆斯特丹的一位华人水手馆老板也谈到，他处原有160名华人船员投宿，到1933年时，至少有80人出外从事花生糖买卖。1937年荷兰警察局对105名华人所从事职业的抽样调查表明，列入“花生糖华人”栏内的华人几占总数的80%。与此同时，原先的水手馆也大都成了花生糖制作工场。据阿姆斯特丹出售花生米的“船舶号商行”1932年的记载，每周都有城内的15家华人水手馆到该行购买花生米，其中3家每周购200公斤，10家购100公斤，其余两家每周购50公斤。有一位水手馆老板公开标明他处的花生糖的批发价为每片三分半。^④

荷兰华侨小贩靠制作、出售花生糖谋生一事，传到相邻的德国，竟吸引了那里的华侨闻讯前来。1933年2月18日荷兰的《电讯报》[Telegraph]登载了一则消息：许多原本居住于

德国的贫困的浙江人非法偷越国境线逃入荷兰，参与“花生糖买卖”。

华人的花生糖买卖引起荷兰政府有关当局的密切关注，并为此采取了多项措施：

荷兰国家卫生检疫部门奉命检查花生糖原料及制作过程是否符合卫生标准，花生糖成品是否达到有关卫生指标，其结果是由阿姆斯特丹市医药卫生部长于1933年2月28日发出一份签名通告，证明“经食品卫生部门检验，从花生糖制作原料到制作环境，均符合卫生要求，花生糖对公众健康没有危害。”^⑤

荷兰阿姆斯特丹警察局和鹿特丹警察局奉命调查“花生糖华人”是否妨碍荷兰城乡的社会治安，结果在荷兰警察总局存下了十来份调查报告，内容涉及范围极广：从华人如何入境到“华人水手馆”内情；从华人船员在船上的工作待遇到华人在荷兰的起居饮食；从华人是否赌博、走私、吸食鸦片，到华人是否嫖妓，内部是否存在同性恋；从华人彼此结成的帮会社团组织，到华人与共产党及国际工运的关系。总之，内容庞杂，结论不一。

阿姆斯特丹大学社会学教授特·费恩博士（H. N. Ter Veen）受托主持一项关于如何制订对待“花生糖华人”政策的社会调查，结果在1936年由范·黑克博士（Frederik van Heck）执笔提交了一份长达百页的详尽报告，于是年底正式出版，题为《中国移民在荷兰》[Chineesche Immigranten in Nederland]。

荷兰当局根据以上各相关调查所分析提供的情况，做出如下决定：将那些年老有病、对荷兰社会没有经济利用价值的华人一律遣返回国。根据这一决定，荷兰鹿特丹、阿姆斯特丹当局随即在城内华人集中聚居的唐人街一带对华人进行集中登记，安排统一遣返。可是，多数华人并不愿回乡：有的受传统

^① 荷兰警察总局档案，编号：1932年第4187号，第3页。

^② 据蔡则宣先生生前于1988年亲笔为笔者提供的回忆材料，原件未注明日期。

^③ 参阅J. W. Van Zeijl：《华人母亲（1887-1962）》[The Chinese Mother, 1887-1962]，C. A. Brock & Co. Ltd, 1971年。

^④ 荷兰警察总局档案，编号：1932年第4187号，第5页。

^⑤ 阿姆斯特丹医药卫生部档案第147号，1933年2月28日。

Daarom konden de inkomsten per dag veel verschillen, van 2 tot 6 gulden, hoewel het aantal verkochte pindakoekjes nagenoeg gelijk bleef. ❶

De Nederlandse Chinezen die destijds pindakoekjes verkochten en nu nog leven, zijn nog steeds dankbaar voor de liefdadigheid van de Nederlanders destijds. Cai Ze Xuan, die ooit zelf met een ijzeren kist op zijn rug pindakoekjes verkocht, kon het zich nog goed herinneren: "In die tijd waren Nederlanders erg vriendelijk tegen ons. Ze kochten koekjes van je, en stopten je soms wat toe. Soms gaven ze zelfs een paar centen zonder een pindakoekje te kopen. Af en toe kwam het zelfs voor dat je uitgenodigd werd om bij hen thuis te komen eten. Ik had een oude klant die in een klein stadje woonde. Ik ging 1 keer per week bij hem thuis lunchen. Er was ook een oude dame, ze was christen. Ze was heel aardig en erg begaan met ons lot. Wanneer de kerk oude spullen of kleding uitdeelde aan de armen, hield ze altijd een gedeelte apart voor de Chinezen. Daarnaast zamelde ze ook oude spullen voor ons in bij Nederlanders. Als een Chinees ziek was, kwam ze altijd langs, met bloemen en allerlei spullen, of je nu thuis of in het ziekenhuis lag. In die tijd kenden alle Chinezen in Nederland haar." ❷

De zojuist beschreven vrouw was Wilhelmina Johanna van Zeijl. De Chinezen noemden haar van Zeijl, en ze werd door de Chinezen gezien als de "The Chinese Mother".

De economische crisis sloeg hard toe. Behalve de enkele rijke Chinezen, ontsprong niemand de dans. Dus gingen zowel werkeloze Chinese zeelieden als Chinese straatverkopers uit Zhejiang de straat op om pindakoekjes verkopen. De naam "Pinda Chinezen" was geboren. Volgens een onderzoek uit 1933 waren er alleen in Amsterdam al 600 "Pinda Chinezen". Een toenmalige eigenaar van een zeemanshuis vertelde dat er in het begin 160 Chinese zeelieden in zijn zeemanshuis logeerden. In 1933 waren minimaal 80 ervan de pindakoekjes gaan verkopen. In 1937 deed de politie een steekproef onder 105 Chinezen waaruit bleek dat 80% pindakoekjes verkoper was. Tegelijkertijd werden ook steeds meer oude zeemanshuizen als productieruimte voor pindakoekjes gebruikt. Volgens een notitie uit 1932 van de Chuan Bo Hao winkel in Amsterdam, die toen pinda's

verkocht, stuurden alle 15 Amsterdamse zeemanshuizen wekelijks mensen langs om pinda's te kopen. Drie daarvan kochten wekelijks 200 kilo, 10 kochten 100 kilo en de anderen kochten 50 kilo. Een eigenaar van een zeemanshuis vertelde dat de prijs van de pindakoekjes bij de groothandel 3,5 cent was.

Het succes van de "Pinda Chinezen" in Nederland bleef niet onopgemerkt. Zoals in Duitsland. In 1933 bracht de Nederlandse krant "De Telegraaf" het volgende nieuws: "Veel arme "Duitse" Chinezen uit Zhejiang illegaal de grens over om pindakoekjes te verkopen in Nederland".

Maar ook de Nederlandse overheid kreeg lucht van de toenemende populariteit van de pindakoekjes. Er werden een aantal maatregelen genomen. Het ministerie van Volksgezondheid kreeg opdracht van de Nederlandse overheid om te onderzoeken of de pindakoekjes aan alle wettelijk bepaalde hygiënische regels voldeden. Op 28 februari 1933 deed zij verslag, dat mede door het hoofd van de Amsterdamse GGD werd ondertekend: "Na onderzoek van de GGD, blijken de pindakoekjes aan alle hygiënische eisen te voldoen. De pindakoekjes zijn zeker niet schadelijk voor de volksgezondheid."

Zowel de Amsterdamse als Rotterdamse politie kreeg opdracht om te onderzoeken of de "Pinda Chinezen" een belemmering vormde voor de openbare orde en veiligheid. Over dit onderzoek zijn tientallen documenten bewaard gebleven in de archieven van de politie. Er werd uitvoerig onderzoek gedaan. Zo werd onderzocht op welke manier(en) Chinezen Nederland binnen waren gekomen. Ook werd er gekeken naar de leefomstandigheden in de zeemanshuizen, de arbeidsvoorwaarden van de Chinese zeelieden en de leef- en eetgewoonten van Chinezen. Maar ook het gokgedrag, opiumgebruik, smokkel, homoseksualiteit en zelfs het prostitutiebezoek van Chinezen werd door de Nederlandse overheid onderzocht. Ook werden Chinese organisaties door de Nederlandse overheid in de gaten gehouden door haar vermeende banden met de communistische partij in China en de internationale arbeidersbeweging.

❶ Hoofdbureau van Politie, 1932, documentnummer 4187, blz.3

❷ Over het terugsturen van Chinezen in Rotterdam in 1936, aub. de vorige hoofdstuk raadplegen.

观念影响，认为在两手空空时回乡毫无面子；有的想到家乡的困境，觉得与其回乡受穷，不如再在欧洲拼搏一下谋求生计。因此，为了不被遣返，许多华人匆匆设法逃离唐人街，逃离大城市，另谋生计。“花生糖华人”随之销声匿迹。^①

同时还值得一提的是，当时中国驻荷使馆官员也认为荷兰华人沿街叫卖，丢人现眼，无异于乞讨，有损中国人形象，故而也要求中国政府出资将他们送回中国国内。几经讨论，中国政府通过决议“拨款一万圆”，但财政部实际仅“拨三千圆”，最终由中国使馆安排从荷兰送回中国的华人仅仅20人。^②

荷兰华人在危机年代的遭遇，殊不寻常。“花生糖华人”看似承载着屈辱与无奈，但实际上亦显示了流落异域的华人不甘沉沦、勇于自救的奋斗精神，而且，更有如同“华人母亲”那样善良、友好的荷兰人民雪中送炭，对落难的华人伸出了救援之手，共同写就了大危机年代一段自救与互助的特殊篇章。

5. 求学荷兰

从荷属东印度到荷兰留学的华裔青年学生也是荷兰社会一个特殊的群体。

19世纪中叶之后，荷兰殖民当局开始在荷属东印度推行“殖民新政”，其重要举措之一就是依据荷兰本土的教育模式在荷属东印度建立、发展近代教育事业，并根据“分而治之”的原则形成以接收华裔子女为主的教育系统。1863年，荷兰人在爪哇建立的“荷兰教会学校”开始接收当地华人的子女，以荷兰语为教学用语，对他们进行西式教育。1908年，面向当地华人子女的七年制的“初级荷兰语华人学校”（HCS，简称“荷华学校”）首设于巴达维亚（今雅加达），并逐步推向其它城市。学生从此类荷华学校毕业后，可以升入荷兰制的初级中学（MULO）、高级中学（HBS）学习，从高级中学毕业后，可以直接进入荷兰本土的高等院校进一步深造。与此相配套，荷属东印度政府于1907年出台了一项关于当地华人如何取得“欧洲人地位”的新规定，首要条件是“能讲荷兰语”。因此，“荷华学校”的开设，对于希望改变自身社会地位的华人家庭颇有吸引力。而且，根据规定，一旦获得了“欧洲人地

位”，就“可以获得更高的社会地位，可以更多地免除警察的压迫”，而其子女又“可以有更好的机会进入荷语学校”。^③

将子女送往荷兰本土高一等级院校深造，成为一些富裕华人家庭“望子成龙”的最佳选择。据1911年统



图八：一个荷兰印尼华裔家庭的老照片

Afbeelding 8: Een oude foto van een Chinees gezin uit Nederlands-Indië

计，是年在荷兰学习的荷属东印度华裔学生总共约20人，1920年增加到50人以上，时至1930年前后，在荷兰各高等院校学习的荷属东印度华裔学生共有188人，另外还有67人在荷兰的中学学习。^④此后，由于世界性经济危机的冲击，不少荷属东印度华裔生意不景气，甚至倒闭破产，赴荷留学的华裔学生数明显下降。据20世纪30年代中期的统计，荷兰的荷属东印度华裔学生数大约下降到100人左右。到30年代末，欧洲政局不稳，战云密布，荷属东印度华裔留学生数又再度下降到仅余数十人。据当时荷兰荷属东印度华裔留学生团体“中华会”的统计资料：从该会成立的1911年起，至德国占领荷兰前的1940年止，先后共有约900名荷属东印度华裔学进入荷兰各高等院

^① 关于1936年荷兰鹿特丹当局遣返当地华人事，请参阅本书第二章第二节关于早期鹿特丹唐人街历史的追溯。

^② 邹韬奋：《荷兰的商业首都》，《韬奋文集·萍踪寄语》，第二卷，第177页。

^③ 详见廖建裕 [列奥·苏里亚迪纳达] 著，李学民、陈巽华译，周南京校：《爪哇土生华人政治》，中国友谊出版公司，1986年，第14-27页。

^④ 据陈里特的调查统计，当时从“南洋”到荷兰求学的188名华裔大学生中，有73人在鹿特丹大学学习，49人入阿姆斯特丹大学，32人入代尔夫特（Delft）大学，29人入莱顿（Leiden）大学，另有数人在海牙学习。详见陈里特：《欧洲华侨生活》，第99页。

Professor H. N. Ter Veer van de opleiding sociologie van de universiteit van Amsterdam, leidde ooit een onderzoek met als doel een coherent beleid te ontwikkelen aangaande de "Pinda Chinezen". In 1936 schreef Frederik van Heek een onderzoeksrapportage van meer dan 100 pagina's met de titel "Chineesche Immigranten in Nederland". Op basis van dit onderzoek besloot de Nederlandse overheid alle oude en zieke Chinezen, die geen bijdrage meer konden leveren aan de Nederlandse economie, terug naar China te sturen. Maar de meeste Chinezen wilden niet terug naar huis. Sommige (traditionele) Chinezen konden vanwege gezichtsverlies, niet met lege zakken naar China terugkeren. Weer anderen bleven liever in Europa, om toch nog geld proberen te verdienen, dan in China een zekere armoede te lijden. Daarom verlieten veel Chinezen haastig Chinatown en vluchtten naar elders om te kunnen overleven. Ineens waren de "Pinda Chinezen" verdwenen.

Wat ook vermeld dient te worden, is dat ambtenaren van de Chinese ambassade in Nederland het verkopen van pindakoekjes een beschamend iets vonden. Voor de ambassade stond een pindaverkoper gelijk aan een bedelaar, en was daardoor schadelijk voor het imago van de Chinezen in Nederland. Daarom verzocht de ambassade de Chinese overheid geld vrij te maken om de "Pinda Chinezen" terug te kunnen sturen naar China. Na onderhandeling met de ambassade ging de Chinese overheid akkoord met de financiering van 10.000 yuan. Maar in werkelijkheid werd er maar 3.000 yuan uitgegeven door het Chinese ministerie van Financiën en uiteindelijk stuurde de Chinese ambassade in Nederland in totaal maar 20 Chinezen terug naar China.

Wat Nederlandse Chinezen in de economische crisis van jaren dertig hebben meegemaakt, was opmerkelijk. Aan de ene kant moesten de "Pinda Chinezen" alle vernederingen en beledigingen over hun kant laten gaan, terwijl ze aan de andere kant een enorme vechtersmentaliteit en vindingrijkheid aan de dag legden. Maar er waren ook vriendelijke, goede Nederlanders die zich het lot van de Chinezen aantrokken. Zoals de "The Chinese Mother", die arme Chinezen in moeilijke tijden altijd bijstond. Deze strijdbare Chinezen en goedhartige Nederlanders waren de hoofdrolspelers in deze

roerige periode.

2.5 Studeren in Nederland

De Chinese jongeren uit Nederlands-Indië die naar Nederland kwamen om te studeren, vormden een bijzondere groep in Nederland. Halverwege de negentiende eeuw voerde de Nederlandse overheid een "nieuwe koloniale regeling" in. Speerpunt van de regeling was het oprichten en ontwikkelen van een modern Nederlandse onderwijs systeem in Nederlands-Indië. Voor Chinese kinderen werden er aparte scholen opgericht. In 1863 begon de "Nederlandse kerkschool", in Java opgericht door Nederlanders, kinderen van lokale Chinezen te ontvangen. De voertaal was Nederlands en de kinderen kregen westers onderwijs. In 1908 werd de eerste "Hollands-Chinese School" (HCS) in Batavia opgericht. Dit schoolstelsel werd later verder verspreid in andere steden. Het onderwijs gaf na 7 jaar toegang tot westers voortgezet onderwijs zoals, Meer Uitgebreid Lager Onderwijs (MULO) en de Hogere Burger School (HBS). Na afronding van de MULO of het HBS konden studenten toegelaten worden tot het hoger onderwijs in Nederland.

In 1907 introduceerde de regering in Nederlands-Indië nieuwe wetgeving voor lokale Chinezen, die de Europese status wilden bemachtigen. Beheersing van de Nederlandse taal werd als belangrijkste voorwaarde gesteld. De HCS was aantrekkelijk voor Chinese families die hun eigen status hoopten te verhogen. Volgens de nieuwe regeling "kreeg je een hogere sociale status en kreeg je minder last van de onderdrukking van de politie, zodra je de Europese status eenmaal had. Bovendien kregen de kinderen de gelegenheid om verder te studeren".^①

Voor de rijke Chinese families in Nederlands-Indië was het veruit de beste optie om kinderen naar het hogere onderwijs in Nederland te sturen. Volgens statistieken uit 1911, telde Nederland dat jaar 20 Chinese studenten uit Nederlands-Indië, in 1920 bedroeg hun aantal meer dan 50. Rond 1930 studeerden er 188 Chinese studenten uit

^① Voor meer informatie zie "Paranakan Chinese politics in Java" van Leo Suryadinata (Liao Jian Yu), vertaald door Li Xue Min en Chen Xun Hua, geannoteerd door Zhou Nan Jing, China Friendship Publishing Corporation, 1986, blz. 14-27

校学习。^①

值得一提的是，早期荷属东印度华裔学生所学专业全为实用性学科，尤其是商科。例如，1930年在荷兰学习的188名荷属东印度华裔学生中，选学商科者占半数以上，共96人，其次为医科，63人，学工程者17人，学政治经济学7人，学法律5人，没有任何一人选修农、史、哲、艺术或军事专业。^②

1911年，来自荷属东印度的留学生们在荷兰莱顿城成立了自己的团体“中华会”。虽然从发起人到会员几乎都不会说中文，但是，该会成立不久，即与中国驻荷兰使馆建立联系，并邀请中国大使亲自用毛笔为他们题写了大幅中文会标。每当召开全体会议时，必悬挂孙中山先生的画像，悬挂本会中文会标。在孙中山先生逝世后，该会为全体会议增加了一项仪式，即开会时全体起立，用荷语齐声朗读“总理遗嘱”。1919年，该会为成员开办过中文学习班，邀请中国使馆官员及荷兰莱顿大学的汉学教授为会员们教授中文。30年代，当一批中国船员因经济危机冲击失业而滞留荷兰、生活无着时，中华会曾为救济失业船员募捐，并开办“失业船员安置所”。^③

6. 荷兰华侨会馆

“荷兰华侨会馆”于1922年成立于鹿特丹，是早期荷兰华人社会中最具规模与社会影响力的一个组织。

如前所述，随着留居荷兰的华人人数不断增加，时至20年代，全荷兰已有数十家华人水手馆。在外人眼里，这些水手馆似乎大同小异，但是，在华人内部，却十分清楚地知道哪家是宝安人的水手馆，哪家是青田人的水手馆，而哪家又是客家人的水手馆。就客观原因而言，与不同“家乡”相联系的不同方言是形成华人之间隔阂的一大原因，荷兰华人中使用较多的广州话、客家话、青田话，对于非本方言群的人而言，几乎就像“外语”一样难以沟通，因此，仅仅由于方言上的原因，也会出现“同乡找同乡”的状况。

中国人移居海外，往往相互引荐，接踵而至，先到者有帮助后来者的职责，乡缘、亲缘纽带，也促成了“同乡聚居”的结果。水手馆老板大多同时又是船务公司的代理，房客有赖于

老板推荐上船工作，故而不得不听命于老板。于是，围绕着若干握有相对实权的水手馆老板，逐渐形成一些以地缘为纽带的帮派群体，如宝安帮、东莞帮、客家帮、青田帮等。在20世纪初叶，荷兰华人中较著名的头面人物有：宝安帮中的吴日明、叶明、刘兴、张国枢等，青田帮中的王芝南、薛大贵，以及人们习惯称之为“阿陈”的客家帮首领。

在20世纪初年荷兰华人的诸多帮派中，以宝安帮势力最强。为了联合华人的力量，同时也为了壮大自己的实力，宝安帮首领在20年代初，发起成立代表全体荷兰华人的统一团体。发起人为了强调这是团结全体华人、不计地缘差别的组织，将这一筹建中的社团命名为“荷兰华侨会馆”，但是，其荷文注册资料则依据广府话拼写为Wah Kiu Wei Kun。

1922年1月9日，“荷兰华侨会馆”正式成立于鹿特丹。为了提高会馆的社会地位，华侨会馆一成立，就通过当时中国政府驻荷总领事，向中国政府递交注册申请，不久即获得批准。

华侨会馆的理事会共有九名成员，除担任荷文秘书者系来自荷属东印度的华裔之外，其余均为广东人，而且，包括会长、副会长在内的五人均为宝安人，因此，其地缘性社团色彩十分明显。据该会于1930年向荷兰政府提交的申请资料，该会共有会员600人，荷兰调查员的报告称，该会会员中70%以上是广东人。^④

^① 参阅Kees van Galen:《无源之水：来自印尼的华人》[Dorp zonder naam: de Chinezen uit Indonesie], Gregor Benton & Hans Vermeulen主编:《华人》[De Chinezen], 1987年,第136页; Tan Swan Bing:《1911-1940年土生华人在荷兰的历史与发展》[Geschiedenis en ontwikkeling van de Peranakan in Nederland van 1911 tot 1940], [荷兰]《联谊会第一届研讨会论文集:荷兰印尼华裔的历史和语言》[1e Minisymposium Vriendenkring Lian Yi Hui: Geschiedenis en Taal van de Peranakan in Nederland], 1986年,第2、7页。

^② 陈里特:《欧洲华侨生活》,第99页。

^③ 详见Tan Swan Bing:《1911-1940年土生华人在荷兰的历史与发展》,第1-9页。

^④ 参阅范·黑克:《中国移民在荷兰》,第32页。

Nederlands-Indië aan de hoge scholen in Nederland en 67 aan middelbare scholen. ❶ Daarna nam het aantal Chinese studenten uit Nederlands-Indië aanzienlijk af door de verslechterde economie van Nederlands-Indië, die weer veroorzaakt was door de wereldwijde economische crisis. Veel Chinese bedrijven in Nederlands-Indië gingen failliet.

Statistische cijfers uit de jaren twintig en dertig lieten zien dat het aantal Chinese studenten uit Nederlands-Indië tot ongeveer 100 daalde. Aan het eind van de jaren dertig daalde dit aantal nog eens met tientallen vanwege de instabiele politieke situatie en oorlogssfeer in Europa. Volgens een document van de studentenvereniging Zhong Hua Hui opgericht door Chinese studenten uit Nederlands-Indië: "Sinds de oprichting (1911) van de studentenvereniging tot 1940 net voordat Duitsland Nederland binnen viel, hadden in totaal 900 Chinese studenten uit Nederlands-Indië hoger onderwijs in Nederland gevolgd". ❷

Chinese studenten uit Nederlands-Indië deden vooral praktische opleidingen in Nederland, met name economische opleidingen waren erg in trek. Van de 188 Chinese studenten die in 1930 uit Nederlands-Indië kwamen koos meer dan de helft, 96 in totaal, voor een economische opleiding. Daarna werd het meest voor de opleiding geneeskunde gekozen, in totaal 63. Verder kozen 17 Chinese studenten voor de opleiding engineering, 7 voor politieke economie en nog eens 5 voor een juridische opleiding. Niemand koos voor opleidingen die betrekking hadden tot landbouw, geschiedenis, filosofie, kunst of een carrière in het leger. ❸

In 1911 richtten Chinese studenten uit Nederlands-Indië in Leiden een eigen studentenvereniging op, genaamd Zhong Hua Hui. Hoewel de oprichters en de meeste leden van de vereniging geen Chinees spraken, zochten ze kort na oprichting van de vereniging toch contact met de Chinese ambassade in Nederland. Ze nodigden de toenmalige Chinese ambassadeur uit om het Chinese logo van de vereniging te kalligraferen. Als er een vergadering was, moest het portret van Sun Yat-Sen (grondlegger van het republikeinse China) en het Chinese logo van de vereniging worden opgehangen. Toen Sun Yat-Sen overleed introduceerde de vereniging een nieuw ritueel.

Voor elke vergadering moest iedereen gaan staan om gezamenlijk "De afscheidsbrieven van de premier" in het Nederlands te lezen. In 1919 organiseerde de vereniging een Chinese taalcursus voor haar leden. Ambtenaren van de Chinese ambassade en sinologen van Universiteit van Leiden werden uitgenodigd om les te geven. Toen Chinese zeelieden in de jaren dertig werkeloos werden en in een perspectiefloze situatie verkeerden, organiseerde de vereniging inzamelingsacties en richtte ze een opvang voor werkeloze zeelieden op. ❹

2.6 De "Chineeschevereniging in Holland" (Wah Kiu Wei Kun)

In 1922 werd in Rotterdam de "Wah Kiu Wei Kun" opgericht. Deze vereniging, ook wel de "Chineeschevereniging in Holland" genoemd, was destijds de grootste en meest invloedrijke organisatie in de Chinese gemeenschap.

Zoals reeds genoemd is, nam het aantal Chinezen in Nederland steeds verder toe. Al in de jaren twintig waren er tientallen Chinese zeemanshuizen in Nederland. Voor buitenstaanders was elk zeemanshuis hetzelfde. Maar binnen de Chinese gemeenschap wist iedereen uit welk gedeelte van China de eigenaren van de zeemanshuizen precies afkomstig waren, Baoan, Qingtian of Hakka. Objectief gezien was het bestaan van verschillende dialecten in de Chinese gemeenschap een grote belemmering voor de communicatie tussen Chinezen onderling. De meest gesproken dialecten in de

❶ Volgens het onderzoek van Chen Ni Tak, van de 188 Chinese studenten uit zuidoost Azië, studeerden 73 in een Rotterdamse universiteit, 49 in Amsterdam, 32 in Delft, 29 in Leiden. Verder nog een aantal in Den Haag. Meer informatie zie Chen Ni Tak, "Het leven van Chinezen in Europa", blz. 99

❷ Kees van Galen, "Dorp zonder naam: de Chinezen uit Indonesie", geredigeerd door Gregor Benton & Hans Vermeulen, "De Chinezen", 1987, blz. 136;

Tan Swan Bing, "Geschiedenis en ontwikkeling van de Peranakan in Nederland van 1911 tot 1940", Nederland, "1e Minisymposium Vriendenkring Lian Yi Hui: Geschiedenis en Taal van de Peranakan in Nederland", 1986, blz 2 en 7

❸ Chen Ni Tak, "Het leven van Chinezen in Europa", blz.99

❹ Tan Swan Bing, "Geschiedenis en ontwikkeling van de Peranakan in Nederland van 1911 tot 1940", Nederland, blz. 1-9

表三：荷兰华侨会馆1930年理事会成员

姓名	出生年月	出生地	职业	理事会任职	居荷时间
张国枢	1892.11.21	宝安	开餐馆	会长	11年
王成	1881.8.9	宝安	开水手馆	副会长	9年
冯尧阶	1906.11.2	巴达维亚	公司董事	荷文秘书	6年
梁代*	1891.11.11	东莞	公司董事	财政	6年
陈寿春	1883.2.5	台山	开中药店	理事	7年
萧文*	1888.1.2	宝安	会计	理事	8年
林寿道	1889.5.8	宝安	会计	理事	10年
袁风*	1894.9.21	宝安	公司董事	中文秘书	6年
刘根	1894.8.8	东莞	开水手馆	理事	8年

*未能查到原姓名的中文字，仅根据荷兰文资料音译。

资料来源：荷兰华侨会馆注册申请（1930年9月10日提交）。原文为荷兰文，存荷兰鹿特丹警察总局档案，编号：87/20/1930；2254/13766。

华侨会馆理事的职业构成显示：三人为公司董事，两人为会计，两人开水手馆，一人开餐馆，一人开中药店。而荷兰调查员则认为，九名理事除袁风一人外，均直接担任、或兼任水手馆老板：

- 张国枢 在鹿特丹开有多家水手馆，1922年在日里街24号（Delistraat 24）水手馆增开中餐馆“中山楼”。
- 梁代 在鹿特丹日里街14号开设水手馆。
- 陈寿春 在鹿特丹摆渡街36号（Veerlaan 36）开水手馆。
- 刘根 与蔡阿贵（Tchai Ah Kiu）在日里街16号同开一家水手馆。
- 林寿道 与张国枢同为鹿特丹日里街22号水手馆老板；又与蔡桑永（Choy Sang Young）同为日里街26号水手馆老板。
- 冯尧阶 曾在鹿特丹日里街14号开水手馆后将该水手馆转让并迁往阿姆斯特丹居住。

当华侨会馆于1930年向荷兰政府递交注册申请时，曾附有会馆章程的荷兰文全文。^①依据该章程，华侨会馆的创会宗旨是：

- (1) 增进全体荷兰华人的相互了解；
- (2) 为所有遇到困难的人提供援助。

华侨会馆章程第八款“会员权益”规定：

- (1) 本会会员如不幸染病，可向本会申请补助；
- (2) 本会会员如丧失工作能力希望回乡，可要求本会协助安排返回中国；
- (3) 本会会员如遇意外身亡，本会将负责安排后事。

荷兰华侨会馆的会址设在鹿特丹龙目街5号（Lombok Straat 5），时有“庶务”一人在会所值班，处理会馆的日常事务，例如：协助会员到警察局办理有关登记手续，为生病无助的会员提供帮助。20年代后期，该会还曾应鹿特丹警察局的要求，协助鹿特丹华人口普查工作。

华侨会馆的经费主要来自两部分。一是来自华人老板及生意人的月捐。华侨会馆规定，各华人水手馆老板及华人商号老板都必须依其生意额向会馆交纳月捐。^②第二部分收入来自会员的会费。按照该会规定，凡有工作的中国船员，每次出海归来，必须交纳会费荷币50分，该项费用由船员寄宿的水手馆老板代收。据说华侨会馆在20年代的鹿特丹华人社会中具有相当高的权威性，没有什么人敢拒交会费及月捐。

关于荷兰华侨会馆存留下来的资料十分有限，其中最重要的部分，是联络组织荷兰华侨投入抗日救国运动。

^① 遗憾的是，笔者目前仅找到存于荷兰鹿特丹警察局的荷兰文档案，中文的章程原文尚未找到。以下条文系根据荷兰文文本翻译。

^② 关于水手馆及华人商号老板所交纳的具体比例，尚未查到相关资料。

Chinese gemeenschap van destijds waren Kantonees, het Hakka dialect en het Qingtian dialect. Voor Chinezen die afkomstig waren uit andere delen van China, waren deze dialecten totaal onverstaabaar. Dat is ook de reden dat dorpsgenoten elkaar dikwijls opzochten in de zeemanshuizen: ze spraken immers dezelfde taal.

Emigreren deden Chinezen meestal op aanbeveling van andere Chinezen. De oude Chinese migranten waren verantwoordelijk voor de nieuwe migranten. De dorpsgenoten en familieleden waren nauw verwant, trokken met elkaar op en woonden in dezelfde wijk of straat. De meeste eigenaren van Chinese zeemanshuizen waren tevens shipping agent van een scheepvaartmaatschappij en daarom waren de Chinese immigranten afhankelijk van de eigenaar, omdat hij de enige was die toegang gaf tot werk. Voor de migranten zat er niets anders op dan de eigenaar te gehoorzamen. Langzamerhand begon er onder de machtige eigenaren van zeemanshuizen een onderscheid te ontstaan. Op basis van afkomst waren er verschillende groeperingen gevormd. Zoals de Baoan groep, de Dongguan groep, de Hakka groep en de Qingtian groep. In het begin van de twintigste eeuw waren er een aantal bekende personen in de Chinese gemeenschap: Wu Ri Ming, Ye Ming, Liu Xing en Kwok Shu Cheung van de Baoan groep, Wang Zhi Nan en Xue Da Gui van de Qingtian groep en het hoofd van de Hakka groep die "A Chen" werd genoemd.

In het begin van de twintigste eeuw was Baoan de meest invloedrijke Chinese groepering in Nederland. Om zowel Chinezen in Nederland te verenigen en om zelf een factor van betekenis te kunnen zijn nam de Baoan groep, begin jaren twintig, het initiatief om een vereniging op te richten voor alle Chinezen in Nederland.

Omdat de oprichter wilde benadrukken dat de vereniging voor alle Chinezen in Nederland was bedoeld, ongeacht waar ze vandaan kwamen, werd de naam "Chineeschevereniging in Holland" gekozen. In de Nederland werd de vereniging geregistreerd als "Wah Kiu Wei Kun". Deze naam is gebaseerd op de Kantonese uitspraak. Op 9 januari 1922 werd de "Chineeschevereniging in Holland" officieel opgericht in Rotterdam. Om haar status te bevestigen, liet de vereniging zich vlak na de oprichting meteen registreren bij de

Chinese ambassadeur in Nederland. Kort daarna kreeg de vereniging goedkeuring.

Het bestuur van de "Chineeschevereniging in Holland" bestond uit 9 leden. De secretaris kwam uit Nederlands-Indië maar de rest van de bestuurleden waren allen Kantonees. Vijf hiervan, waaronder de voorzitter en vicevoorzitter kwamen uit Baoan. De afkomst van de leden van de vereniging was niet echt gevarieerd. Volgens een document van de vereniging uit 1930 aan de Nederlandse overheid, telde de vereniging in totaal 600 leden. In een rapport van een Nederlandse onderzoeker werd vermeld dat 70% van de leden uit Kanton kwamen. Ⓞ

Tabel 3: Bestuursleden Wah Kiu Wei Kun in 1930

Naam	Geboorte datum	Geboorte -plaats	Beroep	Functie binnen het bestuur	Hoe lang al in Nederland
Kwok Shu Cheung	21-1-1892	Baoan	Eigenaar restaurant	Voorzitter	11 jaar
Wong Sing	9-8-1881	Baoan	Eigenaar Chinees zeemanshuis	Vice-voorzitter	9 jaar
William Fung	12-1-1906	Batavia	Directeur van een bedrijf	Secretaris Nederlands	6 jaar
Liong Dai	11-11-1891	Dongguan	Directeur van een bedrijf	Financien	6 jaar
Chan Soek Ghun	15-2-1888	Taishan	Eigenaar Chinese medicijnen-winkel	Bestuurslid	7 jaar
Sio Man	2-1-1888	Baoan	Accountant	Bestuurslid	8 jaar
Lim Soel Dauw	8-5-1883	Baoan	Accountant	Bestuurslid	10 jaar
Yuen Fong	21-9-1894	Baoan	Directeur van een bedrijf	Secretaris Chinees	6 jaar
Lou Kie	8-8-1894	Dongguan	Eigenaar van Chinees zeemanshuis	Bestuurslid	8 jaar

Bronvermelding: aanvraag registratie van Chineeschevereniging in Holland (ingediend op 10-9-1930). De originele aanvraag was in het Nederlands en is gearchiveerd in het Rotterdamse Politiebureau. Documentnummer: 87/20/1930; 2254/13766

Ⓞ Frederik van Heek, "Chineesche Immigranten in Nederland", Leiden: E. J. Brill, 1936, blz. 32

7. 抗日救国与欢庆胜利

1937年七七事变爆发，日本帝国主义全面入侵中国。当中华民族面临生死存亡的严峻关头，荷兰华侨同世界各地炎黄子孙们一样，迸发出空前高昂的爱国热情，为中华民族最终战胜法西斯维护国家独立，做出了特殊的贡献。

七七事变消息传到荷兰后，荷兰华侨组建了三大抗日救国社团：由张国枢、王志南、王以康等人发起组织的“旅荷华侨救国后援会”；由印尼华裔黄锦筹（Oey Kang Soey）、冯尧阶（William Fung）、施锡仰（Sie Joen Kan）等人发起组织的“荷兰救济中国难民委员会”；以及由荷兰友人与华侨一起组织的“中华灾民救济会”。

《抗战要讯》是由旅荷华侨救国后援会于1938年3月至1939年底出版的一份抗日救国宣传周刊。笔者手头搜集到的原刊复印件共有18期，具体出版日期介于1938年6月20日至1939年10月8日之间。在这18期中，有14期登载了关于当地华侨为抗日救国捐款的消息，这些珍贵的史料，生动具体地反映了荷兰华侨如何为抗日救国而积极贡献。现将其中较突出者摘录如下。

《抗战要讯》第26期（1938年9月19日）报道：“自本刊发起救济祖国灾民以来，全和〔荷〕侨胞踊跃输将，在最短期内，共得和币〔即荷盾〕壹仟七百四十四盾”。

《抗战要讯》第30期（1938年10月17日）报道：1938年双十节荷兰抗日救国联合会举办“双十献金”活动，救助祖国灾民，鹿特丹集会“共得一千三百盾左右”，阿姆斯特丹开会“集得七百盾”，海牙开会，“虽人数较少亦得三百盾左右”。

《抗战要讯》第36期（1938年11月28日）报道：“阿埠〔即阿姆斯特丹〕中华慈善救济会于本星期六（26日）举行沿街捐款援助中国灾民，参加是项捐款运动者共一千五百人。事先准备匝月，主其事者为阿埠前教育局长夫人M. Katelaar van Goeh女士，并蒙阿埠市长夫人C. de Vlucht Flentrap女士慨任名誉主席。此外尚有阿埠知名人士如F. van Heek博士及A. T. M. Van

Wessem先生及中华男女学生及本埠华侨暨属眷多人襄助〔……〕是日清晨天寒昏黑，北风怒号，及午细雨蒙蒙，入晚雨更大，但一千五百之援华人士〔……〕绝不因寒雨稍减其勇气，仍踽踽街头，向来往行人摇其捐筒，振振作响，口呼Helpt China救中国！救中国！〔……〕〔次日〕该会同入计点捐款竟日，据今晚11时所得消息，共计捐款和币一万二千零三十三盾四十生次（12033.40荷盾）。”

《抗战要讯》第45期（1939年2月7日）报道：“自寒衣运动发起以来，自去年十二月五日起至十二月三十日结束，全赖各地侨胞的踊跃输将，及各募捐员的为国努力，共计募得二千一百零七件，以五百余捐赠人计之，每人平均四件以上，成绩不可谓不佳。内以郑弟庭先生独捐二百五十件，为个人捐赠最多者。阿埠共得六百八十九件，为团体捐赠最多者，而洛塘〔即鹿特丹〕劝捐员袁达、梁杰才二先生，各募得三百三十件，为个人募捐成绩最佳者。”

《抗战要讯》第45期（1939年2月7日）报道：“海牙一·二八献金运动，各侨胞俱慷慨解囊，纷纷呈献，一时间得和币四百余盾，情况热烈万分。”

《抗战要讯》第45期（1939年2月7日）报道：旅和华侨民国二十七年十一月份救国月捐共计收得2864.75荷盾，44.5英镑，3.5叻币，20意大利币。

《抗战要讯》第2卷第16期（1939年7月17日）报道：从1937年9月到1938年12月，荷兰华侨各类捐款共计有45870.1荷盾，2118.76英镑，1152.9国币，8.00美金。

《抗战要讯》第2卷第17期（1939年7月24日）报道：“中和〔即中荷〕人士所组织之中华救济会，于三月四日在洛塘举行沿街募捐，救济我国难民。其组织之宏大，与去冬在阿埠者相〔似〕，仅募捐员一项，即达千人以上。我旅居该埠华侨，亦全体出动，此外各埠华侨之前往参加者，为数亦不少。早一夕洛塘〔即鹿特丹〕市长华特氏播音，请全市居民援助中国人民。洛塘侨胞又组织舞狮团及音乐队，各项车辆多加插我国国旗，情况极为热烈！闻全日捐募所得，为数不下一万余盾。”

Van het bestuur van de vereniging waren er 3 leden directeur van een bedrijf, 2 leden accountant, 2 leden eigenaar van een zeemanshuis, 1 lid eigenaar van een Chinees restaurant en 1 lid was eigenaar van een Chinese medicijnenwinkel. Volgens een Nederlandse onderzoeker waren de 9 bestuursleden, behalve Yuen Fong, allen eigenaar of mede-eigenaar van een Chinees zeemanshuis:

Kwok Shu Cheung: eigenaar van meerdere zeemanshuizen in Rotterdam, opende 1922 het Chinese restaurant Chung Shan Lau in de Delistraat 24.

Liong Dai: eigenaar van een zeemanshuis in de Delistraat 14.

Chan Soei Chun: eigenaar van een zeemanshuis in de Veerlaan 36 in Rotterdam.

Lou Kie: samen met Tchai Ah Kiu eigenaren van een zeemanshuis in de Delistraat 16.

Lim Soei Dauw: samen met Kwok Shu Cheung eigenaren van een zeemanshuis in de Delistraat 22, en samen met Choy Sang Young eigenaren van een ander zeemanshuis in de Delistraat 26.

William Fung: ooit eigenaar van een zeemanshuis in de Delistraat 14, daarna het zeemanshuis verkocht en naar Amsterdam verhuisd. Toen de "Chineeschevereniging in Holland" zich in 1930 liet registreren bij de Nederlandse overheid, werd ook de Nederlandse versie van de statuten van de vereniging ingediend.^①

Volgens de statuten waren de doelstellingen van de oprichting van de vereniging als volgt:

1. Alle Chinezen in Nederland stimuleren om elkaar beter te begrijpen.
2. Hulp en ondersteuning bieden aan alle Chinezen met problemen.

Artikel 8 van de statuten van de vereniging beschreef de rechten van de leden:

1. Wanneer een lid ziek is, kan hij een ziektevergoeding aanvragen bij de vereniging.
2. Wanneer een lid arbeidsongeschikt wordt en terug naar China wil, kan hij of zij hulp krijgen bij terugkeer.
3. Wanneer een lid overlijdt door een ongeluk, wordt de uitvaart verzorgd door de vereniging.

De "Chineeschevereniging in Holland" bevond zich in de Lombokstraat 5 in Rotterdam. In de vereniging was altijd één iemand aanwezig

om de lopende zaken af te handelen. Zoals bijvoorbeeld, het ondersteunen van de zieken of het bijstaan van leden die zich op het politiebureau moesten laten registreren. Eind jaren twintig hielp de vereniging, op verzoek van de Rotterdamse politie, zelfs mee aan een volkstelling.

De vereniging werd door 2 partijen gefinancierd. Ten eerste was daar de maandelijkse donatie van Chinese zakenmannen. De vereniging bepaalde dat elke Chinese zakenman, afhankelijk van hun omzet, een maandelijks bedrag moest doneren.^② Ten tweede was er de eigen bijdrage van de leden van de vereniging. Alle werkende leden, zeelieden, waren verplicht om, na elke tocht op zee, 50 cent aan de vereniging te doneren via de eigenaren van zeemanshuizen. Naar het schijnt stond de "Chineeschevereniging in Holland" in hoog aanzien binnen de Chinese gemeenschap. De leden betaalden trouw hun eigen bijdrage of de maandelijkse donatie.

Er zijn maar weinig documenten bewaard van de "Chineeschevereniging in Holland". De vereniging speelde een belangrijke rol in het organiseren van activiteiten in Nederland om Chinezen in China te steunen en protest aan te tekenen tegen de Japanse bezetting in de Tweede Wereldoorlog.

2.7 De Anti- Japanse nationale acties en de bevrijding

Op 7 juli 1937 vond in China het "Marco Polo Brug Incident" plaats, Japan viel China binnen en de Chinezen werden geconfronteerd met leven en dood. In die belangrijke periode toonden Nederlandse Chinezen, evenals Chinezen overal in de wereld, hun enorme patriottisme. Samen leverden ze een bijdrage aan een onafhankelijk China en streden ze tegen het fascisme.

Het nieuws over het "Marco Polo Brug Incident" bereikte ook Nederland. De Nederlandse Chinezen richtten drie grote verenigingen op om zich tegen Japan te verzetten: de Chinese Vereniging Ondersteuning China in Nederland door Kwok Shu Cheung, Wang

^① Helaas heb ik in de archieven van de Rotterdamse Politiebureau alleen de Nederlandse versie van de statuten kunnen vinden, niet de Chinese versie.

^② Over de verhouding tussen de omzet en de donatie, was nergens terug te vinden.

《抗战要讯》第2卷第17期（1939年7月24日）报道：和兰〔荷兰〕中华慈善救济会“向爪哇定购之金鸡纳霜二百五十万片，净重四百五十公斤，分装九十木箱，由香港转运入内地者，兹接中国红十字会来函云，业已平安到达。又该会第二批发定购之金鸡纳霜计一百七十五万片，兹接爪哇药厂方面来信，将于八月八日启运赴华。”

另据笔者手中一份“洛塘〔鹿特丹〕第二十五期救国义捐题名录”统计：该救国义捐为“月捐”，始于1939年6月7日而终于同年7月7日，按题名录统计，是月鹿特丹一地共收到捐款446份，其中来自救国箱的5份（分别设于中国楼、中山楼、亚英吧、加劳吧和晏弥吧），来自中国商号8份，其余433份则为鹿特丹华侨的个人捐款。个人捐款中，有两人各捐20荷盾，是为个人捐款最高者，其次有4人各捐10荷盾，12人各捐5荷盾，其余捐款额为50荷分至4荷盾不等。是月总计收得捐款荷盾981元，英镑40.15镑，芥利梳币10圆。

有关《抗战要讯》除报道捐款数额外，还介绍了一些捐款人的感人事迹。

华侨文枝君在荷兰海牙市靠打工为生，1937年“双十节献金”活动时，他捐出了两个月的工资共60荷盾。三个月后，当海牙爱国侨团于1938年初再度发起一·二八献金运动时，他又捐出了三个月的工资总额共100荷盾，同时还捐上一枚已佩带9年之戒指（估价15荷盾）。正如《抗战要讯》编辑对此所加评语：“此半年来文枝君已完全为国贡献其汗水工资……若文枝君者，诚可谓为国倾囊者也！”^①

另一位名叫文兴的华侨工人，“每月救国捐已增至十六盾五角，若合其他捐款计之，已超过其个人收入之半数。故若文兴君者，诚可谓牺牲个人一切以救国也。”^②

1938年冬季，荷兰爱国侨团发起了为祖国同胞“捐赠寒衣”的运动，在运动中，一贯“极热心公益及慈善事业”的郑第庭先生夫人共捐赠了250件，其中，有100件绒线衫是郑夫人率同其女儿、亲戚、朋友们亲手编织的，郑夫人并告诉《抗战要讯》的记者，“彼之所以不购现成绒衫，而必须手自织者，无非使一针针一线线一孔孔织结时，心中俱念及祖国灾

黎，而寄以无限之同情也”。^③

此外，在有关报道中，小贩们捐出身边仅有的余钱，失业工人捐出“节食费”，使馆官员的夫人们捐出心爱的结婚戒指，诸如此类的感人事例，不胜枚举。

从1937年七七事变到1939年7月，欧洲华侨总共向中国捐赠抗日钱款251514.89元，其中荷兰华侨捐款35745.54元，仅次于英国华侨（149408.85）、法国华侨（46501.12）居第三位。

荷兰华侨抗日救国后援会主办之《抗战要讯》中，也记载了不少荷兰人民热情支援中国抗战的感人事迹。

例如，1938年11月26日，由荷兰华侨与关心支持中国抗日战争的荷兰友人共同组成的“中华灾民救济会”发起组织“募捐日”，在荷兰全国为中国灾民募捐钱物。据《抗战要讯》第36期报道，该活动的主事者是阿姆斯特丹前教育局长夫



图九：中荷妇女儿童共同上街为中国抗战募捐药品

Afbeelding 9: Chinese en Nederlandse vrouwen en kinderen gaan de straat op om medicijnen in te zamelen voor de oorlogsgebieden in China

- ① 《抗战要讯》第45期，中华民国28年2月6日出版。
- ② 《抗战要讯》第2卷第一期，1939年3月21日出版。
- ③ 《抗战要讯》第35期，1938年11月21日出版。

Zhi Nan en Wang Yi Kang, het Comité van Hulp Chinese Vluchtelingen in Nederland door Oey Kang Soey, William Fung en Sie Joen Kan (allen afkomstig uit Nederlands-Indië) en de Chinese Vereniging van Reliëf Slachtoffers door Nederlandse Chinezen en hun Nederlandse vrienden.

Het wekelijkse tijdschrift "Het Weerstand Bulletin" werd door de Chinese Vereniging Ondersteuning China in Nederland in de periode maart 1938 t/m eind 1939 uitgebracht om Chinezen op de hoogte te brengen over activiteiten rondom de Anti-Japanse nationale acties. In totaal heb ik 18 originele tijdschriften kunnen bemachtigen die werden gepubliceerd tussen 20 juni 1938 en 8 oktober 1939. Veertien nummers gaan over de inzamelingsacties van Nederlandse Chinezen ten behoeve van hun landgenoten in China. Deze tijdschriften geven een goed beeld in welke mate Nederlandse Chinezen hebben bijgedragen aan de Anti-Japanse nationale acties.

Hieronder een aantal opvallende stukken.

In "Het Weerstand Bulletin" nummer 26 (19-9-1938):

"Sinds we begonnen met de inzamelingsactie reageerden Chinezen in Nederland erg actief. In zeer korte tijd is er 1.744 gulden ingezameld."

In "Het Weerstand Bulletin" nummer 30 (17-10-1938):

"Op 10 oktober 1938 (dit was destijds de Nationale Dag, China werd toen geregeerd door Kuomintang) organiseerde de Nederlandse Anti-Japanse Nationale Reddingsvereniging een inzamelingsactie voor landgenoten in China. In Rotterdam werd er rond de 1.300 gulden ingezameld, in Amsterdam 700 gulden en in Den Haag werd er, ondanks het gering aantal deelnemers, toch nog 300 gulden ingezameld."

In "Het Weerstand Bulletin" nummer 36 (28-11-1938):

"In Amsterdam organiseerde de Chinese Charitatieve Reliëf Vereniging op zaterdag de 26^{ste} een inzamelingsactie op straat voor de slachtoffers in China waaraan 1.500 mensen deelnamen. De voorbereiding op de actie duurde een maand. De organisator was de echtgenote van de voormalige wethouder van Onderwijs van Amsterdam, M. Katelaar van Goeh. De echtgenote van de Amsterdamse burgermeester, C. de Vlucht Flentrap, was de erevoorzitter van de stichting. Verder hielpen een aantal bekende mensen in Amsterdam, zoals F. van Heek en A.

T. M. van Wessem en veel Chinese studenten en werkende Chinezen, mee aan de inzamelingsactie". "In de ochtend van de inzameling was het erg koud en donker. Het woei hard en het begon steeds harder te regenen. Maar dit weerhield de 1.500 deelnemers er niet van met de collectebus de straat op te gaan en hard te roepen: 'Help China! Help China!' De volgende dag werd al het ingezamelde geld geteld. Volgens het laatste nieuws van 23.00 uur, is er in totaal 12.033,40 gulden ingezameld."

In "Het Weerstand Bulletin" nummer 45 (7-2-1939):

"Tijdens de 'warme kleding' inzamelactie van 5 t/m 30 december werden er vorig jaar, dankzij de inspanning van vrijwilligers en actieve deelname van alle Chinezen in Nederland, in totaal 2.107 kledingstukken van meer dan 500 donateurs ingezameld. Gemiddeld 4 per donateur. Dat resultaat was niet slecht. Onder de individuele donateurs doneerde Zheng Di Ting de meeste kledingstukken, in totaal 250. De groepsdonateurs in Amsterdam schonken de meeste kledingstukken, in totaal 689. Onder de vrijwilligers zamelden Yuan Da en Liang Jie Cai uit Rotterdam de meeste kledingstukken in, totaal 330."

In "Het Weerstand Bulletin" nummer 45 (7-2-1939):

"Tijdens de inzamelingsactie op 28 januari in Den Haag, stelden veel Chinezen zich gul op. In korte tijd werd er meer dan 400 gulden ingezameld. De sfeer was erg goed."

In "Het Weerstand Bulletin" nummer 45 (7-2-1939):

"In november 1938 bedroeg de maandelijkse donatie van Chinezen in Nederland in totaal: 2.864,75 gulden, 44,5 pond, 3,5 straits dollar en 20 Italiaanse lire."

In nummer 16, deel 2 van "Het Weerstand Bulletin" (17-7-1939):

"Van september 1937 t/m december 1938 werd er door Chinezen in Nederland 45.870,10 gulden, 2.118,76 pond, 1.152,9 Chinese yuan en 8 Amerikaanse dollar gedoneerd."

In nummer 17, deel 2 van "Het Weerstand Bulletin" (24-7-1939):

"De Chinese Charitatieve Reliëf Vereniging, opgericht door Chinezen en Nederlanders, organiseerde op 4 maart in Rotterdam een inzamelingsactie op straat voor de slachtoffers in China. De omvang van de actie was enorm, evenals de actie vorige winter in Amsterdam.

人M. Katelaar van Goeh女士，担任名誉主席的是阿姆斯特丹市市长夫人C. de Vlugt Flentrap女士。虽然举行“募捐日”的那天风雨交加，气候恶劣，可是，仍有约1500名荷兰朋友直接上街参加募捐行动，其中包括荷兰知名学者F. van Heek博士、A. T. M. van Wessem先生等。据记者报道，在志愿募捐员中，有位年已八旬的老人，“自清晨八时起就在狂风暴雨中为救济其素不相识之中国灾童募捐”；有位电车售票员，自动“将其一星期所获之工资”悉数捐赠中国；还有一位荷兰女志愿人员，因专注于向过往行人募捐，竟不慎在风雨中被过路的汽车撞伤……这次募捐行动由于有了诸多象他们这样无私奉献爱心的荷兰友人的大力支持，募捐成绩斐然，一日内收到捐款总额高达12033.40荷盾，捐赠善款的绝大多数是荷兰人。^①

又如，据《抗战要讯》第2卷第17期报道，1939年3月4日，中荷社团共同在鹿特丹组织为中国抗战灾民募捐，活动开始的前一天，鹿特丹市长特地发表广播讲话，呼吁全体居民援助中国人民。在同一期上登载的另一条消息则提及，由中荷人士共同组织的“和兰中华慈善会救济会”自是年6月初起，即印发通函数万份，分寄当地人士，吁请他们捐助中国战争灾民，“每日收到捐款资助灾者，约二十五人至四十人，捐款数目约在百盾至一百五十盾之间”。^②

再如，以荷兰莱顿大学中华学生会负责人黄锦筹为首的一批荷属东印度华裔留学生，也积极向自己的老师们宣传中国的抗日救国斗争，发动荷兰大学里的一批知名教授，共同声讨日寇的野蛮行径，救助中国难民。

对许多华侨商人而言，抵制日货运动是一块试金石：在事关国家民族生死存亡的关头，他们究竟能否牺牲个人利益，以国家民族利益为重。以下这一事例反映了抗敌运动中泾渭分明的两种不同态度，发人深省。

旅荷华侨救国会第19届联席会议并做出决议：为了增强全荷华侨的抗敌责任感，将组织全荷华侨举行“抗敌公约”的宣誓活动。“抗敌公约”包括“不做敌国顺民，不参加伪组织，不做敌军官兵，不为敌人带路，不为敌人侦探，不为敌人工作，不用敌人钞票，不买敌人货物，不卖给敌人粮食及一切物

品”等九条。按照旅荷华侨救国会的要求，每一位侨胞都应同时在三份《抗敌公约》上签名盖章，“其一送交政府，一存救国会，一由本人张贴在寝室内”，而且，为郑重起见，救国会还规定日期，召集侨胞分别在阿姆斯特丹及鹿特丹正式举行宣誓典礼。^③

荷兰鹿特丹是一国际大港，时常有远洋船只在此港停泊，不少雇有华人船员。旅荷华侨抗日救国会鹿特丹分会代表抓住这些远洋轮船泊港时机，“必定往该船向华侨海员宣传抗战，并勉其勿为敌人利用。”许多华侨海员均表示：“抗战是我们的一致要求，今后不仅载运军用品往敌国为我们所不为，即装运粮食亦必为我们所拒绝”。^④

华侨吴日明原籍广东宝安，是20世纪初最早到荷兰谋生的华侨之一。20年代后，他因开办水手馆并代理荷兰轮船公司雇佣华人船员的业务而致富。吴日明当了老板后，据说还比较关照同乡，为人也比较热情慷慨，因此人缘不错。30年代初，吴日明先后在阿姆斯特丹华侨中发起并组织华侨工商会、华侨俱乐部，进而成为荷兰侨界的主要侨领之一，尤其在广东籍侨胞中享有很高威信。中国抗日战争爆发之初，吴日明曾多次领导荷兰华侨开展抗日救国捐赠，并时常以身作则，带头捐钱捐物。1937年“旅荷华侨抗日救国会”成立时，吴日明当选为阿姆斯特丹分会会长。然而，随着运动的深入，尤其是当抵制日货运动兴起、并可能从根基上损害吴日明个人的经济利益时，吴日明却见利忘义，终为荷兰爱国华侨所唾弃。

事情发生在1939年秋。当时，鹿特丹的一群华侨船员发现荷兰轮船公司一艘满载军火的货轮即将启程前往日本，他们还发现，该船雇佣的船员竟然以吴日明代理签约的华人船员为主，于是立刻赶去抗日救国会鹿特丹分会向当值理事张振英报告。张振英闻讯后，随即前往船员代理吴日明处交涉，要求他

^①《抗战要讯》第36期，1938年11月28日出版。

^②《抗战要讯》第2卷第17期，1939年7月29日出版。

^③《抗战要讯》第2卷第六期，1939年5月1日出版。

^④《抗战要讯》第2卷第六期，1939年5月1日出版。

Er waren alleen al meer dan duizend vrijwilligers. In de stad waar ik toen woonde, deden alle Chinezen mee. Er waren ook veel Chinezen uit andere steden. In de ochtend riep de Rotterdamse burgermeester Oud, via de radio alle burgers in Rotterdam op, om Chinese burgers in China te helpen. Chinezen in Rotterdam maakten muziek en er werd een leeuwendans georganiseerd. Op alle wagens werd de Chinese vlag gehesen. De sfeer was onvergetelijk goed. Er werd die dag rond de 10.000 gulden ingezameld."

In nummer 17, deel 2 van "Het Weerstand Bulletin" (24-7-1939): De Chinese Charitatieve Reliëf Vereniging bestelde 2.500.000 kininetabletten in Java. Met een netto gewicht van 450 kilo werden de tabletten over 90 houten dozen verdeeld, en via Hongkong naar het binnenland van China vervoerd. Het Rode Kruis heeft ons per brief laten weten dat de kininetabletten veilig zijn aangekomen. De tweede bestelling van de Chinese Charitatieve Reliëf Vereniging van 1.750.000 kininetabletten zal, volgens de bevestiging van de fabrikant op Java, op 8 augustus naar China worden verscheept." Volgens "Namenlijst donaties Rotterdam voor Chinese slachtoffers (nummer 25)":

"De inzamelingsactie heette: 'De donatie van één maand'. Ze begon op 7 juni 1939 en eindigde op 7 juli 1939. Volgens statistieken ontving Rotterdam in deze maand 446 donaties. 5 donaties kwamen van de donatieboxen die tijdens de actie waren geplaatst bij Chung Kwok Lau, Chung Shan Lau, A Ying Bar, Karel Bar en Young Mei Bar. 8 donaties kwamen van de Chung Kwok Winkel. De andere 433 donaties waren individuele donaties van Chinezen in Rotterdam. 2 individuele donateurs schonken beiden 20 gulden; de hoogste individuele donatie. Verder doneerden 4 mensen ieder 10 gulden, 12 mensen ieder 5 gulden en de donatie van de overigen bedroeg tussen de 50 cent en 4 gulden. In totaal werd er 981 gulden, 40,15 pond en 10 Curaçao Gulden ingezameld".

In het tijdschrift "Het Weerstand Bulletin" werd niet alleen bericht over de hoogte van de donaties, er stonden ook veel ontroerende verhalen van donateurs in. De Nederlands Chinees Wen Zhi Jun, die in Den Haag als arbeider werkte, schonk op de inzamelingsactie van 10 oktober 1937 maar liefst 60 gulden. Voor dit bedrag moest

Dhr. Wen twee maanden werken. Drie maanden later, tijdens een inzamelingsactie op 28 januari 1938, doneerde Dhr. Wen 100 gulden en een ring (die hij al 9 jaar lang droeg) met een waarde van ongeveer 15 gulden. De redacteur merkte op: "Het laatste half jaar heeft Dhr. Wen dus zijn totale salaris opgeofferd aan zijn moederland, zulke royale mensen verdienen respect."❶

De Chinese arbeider Wen Xing, "doneerde in Nederland elke maand 16,5 gulden voor de slachtoffers in China, plus nog wat andere donaties. Hij doneerde dus elke maand de helft van zijn salaris. Mensen als Wen Xing hebben zichzelf opgeofferd om China te redden. Daar moeten we bewondering voor hebben."❷

In de winter van 1938 organiseerden patriottische Chinezen in Nederland een "warme kleding" actie voor hun landgenoten in China. Tijdens de actie doneerde het echtpaar Zheng Di Ting, dat altijd actief meedeed aan goede doelen, 250 kledingstukken. Onder deze kledingsstukken zaten 100 truien die door Mw. Zheng, samen met haar dochter, familieleden en vrienden, zelf waren gebreid. Mw. Zheng vertelde aan een journalist: "Ik heb de truien zelf gebreid, omdat ik door de truien stap voor stap te breien, en ze stuk voor stuk aan elkaar vast te maken, mijn emoties over de oorlogsslachtoffers een plek kon geven en het verlangen naar mijn moederland kon uiten."❸

Soortgelijke verhalen waren er veel in die tijd, kleine Chinese handelaren die hun laatste spaarcenten doneerden, werkeloze Chinezen die geld gaven dat ze bespaarden door zuiniger te eten en echtgenotes van de medewerkers van de Chinese ambassade die hun geliefde trouwring doneerden.

Vanaf het "Marco Polo Brug Incident" op 7 juli 1937 t/m juli 1939 doneerden Chinezen in Europa in totaal yuan aan China. De totale donatie van de Nederlandse Chinezen bedroeg 35.745,54 yuan. Dit was na de Engelse Chinezen (149.408,85 yuan) en de Franse Chinezen (46.501,12 yuan) de hoogste van Europa.

❶ "Het Weerstand Bulletin" nummer 45, publicatiedatum 6-2-1928

❷ "Het Weerstand Bulletin" nummer 1, deel 2, publicatiedatum 21-3-1939

❸ "Het Weerstand Bulletin" nummer 35, publicatiedatum 21-11-1938

解除所有船员与该轮船的合约。然而，在此关键时刻，吴日明竟犹犹豫豫，态度暧昧。说穿了，他一是顾及该船第二天就要开船，此时解除合约自己作为代理人要承担大笔经济损失，二来还担心自己已担任该轮船公司代理多年，是自己最重要、最稳定的一笔经济收入来源，此时解约很可能使自己就此丧失继续作为该公司代理的地位。由于如此种种私心杂念作祟，吴日明一会儿推诿自己无法干涉轮船公司业务，一会儿借口如果自己不做这单业务，立刻会有别人接过去做，结果是无法改变的，总之，拒不执行救国会向他提出的解除船员合约的要求。第二天，当轮船公司强迫业已签约的船员上船时，在以张振英为首的救国会的领导下，华人船员们一致宣布罢工，拒绝上船。当轮船公司请来军警强迫押送船员上船时，军警与船员之间发生冲突，吴日明本人也在冲突中被愤怒的船员打伤。事后，所有参加罢工的船员立刻被荷兰警方悉数遣送离荷。吴日明这一卖国之举激怒了荷兰的广大爱国侨胞，他所担任的“阿姆斯特丹救国分会会长”职务被全体会员一致罢免，他在荷兰华侨中的地位也就此一落千丈，不久即一病不起。

“吴日明事件”说明：在事关民族利益的大是大非关头，任何人若私字当头而经不起考验，无论其原先地位多高，都将被本民族所淘汰。

在极其艰难的环境下，欧洲华侨以顽强的毅力，千方百计谋求生存。荷兰华侨在荷兰沦陷后组织的“华侨互助会”是为华侨互助互帮，共度难关的例证之一。

1940年，德意法西斯入侵荷兰。荷兰沦陷之后，“华侨抗日救国后援会”等社团被迫停止活动。为了使留居荷兰的侨胞能够继续保持联络，共度难关，依据当时中华民国驻荷兰使馆公使撤离荷兰前所提建议，抗日救国会的一批骨干成员决定成立“华侨互助会”。互助会的新会所设在抗日侨领张振英开在海牙的“华胜洗衣馆”内，选举张振英为广东人代表、陈彬为浙江人代表，共同担任该会的主要负责人。互助会成立后，常有华侨上门求助，因此，曾经担任过荷兰华侨会馆荷文秘书、来自荷属东印度的华裔冯尧阶，和另一位也是来自荷属东印度的华裔知识分子陈善谟一起，主动担任志愿人员，为大家

服务。为慎重起见，互助会还聘请了一位法律顾问，即来自荷属东印度的华裔法学博士施锡仰。两位工作人员及法律顾问不畏艰险，为保护华侨的合法权益而四处奔走，在互助会在成立后的头两三年内，他们为华侨作了不少好事，其中最受称道的当数如下两桩：一是代表当地华侨向德国占领当局提出给华侨配给大米的要求并获得批准，二是据理力争使得65岁以上的华侨老人得以免除繁重的劳役。然而，由于好些华侨常在互助会进进出出，渐渐引起了德国占领军的注意。1943年初的一天，法律顾问施律师正在该会处理会务时，突然闯进了一群德军，他们不由分说，将施律师强行逮捕，并搜查会所，查抄了所有文件及私人财物，查封了互助会。

由于战争隔断了欧洲与中国之间的正常联系，许多留居欧洲的华侨与家乡亲人断绝联系长达四、五年。一位老华侨的女儿曾对笔者谈过她父亲在大战期间的遭遇。她的父亲是在1934年离开家乡到欧洲谋生的，当时，女儿只有三个月。离家时，他告诉妻子，只要赚到钱就回家，希望妻子好好养育孩子，照顾父母。初到欧洲时，父亲时不时地会寄钱回家接济家中生活。但是，1940年后，家中就得不到父亲的消息了，母亲忧虑成疾，不久即在贫病交加中不幸去世。可是，远在欧洲的父亲对此一无所知。直到1956年，父亲设法与家里重新建立联系后才得知母亲去世的消息，父亲非常伤心。尤其在父亲的晚年，他常对女儿说：“我这一生最对不起的就是你的母亲。”

另一位荷兰老华侨陈先生，原籍中国福州，1939年离开家乡，辗转多处，直到二次大战结束后才在荷兰定居下来，待他好不容易与老家重新建立联系时，才得知全家包括妻子女儿等11人，已在日寇轰炸福州时全部遇难。当他在1987年对笔者说起这段伤心的往事时，仍然痛心不已，他说道：“如果我不出国的话，他们肯定不会遭难，我知道哪里可以躲炸弹，我会帮他们找到安全的地方……”从他的言谈中，谁都能感受到他心灵上沉重的负疚感。

1945年5月9日，德军最高统帅部代表正式向苏、美、英签署投降书，曾经不可一世的德国法西斯终于被打败了！饱经战争忧患的欧洲人民终于迎来了祈盼已久的和平！仍然留居欧

In het tijdschrift "Het Weerstand Bulletin" dat door de Chinese Vereniging Ondersteuning China in Nederland werd uitgebracht, verschenen veel publicaties over sympathieke Nederlandse burgers die China steunden.

Een voorbeeld.

Op 26 november 1938, organiseerde de Chinese Vereniging van Reliëf Slachtoffers (opgericht door Nederlandse Chinezen en Nederlanders die het verzet tegen Japan ondersteunden) een inzamelingsdag. Ze wilden spullen en geld verzamelen voor de slachtoffers in China. Volgens "Het Weerstand Bulletin" (nummer 36) was de echtgenote van de voormalige wethouder van onderwijs van Amsterdam, M. Katelaar van Goeh, de organisator. De echtgenote van de Amsterdamse burgemeester, Mevr. C. de Vlugt Flentrap, was de erevoorzitter. Hoewel het weer erg slecht was op de inzamelingsdag, het regende en woei hard, gingen er toch 1.500 (Nederlandse) deelnemers, waaronder F. van Heek en A. T. M. van Wessem, de straat op. Een journalist deed verslag: "Een man van meer dan 80 jaar oud, stond al om 8 uur's ochtends in de stromende regen te collecteren voor de kinderslachtoffers in China. Een tramconducteur schonk zijn hele weksalaris en een Nederlandse vrijwilligster raakte zelfs gewond door een auto omdat ze zo gefocust was op het collecteren onder voetgangers. De hele actie werd gedragen door dergelijke goedgehartige Nederlanders. Het einde van de dag liet een klinkend resultaat zien: in één dag werd er 12.033,40 gulden opgehaald. De meeste giften kwamen van Nederlandse burgers." ❶

Een ander voorbeeld.

Volgens een artikel uit nummer 17, deel 2 van "Het Weerstand Bulletin" was er op 4 maart 1939 in Rotterdam een inzamelingsactie georganiseerd voor de slachtoffers in China. Op de dag van de actie riep de Rotterdamse burgermeester in een toespraak op de radio alle inwoners van Rotterdam op om Chinese burgers in China te steunen. Volgens een ander artikel in hetzelfde nummer liet de Chinese Charitatieve Reliëf Vereniging in Nederland sinds begin juni 1939 veel pamfletten drukken en verspreiden waarin werd opgeroepen om geld te schenken aan China. "Elke dag komt er 100 tot 150 gulden binnen van 25 tot 40 donateurs". ❷

Een laatste voorbeeld.

Veel Chinese studenten uit Nederlands-Indië, waaronder de voorzitter van de Chinese studentenvereniging van de universiteit van Leiden, Oey Kang Soey, verspreidden informatie onder docenten op de universiteit over het Chinese verzet tegen Japan. Ze moedigden bekende professoren aan om gezamenlijk de daad van Japan te veroordelen en actie te voeren om Chinese slachtoffers te helpen.

Voor veel Chinese handelaren was de boycot van Japanse producten een goede test. Konden ze op een belangrijk moment als dit, hun eigen belang opofferen ten gunste van het landsbelang?

Op de 19e conferentie van de Nederlandse Anti-Japanse Nationale Reddingsvereniging werd besloten: "Overal in Nederland activiteiten te organiseren voor Chinezen en de eed af te leggen voor 'De gezamenlijke afspraak tegen de vijand' ". Doel hiervan was het anti-Japanse gevoel onder de Chinezen in Nederland te versterken. In 'De gezamenlijke afspraak tegen de vijand' stonden de volgende 9 regels: "Niet gehoorzamen aan de vijand, niet deelnemen aan organisaties van de vijand, geen soldaat worden van de vijand, de vijand niet de weg wijzen, niet spioneren voor de vijand, niet werken voor de vijand, geen gebruik maken van het geld van de vijand, geen spullen kopen van de vijand en geen voedsel en andere zaken aan de vijand verkopen." Volgens de eisen van de Nederlandse Anti-Japanse Nationale Reddingsvereniging, diende elke Nederlandse Chinees tegelijkertijd op 3 exemplaren van "De gezamenlijke afspraak tegen de vijand" zijn handtekening of stempel te zetten. "Eén exemplaar was voor de Chinese overheid, één exemplaar voor het archief van de Nederlandse Anti- Japanse Nationale Reddingsvereniging en één om zelf in de slaapkamer op te hangen."

Om de actie soepel te laten verlopen maakte de Nederlandse Anti-Japanse Nationale Reddingsvereniging een draaiboek. Alle Nederlandse Chinezen werden opgeroepen om naar Amsterdam en Rotterdam te komen voor de aflegging van de eed. ❸

❶ "Het Weerstand Bulletin" nummer 36, publicatiedatum 28-11-1938

❷ "Het Weerstand Bulletin" nummer 17,deel 2, publicatiedatum 29-7-1939

❸ "Het Weerstand Bulletin" nummer 6, deel 2, publicatiedatum 1-5-1939



中国人欢庆胜利（1945年9月8日） Chinese Overwinningfeest 8 september 1945

Rotterdam was destijds ook al een grote internationale haven waar veel Chinezen werkten. Als de schepen aan de kades lagen grepen de vertegenwoordigers van de deelvereniging Rotterdam hun kans. "We moeten de schepen op, om Chinese zeelieden te informeren over het verzet tegen Japan. We moeten voorkomen dat ze gebruikt worden door de vijand." Veel Chinese zeelieden lieten weten: "Verzet tegen Japan is onze gezamenlijke wens, in de toekomst zullen we geen goederen die bestemd zijn voor Japanse militaire doeleinden en voedsel meer vervoeren naar Japan". ①

De Nederlandse Chinees Wu Ri Ming uit Baoan, in de provincie Kanton, was één van de eerste Chinezen die naar Nederland kwam om te werken. In de jaren twintig was hij rijk geworden door het uitbaten van een Chinees zeemanshuis en als agent voor de scheepvaartmaatschappijen. In de tijd dat Wu Ri Ming de eigenaar was, zorgde hij goed voor zijn dorpsgenoten. Hij was gastvrij en royaal en was daardoor populair onder Chinezen. In het begin van de jaren dertig richtte hij in Amsterdam verschillende organisaties op, zoals: de Chinese Handel en Productie Vereniging en de Club voor de Chinezen. Hierdoor werd hij één van de belangrijkste leiders van de Chinese gemeenschap in Nederland. Vooral onder Kantonezen stond hij in hoog aanzien. Aan het begin van de oorlog in China, leidde Wu Ri Ming verschillende inzamelacties om China te steunen. Hij gaf zelf het goede voorbeeld door spullen en geld te schenken. Toen in 1937 de Nederlandse Anti-Japanse Nationale Reddingsvereniging werd opgericht, werd Wu Ri Ming gekozen als voorzitter van de deelvereniging Amsterdam. Maar langzamerhand kwamen de steeds talrijkere anti-Japanse acties en de boycot van Japanse producten in conflict met de financiële belangen van Wu Ri Ming. Toen hij voor zijn eigen belang koos en niet voor het landsbelang, werd Wu Ri Ming uiteindelijk door de patriottische Chinezen in Nederland terzijde geschoven.

In de herfst van 1939 ontdekte een groep Chinese zeelieden een Nederlands schip in de haven van Rotterdam dat volgeladen met wapens klaarstond om naar Japan te vertrekken. Later kwam ook aan het licht dat de meeste zeelieden op dit bewuste schip gecontracteerd waren door het agentschap van Wu Ri Ming.

Onmiddellijk brachten de zeelieden de deelvereniging Rotterdam van de Nederlandse Anti-Japanse Nationale Reddingsvereniging op de hoogte van hun opmerkelijke ontdekking. Vervolgens eiste bestuurslid Zhang Zhen Ying van Wu Ri Ming, dat hij alle contracten tussen de Chinese zeelieden en de desbetreffende scheepvaartmaatschappij zou ontbinden. Met een contract waren de zeelieden immers verplicht te werken. Op dit cruciale moment aarzelde Wu Ri Ming, maar uiteindelijk maakte Wu Ri Ming zich voornamelijk druk over zijn eigenbelang. Ten eerste betekende opzegging van zoveel contracten, een dag voor vertrek, een flinke kostenpost. Maar afgezien van de kosten, was er nog een belangrijkere reden. Als hij de contracten verbrak, kon hij zijn functie als shipping agent, dat hem al jaren een stabiele en riant inkomstenbron bood, kwijtraken. Wu Ri Ming begon allerlei smoesjes te verzinnen en om de zaak heen te draaien. Het ene moment verkondigde hij dat hij zich niet kon bemoeien met de handelszaken van het scheepvaartbedrijf, een ander moment gaf hij aan dat het zinloos zou zijn als hij zijn agentschap opgaf, omdat ieder ander in zijn positie hetzelfde zou handelen. Kortom, Wu Ri Ming weigerde de contracten van de zeelieden te ontbinden.

Maar de volgende dag weigerden de Chinese zeelieden te gaan werken, ondanks druk van het scheepvaartbedrijf. Onder leiding van de Nederlandse Anti-Japanse Nationale Reddingsvereniging (waar onder andere Zhang Zhen Ying deel van uitmaakte) werd een gezamenlijke staking afgekondigd. Toen het scheepvaartbedrijf vervolgens de politie inschakelde om de Chinezen te dwingen tot werk, ontstonden er conflicten tussen politie en zeelieden. Wu Ri Ming werd tijdens de onlusten aangevallen door woedende zeelui en raakte gewond. Na deze gebeurtenissen werden alle Chinezen, die op die dag deelnamen aan de staking, uit Nederland gezet. Het gedrag van Wu Ri Ming werd als verraad gezien door alle patriottische Chinezen in Nederland en zijn handelswijze veroorzaakte veel woede in de Chinese gemeenschap. Wu Ri Ming van de Nederlandse Anti-Japanse Nationale Reddingsvereniging, werd als voorzitter

① "Het Weerstand Bulletin" nummer 6, deel 2, publicatiedatum 1-5-1939

洲的上万华侨，与欧洲人民一道，为来之不易的胜利而尽情欢呼。欧洲战场上的战争结束了，可是，在万里之外的中华大地上，日本法西斯还在垂死挣扎，中国人民还在浴血奋战，欧洲华侨的心中依然挂念着故土同胞。

1945年7月7日是中国七七全面抗战爆发8周年的纪念日。是日，在刚刚迎来和平的荷兰著名都市海牙，由曾经被迫停止活动的原“海牙华侨互助会”的主要负责人发起筹备，召开了“中华民族抗战八周年纪念大会”。会议在原荷兰华侨会馆会长、鹿特丹抗日救国会会长张国枢的餐馆“远东酒楼”举行。由于这是经历了多年战乱后举行的第一次公开的华侨聚会，许多华侨已多年不曾见面，甚至相互不知生死，因此，关于召开华侨会的消息一传十，十传百，参加者十分踊跃。从当日大会留下的照片上看，与会者有将近200人。特别引人注目的是，由于多年动乱生涯，不少华侨已与荷兰女子结婚或同居，在荷兰安下了家，因此，在与会人员中，夹杂着不少金发碧眼的荷兰女士。大会主席台上方高高地悬挂着大会的会标，中间是中华民国国旗与国民党党旗，两侧是孙中山先生的遗训：“革命尚未成功，同志仍须努力”。会场一侧的一幅标语写道：“中国为全世界民主民族与自由而奋斗！”会议开始，全体与会人士首先起立，为在大战中不幸身亡的人们默哀。接着，与会者群情激昂，纷纷上台谴责日寇的暴行，呼吁同盟国援助中国将日寇彻底赶出中国领土，夺取抗日战争的最后胜利。会议在与会者振臂高呼“中国必胜”的口号声中结束。^①

1945年8月15日，日本战败正式投降，中国人民八年浴血抗战终于迎来了完全的胜利。荷兰华侨为这划时代的胜利而欢欣鼓舞，有史以来第一次在荷兰都市大街上，以中国传统的喜庆方式，扎起彩楼，舞起长龙，擎旗游行，欢庆胜利。

当时，奉命驻守荷兰乌特勒支省的盟军先头部队中，有一位加拿大籍的华裔旅长，姓梁英文名亨利（Henry Liang）。在举国共庆世界和平之时，梁旅长将荷兰各地知名侨领们邀请到一起，共商荷兰华侨如何筹组庆祝活动。应邀与会者有海牙华侨互助会的代表，荷兰各地抗日救国会的代表，还有荷属东印度华裔学生会的负责人。梁旅长提出，中国人民历经八年艰

苦卓绝的抗日战争，方才夺得今日之胜利，实属不易。他建议，荷兰华侨应当立刻行动起来，尽快组织一次大规模的庆祝活动，此举既有利于提高荷兰华侨的地位，也有利于增进华侨与当地人民之间的友谊。梁旅长的提议，获得与会代表的一致赞同。为了使庆祝活动进行得隆重而热烈，会议决定，庆祝大会的主会场设在海牙，同时发动全荷华侨在阿姆斯特丹、鹿特丹、乌特勒支及莱顿等四大主要城市分别设立分会场，同时举行庆典。

如此大规模的庆祝活动，不仅需要大量财力人力，还需要与荷兰有关方面协调。梁旅长以盟军军官的身份，主动提出由他承担与荷兰警政各方联系、协调事宜，并负责为庆祝大会筹集所需物资，安排交通工具。梁旅长的热忱感动了在场的侨领，大家纷纷献计献策，并积极承领任务。在海牙开餐馆的张国枢等人承担了免费为参加庆祝大会的中外宾客提供点心的任务，荷属东印度华裔学生会的代表负责组织音乐队和舞蹈队，中欧商行、东方工艺公司等华人公司虽然财力有限也积极承担了游行花车的筹办任务。而且，庆祝大会的筹备工作还得到了荷兰各有关部门的热诚赞助与合作。

9月的一个星期天，以荷兰华侨为主要发起人和承办人、由荷兰有关当局支持、协助并共同参加的大型庆祝大会正式举行。在阿姆斯特丹，华侨们在位于老市区的唐人街上扎起彩楼，龙狮队边走边舞，穿城而过，吸引了众多荷兰人驻足观看。当天晚上在阿姆斯特丹市中心大剧院举行的庆祝大会上，阿姆斯特丹市长作为特邀嘉宾，上千荷兰人前来与华侨们同庆胜利。

在海牙中心会场。是日上午，游行队伍在位于海牙市中心的马利广场（Maliveld）汇合。庆祝仪式开始，全体参加者默哀，深切悼念所有在反法西斯战争中不幸阵亡的将士。在梁旅长代表大会组织委员会发表简短讲话后，浩浩荡荡的游行队伍就出发了。游行队伍首先前往海牙市政府，海牙市长等市政府官员在梁旅长的陪同下登上市政府外的观礼台，检阅了游行队

^① 有关情况据荷兰已故老华侨陈彬先生生前提供的照片与回忆材料整理。

van de deelvereniging Amsterdam uit zijn functie ontheven. Van zijn goede reputatie en status die Wu Ri Ming in de Chinese gemeenschap had opgebouwd, was ineens niets meer over. Niet veel later werd hij ernstig ziek.

De "Wu Ri Ming kwestie" liet zien dat men door het eigen volk werd uitgestoten als eigenbelang boven landsbelang werd gesteld, ongeacht de sociale status.

Ook in deze moeilijke tijd deden Chinezen in Europa hun uiterste best om zich staande te houden. Met hun enorme doorzettingsvermogen probeerden ze toch te overleven. Een voorbeeld hiervan was de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging. Nadat Nederland bezet was door de Duitsers, richtten Nederlandse Chinezen de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging op, met als doel elkaar te helpen en te ondersteunen. Samen maakten ze moeilijke tijden door.

In 1940 viel Duitsland Nederland binnen. Tijdens de bezetting moesten alle Chinese verenigingen, waaronder de Chinese Vereniging Ondersteuning China in Nederland, al hun activiteiten staken. Om er toch voor te zorgen dat Chinezen contact met elkaar konden houden en moeilijkheden samen konden delen, vroeg een aantal leiders van de Nederlandse Anti-Japanse Nationale Reddingsvereniging advies aan de Chinese ambassadeur in Nederland. Op advies van de ambassadeur besloten ze de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging op te richten, dat gehuisvest was in de Wah Shing Wasserette in Den Haag. Het werd gerund door één van de belangrijkste leiders: Zhang Zhen Ying. De volgende personen werden als vertegenwoordigers gekozen: Zhang Zhen Ying vertegenwoordigde de Chinezen uit Kanton, Chen Bin vertegenwoordigde de Chinezen uit Zhejiang. Daarnaast waren ze ook de belangrijkste leiders van de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging. Sinds de oprichting van de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging, kwamen er veel Chinezen over de vloer voor hulp. William Fung uit Nederlands-Indië, die ooit secretaris Nederlandse taal van de "Chineeschevereniging in Holland" was en een andere Chinese geleerde uit Nederlands-Indië, Chen Shan Mo, werden op eigen initiatief vrijwilliger om Chinezen te helpen. Uit voorzorg huurde de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging een afgestudeerd juridisch adviseur in, Dr. Sie Joen

Kan. De twee vrijwilligers en de juridische adviseur kenden geen vrees en stapten overal op af om de belangen van Chinezen te behartigen. In de eerste twee tot drie jaar heeft de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging veel nuttigs gedaan voor de Nederlandse Chinezen. De volgende twee voorbeelden spreken wellicht het meest tot de verbeelding. Ten eerste werd een verzoek, dat de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging indiende namens lokale Chinezen bij de Duitsers om rijst te krijgen, goedgekeurd. Ten tweede waren ze er in geslaagd, om de werkplicht voor Chinezen die ouder waren dan 65 af te schaffen. Omdat er veel Chinezen bij de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging waren aangesloten, werden ze na verloop van tijd in de gaten gehouden door de Duitsers.

Op een herfstdag in 1943 was de juridische adviseur Dr. Sie bezig met zaken van de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging, toen er plotseling een groep Duitse soldaten binnenkwam. Dr. Sie werd zonder opgaaf van reden gearresteerd en het hele pand werd doorzocht. Documenten en privé spullen werden in beslag genomen en de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging werd gesloten.

Vanwege de oorlog werden de meeste contacten tussen Europa en China verbroken. Veel Chinezen in Europa hadden destijds 4 tot 5 jaar geen contact gehad met hun familie in China. De dochter van een oude Nederlandse Chinees vertelde de auteur over haar vader tijdens de Tweede Wereldoorlog. In 1934, toen ze pas 3 maanden oud was, vertrok haar vader naar Europa om te werken. Voor zijn vertrek had haar vader beloofd om weer thuis te komen zodra hij geld had verdiend. Hij vroeg zijn vrouw om hun dochter groot te brengen, en om goed voor zijn ouders te zorgen. Toen haar vader eenmaal in Europa was, stuurde hij regelmatig geld naar huis. Maar na 1940 hoorde de familie niets meer van de vader. De moeder was zeer bezorgd en werd daardoor ziek. Niet veel later overleed de moeder in bittere armoede. Helaas wist de vader in Europa hier niets van. Pas in 1956 kreeg de vader weer contact met het thuisfront. Toen hij vernam dat zijn vrouw al lang was overleden was hij ontroostbaar. Toen hij op leeftijd was zei de vader vaak tegen zijn dochter: "In mijn hele leven heb ik je moeder het meest tekort gedaan".



中国人欢庆胜利：在阿姆斯特丹de Dam举行的舞会（1945年） Chinees bevrijdingsfeest, dansfeest op de Dam 1945

Een andere Nederlandse Chinees, Dhr. Chen uit Fuzhou, vertrok in 1939 van huis. Na een tijd in verschillende plaatsen gewoond te hebben, kwam hij na de Tweede Wereldoorlog uiteindelijk in Nederland terecht. Toen hij uiteindelijk weer contact had met het thuisfront, hoorde hij dat 11 familieleden, inclusief zijn vrouw en dochter, waren omgekomen tijdens een Japans bombardement in Fuzhou. Toen hij zijn verdrietige relaas in 1987 tegenover de auteur deed, kon hij de pijn nog steeds voelen. "Als ik toen niet naar het buitenland was gegaan, dan hadden ze nu nog geleefd, omdat ik de veilige plekken kende om aan het bombardement te ontkomen." Uit zijn woorden blijkt zijn enorme schuldgevoel.

Op 9 mei 1945 werd door Duitsland de capitulatie getekend met Rusland, Amerika en Engeland. De burgers van Europa kregen uiteindelijk de vrede waar ze al zo lang naar verlangd hadden. De duizenden Chinezen in Europa vierden samen met de Europese burgers de bevrijding. De oorlog in Europa was voorbij, maar duizenden kilometers verder waren Chinese burgers nog steeds keihard aan het vechten tegen het Japanse fascisme. De Chinezen in Europa waren nog steeds bezorgd over hun landgenoten.

Op 7 juli 1945 was de herdenkingsdag van het "Marco Polo Brug Incident", dat 8 jaar daarvoor had plaats gevonden. Met dit incident was Japan China officieel binnengevallen en het verzet tegen de Japanse bezetting was sindsdien begonnen. Op de herdenkingsdag organiseerden een aantal leiders van de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging (die in de oorlogstijd gedwongen was al haar activiteiten te staken) een herdenkingsbijeenkomst over "8 jaar verzet tegen Japan" in Den Haag. De vergadering vond plaats in het Verre Oosten Restaurant dat gerund werd door Kwok Shu Cheung, de oude voorzitter van "Chineeschevereniging in Holland" en de deelvereniging Rotterdam van de Nederlandse Anti-Japanse Nationale Reddingsvereniging. Sinds het uitbreken van de oorlog was dit de eerste openbare ontmoeting voor Nederlandse Chinezen. Veel Chinezen hadden elkaar jarenlang niet gezien en wisten van elkaar niet of ze nog in leven waren. Het nieuws over de herdenkingsbijeenkomst ging dan ook als een lopend vuurtje door de Chinese gemeenschap. Veel Chinezen namen actief deel aan de bijeenkomst. Oude foto's

van deze herdenkingsbijeenkomst laten zien dat er op de bijeenkomst rond de 200 deelnemers aanwezig waren. Het was opvallend dat er onder de deelnemers veel blonde Nederlandse vrouwen waren. Dit kwam doordat in de oorlogstijd veel Chinese mannen met Nederlandse vrouwen waren getrouwd of ermee samen waren gaan wonen. Tijdens de bijeenkomst werd het logo van de bijeenkomst, voor in de zaal, boven het podium gehangen. In het midden van het podium hing de toenmalige Chinese vlag en de vlag van de toenmalig regerende partij Kuomintang (toen China nog geregeerd werd door Chiang Kai-shek). Aan de zijkant van het podium kon men de afscheidswaard van Sun Yat-Sen lezen: "De revolutie is nog niet succesvol, de kameraden moeten doorgaan met de strijd." Er stonden verschillende leuzen op de muur. Zoals: "China vecht voor de wereldwijde democratie, naties en vrijheid!" Na de opening van de bijeenkomst stond iedereen op, en werd er een minuut stilte gehouden voor alle slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Daarna deden de deelnemers, één voor één, hun verhaal op het podium. Ze veroordeelden de gruweldaden van Japan en riepen de bondgenoten op om China te steunen in haar strijd tegen Japan, zodat China uiteindelijk de oorlog zou winnen en verlost zou zijn van de Japanners. De bijeenkomst eindigde met de gezamenlijke oproep: "China moet winnen".¹⁰ Verhaal geschreven a.d.h.v. oude foto's en documenten die door de inmiddels overleden Nederlandse Chinees Chen Bin zijn aangeboden.

Op 15 augustus 1945 gaf Japan zich officieel over. Het bloedige verzet van China, dat 8 jaar had geduurd, had uiteindelijk voor de volledige overwinning gezorgd. De Nederlandse Chinezen waren zo gelukkig met dit nieuws, dat er voor het eerst in de geschiedenis van Nederland, een viering volgens Chinese traditie op straat werd georganiseerd. In de optocht waren "kleurbalken" (handgemaakte kunstwerken van bamboe en papier), drakendansen en vele vlaggetjes te zien.

In het Canadese leger (destijds in Utrecht gestationeerd) zat een

¹⁰ Verhaal geschreven a.d.h.v. oude foto's en documenten die door de inmiddels overleden Nederlandse Chinees Chen Bin zijn aangeboden.

伍。接着游行队伍又前往荷兰国会大厦，穿过海牙商业区，经海洋大道前往著名的和平宫国际法庭大厦，穿过海牙使馆区，最后再回到马利广场结束。

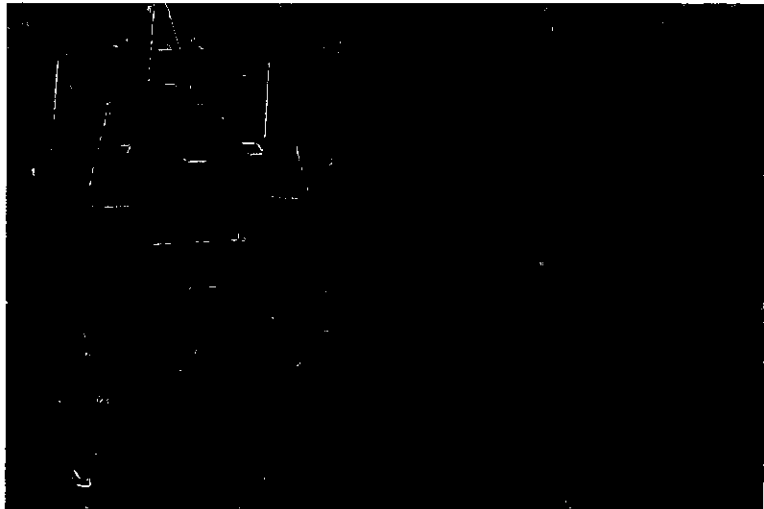


中国人庆祝解放活动（1945年）Chinees bevrijdingsfeest 1945

游行队伍以一辆名为“世界和平普天同庆”的花车为先导，接着，有以荷兰人为主组成的军乐队，有广东侨胞组成的麒麟队，福州侨胞组成的龙灯队，浙江侨胞组成的鱼灯队，印尼华裔的音乐队和舞蹈队，一群苏里南华裔组成的音乐队，而且，一群出生在中荷家庭的天真可爱的儿童们也组成了一个特殊的方队。在正式方队后面，是志愿加入游行行列的中荷人

士。游行队伍经过之处，吸引了众多荷兰人前来夹道观看，荷兰人民不仅为华侨精彩的舞龙舞狮表演所吸引，而且，华侨们为和平与胜利之到来所表现出的由衷兴奋之情也感动了众多荷兰人民与他们一同载歌载舞，欢呼雀跃。随着游行队伍载歌载舞穿越一条条街区，越来越多为喜庆气氛所感染的荷兰市民自动加入到游行队伍中。当游行队伍环绕海牙市中心返抵马利广场再度举行表演时，整个游行队伍已绵延达两三公里，十分壮观。是日晚，荷兰华侨又借用海牙动物园会议大厅举行庆祝大会，各盟国驻荷外交使节、荷兰政界要人与各界知名人士及侨胞共两千多人参加庆祝盛典。会上，华侨及荷属东印度华裔表演团体均表演了具有中国特色的喜庆节目，荷兰表演团体也会助兴，会后还举行了联欢舞会，各中餐馆提供的各类点心、饮品，令与会者一饱口福。人们深深地陶醉在欢庆胜利的狂欢之中，至深夜仍意犹未尽，不愿离去……

曾经亲历其境的老华侨蔡则宣先生生前在接受我的访问量，曾经十分激动地回忆当年的盛况，并且动情地说道：“那天晚上，我想，这是华侨在荷兰或欧洲历史上是第一次最热闹的大场面，我们华侨在海外的地位，从今天起开始迈出新的一步。”



庆祝解放：日本在1945年9月2日正式投降，日本投降后中国人在Nieuwmarkt的庆祝活动
Bevrijdingsfeesten: Chinese feesten op de Nieuwmarkt Na capitulatie Japan. Japan ondertekende op 2 september 1945 de officiële overgave.

officier van Chinese afkomst. Deze "Canadese Chinees" was Henry Liang. Toen wereldwijd de vrede werd gevierd, nodigde officier Liang alle bekende Chinezen in Nederland uit om de organisatie van de viering van de bevrijding te bespreken. De genodigden waren onder andere de vertegenwoordigers van de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging, de vertegenwoordigers van de Nederlandse Anti-Japanse Nationale Reddingsvereniging uit heel Nederland en de vertegenwoordiger van de studentenvereniging voor Chinese studenten uit Nederlands-Indië. In de vergadering merkte Liang op dat het moeizame, harde gevecht dat de Chinezen 8 jaar hadden geleverd tegen Japan uiteindelijk had geresulteerd in een Chinese overwinning. Hij deed een voorstel om zo snel mogelijk een grote viering te organiseren en spoorde alle Nederlandse Chinezen aan om hun medewerking hier aan te verlenen en om initiatieven te ontplooiën. Dit zou volgens hem het aanzien van de Chinese gemeenschap in Nederland verhogen en bovenal de banden tussen Chinezen en Nederlanders verbeteren. Iedereen ging akkoord met het voorstel van Liang. Om de bevrijding goed en groots te kunnen vieren, werd besloten om Den Haag als plek te kiezen voor de viering. Daarnaast werden er gelijktijdig in Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Leiden aparte vieringen georganiseerd. Het organiseren van zulke grote vieringen kostte veel geld en menskracht. Bovendien was er afstemming nodig met Nederlandse instanties. Officier Liang nam het initiatief door contact op te nemen met de politie en andere instanties. Verder was hij verantwoordelijk voor het verzamelen van alle benodigde middelen en voor het regelen van vervoer. Het enthousiasme van Liang ontroerde de aanwezigen in de vergadering. Iedereen wilde zijn steentje bijdragen. Er waren veel ideeën en initiatieven. Zo wilde de eigenaar van een Haags restaurant, Kwok Shu Cheung, gratis dim sum aanbieden aan alle Chinese en Nederlandse gasten tijdens de viering. Daarnaast zou de vertegenwoordiger van de studentenvereniging voor Chinese studenten uit Nederlandse-Indië de verantwoordelijkheid nemen voor de organisatie van dans- en muziekprogramma's. Ondanks hun beperkte financiën, namen Chinese bedrijven (waaronder Chung Au Winkel en Tung Fang

Arts co.) de taak op zich om zorg te dragen voor de praalwagens. De voorbereiding van de viering werd met enthousiasme ontvangen door verschillende Nederlandse instanties. Ze zouden de viering ondersteuning en medewerking bieden.

Op een zondag in september in 1945 vond een grootschalige Chinese viering plaats, georganiseerd door Nederlandse Chinezen met hulp van een aantal Nederlandse instanties. In het Chinatown van Amsterdam werd er door Chinezen een zelfgemaakt papieren kunstwerk (een huis in verschillende kleuren papier) neergezet. Het leeuwens team ging de hele stad door en trok veel bekijks van Nederlanders. In de avond was er een bijeenkomst in het Centraal Theater van Amsterdam. De toenmalige burgemeester van Amsterdam, die als speciale gast was uitgenodigd, vierde samen met de Nederlandse Chinezen en ongeveer 1.000 Nederlanders de enorme overwinning.

In Den Haag verzamelden alle groepen die meededen aan de optocht zich op het Malieveld. Tijdens de opening werd er ter nagedachtenis aan alle slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog, een minuut stilte gehouden. Na een korte toespraak van Liang namens de organisatie, vertrok de optocht. De stoet ging eerst naar het Haagse stadhuis, alwaar ze op een podium gade werden geslagen door de burgemeester van Den Haag, Liang en een aantal Nederlandse ambtenaren. Vervolgens trok de optocht verder naar het parlamentsgebouw, via het zakelijke centrum, langs de Scheveningseweg en het internationale gerechtshof, door de ambassadewijk en uiteindelijk keerde de optocht weer terug op het Malieveld.

De optocht werd geleid door een praalwagen die "Samen vieren wij de wereldwijde vrede" heette. Deze praalwagen werd gevolgd door een Nederlands Militair Kapel, een kirinteam (een beest dat op een draak lijkt) van Chinezen uit Kanton, een drakendans team van Chinezen uit Fuzhou, een vislantaren dansteam (een drakendans waarbij elke danser een zelfgemaakte lamp in de vorm van een vis vasthoudt) van Chinezen uit Zhejiang, een dans- en muziekgroep van Chinezen uit Nederlands-Indië en een muziekgroep van Surinaamse Chinezen. Een groep halfbloed kinderen uit Chinees-

三、创业荷兰

第二次世界大战是欧洲历史的一个重要转折。作为第二次世界大战的主战场，延续多年的连天战火使欧洲经济倍受重创，战后的欧洲，百废待兴。与荷兰人民一起迎来战后复兴年代的荷兰华侨，迅速融入荷兰战后重建的热潮中，为战后荷兰社会经济发展做出了自己应有贡献。

20世纪下半叶是欧洲经济发展的黄金时期，也是荷兰华侨立足安家、创业发展的重要阶段。历经战后半个多世纪的和平发展，荷兰华人社会以人口总量迅速增长、经济事业多元拓展、社会活动空前活跃而引人注目。

1. 华人社会成长壮大

从二战结束迄今，荷兰华人社会大致经历了四次比较重要的移民潮，来自印尼、苏里南、香港及中国大陆的四次迁移浪潮，为荷兰华人社会的成长壮大输入了强大的生力军，奠定了今日荷兰华人社会人口的基本结构。

(1) 印尼华人

中国人移居印尼群岛业已历经千年。时至1950年统一的印尼共和国正式宣布成立时，大约300万华人华裔已经在这个美丽富饶的热带群岛生活了好几代人，他们对印尼比对祖国更熟悉，更亲切。

第二次世界大战结束后，印尼于1945年8月17日宣布独立。次年4月，印尼共和政府首次公布《印尼共和国民法和居民法》，采取“出生地主义”和“被动制”原则，即规定在印尼出生、并连续在印尼居住5年、已满21岁、已婚的非原住民后裔，如在规定期限内（1946年4月10日—1947年4月10日）不表示异议，即被认为选择了印尼国籍。此后，1949年荷兰与印尼的“圆桌会议协定”再次肯定了上述原则，同时规定土生华人如欲成为外侨，必须在1949年12月27日至1951年12月27日内正式声明。据一位荷兰的印尼华裔介绍：“当时，

我们（指出生于印尼的华裔）可以在中国、荷兰、印尼三种国籍之间做出选择，我们大多选择了印尼国籍。……我们主张印尼华裔成为当地的好公民，与当地社会相结合”。但是，此后发生的一系列事变，却迫使这些曾经一心想成为“好公民”的华裔、尤其是其中的知识分子重新思考他们的选择。

印尼独立后的新政权“怀疑华人的效忠程度，因而对华人产生爱恨交作的心理。他们无法制止非正规军人对华人采取暴力的行动”。新当权者对境内华裔族群疑虑重重的顾忌，反映在立法上，就是“使多数华人保持外侨身分。印尼当局似乎不愿意华人成为公民”。^①诸如此类彰明昭著的排斥态度，令不少华裔深为心寒。而且，印尼独立后，民族主义情绪急剧高涨。印尼政府在接管荷资企业的同时，亦将当地的华侨华人企业当成“剥夺”的对象。无论是印尼籍的华人或是中国籍的华侨，一概被视为“非原住民”，他们在经济领域内的活动，备受歧视、限制和打击。在此背景下，印尼华裔知识分子的处境也备受挫折。一方面，印尼华裔高级知识分子不少出身于比较富裕的家庭，对华人经济的打击，使不少人家庭经济大受影响；另一方面，无论他们自身如何努力，往往还是被视为“外人”而遭到排斥，提薪提职也难以顺利。

在荷兰一方，从1949年起至50年代中期，荷兰殖民当局先后安排总计达25万人之多的“荷属东印度的荷兰人”从印尼群岛返回荷兰本土。在这批“回归人员”中，以在前荷属东印度任职的荷兰军政人士及其眷属为主，同时也包括曾经任职或服务于荷兰殖民当局、殖民军队的非荷兰人。在这一撤离浪潮之裹挟下，部分印尼华裔迁居荷兰，他们主要可分为三类人：

第一类是符合荷兰规定的所谓“荷属东印度的荷兰人”中具有华裔血统者。由于荷属东印度当地华人以独立经商为主，直接任职殖民当局者并不多，而为荷兰军队当兵更为绝大多数华裔家庭所鄙弃，因此，撤回荷兰的“东印度荷兰人”虽多达25万，但一般估计其中具有华人血统者不过区区数百人。

第二类属自由移民者，他们主要是因为缺乏在印尼继续生

^① [新加坡] 潘翎主编、崔贵强编译：《海外华人百科全书》，第165页。

Nederlandse huwelijken was ook een bezienswaardigheid. De groepen die aan de tocht deelnamen werden gevolgd door Chinese en Nederlandse vrijwilligers. De tocht trok veel belangstelling. De Nederlanders waren niet alleen onder de indruk van de prachtige leeuwen- en drakendansen; ze werden ook geraakt door de oprechte vreugde die de Chinezen uitstraalden. Veel Nederlanders sloten zich aan bij de optocht en gingen meedansen, meezingen en meejuichen. Naarmate de optocht verder trok, sloten zich steeds meer Nederlanders aan bij de tocht. Toen de optocht, via het centrum, weer terugging naar het Malieveld, was de stoet bijna drie kilometer lang. Het zag er spectaculair uit. In de avond organiseerden de Nederlandse Chinezen een grote bijeenkomst in de vergaderzaal van de dierentuin in Den Haag. Meer dan 2.000 mensen namen deel aan de bijeenkomst, waaronder ambassadeurs van verschillende landen, belangrijke Nederlandse politici, bekende personen op allerlei gebied en Nederlandse Chinezen. Op de bijeenkomst waren er diverse traditionele optredens van Chinese performancegroepen, waaronder ook een Nederlandse performancegroep. Na de bijeenkomst vond er nog een feestje plaats, waar dim sum en drankjes werden aangeboden door verschillende Chinese restaurants. De deelnemers werden heerlijk verwend. Iedereen was vervuld van blijdschap en genoot met volle teugen.

Hoofdstuk 3:

Carière maken in Nederland

De Tweede Wereldoorlog was een belangrijk keerpunt in de Europese geschiedenis. Tijdens de oorlog was de Europese economie zwaar beschadigd. De Nederlandse Chinezen die samen met Nederlanders de bevrijding vierden, zetten zich na de oorlog direct in om gestalte te geven aan de wederopbouw. Ze hebben een bijdrage geleverd aan de Nederlandse economie en de ontwikkeling van de samenleving.

De tweede helft van de twintigste eeuw was een periode van economische bloei voor Europa. Die tijd was voor Chinezen ook

een belangrijke periode om zich te vestigen en carrière te maken in Nederland. Na de Tweede Wereldoorlog nam het aantal Chinezen in Nederland snel toe. Ze manifesteerden zich op diverse maatschappelijke posities en namen actief deel aan sociale activiteiten. De Chinese gemeenschap begon zich steeds meer te onderscheiden.

3.1 De groei van de Chinese gemeenschap in Nederland

Na de Tweede Wereldoorlog waren er vier belangrijke Chinese immigratiegolven afkomstig uit vier verschillende landen. Er kwamen Chinezen uit Indonesië, Suriname, Hongkong en China zelf. Deze groepen zorgden voor een sterke groei van het aantal Chinezen in Nederland en waren bepalend voor de huidige etnische samenstelling van de Chinese gemeenschap in Nederland.

3.1.1 Chinezen uit Indonesië

De migratie van Chinezen naar Indonesië heeft een geschiedenis van duizend jaar. Toen Nederlands-Indië in 1950 onafhankelijk werd en de staat Indonesië was geboren, telden deze prachtige tropische eilanden 3.000.000 Chinezen. Ze woonden hier al generaties lang en kenden hun geboorteland Indonesië veel beter dan China. Na de Tweede Wereldoorlog riep Nederlands-Indië op 17 augustus 1945 de onafhankelijkheid uit. In april 1946 publiceerde de Indonesische overheid de wet "Burgers en ingezetenen van Republiek Indonesië". Deze wet was gebaseerd op 2 principes. Ten eerste gold het principe van "Jus Soli". Dit is een rechtsbeginsel waarin de nationaliteit van een persoon wordt bepaald door het land waar hij of zij is geboren. Ten tweede werd er door deze wet een "passief systeem" geïntroduceerd, wat inhield dat men automatisch toestemde in de door de overheid opgelegde wetten, tenzij men er bezwaar tegen maakte. Zo kreeg het nageslacht van niet- oorspronkelijke bewoners automatisch de Indonesische nationaliteit, mits ze aan een aantal gestelde eisen voldeden. Zo moest men in Indonesië zijn geboren en er minstens 5 jaar onafgebroken hebben gewoond. Ook moest men ouder zijn dan 21 jaar en al in het huwelijk zijn getreden. Als men de Indonesische nationaliteit niet wilde, kon men alleen bezwaar maken in een bepaalde periode (tussen 10 april 1946 en 10 april 1947). In de "Rondetafelconferentie" tussen Nederland en



Leidsestraat 45 (部分)-47-49(部分) 号 (从左到右) 1985年 47号是一间名为“新中国”的商店, 专售中国商品
Leidsestraat 45 (ged.)-47-49(ged.) (v.l.n.r.) 1985 Nr. 47 is een winkel 'Nieuw-China', gespecialiseerd in Chinese artikelen

Indonesië, in 1949, werden bovengenoemde principes opnieuw bevestigd. Chinezen die in Indonesië geboren waren, maar geen Indonesische nationaliteit wilden hebben, moesten een officiële verklaring indienen. Dit moest dan gebeuren in de periode van 27 december 1949 tot 27 december 1951.

Volgens een Nederlandse Chinees uit Indonesië: "Destijds konden we een keuze maken uit de Chinese, Nederlandse en de Indonesische nationaliteit. De meeste van ons kozen voor de Indonesische nationaliteit. We hoopten goede burgers in Indonesië te worden. We wilden goed integreren en volop deelnemen aan de Indonesische samenleving." Maar door een aantal incidenten werden de (hoogopgeleide) Chinezen, die ooit onvoorwaardelijk voor Indonesië kozen, gedwongen opnieuw over hun keuze na te denken. Toen Nederlands-Indië onafhankelijk werd en de staat Indonesië was geboren trok de nieuwe regering de loyaliteit van Chinezen jegens Indonesië in twijfel. De regering had een ambivalente houding tegenover de Chinese gemeenschap. Ze konden de gewelddadige rellen tegen Chinezen niet verhinderen. De nieuwe regering vertrouwde de Chinezen niet, wat tot uiting kwam in de grondwet. "Ze willen Chinezen zoveel mogelijk als buitenlanders beschouwen, het lijkt erop dat ze niet willen dat Chinezen Indonesische burgers worden." De houding van de nieuwe regering stelden veel Chinezen zwaar teleur. Daarnaast nam ook het nationalisme na de onafhankelijkheid enorm toe. Toen de Indonesische regering na de onafhankelijkheid lokale Nederlandse bedrijven overnam, werden veel Chinese bedrijven ook meteen "aangepakt". Chinezen met een Indonesische ofwel Chinese nationaliteit, werden beiden als "niet oorspronkelijke bewoners" beschouwd. Op economisch gebied werden Chinezen beperkt, tegengewerkt en gediscrimineerd. Onder deze omstandigheden kwamen hoog opgeleide Indonesische Chinezen in een lastig parket. Want ondanks het feit dat ze vaak uit rijke families kwamen, begon de economische uitsluiting haar financiële tol te eisen. Ze werden beschouwd als "buitenlanders". Hoewel ze hun uiterste best deden, werden de Chinezen buitengesloten.

Vanaf 1949 tot midden jaren vijftig, haalde de Nederlandse overheid in totaal meer dan 250.000 "Nederlanders uit Nederlands-Indië"

terug naar Nederland. Dit betrof vooral militairen, overheidsfunctionarissen en hun familie. Maar dit gold ook voor buitenlanders die ooit voor de Nederlandse overheid hadden gewerkt of in het Nederlands leger hadden gediend. Door deze omstandigheid vertrokken sommige Indonesische Chinezen ook naar Nederland. Deze Chinezen zijn in 3 categorieën onderverdeeld:

Categorie 1: Indonesische Chinezen die volgens de Nederlandse wetgeving tot de groep "Nederlanders uit Nederlands-Indië" behoorden. Dit was maar een kleine groep. Van de in totaal 250.000 personen die uit Nederlands-Indië naar Nederland kwamen, behoorden er slechts enkele honderden Chinezen tot deze categorie. Dit kwam omdat er toen maar weinig Chinezen voor de Nederlandse overheid werkten. De meeste Chinezen in Nederlands-Indië zaten destijds namelijk in de handel. Er waren nog minder Chinezen die in het Nederlandse leger hadden gediend, omdat dit niet geaccepteerd werd binnen de meeste Chinese families.

Categorie 2: De vrije immigranten.

Dit zijn Chinezen die naar Nederland emigreerden omdat ze zich niet meer veilig voelden in Indonesië. Veel van hen waren hoogopgeleid en hadden in Nederland onderwijs gevolgd. Zoals al eerder beschreven, stuurden veel Indonesische Chinezen sinds het begin van de twintigste eeuw hun kinderen naar Nederland om verder te studeren. Vlak voor de Tweede Wereldoorlog kozen de meeste Chinese jongeren, na het afronden van hun opleiding, voor een terugkeer naar Nederlands-Indië. Dit kwam omdat ze dankzij hun rijke familie en een Nederlands diploma een hoge maatschappelijke positie en veel status konden verwerven in Nederlands-Indië. Toen er na de Tweede Wereldoorlog een anti-Chinese sfeer in Indonesië ontstond, was het voor deze Chinezen, met een Nederlands diploma op zak, logisch om Nederland als emigratieland te kiezen. Maar tegelijkertijd realiseerden ze zich ook, dat hun Nederlandse diploma in Indonesië veel meer waard was dan in Nederland. Daarom beschouwden veel Chinezen emigratie naar Nederland als een laatste stap, die pas genomen zou worden

① "Encyclopedie van de overzeese Chinezen", door Pan Ling geredigeerd, door Cui Gui Qiang vertaald, Singapore, blz. 165

活的安全感而选择了移民荷兰的道路，这部分以曾经受过荷兰教育的华裔专业人士为主。如前所述，自20世纪初叶起即不断有印尼华裔将子女送往荷兰求学，在二次大战前，这些华裔青年在完成学业后，大多选择重返印尼。因为，在原本就属相对富裕的家庭经济基础上，加上本人拥有荷兰本土的高等学历，无疑可以使其如鹤立鸡群般在荷属东印度享有较高的社会地位。战后，当印尼环境发生不利于他们生存发展之变化时，他们所拥有的荷兰学历，则使他们在考虑再移民时以荷兰为首选之地。不过，他们也清楚地知道，他们因拥有荷兰学历而在印尼本土享有的优越地位，将随着移民荷兰而“身价下跌”，因此，不到万不得已，很少人会主动迈出移民荷兰这一步。

第三类是以“留学”身份进入荷兰的印尼华裔青年。战后，从印尼前往荷兰留学的华裔青年人数猛增。究其原因，一是由于大战使正常的留学中断了数年，因此，当和平恢复之后，前往荷兰留学的印尼华裔学生出现了一个小高潮；但另一重要的潜在的因素则在于，面对战后印尼扑朔迷离的政局，一些富裕的华人家庭将送子女赴荷留学作为日后可资利用的安全通道之一。事实证明，当20世纪60年代印尼出现大规模排华及政治大动荡时，50年代中陆续留学荷兰的印尼华裔学生果然成为相关印尼华人家庭移居荷兰的重要纽带。

根据研究印尼华裔移民荷兰历史的荷兰学者估计，二次大战期间滞留荷兰的原荷属东印度华裔学生大约百人，大战一结束，赴荷留学的印尼华裔学生数立即出现上升，据1948年的统计，是年留居荷兰的印尼华裔已上升到大约500人，其中约80%以上是战后赴荷求学的学生。到1957年，全荷印尼华裔总人数增至大约1400人，其中登记为“学生”身分者约1000人，已定居者约400人。^①相对于数以百万为计的印尼华人社会，这一数字显然微不足道，但是，由于20世纪50年代时全荷兰来自中国本土的移民仅为2000人左右，因此，倘若将印尼华裔视为荷兰华人社会的有机组成部分，那么，荷兰华人社会的总体规模则几近翻了一番，其影响不容低估。

1960年印尼与荷兰中断外交关系，此后直到两国正式复交之前，从印尼移民荷兰是十分困难的。在此期间，仅有少数

华裔得以“悄悄带上一点个人必需品，秘密离开印尼，行前甚至不敢与亲友道别”。^②此外，由于印尼独立后荷兰语已经不再是学校的教学用语，因此，上世纪60年代后到荷兰留学的印尼学生也就明显下降了。

1965年印尼“九·三〇”事件发生后，一方面排华恶浪骤起，印尼华侨华人惴惴不安；另一方面印尼与荷兰外交关系正式恢复，两大因素直接促成了1967—1970年战后最大的印尼—荷兰华裔移民潮。在当时印尼那种特殊的政治氛围下，不少怀有一技之长的印尼华裔知识分子被迫出走，荷兰则成为那些通晓荷语华裔知识分子迁移的主要对象国之一。据估计，此次移民潮中迁入荷兰的印尼华裔人口约5000人。他们移民荷兰的主要途径，一是已有亲戚在荷兰定居者，即申请亲属团聚；二是通过荷兰亲友的推荐介绍，应聘荷兰的企业或学校；三是通过荷兰教会帮助。由于当时印尼发生的流血事件，荷兰教会出于人道主义，曾协助不少印尼人移民荷兰。

1962年，由印尼华裔学生组建的“中华会”解散了，此后，荷兰印尼华裔曾经相当一段时间没有正式的社团组织。80年代后，印尼华裔又相继组建了“荷兰华裔协商会”、“联谊会”、“印尼华人联友社”等社团。这些印尼华裔社团的主要活动以联谊为主，但有的组织如“联谊会”还举办专题学术研讨会。

荷兰印尼华裔是荷兰华人社会中一个特殊的群体，其特殊性主要表现在以下两方面。

首先，该群体呈现出高知识结构的特殊性。荷兰印尼华裔的总体文化水准之高，不仅远在荷兰其它外来移民族群平均水准之上，甚至还高于荷兰人。据上世纪80年代初的一项统计，荷兰印尼华裔第一代移民仅仅是一个包括大约六七千人的小群体，但他们当中（包括已经退休者）拥有某种专业职称者几占七分之一，其中，有大约500名医生（包括西医、牙医、针灸

^① Kees van Galen: 《无源之水：来自印尼的华人》[Dorp zonder naam: de Chinezen uit Indonesie]，Gregor Benton & Hans Vermeulen主编：《华人》[De Chinezen]，1987年，第144页。

^② 同上。

als het niet anders kon.

Categorie 3: Indonesische Chinese jongeren die naar Nederland kwamen om verder te studeren.

Na de Tweede Wereldoorlog nam het aantal Chinese studenten uit Indonesië in Nederland enorm toe. Dit kwam allereerst door de oorlog. In de oorlogsjaren was de toestroom van overzeese studenten nihil. Maar vlak na de oorlog, nam het aantal Chinese studenten uit Indonesië in Nederland meteen weer toe. Niet alleen het einde van de oorlog was daar debet aan. Ook het gure politieke klimaat in Indonesië zorgde voor meer instroom van overzeese studenten. Sommige rijke Chinese families stuurden hun kinderen naar Nederland om te studeren, zodat ze zelf later makkelijker naar Nederland kon emigreren. In de jaren zestig, toen er een anti-Chinese sfeer in Indonesië heerste en het politieke klimaat steeds grimmiger werd, waren de studenten de belangrijkste schakel voor hun families die naar Nederland wilden migreren.

Volgens een deskundige, gespecialiseerd in de immigratiegeschiedenis van Chinezen uit Indonesië, kwamen er in totaal ongeveer 100 overzeese studenten tijdens de Tweede Wereldoorlog naar Nederland. Maar na de oorlog nam dit aantal meteen toe. Volgens statistische gegevens uit 1948 telde Nederland dat jaar 500 Chinese studenten uit Indonesië. Van deze groep was 80 % na de oorlog gekomen. In 1957 waren er in totaal 1.400 Indonesische Chinezen in Nederland. 1.000 hiervan hadden een studentenstatus en 400 hadden zich al gevestigd in Nederland. ① Deze aantallen waren te verwaarlozen in vergelijking met de miljoenen Chinezen die in Indonesië woonden. Maar als men alleen de Nederlandse situatie in ogenschouw nam, deden deze aantallen er wel degelijk toe. Zo telde Nederland in de jaren vijftig ongeveer 2.000 Chinese immigranten, voornamelijk uit China zelf. Maar als men de Chinese studenten uit Indonesië ook tot de Chinese migranten rekende, dan betekende dit een verdubbeling van de Chinese gemeenschap in Nederland.

Toen de diplomatieke banden tussen Indonesië en Nederland in 1960 werden verbroken, werd het voor Indonesiërs erg moeilijk om naar Nederland te emigreren. In die tijd waren er maar zeer weinig

Indonesische Chinezen die, "wat noodzakelijk persoonlijke spullen meenamen, stiekem Indonesië verlieten en zelfs geen gedag durfden te zeggen tegen familie en vrienden". ②

Daarnaast was Nederlands niet langer de voertaal op Indonesische scholen sinds Indonesië onafhankelijk werd. Daarom nam het aantal Indonesische studenten in Nederland in de jaren zestig flink af. In 1965 kreeg Indonesië een nieuwe regering. De zogenaamde "Dertig septemberbeweging" had grote gevolgen voor de Indonesische Chinezen. Ten eerste ontstond er een anti-Chinese sfeer in Indonesië, wat veel spanning teweeg bracht in de Chinese gemeenschap. Ten tweede werden de diplomatieke banden tussen Indonesië en Nederland officieel hersteld. Deze 2 factoren leidden tot de grootste immigratiegolf van Indonesische Chinezen naar Nederland. Dit vond plaats tussen 1967 en 1970. Vanwege het gure politieke klimaat waren veel hoog opgeleide en getalenteerde Chinezen gedwongen Indonesië te verlaten. Nederland was één van de belangrijkste immigratielanden voor de Nederlands sprekende Chinezen. Naar schatting kwamen er in deze periode ongeveer 5.000 Indonesische Chinezen naar Nederland. Ze konden op verschillende manieren naar Nederland komen. Ten eerste konden Indonesische Chinezen, die zich al in Nederland hadden gevestigd, familieleden laten overkomen in het kader van gezinshereniging. Ten tweede, door te gaan werken in Nederland. Door aanbevelingen van familie of vrienden in Nederland, konden ze werk krijgen bij een Nederlands bedrijf of school. Ten derde, via de hulp van de Nederlandse kerken. Vanwege de gewelddadige rellen in Indonesië hielpen Nederlandse kerken, uit humanitair oogpunt, veel Indonesiërs door ze naar Nederland te laten overkomen. In 1962 werd de studentenvereniging Zhong Hua Hui (opgericht door Chinese studenten uit Indonesië) ontbonden. In de periode daarna hadden Chinezen uit Indonesië lange tijd geen eigen officiële organisatie of vereniging. Maar na de jaren tachtig richtten ze achtereenvolgens een aantal verenigingen op. Te weten: Holland

① Kees van Galen, "Dorp zonder naam: de Chinezen uit Indonesië", geredigeerd door Gregor Benton & Hans Verneulen, "De Chinezen", 1987, blz.144

② Zie vorige voetnoot

师、药剂师等），200名工程师，有100多人是学法律出身的，还有20多人在荷兰各大学担任过正式教授职位。^①

其次，荷兰印尼华裔群体的特殊性还表现为一身兼容印尼、中国、荷兰三重文化色彩。他们是“印尼人”，因为印尼是他们的出生地，印尼语是他们的第一语言，他们彼此相聚多以印尼语交谈，聚餐时多按印尼风味烹调，尽管他们曾经因为种种不太愉快的原因离开印尼，但他们在那里还有亲朋好友，不少人还时常回去“走亲戚”，因此多对印尼怀有特殊情感；他们又是“荷兰人”，因为他们几乎都入了荷兰籍，他们的事业与社会生活都已经融入荷兰，绝大多数都将荷兰视为自己“落地生根”的归宿；可他们还是“中国人”，由于与生俱来的中国人外貌，使他们“在荷兰人眼里总是中国人”，因而不少人自然而然地认为是“中国人”，怀有一颗“中国心”。由于他们的姓名（至少是姓）多按闽南语发音拼写，这也成为荷兰社会学家进行社会调查时据以确认印尼华裔身份的依据之一。

（2）苏里南华人

苏里南位于南美洲东北端，面积16.4平方公里，人口约40万（1988年）。1667年，苏里南地区被划入荷兰属地，此后曾两度落入英国之手，于1816年“正式”归属荷兰，称“荷属圭亚那”。在那之后，又经过一百多年的殖民统治，直到1975年才正式独立，建立“苏里南共和国”。

苏里南地区以种植甘蔗和制糖为主。据当地政府资料记载，1853年，荷兰殖民当局首次从当时荷属东印度爪哇岛将18名华工运送到苏里南甘蔗园充当契约劳工，其中8人在契约期满后返回故里，其余10人终老当地。因当地开发迫切需要劳力，荷兰殖民者又不断从中国本土及爪哇招募契约华工到苏里南，1858年4月，500名契约华工抵苏里南，1866年，又输入807人，1868年，输入516人，次年，又输入405人。^②当时去往苏里南的华工签约期多为五年。有的人契约未届满就不幸身亡，有的在契约期满后返回故里，但也有相当一部分人在契约期满后签订新约或留居当地。随着时间的推移，最早定居苏里南的华人成为拓展连锁迁移纽带的一个个新的圆心。

苏里南对于华人新移民的吸引力主要有以下两方面。一是苏里南自然条件不错，土地肥沃，谋生容易，二是当地商品经济不发达，本地人从商者甚少。因此，早期成为自由劳动者的华人辛苦几年略有积蓄后，大多开个小零售店，财源就滚滚而来。时至五六十年代，苏里南华人就群体而言，在经济上基本属于中产阶级，大多生活得比较舒适，以至于在当时苏里南华侨中，竟流传着“天上神仙洞，地下苏里南”之说。

据统计，1950年，苏里南有华侨华人2371人，1964年增加到5544人，1971年又增至约6400人。^③另一统计则显示，时至1975年苏里南独立前，华侨华人在苏里南40万总人口中约占2%，即有8000人左右。^④苏里南华人以原籍广东的客家人为主，尤以东莞、惠东、宝安等三县人最多。但上世纪50年代后迁居苏里南者，大多是先从广东农村到香港，再由香港移居苏里南。

由于苏里南长期为荷兰的殖民地，苏里南人移居荷兰已有相当长的历史，但是，在上世纪60年代之前，定居荷兰的苏里南人并不多。五六十年代移居荷兰的苏里南人，以富裕的克里奥尔人（Creole）^⑤为主，他们移民的主要目的是为了工作、求学，为了给孩子一个较好的生活环境。进入六七十年代之交，随着拉美独立运动高涨，苏里南本国政坛动荡，民族关系趋于紧张。正当许多中产阶级担心进一步动乱可能危及其生存之时，荷兰政府于1974年公布了一项政策：凡是在苏里南正式独

^① 同上，第145页。

^② 详见Joh. F. Snelleman:《中国移民在苏里南》[Chineesche immigranten in Suriname]，《西印度指南》[De West Indische Gids]，1921年，第225页。另外，由李春辉、杨生茂主编《美洲华侨华人史》一书在论述这一段历史时，将1853年、1858年招募契约华工去往苏里南者指为“荷属东印度公司”（第681页），此说显然有误，因为荷属东印度公司早在1799年就以破产而告终了。

^③ 杨万秀主编：《海外华侨华人概况》，广东人民出版社，1989年，第254页。

^④ 英国科林·麦克伊韦迪和理查德·琼斯所著《世界人口历史图集》一书中提及，中国人在苏里南总人口中占2%，此为70年代上半叶的统计数字，但原书没有标明苏里南的总人口是多少（中译本，第365页）。另据1972年由人民出版社出版的《各国概况》提供的资料，1969年苏里南人口为40万。因此，此处关于苏里南约有华人8000人的统计，系根据以上两项资料综合计算所得。

^⑤ 克里奥尔人指生于拉美的欧洲人后裔，也包括这些人与黑人或印第安人的后裔。

Hua Yi Xie Shang Hui, Lian Yi Hui en de Indo-Chinese Vrienden Gemeenschap. De verenigingen organiseerden allerlei activiteiten met als doel de cohesie in de Chinese gemeenschap te bevorderen. Sommige verenigingen, zoals Lian Yi Hui, organiseerden ook symposia met specifieke onderwerpen.

Chinezen uit Indonesië vormen een markante groep in de Chinese gemeenschap van Nederland.

Ten eerste was het opleidingsniveau van Chinezen uit Indonesië hoog. Hun gemiddelde opleidingsniveau was niet alleen hoger dan dat van andere immigranten, maar ook hoger dan dat van Nederlanders. Volgens statistieken uit de jaren tachtig, had ongeveer 15% van de eerste generatie Indonesische Chinezen (in totaal 6.000 tot 7.000, inclusief de gepensioneerden) gespecialiseerd werk waarvoor je moest hebben gestudeerd. Zo hadden 500 Indonesische Chinezen medisch beroepen zoals: arts, tandarts, acupuncturist of apotheker. 200 waren architect, meer dan 100 waren juridisch geschoold en 20 van hen waren ooit professor op een universiteit geweest.

Ten tweede zijn Chinezen uit Indonesië beïnvloed door drie verschillende culturen: De Indonesische, Nederlandse en Chinese cultuur.

Ze zijn Indonesiërs omdat ze er geboren zijn en Indonesisch hun moedertaal is. Onder elkaar spreken ze Indonesisch en eten ze Indonesisch. Hoewel ze op een onprettige manier hun geboorteland hebben moeten verlaten, hebben ze nog steeds een emotionele band met Indonesië. Vaak hebben ze er nog familie en vrienden wonen. Ze gaan dan ook regelmatig terug naar Indonesië voor familie- en vriendenbezoek. Ze zijn Nederlanders omdat ze bijna allemaal over een Nederlandse nationaliteit beschikken en goed geïntegreerd zijn in Nederland. Ze hebben allemaal werk en een sociaal leven in Nederland. De meeste van hen voelen zich dan ook thuis in Nederland en willen hier oud worden. Maar ze zijn ook Chinezen vanwege hun Chinese uiterlijk. Ze worden hierdoor altijd als Chinezen gezien door de Nederlanders. Doordat ze er net zo uitzien als elke andere Chinees worden ze ook gezien als een "gewone" Chinees. Hun namen zijn vaak volgens het Minnan dialect gespeld. Nederlandse sociologen herkennen Indonesische Chinezen dan ook vaak aan de

hand van hun achternaam.

3.1.2 Surinaamse Chinezen

Suriname ligt in het noordoosten van Zuid-Amerika. Het land heeft een oppervlakte van 163.270 km² en telde in 1988 ongeveer 400.000 inwoners. In 1667 werd Suriname een kolonie van Nederland. Daarna werd Suriname 2 keer heroverd door Engeland. Maar in 1816 werd Suriname officieel weer een Nederlandse kolonie en werd ook wel "Nederlands-Guyana" genoemd. De kolonisatie duurde meer dan 100 jaar, totdat Suriname in 1975 onafhankelijk werd en de Republiek Suriname ontstond.

Suriname staat bekend om haar suikerriet. Volgens de lokale Surinaamse overheid werden er door de koloniale machthebbers in 1853, 18 Chinezen uit Java gehaald om op de suikerrietplantages te werken. 8 hiervan keerden terug naar China nadat hun contract verlopen was. De overige 10 bleven tot hun dood in Suriname. Vanwege de grote vraag naar arbeid, contracteerden koloniale machthebbers steeds meer Chinezen uit China en Java om in Suriname te komen werken.

In april 1858 gingen er 500 Chinezen naar Suriname, in 1866 waren dit er 807, in 1868 waren dit er 516 en in 1869 gingen er 405 Chinezen naar Suriname. Destijds kregen de meeste Chinezen die naar Suriname gingen een werkcontract van 5 jaar. Sommigen overleden voordat het contract verliep, anderen gingen na het verlopen hun contract weer terug naar China en weer anderen kregen een nieuw contract en bleven in Suriname. De Chinezen die in Suriname verbleven speelden een belangrijke rol voor de nieuwe Chinese migranten. Ze konden de nieuwe migranten de weg wijzen. Suriname was een aantrekkelijk land voor Chinezen. Ten eerste boden de omstandigheden en natuurlijke rijkdommen van Suriname (klimaat, grondstoffen, vruchtbare grond etc.) volop kansen om een

① Zie voetnoot vorige pagina, blz. 145

② Joh. F. Snelleman, "Chineesche immigranten in Suriname", "De West Indische Gids", 1921, blz. 225. Verder in het boek "Geschiedenis van de Chinezen in Amerika" dat geredigeerd is door Li Chun Hui, Yang Sheng Mao werd deze geschiedenis ook beschreven. Volgens het boek had nam de Verenigde Oost-Indische Compagnie alle Chinezen aan om in Suriname te gaan werken (blz. 681). Deze conclusie klopt niet omdat de Verenigde Oost-Indische Compagnie al in 1799 failliet ging.

立之前移居荷兰者，可以直接得到荷兰公民身份。此规定一出，在苏里南兴起了一股移民热潮。据本身也是从苏里南移居荷兰的华裔学者曾伟华（Frank W. F. Tseng）的研究，当70年代上半叶苏里南处于动荡之中时，大约有4000苏里南华侨相继移居荷兰，约占当时苏里南华侨总数的一半。^①另一项关于全荷兰苏里南移民的调查则显示，时至80年代中期，定居于荷兰的苏里南人连同其在荷兰出生的后裔总数达18万人，其中4万人居住在阿姆斯特丹。其中，65%是克里奥尔人，28%为兴都斯坦人（Hindustani），华人与爪哇人各占3.5%。照此推算，80年代中期荷兰的苏里南华人大概为6300人。^②

苏里南华人迁居荷兰的过程，同样具有通过亲缘纽带连锁迁移的特点。1987年，笔者曾经访问过一位在阿姆斯特丹开酒行的原苏里南华人李先生。据李先生介绍，他原籍广东宝安，父亲于30年代迁居香港谋生。李先生本人60年代在香港读商校时，认识了现在的太太，她当时从苏里南到香港读书，两人正巧是同学。婚后，两人一同到苏里南创业。当时苏里南的生意很好做，他们的事业发展十分顺利，为此，李先生相继把自己在香港及老家的亲戚十多人申请到苏里南落户。可是，到了60年代末，苏里南政局出现动荡，李先生认为自己很有远见，一看到情况不妙，立刻决定离开。当时，可以有两种选择：回香港，或是去荷兰。李先生不喜欢香港的生活环境，又听人说苏里南人可以自由移民荷兰，就在1969年自己一人先到荷兰“探路”。荷兰安宁平和的生活环境给李先生留下了深刻印象，返回苏里南后，立刻做出了全家移民的决定。1970年，李先生卖掉了才刚刚进行过高档装修的商店，举家移民荷兰。当他们一家在荷兰安顿下来之后，苏里南的形势越来越不妙，于是，李先生又相继帮助他在苏里南的亲戚移居荷兰，据他说，由他直接帮忙从苏里南带到荷兰的亲戚共有11人。

类似李先生这样的经历在荷兰的苏里南华人中颇具代表性。阿姆斯特丹大学两位学者曾就阿姆斯特丹苏里南移民的家庭结构进行调查，他们以男性家长为中心，列出其在荷兰的成年亲戚，如兄弟姐妹、叔伯姨姑、父母岳父母及祖父母等，结果显示：每位兴都斯坦男性家长在荷兰平均有亲戚8.6人，每

位克里奥尔人平均有亲戚7.4人，每位华人则平均有亲戚7人。

①虽然从直接平均数看，苏里南华人的亲戚人数少于其余两个群体，但是，如果考虑到全荷兰苏里南克里奥尔人的总人数是11.7万人，兴都斯坦人也有5万人，而华人只有6300人，那么，华人群体中的亲缘关系比例要高得多。

苏里南华人群体具有以下几个群体特征。

其一，虽然苏里南华人同印尼华人、印支华人一样，都属于再移民群体，但是，在印尼、印支华人再移民群体中，许多系出生于印尼或印支的华裔，尤其是印尼华裔群体中，好些家庭移民荷兰前已在印尼生活好几代人。苏里南华人则不同，由于苏里南华人大多在五六十年来才移民苏里南，因此，再移民的主体仍然以第一代移民及其子女为主。

其二，由于大多数苏里南华人是在苏里南脱离荷兰的殖民统治之前移民荷兰的，一入境就直接获得荷兰公民身份，享有荷兰的社会福利，因此，他们在创业上的积极性相对不如直接来自香港或中国大陆的移民。虽然苏里南华人原先在苏里南时不少都是小业主，但他们在苏里南的从业经验到了高度工业化、商业化的荷兰之后却很难行得通，尤其是荷兰的高税收政策，更是令许多人望而生畏，他们的人际网络也比不上香港或中国大陆移民群，反之，荷兰面面俱到的福利政策则令许多辛苦多年的苏里南华人如沐春风，因此，好些人在移民荷兰之后、或是在有了些许不太成功的尝试后，就放弃了在荷兰再创业的愿望。

其三，苏里南华人内部大约还可进而分出两个次群体，一个较大的群体由第一代移民构成，而另一个群体则以在苏里南长大、并在苏里南接受过荷兰教育的年轻一代为主体。这部分

① Frank W. F. Tseng; 《从少数族群到少数族群：苏里南华人的族性与变化》[Van Minderheid tot Minderheid: Etniciteit en Verandering onder Surinaamse Chinezen]，阿姆斯特丹大学硕士论文，打印稿，1983年，第69页。

② Jeremy Boissevain & Hanneke Grotenbreg; 《文化、构成与族群企业：阿姆斯特丹的苏里南人》[Culture, structure and ethnic enterprise: the Surianmese of Amsterdam]，《族群与种族研究》[Ethnic and Racial Studies]，1986年第9卷第1期，第6-7页。

③ 同上，第7页。

bestaan op te bouwen. Ten tweede was de Surinaamse economie nauwelijks ontwikkeld. Ook de handel stond nog in de kinderschoenen. Daarom begonnen veel Chinese arbeiders met wat spaargeld, een eigen zaakje. Dit was redelijk lucratief. In de jaren vijftig en zestig behoorden Chinezen in Suriname tot de middenklasse. Ze leidden dikwijls een comfortabel leven. Onder Surinaamse Chinezen werd er vaak gezegd: "Boven is de hemel, beneden is er Suriname". Volgens statistieken waren er in het Suriname van 1950, 2.371 Chinezen. In 1964 waren dit er al 5.544 en in 1971 telde Suriname 6.400 Chinezen.● Volgens een andere bron, telde Suriname vlak voor de onafhankelijkheid 8.000 Chinezen, ongeveer 2 procent van de totale Surinaamse bevolking (400.000).● De Surinaamse Chinezen kwamen meestal uit het Hakka gebied, in de provincie Kanton. Vooral uit de dorpen Dongguan, Huidong en Baoan. Maar Chinezen die na de jaren vijftig emigreerden naar Suriname volgden een andere route. Ze kwamen meestal uit dorpen in Kanton. Vervolgens trokken ze naar Hongkong, van waaruit ze eindelijk naar Suriname emigreerden.

Omdat Suriname lange tijd een Nederlandse kolonie was, kent de migratie van Surinamers naar Nederland een lange geschiedenis. Voor de jaren zestig kwamen er niet veel Surinamers naar Nederland. De Surinamers die in de jaren vijftig wel naar Nederland kwamen, waren vooral rijke Creolen.● Ze kwamen om te werken en (verder) te studeren, zodat ze hun kinderen later een goed en comfortabel leven konden bieden.

Toen het verlangen naar onafhankelijkheid in Latijns Amerika zich, eind jaren zestig en begin jaren zeventig, steeds nadrukkelijker begon te manifesteren, werd ook de politieke situatie in Suriname instabieler. Er begonnen spanningen tussen de verschillende bevolkingsgroepen te ontstaan.

Onder deze omstandigheden maakte de middenklasse in Suriname zich zorgen over hun toekomst. Toen de Nederlandse overheid in 1974 besloot dat iedere Surinamer die voor de onafhankelijkheid naar Nederland emigreerde, meteen de Nederlandse nationaliteit kon krijgen, werd er dan ook massaal gebruik gemaakt van deze regeling. Volgens een studie van de Chinese geleerde Frank W.F.

Tseng (zelf ook een immigrant uit Suriname), emigreerde er in het begin van de jaren zeventig ongeveer 4.000 Chinezen naar Nederland. Dit was ongeveer de helft van het totaal aantal Chinezen in Suriname.● Ander onderzoek wees uit dat Nederland in het midden van de jaren tachtig, in totaal 180.000 Surinamers telde (inclusief het in Nederland geboren nageslacht). In Amsterdam woonden destijds 40.000 Surinamers. Van het totaal aantal Surinamers was 65 % Creool, 28 % Hindoestaan, 3,5 % Chinees en 3,5 % Javaan. Afgaande op deze cijfers bedroeg het aantal Surinaamse Chinezen in Nederland, in het midden van jaren tachtig, dus ongeveer 6.300.● Surinaamse Chinezen die emigreerden naar Nederland deden dit vaak via hun familie. In 1987 interviewde de auteur een Nederlandse Chinees uit Suriname, Dhr. Lee, die destijds een eigen wijnwinkel had in Amsterdam. Dhr. Lee kwam oorspronkelijk uit Baoan, in de provincie Kanton. Zijn vader vertrok in jaren dertig naar Hongkong op zoek naar werk. Toen Dhr. Lee zelf in jaren zestig een economische opleiding in Hongkong volgde, leerde hij zijn huidige vrouw kennen die uit Suriname kwam en dezelfde opleiding deed. Nadat ze getrouwd waren, keerden ze samen terug naar Suriname om daar een bestaan op te bouwen. Destijds heerste er een zeer gunstig zakelijk klimaat in Suriname en hun carrière verliep dan ook voorspoedig. Dhr. Lee liet in de loop van de tijd meer dan 10 familieleden uit Hongkong

● Yang Wan Xiu geredigeerd, "Overzicht van overzeese Chinezen", Guangdong People's Publishing House, 1989, blz. 254

● In het Engelse boek "Atlas of world population history" van Colin Mc Evedy en Richard M. Jones staat dat het aantal Chinezen in Suriname, begin jaren zeventig, 2 procent was van de totale Surinaamse bevolking. Maar in het boek werd het exacte aantal inwoners Suriname niet genoemd (Chinese versie van het boek, blz. 365). Volgens een ander boek "Overzicht van alle landen" dat door People's Publishing House gepubliceerd werd, telde Suriname in 1969, 400.000 inwoners. De berekening van het aantal Chinezen in Suriname, te weten 8.000, is gebaseerd op deze 2 bronnen.

● Creolen verwijzen naar het in Latijns Amerika geboren nageslacht van Europeanen, inclusief het nageslacht van Europeanen met negers of Indianen.

● Frank W. F. Tseng, "Van Minderheid tot Minderheid: Etniciteit en Verandering onder Surinaamse Chinezen", afstudeerscriptie van de Masteropleiding van de universiteit van Amsterdam, 1983, blz.69

● Jeremy Boissevain & Hanneke Grotenbreg, "Culture, structure and ethnic enterprise: the Surinamese of Amsterdam", "Ethnic and Racial Studies", 1986, deel 9, nummer 1, blz. 6-7



一间中餐馆的内观（1957年） Interieur van een Chinees restaurant 1957

en Baoan naar Suriname komen. Maar aan het einde van de jaren zestig begon de politieke situatie in Suriname te verslechteren. Dhr. Lee, die deze situatie had zien aankomen, besloot om Suriname te verlaten. Hij had 2 opties: teruggaan naar Hongkong of emigreren naar Nederland. De leefomgeving van Hongkong stond Dhr. Lee niet aan. Toen hij vernam dat Surinamers vrij naar Nederland konden emigreren, ging hij in 1969 eerst zelf polshoogte nemen. Het rustige en vredige leven in Nederland maakte indruk op Dhr. Lee. Na zijn terugkeer naar Suriname, nam hij samen met zijn gezin het besluit om naar Nederland te emigreren. In 1970 verkocht Dhr. Lee zijn net ingerichte winkel, en vertrok met zijn gezin naar Nederland. Maar toen ze zich eenmaal in Nederland hadden gevestigd, werd de situatie in Suriname steeds slechter. Vandaar dat Dhr. Lee zijn familieleden wederom de helpende hand toestak. Volgens eigen zeggen heeft hij in totaal 11 Surinaamse familieleden geholpen bij de overtocht naar Nederland.

De ervaring van Dhr. Lee staat niet op zichzelf. Veel Surinaamse Chinezen hebben soortgelijke ervaringen. Twee onderzoekers van de Universiteit van Amsterdam deden ooit een onderzoek naar de familiestructuur van Surinaamse immigranten in Amsterdam. De onderzoekers namen de mannelijke familiehoofden als uitgangspunt. Vervolgens maakten ze een schema over hun volwassen familieleden in Nederland, zoals ouders, broers, zussen, ooms, tantes, grootouders en schoonouders. Het resultaat liet zien dat elk Hindoestaans mannelijk familiehoofd gemiddeld 8,6 familieleden had, elk Creools mannelijk familiehoofd gemiddeld 7,4 familieleden telde en elke Chinees mannelijke familiehoofd gemiddeld 7 familieleden had.^⑩ Oppervlakkig gezien lag het gemiddeld aantal familieleden bij Surinaamse Chinezen lager dan bij de andere 2 groepen. Maar als we naar de totale bevolking van de bovengenoemde groepen in Nederland kijken (Creolen 117.000, Hindoestanen 50.000 en Chinezen 6.300), dan waren er in de Chinese families hechtere familiebanden dan in de andere 2 groepen.

De Surinaamse Chinezen hebben de volgende eigenschappen: Ten eerste zijn de Surinaamse Chinezen, net als de Indonesische Chinezen, 2 keer naar een ander land geëmigreerd. Maar waar de

Indonesische Chinezen al enige generaties in Indonesië verbleven, verbleven de Surinaamse Chinezen in Suriname maar één generatie lang.

Omdat de meeste Surinaamse Chinezen vlak voor de onafhankelijkheid van Suriname naar Nederland emigreerden kregen ze meteen de Nederlandse nationaliteit en konden gebruikmaken van alle sociale voorzieningen in Nederland. Dit maakte hen minder actief om nog een nieuwe carrière te maken in vergelijking met Chinezen uit Hongkong en China. Hoewel de meeste Surinaamse Chinezen kleine handelaren in Suriname waren, konden ze deze ervaring niet verzilveren in het geïndustrialiseerde en georganiseerde Nederland. Vooral de hoge belastingen schrok de Surinaamse Chinezen af. Bovendien was hun netwerk in Nederland niet zo groot als dat van Chinezen uit Hongkong of China. Aan de andere kant waren de sociale voorzieningen zo goed in Nederland dat veel Surinaamse Chinezen goed werden verzorgd na jaren lang hard werken in Suriname. Daarom hebben veel Surinaamse Chinezen, of nadat ze een aantal pogingen hebben gedaan zonder succes, het opgegeven om een nieuwe start te maken in Nederland.

De Surinaamse Chinezen kunnen worden onderverdeeld in twee groepen. De grootste groep is de eerste generatie Surinaamse Chinezen. De tweede groep is de tweede generatie Surinaamse Chinezen die in Suriname zijn opgegroeid en er Nederlandse onderwijs hebben gevolgd. Van deze jonge Surinaamse Chinezen zijn er niet veel. Omdat ze de Nederlandse taal en cultuur goed kennen, nemen ze actief deel aan de Nederlandse samenleving en worden ze vaak gezien als de vertegenwoordigers van Surinaamse Chinezen. Bij de eerste generatie Surinaamse Chinezen lag dit anders. Deze groep is 2 keer geëmigreerd in hun leven en zij ondervonden grote belemmeringen om goed te integreren in de Nederlandse samenleving. Omdat deze groep Chinezen niet groot genoeg is om een zelfstandige sociale organisatie te vormen, moeten ze zich aansluiten bij de al bestaande Chinese organisaties in Nederland. Omdat veel van de

^⑩Uit dezelfde bron als de vorige voetnoot, blz. 7

年轻人虽然人数不多，但是，当他们移居荷兰后，由于对荷兰语言文化比较熟悉，在社会上表现得相对活跃，因而往往被视为苏里南华人的代表。前一群体的情况则不同，身为经历了两次大环境变迁的第一代移民，他们融入与荷兰社会障碍是比较明显的，而他们自身的人数实力又不足以形成独立的社会组织，因此，往往选择依附于荷兰社会中业已存在的华人团体。由于苏里南华人原先多从香港、广东移居国外，他们从方言到移民经历（如从广东到香港再到外国）都与荷兰的广东人、香港人群体相似相近，因此，不少苏里南华人也就参加到广东人社团的活动中。

(3) 香港人

1949年中华人民共和国成立后，香港仍然是英国的海外殖民地，香港居民仍然是英帝国的“海外子民”。这一自鸦片战争后形成的特殊历史关系，对战后香港人移居西欧产生了重要影响。

从20世纪50年代中期开始，在香港新界地区兴起了一股到英国谋生的风气，继而又从英伦三岛渡海南下到荷兰、比利时、德国等地谋生。这一移民潮在上世纪60年代达到最高峰。五六十年代时为何在香港新界会出现移民西欧尤其是英、荷的热潮呢？究其原因，似可从以下四方面进行剖析。

首先，香港新界地区面临经济转型而出现的社会动荡，形成促使当地人远涉重洋谋生的巨大推力。五六十年代时，香港新界传统的稻作农业区受到多重因素的猛烈冲击：从泰国、越南进口的优质大米占据了香港市场，毫不留情地将新界农村的“本地米”排斥出局，本地稻作农业因此一蹶不振；一批在1949年前后从潮汕地区移居香港的菜农进入新界地区，他们向当地人租赁农田，以潮汕人如同绣花般精耕细作的方式在新界种植蔬菜，收益大幅度增加，相形之下，辛辛苦苦种植水稻所得无几；而且，随着城市工业化建设发展，农村青年普遍不愿继续留在农村，希望寻找新的出路。

其次，大战结束时仍然留居英、荷的香港人为其亲朋好友提供了现成的可以借助的迁移纽带。战后留居英、荷的香港人原本多是英国远洋公司及军队雇佣的船员，当大战后外籍船员

大批被解雇时，有些不愿空手回乡的人，在辗转谋生中为中餐业市场所吸引，不约而同地进入了中餐业。当他们发现中餐馆出现生意兴隆的好兆头时，立刻纷纷招呼老家的亲朋好友前来入伙。他们不仅向家乡的亲友介绍情况，提供工作机会，不少还为其代办迁移手续包括提供迁移的启始费用。

第三，西欧与香港两地经济收入呈现的巨大差距、尤其是先驱移民者奋斗几年就当起“老板”的活生生的榜样，形成吸引香港新移民的巨大“拉力”，与新界农村变革中本地人谋求新出路的愿望不谋而合；而“连锁迁移”则以亲缘、乡缘为纽带，卓有成效地广泛运作。

第四，与此同时，港英当局奉行的促进海外移民、减缓本港就业压力的政策，进一步整合了上述“拉力”与“推力”，并直接为香港人移民英国在政策上铺平了道路。因为，上世纪50年代时，由于新界农村大批青年急于寻求出路，港英政府承受着严峻的就业压力。50年代初由港英当局在新界地区组织的劳务输出，主要是去瑙鲁及周围的太平洋岛屿开采磷灰石，去文莱从事石油业。对于新界人通过私人途径前去英国，当地政府也十分支持，并积极提供各种手续上的方便。从1955年到1960年期间，平均每年有450名新界人移民英国。^①

1962年1月，英国颁布了新的移民法，规定从是年7月1日起，将对新移民实行“保证人制度”（a voucher system），即每个新移民都必须提供由雇主出具的证明，保证抵达英国之后可以有工作，其移民申请方能获得批准。从该移民法公布到正式付诸实施的半年内，香港新界的移民潮骤然高涨，一些原本并未下决心移民的乡民因担心新法实施后可能无法去往英国，赶紧申请移民，因此，在1962年7月1日之前，共有869名新界人进入英国，比1961年同期翻了一番。而在新法实施后的半年内，移民英国的新界人下降到269人。可是，仅仅经过很短一段时间调整，进入1963年，进入英国的新界人又回升

^① 吴贵竹（Ng Kwee Choo）：《中国人在伦敦》[The Chinese in London]，London: Oxford University Press, 1968年，第37页。

eerste generatie Surinaamse Chinezen oorspronkelijk uit Hongkong en Kanton kwam, spraken ze dezelfde taal en hebben soortgelijke emigratie ervaringen (van Hongkong of Kanton naar het buitenland) als Chinezen uit Kanton of Hongkong. Daarom nemen de Surinaamse Chinezen vaak deel aan de activiteiten van de Kantonese Chinese organisaties.

3.1.3 Chinezen uit Hongkong

Na de oprichting van de Volksrepubliek China in 1949 bleef Hongkong een Engelse kolonie. Hongkonezen waren nog steeds "Engelse burgers". Deze specifieke situatie in de geschiedenis ontstond na de Opiumoorlog en had een enorme emigratie van Hongkonezen naar West-Europa tot gevolg.

Vanaf de jaren vijftig in de vorige eeuw ontstond er een enorme emigratie vanuit de New Territories (een gebied in Hongkong). Veel Hongkonezen emigreerden naar Engeland voor werk. Sommigen reisden verder naar Nederland, België en Duitsland. De emigratiegolf bereikte in de jaren zestig haar hoogtepunt. Waarom ontstond die enorme emigratiegolf in de New Territories in Hongkong in de jaren vijftig en zestig? En waarom vooral naar Engeland en Nederland? Er zijn vier redenen.

Ten eerste zorgde de veranderende economische situatie in de New Territories voor veel onrust, met als gevolg een toenemende migratie. In de jaren vijftig en zestig werd het traditionele rijstteelt gebied in de New Territories economisch zwaar getroffen. De goede kwaliteit rijst die geïmporteerd werd uit Thailand en Vietnam veroverde de markt in Hongkong, waardoor lokale rijstboeren uit de New Territories uit de markt werden gestoten. Het gevolg was een enorme daling van de binnenlandse rijstproductie. Rond 1949 kwamen veel Chinese boeren uit het Chao Shan gebied naar de New Territories. Ze huurden grond van lokale boeren om er groenten te verbouwen. Door volharding en discipline slaagden zij erin een bestaan op te bouwen. Naarmate de steden zich steeds meer ontwikkelden door de opkomende industrialisatie, trokken ook steeds meer jongeren uit de dorpen van de New Territories naar de steden, op zoek naar nieuwe kansen.

Ten tweede waren de Hongkonezen, die na de oorlog in Engeland en Nederland verbleven, een onmisbare schakel voor familieleden

en vrienden die wilden emigreren. De Hongkonezen in Engeland en Nederland werkten meestal als zeelieden voor Engelse scheepvaartmaatschappijen of voor de Engelse marine. Maar na de Tweede Wereldoorlog werden veel buitenlandse zeelieden ontslagen. Sommige Hongkonezen wilden niet met een lege portemonnee huiswaarts keren. Maar na vele ambachten en dito ongelukken, bleek het Chinese restaurant plots een gat in de markt. Onafhankelijk van elkaar begonnen veel Chinezen een eigen restaurant. Toen de restaurants een succes bleken te zijn, werden familieleden en vrienden van het thuisfront gevraagd om over te komen en om in de restaurants te werken. Sommige restauranthouders regelden de migratieprocedure voor familie en vrienden en droegen zorg voor de eerste kosten die met de procedure gepaard gingen.

Ten derde was het verschil in levensstandaard tussen West-Europa en Hongkong erg groot. De Hongkonezen in West-Europa werden na een aantal jaren hard werken allemaal eigenaar van een restaurant. Zij werden door hun landgenoten in Hongkong als voorbeeld gezien. Hun succes bleek dan ook een enorme stimulans te zijn voor Chinezen in Hongkong (vooral in de New Territories) om zelf ook naar West-Europa te emigreren. De lokale Hongkonezen uit de New Territories emigreerden massaal met behulp van familieleden, vrienden of dorpsgenoten die zich al in West-Europa hadden gevestigd. Ten vierde werden Hongkonezen gestimuleerd te emigreren door de toenmalige Engelse regering in Hongkong. Door de hoge werkloosheid van destijds, hanteerde de Engelse regering een laagdrempelig emigratiebeleid om zo de werkloosheid terug te dringen. In het begin van de jaren vijftig organiseerde de Hongkongse koloniale regering voor werkelozen in de New Territories arbeidsplaatsen buiten de landsgrenzen. De werkelozen werden vooral verscheept naar Nauru (een klein eiland in Oceanië) en andere eilanden in de regio om apatiet (een mineraalsoort) te winnen, of ze gingen naar Brunei om op de olievelden te werken. Migranten uit de New Territories die via private wegen naar Engeland gingen, werden door de Britse regering gesteund door middel van een eenvoudige en snelle immigratieprocedure. Tussen 1955 en 1960 emigreerden er gemiddeld 450 mensen per jaar uit de New Territories



中国人在阿姆斯特丹；荷兰文课程（1941年4月） Chinese in Amsterdam; Nederlandse les April 1941

naar Engeland. ❶

In januari 1962 maakte Engeland haar nieuwe immigratiebeleid bekend. Vanaf 1 juli in dat zelfde jaar, zou een zogenaamd "voucher system" worden ingevoerd. Dit hield in dat elke nieuwe immigrant een verklaring van de toekomstige werkgever moest kunnen overleggen, zodat de garantie op werk in Engeland verzekerd was. Alleen onder deze voorwaarde werd de immigratieaanvraag ingewilligd. Sinds de bekendmaking van dit beleid in januari, tot aan de officiële invoering in juli, nam de emigratie vanuit de New Territories een enorme vlucht. Veel Chinezen die aanvankelijk nog twijfelden over een eventuele emigratie naar Engeland, dienden na bekendmaking van dit beleid meteen een immigratieaanvraag in. Ze vreesden dat hun kans op een nieuwe toekomst in Engeland, na invoering het nieuwe Engelse migratiebeleid, voorgoed verkeken zou zijn. Daarom emigreerden er in de eerste zes maanden van 1962 in totaal 869 mensen uit de New Territories naar Engeland. Dit was een verdubbeling in vergelijking met dezelfde periode in 1961. Een half jaar na invoering van het nieuwe beleid was het aantal migranten naar 269 gedaald.

Na een korte en rustige periode groeide het aantal migranten in 1963 tot 775. ❷ De reden hiervoor lag voor de hand: veel Chinezen uit de New Territories die zich al hadden gevestigd in Engeland konden probleemloos een werkvergunning aanvragen voor familieleden, vrienden of dorpsgenoten. Tot het einde van de jaren zestig, was meer dan 90% van de Chinezen die in de 3.000 Chinese restaurants (inclusief kleine afhaalcentra) in Engeland werkten afkomstig uit de New Territories. ❸

In de jaren vijftig en zestig emigreerden de meeste Hongkonezen uit de New Territories naar Engeland. Naarmate het aantal Chinese restaurants in Engeland steeds meer toenam, werd ook de concurrentie steeds groter. Daarom gingen sommige Hongkonezen, nadat ze een officieel verblijfsdocument in Engeland hadden gekregen, naar Nederland om een restaurant te beginnen. Destijds waren de Chinese restaurants in Nederland zich enorm aan het ontwikkelen, waardoor er dringend personeel nodig was. Uit China zelf konden de restauranthouders moeilijk personeel halen, omdat China toen nog

een gesloten land was. Daarom werd er personeel geworven onder immigranten uit Hongkong. Volgens onderzoek van de auteur, in de jaren zestig en zeventig, moesten veel Chinese restauranthouders die afkomstig waren uit Wenzhou en Qingtian, Kantonees leren spreken, omdat ze anders niet met hun personeel konden communiceren.

Binnen de Chinese gemeenschap is de term "Hongkonees" een ruim begrip. De auteur kwam tot de ontdekking dat er naast de autochtone Hongkonezen, nog twee andere groepen Chinezen bestaan die zichzelf ook als Hongkonees beschouwen.

De eerste groep bestond uit Chinezen uit Baoan, uit de provincie Kanton. Deze Chinezen noemden zich Hongkonezen. Chinezen uit Baoan (dat vlakbij Hongkong ligt) behoorden tot één van de eerste Chinese immigratiegroepen in Nederland. In het begin van de jaren twintig was de zogenaamde "Baoan groep", de grootste en meest invloedrijke groep binnen de Chinese gemeenschap in Engeland en Nederland. In de jaren vijftig was het erg moeilijk om vanuit China naar Nederland te emigreren. Sommigen Chinezen die Baoan wilden verlaten, trokken daarom naar het nabij gelegen Hongkong. Toen de economische situatie in Hongkong in de jaren zestig verslechterde, terwijl de economie in West-Europa juist een bloeiperiode doormaakte, emigreerden veel Chinezen dan ook vanuit Baoan naar Nederland. De Chinezen uit Baoan die in de jaren zestig naar Nederland emigreerden, noemden zichzelf Hongkonezen en zeiden dat ze "uit Hongkong kwamen". Dit kwam omdat ze meestal familie hadden in de New Territories en voor hun komst naar Nederland in Hongkong hadden gewoond. Bovendien waren ze met een Hongkonees paspoort naar Nederland geëmigreerd.

De tweede groep "Hongkonezen" in Nederland waren Chinezen afkomstig uit andere provincies uit China, die via Hongkong naar

❶ Ng Kwee Choo, "The Chinese in London", London: Oxford University Press, 1968, blz.37

❷ James L. Watson, "Emigration and the Chinese Lineage, The Mans in Hong Kong and London", Berkeley: University of California Press, 1975, blz.77

❸ "Jaarboek Economische situatie van Overzeese Chinezen", 1968, blz.452

到775人。●原因很简单：在已有众多新界人定居英国之时，通过亲缘、乡缘纽带，由雇主出面担保使新移民获得工作许可，完全不成问题。时至60年代末，据有关调查提供的资料，全英3000家中餐馆（包括小型外卖店）的雇主及从业人员中，90%以上是来自香港的新界人。●

虽然五六十年代移居欧洲的新界人首先是以英国为目的地，但是，随着英国中餐业过速增长而竞争激烈，有些人在英国获得居留后，即跨海到荷兰开设新的中餐馆。由于当时正是荷兰中餐馆发展的黄金时期，人手极其短缺，而中国大陆当时又几乎关闭向外迁移的大门，因此，来自香港的移民就成为填补中餐馆人手的最佳来源。笔者在调查中就了解到，上世纪六七十年代时，即便是祖籍温州、青田的中餐馆老板，也得学说“香港话”，不然就无法与自己的员工交流。

在荷兰华人社会中，“香港人”实际上是一个外延十分模糊的概念，“香港人认同”是一个很有意思的现象。笔者注意到，在自称为“香港人”的人群中，除了“香港新界人”之外，还包括以下两类人。

第一，不少广东宝安人习惯于自称是“香港人”。广东宝安与香港山水相连，宝安人是最早移居荷兰的华人群体之一。早在20世纪初叶，在英国、荷兰等地最早形成的华人聚居区中，都先后出现过在当地华人社会中称雄一方的所谓“宝安帮”。20世纪50年代后，由于中国大陆直接移居荷兰十分困难，有些想离开当地农村的宝安人，即借地利之便，越境前往香港谋生。60年代之后，因香港形势变化而西欧又凸显诱人的经济机会，即再度成批抵埠荷兰。由于宝安人和香港新界人不少沾亲带故，而60年代后移居荷兰的宝安人好些曾在香港生活过一段时间，且往往是以“香港人”身份移居，因此，他们习惯于说自己“从香港来的”，或干脆就说自己是“香港人”。

第二，荷兰“香港人”中还包括相当一些祖籍在中国大陆其它省份、但经由香港移居西欧者。这一群体人大致又可分为三种情况部分：一部分是在1949年前后由中国内地迁居香港者；一部分是同期去往台湾后来又移居香港者；还有一部分则是在50年代后以不同方式“越境”进入香港的大陆人。他们的

共同特点是，在香港生活过若干年，能说一口香港粤语，以“香港人”身份移民荷兰。

当今荷兰华人中的“香港人认同”有多重政治、经济因素。其一，在政治上，相对处于“中性”的香港人身份，可以使他们在祖籍国海峡两岸对立的敏感形势下，对双方都保持一定距离。其二，在经济上，认同于相对人多势众的“香港人”群体，有利于他们跻身其中，利用其网络，始以求得谋生之便，继以探求发展之利。其三，勿须讳言，避开当年如何离开大陆的不愉快话题，“忘却”一段不愉快的经历，也是其中部分人认同于“香港人”身份的一大潜在心理因素。

由于如上种种原由，在上世纪90年代之前，荷兰华人社会以具有浓郁的香港文化色彩为特点：“唐人街”商场的营业员说的是粤语；大多数中文学校的教学用语是粤语；当地中文电台、电视节目中所使用的基本上是粤语；中文书店中的杂志、出租的录相带大多来自香港；而当地的中文报纸上也大多辟有“香港专版”，津津乐道于香港的种种“八卦”，●“香港人”因而顺理成章地成为该群体的集体符号。这一文化现象，在进入21世纪之后，随着来自中国大陆移民数量明显上升，开始发生变化。

(4) 中国大陆新移民

1976年，中国大陆终于结束了给十亿人民带来沉重灾难的“文革”，在拨乱反正中走向一个崭新的时代。当封闭多年的国门打开之后，“出国热”在神州大地上骤然兴起，其来势之猛，发展之快，卷入人数之多，后续影响之广，令中外各方均始料不及。80年代以来迅速席卷中国大陆的移民潮有其特定的历史背景。就宏观而言，它是中国深化改革开放的副产品，是西方国家政治、经济、文化等多方面影响在中国全面扩展的必然结果，是中国劳动力资源伴随全球化进程融入世界劳动力

① 华琛 (James L. Watson)：《移民与宗族：在香港与伦敦的文氏家族》 [Emigration and the Chinese Lineage, The Mans in Hong Kong and London]，Berkeley: University of California Press, 1975年，第77页。
② 《华侨经济年鉴》1968年版，第452页。
③ 香港人将那些社会名流、影视明星的绯闻和各类花边新闻统称为“八卦”。

West-Europa waren geëmigreerd. Deze groep Chinezen kon ook weer onderverdeeld worden in drie categorieën: Chinezen die rond 1949 van het vasteland China naar Hongkong verhuisden, Chinezen die in dezelfde periode van China naar Taiwan verhuisden en later vertrokken naar Hongkong en ten slotte Chinezen uit China, die in de jaren vijftig op allerlei verschillende manieren Hongkong binnen waren gekomen. Al deze Chinezen hadden één ding gemeen: ze hadden een paar jaar in Hongkong gewoond, spraken vloeiend Kantonees en waren met een Hongkonees paspoort naar Nederland geëmigreerd.

De tweede groep "Hongkonezen" in Nederland waren Chinezen afkomstig uit andere provincies uit China, die via Hongkong naar West-Europa waren geëmigreerd. Deze groep Chinezen kon ook weer onderverdeeld worden in drie categorieën: Chinezen die rond 1949 van het vasteland China naar Hongkong verhuisden, Chinezen die in dezelfde periode van China naar Taiwan verhuisden en later vertrokken naar Hongkong en ten slotte Chinezen uit China, die in de jaren vijftig op allerlei verschillende manieren Hongkong binnen waren gekomen. Al deze Chinezen hadden één ding gemeen: ze hadden een paar jaar in Hongkong gewoond, spraken vloeiend Kantonees en waren met een Hongkonees paspoort naar Nederland geëmigreerd.

Binnen de Chinese gemeenschap in Nederland wilden veel Chinezen "Hongkonees" zijn. Dit verlangen had een politieke en een economische oorzaak. Ten eerste namen de Hongkonezen, in de gevoelige kwestie tussen Taiwan en China, een politiek neutraal standpunt in. Ten tweede leverde het "Hongkonees zijn" economisch voordeel op. Doordat Hongkonezen de grootste groep in de Chinese gemeenschap waren, beschikten ze over een uitgebreid netwerk. Bij het behoren tot de groep "Hongkonezen" kreeg men automatisch toegang tot dit netwerk en kon men hier zijn voordeel meedoen. Bovendien wilden Chinezen die afkomstig waren van het vasteland van China, liever niet herinnerd worden aan hun roerige verleden. Door zichzelf een nieuwe identiteit aan te meten, hoopten ze pijnlijke vragen te vermijden over de ontberingen die ze hadden moeten doorstaan in het bloedige verleden. Zo hoopten ze hun verleden te vergeten.

Vanwege bovengenoemde factoren werd de Chinese gemeenschap in Nederland voor de jaren negentig, gekenmerkt door de Hongkongse cultuur. In de winkels van China Town sprak het personeel Kantonees, de voertaal op de meeste Chinese scholen was Kantonees en de lokale Chinese radio en televisiezenders berichtten in het Kantonees. Tijdschriften en videobanden van Chinese boekwinkels kwamen meestal uit Hongkong en de meeste Chinese kranten hadden een eigen Hongkonees column waarin verslag werd gedaan van de laatste roddels uit Hongkong. ❶

Dit fenomeen nam in het begin van de eenentwintigste eeuw af, doordat er steeds meer Chinezen van China zelf naar Nederland kwamen.

3.1.4 Nieuwe immigranten: Chinezen van het vasteland China

In 1976 kwam er een einde aan de Culturele Revolutie. De revolutie heeft de uit 1 miljard bestaande Chinese bevolking enorme schade toegebracht. Nadat de Chinese overheid haar falen aangaande de Culturele Revolutie toegaf, was China klaar voor een nieuwe toekomst. Na een jarenlang isolement stelde China zich open voor de wereld. Het gevolg was een plotselinge emigratiegolf, die qua omvang en impact, niet was voorzien door China en de internationale gemeenschap. Op macroniveau, was de emigratiegolf een gevolg van de economische hervormingen in China, de toenemende invloed van de westerse politiek, economie en cultuur en de globalisering van de wereldeconomie.

Sinds het einde van de Culturele Revolutie in 1976, tot op heden, kende de immigratiegolf van het China naar Nederland drie verschillende fasen.

A. Het plotseling ontstaan van de emigratiegolf (1976 - 1985)
Sinds het einde van de Culturele Revolutie in 1976, tot in 1985, begon de Chinese overheid met de standaardisatie van de emigratieprocedure. Chinezen die wilden emigreren, probeerden dit op verschillende manieren. Tegelijkertijd werd de Nederlandse

❶ De "roddels" bestaan volgens de Hongkonezen uit nieuws over bekende mensen zoals zangers, acteurs, politici, zakenlui enz.

大市场需求的必然过程。

纵观1976年“文革”结束迄今从中国大陆流向荷兰的移民潮的起伏升降，大致可以划分出如下三个发展阶段。

A. 移民潮骤起（1976—1985）

从1976年“文革”结束到1985年的10年，是中国大陆有关当局开始直接涉及如何规范涉外移民操作的启始阶段，是集中于少数侨乡潜在的“出国人员群体”开始试探着踏上出国之旅途的尝试性阶段，同时也是荷兰政府开始面对如何接受中国移民申请的适应性阶段。这一时期的外在表现是，从中国进入荷兰的移民人数迅速上升，他们在荷兰普遍得到亲友热情的接待，而他们在荷兰耳闻目睹的一切反馈回家乡后，又成为推动移民潮的鲜活动力。

大约从70年代中期起，从青田、温州侨乡申请及获准出国的人数就开始明显上升了。在温州的文成县，从1960到1969年间，年均出国人数仅为8.2人；从1970年至1979年，同一数字增加到59.6人，从1980年至1985年的6年间，又飚升到年均近500人。在青田，若将当地80年代的年均出国人数与50年代相比，更是猛增了近百倍（详见下表）。

表四：浙江青田、文成出国人数统计（1949—1985）

	1949-1959		1960-1969		1970-1979		1980-1985	
	总人数	年均	总人数	年均	总人数	年均	总人数	年均
文成县	48	4.3	82	8.2	596	59.6	2,990	498.3
	1950-1959		1960-1965		1966-1976		1979-1986	
	总人数	年均	总人数	年均	总人数	年均	总人数	年均
青田县	152	15.2	124	20.7	91	8.3	10,948	1368.5

资料来源：文成移民人口的有关数据取自“1949—1990全县出国人数统计表”，载《文成县志》第227—228页；青田出国人口中1950至1976年数据引自《青田县志》第643页，1979至1986数据取自“1979年—1986年批准出国领取护照人数”，载《青田县志》第643—644页。

在第一阶段即“文革”后头十年出国的“侨乡人”，大多数是由业已定居西欧的老华侨申请“带”出去的。鉴于归侨、

侨眷申请出国者众，1982年4月9日，由国务院侨务办公室、国家人事局、国家劳动总局、财政部、公安部联合签发了“关于归侨、侨眷出境探亲待遇问题的通知”，规定给予归侨、侨眷出境探亲以特殊照顾，其中明文指出：“只要对方不限制入境，我方应尽快审批。”这一文件为归侨、侨眷比例甚高的“侨乡人”申请出国提供了法律上的依据和保障。由于中国大陆对外移民的大门刚刚打开，国内的人对于出国的途径不是太了解。根据“只要对方不限制入境，我方应尽快审批”的规定，这一时期的出国事宜，多以定居国外的亲友为主进行操作，国内的人等手续办全后再上路。也正因为如此，70年代后较早从侨乡出国者，几乎都在国外有“十分过硬”的亲缘关系，有的以“家庭团聚”为由直接获得移民定居许可，有的以“特殊劳工—厨师”身份获得劳工准证而得以移民定居，当然，也有些人是申请了一个探亲签证就过去了。重要的是，他们抵达移居地后都有人接待，有人帮忙安排食宿并直接提供或帮忙寻找工作机会，新来乍到者往往很快就可以进入打工赚钱的新生活，圆其“致富梦”。此时荷兰的“浙江老板们”对于来自家乡的新移民是十分欢迎的，但凡有新移民抵达，沾亲带故者多会热忱问候，甚至送上个“红包”表示心意。因此，第一批踏出国门者传回的信息，是那么令人惊喜、振奋，更令圈外人羡慕不已。

B. 移民潮高涨（1986—2000）

1985年11月，中华人民共和国政府正式颁布《中华人民共和国公民出境入境管理法》，并相继制订了有关细则，以法律形式确定了申请出国是中国公民的一项基本权利。从该法律正式付诸实施，到2000年6月“多佛惨案”发生，^④是为中国大陆向外移民从急剧高涨演变为盲目失序的阶段，是中国对外移民引起国际社会关注的时代。

① 华琛（James L. Watson）：《移民与宗族：在香港与伦敦的文氏家族》[Emigration and the Chinese Lineage, The Mans in Hong Kong and London]，Berkeley: University of California Press, 1975年，第77页。

② 《华侨经济年鉴》1968年版，第452页。

③ 香港人将那些社会名流、影视明星的绯闻和各类花边新闻统称为“八卦”。

④ 2000年6月18日深夜，当一辆货柜车通过英国多佛港海关时，海关官员发现在封闭的货柜内竟然藏满来自中国的无证移民，其中58人已经因窒息身亡。

overheid ook geconfronteerd met verschillende immigratieaanvragen van Chinezen uit het vasteland van China. Dit was te merken aan het snel groeiende aantal nieuwe Chinese immigranten in Nederland. Deze nieuwe Chinese immigranten werden na aankomst in Nederland goed opgevangen door familie en vrienden. Voor de achterblijvers in China waren de positieve bevindingen van hun landgenoten in den vreemde een stimulans om zelf ook te emigreren.

Vanaf het midden van de jaren zeventig begon het aantal emigranten uit Qingtian en Wenzhou al toe te nemen. In het dorp Wenchen van Wenzhou, bedroeg het aantal emigranten tussen 1960 en 1969 gemiddeld 8,2 per jaar; tussen 1970 en 1979 groeide dit aantal naar 59,6 per jaar en tussen 1980 en 1985 steeg dit aantal naar bijna 500 emigranten per jaar.

In Qingtian was het aantal emigranten in de jaren tachtig met bijna honderd vermenigvuldigd in vergelijking met de jaren vijftig (zie onderstaande tabel).

Tabel 4: Aantal emigranten uit Qingtian en Wenchen in de provincie Zhejiang(1949-1985)

	1949-1959		1960-1969		1970-1979		1980-1985	
	Totaal	Gemiddeld Per jaar	Totaal	Gemiddeld Per jaar	Totaal	Gemiddeld Per jaar	Totaal	Gemiddeld Per jaar
Wenchen	48	4.3	82	8.2	596	59.6	2.990	498.3
	1950-1959		1960-1965		1966-1976		1979-1986	
	Totaal	Gemiddeld Per jaar	Totaal	Gemiddeld Per jaar	Totaal	Gemiddeld Per jaar	Totaal	Gemiddeld Per jaar
Qingtian	152	15.2	124	20.7	91	8.3	10.948	1368.5

Bronnen: cijfers over de emigranten van Wenchen uit "Statistieken over emigranten van Wenchen 1949-1990", "Wencheng County Note", blz. 227-228; cijfers over de emigranten van Qingtian, van 1950-1976 uit "Qingtian County Note" blz. 643, van 1979-1986 uit "Het aantal emigranten dat een paspoort ophaalde voor de goedgekeurde emigratie, 1979-1986", "Qingtian County Note" blz. 643-644

Chinezen die de eerste 10 jaar na de Culturele Revolutie naar West-Europa emigreerden, deden dit meestal in het kader van gezinshereniging. Daarom werd er op 9 april 1982 door verschillende

Chinese instanties een "Mededeling over het beleid rondom de gezinshereniging voor teruggekeerde overzeese Chinezen en familie van de overzeese Chinezen" bekend gemaakt. De betrokken instanties waren: de Overseas Chinese Affairs Office Of The State Council, het Nationaal Bureau voor Personeel, het Nationaal Bureau voor Arbeid, het ministerie van Financiën en het ministerie van Openbare Veiligheid.

Er werd een speciale regeling in het leven geroepen voor de gezinshereniging van bovengenoemde categorieën. Het beleid was duidelijk: "De Chinese overheid zal de aanvragen in het kader van gezinshereniging zo snel mogelijk goedkeuren, zolang de wederpartij (het land van emigratie) het binnentreden van het land niet beperkt". Dit beleid bood de Chinese emigranten een rechtspositie en bescherming. Omdat China net de deur had geopend voor emigranten, waren veel Chinezen destijds niet op de hoogte van de emigratieprocedures. Op basis van het bovengenoemde beleid werd de emigratieprocedure destijds meestal geregeld door Chinezen die zich al in het buitenland gevestigd hadden. Hun familieleden wachtten in China totdat alle procedures afgerond waren, waarna ze vertrokken naar het buitenland. Chinezen die in de jaren zeventig emigreerden hadden meestal een sterke band met hun familie in het buitenland. Sommigen emigreerden in het kader van gezinshereniging, sommigen emigreerden op basis van een werkvergunning als Chinese kok en weer anderen kregen een visum voor familiebezoek. Het belangrijkste was dat deze emigranten goed werden opgevangen door hun familie of vrienden in het buitenland. Voor hen werd onderdak, een maaltijd en zelfs een baan geregeld. Deze nieuwe migranten pasten zich in het buitenland snel aan, en probeerden door middel van hard werken hun droom over rijkdom te verwezenlijken. Destijds waren de middenstanders die oorspronkelijk uit Zhejiang provincie kwamen, erg blij met de nieuwe migranten uit hun provincie. Bij aankomst van deze nieuwe migranten werden ze verwelkomd, en om hun blijdschap te tonen gaven de middenstanders de nieuwe migranten soms zelfs "lucky money". De berichten van deze eerste migranten aan het thuisfront waren zo enthousiast dat zij werden benijd door hun familie en vrienden in China.

纵观中国大陆移民潮在此期间的急剧演变，其中有不少问题值得深思。

从认定“海外关系”等同于“反革命关系”，^①到政府对拥有“海外关系”者出国开绿灯，进而从法律形式确定出国是公民的一项基本权利——这一切无疑是改革开放后中国人的民权意识、中国的移民操作逐步与国际惯例接轨的反映之一。然而，这一举措的潜功能则在于：作为对改革前全盘贬低西方之教条的反弹，是在中国民间形成一股崇拜西方的思潮，而在侨乡社会则具体表现为个人以能够“出国”为“有本事”，家人以有“侨”为荣耀。

由于“侨眷”在获得出国护照、及取得入境签证上都占有优势，因此，在侨乡，就出现了有亲靠亲、无亲“找”亲之风。基于血缘关系的亲缘纽带，与生俱来，无法“再造”，但是，“找”亲的名堂就多了，或是通过子女联姻，或是通过儿女过继“建立”起人为的亲缘纽带。

至于西方报刊时常提及的所为“偷渡”，实际上是多重因素交相作用的结果，其中，西欧移民政策在无形中对中国的移民潮、尤其是非法移民潮起着不可或缺的导向作用。

国门初开之时，“出国”如登天堂之门，年轻人既不懂、也不敢以身试法搞什么偷渡。最初的“违法行为”，只限于申请一个短期的探亲签证，入境后先打工赚钱再说。正当在西欧的“逾期居留者”与日俱增而人心惶惶时，忽然，1981年，法国政府的一纸大赦令，顿时改变了这些早期“违法者”的命运：“非法偷渡客”摇身一变成了“合法移民”。如此消息一传回侨乡，在当地引起的震撼非同小可，闻者“茅塞顿开”：现如今竟然还可以有这么一条出国之道！根据笔者的调查，1981年法国第一次大赦时，当时业已进入法国而没有合法身份的中国人几乎都“拿到了身份”。由于当时滞留法国的中国人不多，而且，好些人是前来投亲靠友的原印支华裔，在总计达13.2万名转换了身份的移民中，中国移民和印支华裔加在一起还不到1%。^②可是，到了1992年小规模地“放宽移民身份时”，“拿到身份”的中国人（以青田、温州人为主）就猛增到1.2万人，而没有能够拿到身份的更多。从1997年6月延续

到1999年的第三次大赦，中国人共有9000人提出申请，7500人获得合法居留，此时，据法国内政部估计，大约还有6万至8万来自中国的非法移民等着合法化。^③

再以西班牙的历次大赦为例。1985年西班牙第一次大赦时，提出申请的中国人共有1192人，其中347人被拒，845人如愿转换身份，占获得大赦总人数的2.2%。在1991年6月开始的第二次大赦期间，中国人获得合法身份者增至4291人，占获得大赦之总人数的4%。第三次大赦始于2000年3月，终于7月31日，在总共85526名获得合法身份的移民中，中国人占5.8%。^④

虽然荷兰对无证移民的大赦远不如法国、意大利、西班牙，但是，由于西欧各国之间联系密切，随着西欧国家的一桩桩“大赦新闻”在侨乡不脛而走，在乡里民间的议论中，“偷渡”根本就不是什么违反国际法的犯罪行为，而只不过是缺乏先赋条件的移民靠自身“奋斗”及“运气”而选择的出国途径。“只要出去了，就会有办法”，成为潜在移民群体的“共识”，于是，在西欧各国，很快就积聚起了一批等待“身份合法化”的中国人，而当前一批人“拿到身份”后，更多的后续者又源源而至。

除了以上正式的大赦之外，业已进入西欧国家的非法移民

① 1970年中国“文革”期间，“四人帮”曾在广东炮制过处理有海外关系干部的六条规定，主要内容有：“凡是有港澳、海外关系的干部，不管亲属从事什么事业，如果经过教育，仍然保持政治、经济联系，要从严处理”，“要视情况进行必要的批判斗争教育，并要进行审查（严重的要清理出队，有的退职）”。今后“一律不吸收有海外、港澳关系的人当干部，对干部的婚姻要把好关”等等。上述规定曾在广东部分地、县试点，并在全省整党会议推行，造成恶劣影响。中共十一届三中全会后，以上规定被称为“黑六条”，遭到彻底否定。

② 多年后，当笔者在进行侨情调查时，还经常听到诸如此类的说法：“法国第一次大赦时，我们进来的人太少了，没有抓住机会，太可惜了。”

③ 以上有关数据根据以下资料整理：（1）Russell King主编：《欧洲移民潮：现状与前景》，第291页；（2）王春光 & Jean Philippe Beja：《温州人在巴黎：一种独特的社会融入模式》，《中国社会科学》，1999年第6期第110—111页；（3）《在法无证者大写真》，载《欧洲时报》1999年1月24—26日；（4）笔者在法国的访谈资料。

④ 关于西班牙大赦的有关统计数据根据以下资料整理：（1）Joaquin Beltrán Antolín：《西班牙华侨华人》；（2）《西班牙结束无证者合法化运动，8.5万人获居留证》，载《欧洲时报》，2000年8月4日。

B. De snelle groei van de emigratiegolf (1986 - 2000)

In november 1985 kondigde China de "Wet van de Volksrepubliek China inzake de controle van het binnentreden en uitgaan van de burgers" officieel af. De wet hield in dat emigratie voortaan een fundamenteel recht was voor Chinese burgers. Sinds de invoering van de wet nam de emigratie in de loop der jaren een enorme vlucht, totdat de situatie uiteindelijk escaleerde met het "Dover incident" in juni 2000.

In deze periode trokken Chinese emigranten veel aandacht van de internationale gemeenschap.

Als we terugkijken naar de snelle en dramatische veranderingen van de migratie in China gedurende deze hele periode, geven vele kwesties stof tot nadenken.

Tijdens de Culturele Revolutie werd het contact hebben met familie in het buitenland beschouwd als een "antirevolutionaire" daad. Na de Culturele Revolutie kregen Chinezen die contact hadden in het buitenland toestemming om te emigreren. Daarna werd emigratie een fundamenteel recht voor Chinese burgers. Deze verruiming van de burgerrechten weerspiegelde de bewustwording van het Chinese volk en de geleidelijke aansluiting van emigratieprocedures in China bij de internationale gemeenschap na de economische hervormingen. Maar desondanks sorteerden bovengenoemde ontwikkelingen een ander effect. Voor de economische hervormingen, werd er in China op de westerse manier van leven neergekeken.

Maar na de hervormingen gingen veel Chinezen, als tegenreactie, de westerse manier van leven idealiseren. Voortaan werden Chinezen die er in waren geslaagd naar het westen te emigreren, als "geslaagd in het leven" beschouwd. De familie was trots op familieleden in het buitenland.

De familie van overzeese Chinezen had veel voordeel bij het aanvragen van een paspoort en het verkrijgen van een reisvisum. In dorpen waar veel Chinezen emigreerden, gingen veel Chinezen op zoek naar eventuele overzeese familieleden. Sommigen hadden daadwerkelijk familieleden in het buitenland en maakten daar ook gebruik van. Anderen probeerden op allerlei manieren een band met overzeese Chinezen op te bouwen. Zo lieten ze hun kinderen in het

huwelijk treden met kinderen van overzeese Chinezen of lieten hun kinderen adopteren door landgenoten in het buitenland.

De illegale immigratie, een veel besproken onderwerp in de westerse media, is veroorzaakt door een combinatie van factoren. Het laagdrempelige immigratiebeleid van West-Europa was mede debet aan de toenemende instroom van vooral illegale Chinese migranten in West-Europa.

Toen China haar deuren opende voor de buitenwereld, werd de gang naar buitenland vergeleken met een gang naar de hemel. Jongeren waren niet op de hoogte van illegale immigratie en durfden dan ook geen risico's te nemen door de wet te overtreden. De illegale migratie begon bij het aanvragen van een visum voor kort familiebezoek. Ze wilden eerst in het buitenland werken, geld verdienen en dan weer verder zien.

Op het moment dat er steeds meer illegalen in West-Europa waren en de spanningen steeds verder opliepen, kondigde de Franse regering in 1981 een generaal pardon af. De pardon regeling heeft destijds het lot van veel illegale Chinezen veranderd. Het nieuws over het generaal pardon bereikte ook China. Er bestond dus een manier om

☉ In de nacht van 18 juni 2000 trof de douane van Dover (Engeland) een vrachtwagen met illegale Chinezen in gesloten containers aan. 58 Chinezen waren overleden door verstikking.

☪ Tijdens de Culturele Revolutie in 1970, maakte de "Bende van Vier" in Kanton 6 regels bekend over hoe om te gaan met ambtenaren die overzeese contacten hadden. De belangrijkste conclusie luidde: "Alle ambtenaren die contact hebben met familieleden in Hongkong, Macau of het buitenland (ongeacht het werk dat de familie in het buitenland doet) die na heropvoeding nog steeds contact houden met familie, op economisch of politiek gebied, moeten zwaar worden gestraft." "Afhankelijk van de situatie wordt de benodigde heropvoeding bij hun ingezet, verder moeten ze worden verhoord en onderzocht en in het ergste geval moeten ze uit hun functie worden gezet." "Voortaan worden er absoluut geen ambtenaren meer aangenomen die overzeese contacten hebben, het huwelijk van de ambtenaren moet streng worden gecontroleerd." Deze regels werden eerst in sommige plaatsen in Kanton ingevoerd, en daarna door middel van de provinciale vergaderingen over de rest van de provincie verspreid. Dit had zeer nadelige effecten. Na "The Third Plenary Session of the 11th Central Committee of the CPC" van 1978, werden de bovengenoemde regels als "6 zwarte regels" beschouwd en afgeschaft.

还有一个转换身份的途径，那就是申请“政治难民”身份，以求得到特别庇护。由于西方国家的许多当权者仍然有意无意地受曾经延续多年的冷战思维之左右，尤其是在1989年六·四之后，西方各国纷纷以“政治原因”给予中国人以各种特别居留。此前，应当说没有多少中国人懂得什么西方的“难民政策”，是西方国家教会某些中国人将“政治避难”作为又一条新的“曲线移民”之路。受西方政策导向之左右，进入90年代后，向西方国家申请“难民身份”的中国人出现高涨趋势，从“参加民运”、“受害于中国政府的一胎化政策”到“受地方官员迫害”等，种种理由，五花八门。笔者曾在做出“不做任何笔记”的承诺后，被允许阅读一摞向荷兰政府申请庇护的“中国难民”的档案，依笔者的直觉判断，其中至少一半以上具有明显的造假痕迹。^①

其二，这么多的中国人是通过什么途径得以在没有合法证件的情况下到达并进入荷兰等西欧国家的呢？当以温州、青田等传统侨乡为主而在中国某些地区形成了居高不下的“出国热”时，移民出国操作也大致经历了三部曲：最早是由情面出发“帮助”乡里乡亲出国，接着是“熟人”之间的“有偿互助”，最后则发展到以组织偷渡牟取暴利为目的的“蛇头”或曰“包头”直接介入移民操作，纯粹在利益层面上编织的移民网络应运而生。

在移民操作从“情面”到“有偿”的转化中，西欧国家“大赦”操作中金钱运作成份上升的潜在导向，同样不容忽视。这一方面的影响以意大利为最甚。1982年意大利第一次大赦非法移民时，就明文规定凡雇佣非法移民的雇主必须为要求身份合法化的“非法入境劳工”补交所欠税款及社会福利款，还要补交相当于一张从意大利到申请者原居地机票的补偿款。政府规定本意是惩罚“雇主”，然而，在实际操作中，这笔费用几乎都转嫁到要求合法化者本人的身上，有的是由非法移民先行交上所有钱款后，雇主才替其担保申请，有的一时拿不出这么多钱来，就先向愿意为其申请的雇主签下借条，从以后的收入中连本带息偿还。这实际上就是变相的“有偿移民”操作。意大利后来的几次大赦，政府相关部门的正式开价越来

越高，而具体执行部门中某些官员更是公开索贿，从而造成每次“合法化”行动中金钱运作的成份越来越浓。1996年初笔者在温州侨乡农村调查时，恰逢自1995年11月8日在意大利开始推行的第三次总统大赦令正处于对非法移民申请的“审查”过程中，由于意大利政府明文规定，此次“申请身份合法化”的要求之一是必须一次性预付6个月的税款即300万意大利里拉（相当于1960美元），^②因此，侨乡民间议论的热点之一是：“这次大赦又涨价了”，“这次买身份的价钱好贵啊！”但是，普遍的看法是：“再贵也没关系，只要能买到就行，”因为，“有了身份，赚钱的路子就宽了。”

既然“申请身份”要花钱，那么，“帮忙安排出国”自然也不能是无偿的了，组织偷渡以牟利的蛇头于是切入了侨乡的出国运作，而且，从“小打小闹”的“小蛇头”，到由不同国籍者共同组成、具有现代通讯手段的跨国犯罪集团，偷渡风愈演愈烈。跨国移民网中利益层面的运作，是赤裸裸的金钱交易，一方从组织偷渡中牟利，另一方则视之为“出国发财”的先期投资，两相情愿，各有其谋，各有所得，因而有其存在、延续的社会基础。

组织非法移民的罪魁当然是“包头”，然而，值得注意的是，这些从违法行为中牟取暴利的包头在民间从未如杀人越货者那样为人所不齿。由“包客”操作的跨国移民，早在20世纪30年代就是温州地区出国的重要途径之一。笔者注意到，数十年后，当笔者再访当年被“包”出国者及其家属时，被访者普遍对当年的包客不无感激之语，因为“没有他们就没有我们的今天”。浙江若干侨史出版物，也对30年代从事“包客”生意者颇有褒词：这些人中“有的做了不少好事”；这些人“曾在海外谋生过，具有丰富的生活阅历”，他们向乡人“介绍国外的城市、人民生活及风俗习惯，并代办出国手续”。^③对于当代

^① 该档案卷以在“违反中国计划生育政策”而要求得到荷兰政府庇护者居多。其中一则有明显造假痕迹的案例如下：申请人交上了一份盖有某县公安局大印、并贴有此申请者照片的“通缉令”，内容是该被通缉犯留在老家的妻子违规生了第二胎，因此公安局要将其缉拿归案判处死刑。

^② 按照1996正式公布的意大利里拉与美元的比价，一美元兑换1530.6里拉。

^③ 参阅浙江省侨史研究室《浙江华侨史料》1987年，第36页；《温州文史资料》第七辑第15页。

naar het buitenland te gaan en een legale status te bemachtigen! Volgens onderzoek van de auteur, kregen bijna alle illegale Chinezen een verblijfsvergunning door het Franse generaal pardon. Destijds waren er niet veel Chinezen uit China in Frankrijk. Velen waren oorspronkelijk afkomstig uit Indonesië en Zuidoost-Azië en verbleven bij familie in Frankrijk. In het totaal kregen 132.000 illegalen door de pardon regeling een legale status. Van deze groep was slechts 1% Chinees (inclusief de Indonesische Chinezen en Chinezen uit Zuidoost-Azië).^① In 1992 werd er een generaal pardon op kleinere schaal afgekondigd. Een minderheid van de in Frankrijk verblijvende Chinezen (12.000) kreeg uiteindelijk een legale status (vooral Chinezen uit Qiangtian en Wenzhou). Bij het derde Franse generaal pardon, van juni 1997 tot 1999, dienden 9.000 Chinezen een verzoek tot legalisatie in. Uiteindelijk kregen 7.500 Chinezen een verblijfsvergunning. Volgens het Franse ministerie van Binnenlandse zaken waren er op dat moment nog 60.000 tot 80.000 illegale Chinezen in Frankrijk die op legalisatie wachtten.^②

Een ander voorbeeld is het generaal pardon in Spanje. Tijdens het eerste generaal pardon in 1985, dienden 1.192 Chinezen een verzoek tot legalisatie in. In 347 gevallen werd het verzoek afgewezen, maar 845 Chinezen kregen wel een verblijfsvergunning. Dit was 2,2% van het totaal aantal gelegaliseerde illegalen die onder de pardon regeling vielen. Tijdens het tweede generaal pardon, in juni 1991, kregen 4.291 Chinezen een legale verblijfsstatus. Dit was 4% van het totaal aantal gelegaliseerde illegalen. Tijdens het derde generaal pardon, van maart t/m juli 2000, kregen in totaal 85.526 illegalen een verblijfsvergunning waarvan 5,8% Chinees was.^③

Het generaal pardon in Nederland was niet zo grootschalig als in Frankrijk, Italië en Spanje. Het nieuws over het bestaan van een generaal pardon in West-Europa bereikte ook China. In de dorpen waar veel immigranten vandaan kwamen, was het generaal pardon onder de dorpelingen het favoriete gespreksonderwerp. Arme Chinezen beschouwden illegale emigratie niet als iets illegaals, maar als een gerechtvaardigde weg naar een beter leven. Het was voor hen de enige manier, waarop ze door middel van hard werken, konden ontsnappen aan de armoede. Er werd gezegd: "Zodra je eenmaal in

het buitenland bent, komt alles vanzelf goed." Dit was de gedachte van Chinezen die graag naar het buitenland wilden. Er kwamen steeds meer illegale Chinezen in West-Europa, wachtend op een legalisatie van hun verblijfsstatus. Zodra de "oude" illegalen een verblijfsvergunning kregen, dienden de "nieuwe" illegalen zich al weer aan.

Behalve door middel van het generaal pardon was er nog een andere mogelijkheid om een legale verblijfstatus te bemachtigen: het aanvragen van politiek asiel. Door de status van politiek vluchteling konden ze politieke bescherming krijgen. Destijds werden veel politici in westerse landen, bewust of onbewust, beïnvloed door de gedachte van de Koude Oorlog. Vooral na de opstand op het plein van de Hemelse Vrede, op 4 juni 1989, kregen veel Chinezen een verblijfsvergunning vanwege politieke redenen. Voor de opstand waren maar weinig Chinezen op de hoogte van het vluchtelingenbeleid in het westen. Maar daar kwam snel verandering in. Door het tolerante immigratiebeleid van de westerse landen in de jaren negentig, nam het aantal Chinezen dat politieke asiel aanvroeg in die periode enorm toe. De aangegeven redenen waren divers: deelname aan illegale demonstraties, slachtoffer van de eenkindpolitiek en onderdrukking door plaatselijke ambtenaren. De auteur mocht ooit verschillende aanvragen van Chinese politieke vluchtelingen inzien, nadat ze beloofd had er geen enkele notitie te van te maken. Volgens de auteur had minstens de helft van de aanvragers gelogen bij hun

① Een aantal jaar later heeft de auteur tijdens een onderzoek nog vaak van verschillende migranten het volgende gehoord: "Toen Frankrijk voor het eerst de pardon regeling invoerde, waren er te weinig Chinezen in Frankrijk. Dit was een gemiste kans, jammer genoeg."

② Bronnen van cijfers: (1) Russell King, "Immigratiegolf naar Europa: de huidige situatie en de toekomst", blz. 291; (2) Wang Chun Guang & Jean Philippe Beja, "Chinezen uit Wenzhou in Parijs: een uniek integratiemodel", "Chinese sociale wetenschap", 1999, nummer 6, blz. 110-111; (3) "Illegalen in Frankrijk", "Nouvelles d'Europe", 24 jan. t/m 26 jan. 1999; (4) Gegevens die auteur in Frankrijk heeft verzameld.

③ Bronnen cijfers betreft het generaal pardon in Spanje: (1) Joaquín Beltrán Antolin: "Chinezen in Spanje"; (2) "Spanje stopt met het generaal pardon, 85.000 kregen een verblijfsvergunning", "Nouvelles d'Europe", 4 augustus 2000.



来自中国的女人引人注目（1930年）阿姆斯特丹市民不习惯见到外国人，一个中国女人被好奇的人们围住
Een vrouw uit China trekt bekijks 1930 De Amsterdamse bevolking is nog niet gewend aan uitheemse gezichten. Een Chinese vrouw wordt omringd door een nieuwsgierig en opdringerig publiek.

aanvraag. ①

Een belangrijke vraag om te beantwoorden is hoe Chinezen zonder officiële papieren West-Europa konden binnenkomen. In China (vooral in Wenzhou en Qingtian waar veel emigranten vandaan komen) ontstond een enorme emigratiegolf. De emigratie heeft dan ook 3 verschillende fasen gekend. In het begin kregen mensen gratis hulp van de familie, vrienden en dorpsgenoten. In de periode daarna moesten mensen al gaan betalen voor de hulp van de kennissen. De laatste tijd is emigratie in handen van illegale organisaties. Professionele mensensmokkelaars huurden mensen in om migranten naar het buitenland te vervoeren. Hun enige doel was om zoveel mogelijk geld te verdienen.

De emigratie is van "elkaar gratis helpen" naar "tegen betaling" veranderd. Dit kwam doordat geld een steeds belangrijkere voorwaarde werd om in aanmerking te komen voor een generaal pardon. Italië is daar een goed voorbeeld van. Toen Italië in 1982 voor het eerst een generaal pardon afkondigde, waren de voorwaarden duidelijk vastgesteld. Werkgevers van illegalen die in aanmerking wilden komen voor de pardon regeling, moesten voor hun illegale werknemers belastingen en sociale lasten van de voorafgaande jaren met terugwerkende kracht afdragen. Daarnaast moesten de werkgevers ook een vliegticket van Italië naar de plaats van herkomst van haar illegale werknemers vergoeden. De bedoeling van de overheid was om de werkgevers die illegalen in dienst hadden voor de kosten op te laten draaien. Maar uiteindelijk moesten de illegalen zelf de rekening betalen. In sommige gevallen diende de werkgever pas een aanvraag in, nadat de illegalen eerst zelf het hele bedrag aan hun werkgever hadden betaald. Soms konden de illegale werknemers dit bedrag niet in één keer betalen. Dan moesten ze geld lenen bij hun werkgever en een schuldbekentenis tekenen. De lening werd dan in het toekomstige salaris verrekend plus dat er ook nog rente over de lening moest worden betaald. In feite was dit een vorm van immigratie tegen betaling. In Italië is een aantal keren een generaal pardon afgekondigd. Maar na elke pardon regeling nam de "vraagprijs" van de Italiaanse overheid toe. Bovendien maakten sommige ambtenaren misbruik van de situatie door steekpenningen te vragen.

Hierdoor begon geld een steeds belangrijkere rol in de generaal pardon regeling te spelen. Toen de auteur in 1996 een onderzoek deed in Wenzhou, werd er op 8 november 1995 voor de derde keer een generaal pardon in Italië afgekondigd. Deze keer eiste de Italiaanse overheid voor de legalisatie van de verblijfsstatus in één keer een voorschot van 3.000.000 Lires belastinggeld (ongeveer 1.960 dollar). ② Dit alles was destijds een populair gespreksonderwerp onder Chinezen uit Wenzhou. "De prijs van het generaal pardon is weer omhoog gegaan". Ook werd er gezegd: "Deze keer is de prijs van een verblijfsstatus erg hoog". De algemene gedachte was: "De prijs van een verblijfsstatus is niet belangrijk. Het belangrijkste is om een verblijfsstatus te kopen. Want zodra je een verblijfsvergunning hebt, kan je er veel meer geld verdienen."

Aangezien het geld kostte om een legale verblijfsstatus te verkrijgen, was het ook logisch dat de overtocht zelf geld kostte. Er verschenen verschillende bendes die illegale emigratie organiseerden. Variërend van kleine bendes die hand en spandiensten verrichtten in het begin, tot de grote internationale criminele organisaties van nu, die over moderne technologie en een internationaal netwerk beschikken. Het smokkelen van mensen naar het buitenland nam een steeds grotere vlucht. Je kunt de mensensmokkel ook als een kwestie van vraag en aanbod beschouwen. Aan de ene kant zijn er de kansarme Chinezen die er alles voor over hebben om te investeren in een betere toekomst, en aan andere kant zijn er criminele organisaties die niets anders willen dan zoveel mogelijk geld verdienen. Zolang deze situatie ongewijzigd blijft, zullen mensensmokkelaars ook in de toekomst actief blijven.

Wat opvalt, is dat deze mensensmokkelaars door het volk niet zo gehaat worden als andere criminelen. De illegale emigratie die door

① De meeste politieke vluchtelingen gaven de eenkindpolitiek als reden voor hun vlucht uit China op. Hieronder een gefraudeerde casus: de aanvrager diende bij de aanvraag een "arrestatiebevel" in. Op dit bevel stond een foto van de aanvrager afgebeeld en een stempel van een plaatselijk politiebureau. Volgens de aanvrager werd hij gezocht door de politie en zou hij ter dood worden veroordeeld omdat zijn vrouw was bevallen van een tweede kind.

② Berekend volgens de officiële koers van 1996, waar 1 dollar gelijk stond aan 1.530,6 lire.

大大小小的包头，民间的评价集中于其是否“有良心”、“有办法”：“良心”指其能否履行承诺、要价是否合理；“办法”则视其操办的成功率如何，安排的旅途是否艰辛。

“包”成了生意，“被包”也就成了一种投资行为。20世纪30年代从温州被“包”到欧洲的费用为300—500银元，当时3银元可买一石米，可见“包”费之昂贵。自80年代末以来，从温州地区被“包”到西欧的费用已从五、六万上涨到十多万人民币。局外人往往不明白：有了这么多钱在国内尽可以生活得十分合适，为何要去偷渡？事实是：“包费”多是在抵达目的地后才支付，其支付方式或由已在外国定居的亲属先行代付；或由家人在家乡设法筹集；或与包客谈妥条件日后分期偿还。总之，对绝大多数“被包者”而言，这一大笔钱是“借”的，而如果不出去，一是根本不可能“借”这么一大笔钱，二是即使借得到也不知该往哪投资，更无从连本带利偿还。“只要到了欧洲，什么钱都能赚回来”，这是“被包者”及其家人乃至债权人的普遍想法；而“人已到了欧洲”，在一定程度上成了温州民间赊借高利贷的“信用担保”。总之，由“包头”操作的移民，置接纳国对于移民入境的法律法规于不顾，摒弃了对移民先天性亲缘或个人才能的要求，为那些想出国而通过正常途径出不去的人架起了出国之桥，跨国移民转化成了利益层面的交易，转化成个人奋斗的趋利行为，加之侨乡崇欧慕侨社会氛围的诱导，被裹挟入网者，源源不绝。

C. 移民潮理性延续（2000年之后）

进入21世纪之后，从西方发达国家、海外华人社会到中国国内，对移民问题从认识到操作都发生了一系列重要转变，并相继从法律法规到具体的政策、管理等方方面面，严格规范移民操作与审批。

先就西方国家的变化而言。西方国家的舆论终于不得不公开承认，大批来自中国的所谓“政治难民”，其实来自乡野民间，从未参加过什么“民运”，也没有受过什么政治迫害，其中甚至不乏改革开放政策的直接受益者，他们实际上应归入“经济移民”之列。“国际移民组织”（International Organization for Migration）在一份关于中欧和东欧中国新

移民的调查中也明确提及：“尽管有些移民提及他们不喜欢中国的政治制度，但是，从促使他们做出出国决定的因素中，看不出什么太明显的政治动因”。^①英国内政大臣司徒朗也指出：每月有400多中国人到英国申请庇护，其中99%的人都没有受到迫害，都是经济移民。^②与此同时，中国作为世界第一人口大国的潜在流动人口资源，引起了西方国家的高度警觉，对移民的排斥性情绪上升，对申请政治难民的中国人，也采取了较之以往远为严格得多的重重审核。中国人申请“政治难民”的被接纳数迅速下降。

在业已定居荷兰的华侨华人中，如何看待非法移民的群体观念也发生了明显变化。此前，当出国相对不易、而西欧华侨中又有诸多近亲仍在国内等候出国时，他们对于蛇头“帮忙”其亲友出国时常有求之不得之感。可是，随着偷渡进来的人越来越多，其中好些与业已定居西欧的华侨之间并没有什么太直接的血缘或亲缘关系，而且往往是人已入境才打一个电话“请”定居者代交偷渡费。“偷渡费”以数万美元为计，不是一个小数目，作为被要求者而言，交吧，实在不情愿，不交吧，又难以承受从蛇头的威胁到人情的压力。蛇头抓住西欧华侨这一普遍的心态特点，往往对其中略有资产者施加威胁，甚至登门敲诈，而有些非法移民在抵埠后因走投无路，不得已落入黑社会的控制下，造成西欧华人社会中一系列恶性事件，社会影响恶劣。因此，西欧华侨中要求国内制止非法移民的呼声明显高涨，坚决要求加强打击蛇头力度的呼声也越来越强烈，欧洲一些大型华人社团还曾就此专门做出决议或发出呼吁。

^① IOM:《中国移民在中欧与东欧：以捷克、匈牙利和罗马尼亚为例》[Chinese Immigrants in Central and Eastern Europe: The Cases of the Czech Republic, Hungary and Romania], Gregor Benton & Frank Pieke主编:《欧洲华侨华人》，第332页。

^② 《寻求英庇护人士大陆移民居第一》，中央社台北2000年6月28日电。

de mensensmokkelaars is georganiseerd, was in de jaren dertig in Wenzhou, al één van de belangrijkste manieren om naar het buitenland te gaan. Tientallen jaren later werden Chinezen die destijds via de mensensmokkelaars naar het buitenland gingen en hun familieleden, geïnterviewd door de auteur. Ze gaven aan dat ze de mensensmokkelaars erg dankbaar waren, omdat ze hun huidige leven te danken hadden aan de smokkelaars. Historische documenten uit Zhejiang zijn ook niet altijd negatief over de mensensmokkelaars: "Sommige mensensmokkelaars hebben veel nuttigs gedaan. Ze hebben in het buitenland gewoond en hebben vaak veel levenservaring. Ze informeren Chinezen over de buitenlandse steden, de landsaard, tradities en gewoontes. Ze regelden alles met betrekking tot de overtocht naar het buitenland".¹ Chinezen beoordelen mensensmokkelaars ten eerste op basis van hun geweten, waarmee wordt bedoeld of gemaakte afspraken worden nagekomen en of er een redelijke prijs wordt gevraagd. Mensensmokkelaars worden tevens beoordeeld of ze genoeg manieren kennen, waarmee wordt bedoeld of de kans van slagen groot is om in het buitenland te geraken en hoe zwaar de reis naar het buitenland is. Het smokkelen van mensen naar het buitenland is dus handel geworden. Maar andersom wordt het "gesmokkeld worden" ook als een investering gezien. In de jaren dertig kostte het "gesmokkeld worden" 300 tot 500 yuan. Ter vergelijking: destijds kon je met 3 yuan 60 kilo rijst kopen. Zo te zien was een illegale overtocht naar het buitenland dus erg duur. Sinds de jaren tachtig steeg de prijs voor een illegale tocht naar West-Europa van 50.000 tot 60.000 yuan naar meer dan 100.000 yuan. Buitenstaanders begrijpen dit vaak niet. Als je immers zoveel geld kunt neertellen, waarom zou je dan nog naar het buitenland gaan? Maar het ligt anders. De kosten voor de overtocht worden vaak pas voldaan nadat de illegalen hun bestemming in het buitenland hadden bereikt. Na aankomst worden de kosten betaald door familie die al in het buitenland gevestigd is, of door het thuisfront dat op allerlei manieren geld heeft ingezameld. Soms wordt er een afspraak met de mensensmokkelaars gemaakt om hen in termijnen te betalen. De meeste illegale Chinezen moeten het geld dus lenen. Als ze niet naar het buitenland zouden gaan, zouden ze ook nooit zoveel geld kunnen lenen. En zelfs al zou het

ze lukken een dergelijk bedrag te lenen, dan ontbraken de investeringsmogelijkheden om de lening en de rente terug te kunnen betalen. De algemene gedachte is: "Als je eenmaal in Europa bent, kan je alles weer terug verdienen." En "al aangekomen in Europa" wordt door de geldleners als garantie gezien om een lening (met hoge rente) te verstrekken. Kortom, de illegale emigratie die door de mensensmokkelaars wordt georganiseerd, negeert de wet van de bestemmingslanden, negeert de gestelde voorwaarden en eisen aan de emigranten en biedt mensen die niet via de reguliere kanalen naar het buitenland kunnen toch een uitweg.

De illegale migratie is hierdoor een winstgevende handel geworden. Vooral in de dorpen waar veel emigranten vandaan komen, verlangen steeds meer Chinezen naar een leven in Europa.

C. De emigratiegolf na 2000

In de eenentwintigste eeuw hebben een aantal belangrijke veranderingen plaatsgevonden betreffende het migratiebeleid in West-Europa, China en de Chinese gemeenschap in het buitenland. Zowel de immigratie- als de emigratieprocedures werden door de wetgeving strikt gereguleerd.

Allereerst moesten de westerse overheden erkennen dat de meeste Chinese asielzoekers in werkelijkheid economische vluchtelingen waren. Deze Chinezen waren afkomstig uit dorpen in China en hadden nooit deelgenomen aan demonstraties en waren ook geen slachtoffer van het politieke bewind. Sommigen onder hen hadden zelfs geprofiteerd van de economische hervormingen in China. Eigenlijk hoorden ze bij de groep "economische migranten". De "International Organization For Migration" beschreef in een onderzoek de nieuwe Chinese migranten in het Midden en Oost-Europa: "Hoewel sommige Chinese migranten lieten doorschemeren dat het politieke beleid in China hen niet beviel, was dit voor hen geen reden om te emigreren."² De Britse minister van Binnenlandse Zaken, Straw,

¹ Bron: Onderzoeksbureau Geschiedenis Overzeese Chinezen in Zhejiang, "Historische documenten over Overzeese Chinezen van Zhejiang", 1987, blz. 36; "Cultuur en geschiedenis van Wenzhou" deel 7 blz. 15

² IOM, "Chinese Immigrants in Central and Eastern Europe: The Cases of the Czech Republic, Hungary and Romania"; Gregor Benton & Frank Piekie, "The Chinese in Europe", blz. 332



中国人在阿姆斯特丹；外侨警察检查身份证件（1941年4月） Chinese In Amsterdam; controle identiteitspapieren door agenten van de Vreemdelingenpolitie April 1941

merkte ooit op: "Elke maand komen er meer dan 400 Chinese asielzoekers naar Engeland waarvan 99% geen politiek vluchteling is, maar een economische vluchteling."[Ⓞ] Tegelijkertijd werd het westen geconfronteerd met een enorme hoeveelheid migranten uit China. In het westen ontstond er een anti-immigranten sfeer. Chinezen die politiek asiel aanvroegen, werden voortaan streng gecontroleerd. Dit leidde tot een enorme daling van het aantal toegelaten Chinese asielzoekers.

Chinezen in Nederland denken tegenwoordig heel anders over illegale emigratie dan vroeger. Vroeger was het in China moeilijk om via private wegen naar het buitenland te gaan. Veel familieleden moesten in China eindeloos wachten tot de dag dat ze eindelijk naar het buitenland konden. Daarom was de "hulp" van de mensensmokkelaars meer dan welkom. Naarmate de illegale migratie toenam, waren er steeds minder illegalen die een directe familieband hadden met de Chinezen in West-Europa. Vroeger werd de illegale Chinese migrant na aankomst in Europa opgevangen door familie of vrienden. Maar door de veranderde situatie moesten illegale Chinezen na aankomst in Europa eerst contact zoeken met landgenoten om het bedrag te lenen dat ze schuldig waren aan de mensensmokkelaars. Deze kosten bedroegen vaak tienduizenden Amerikaanse dollars, geen gering bedrag voor Chinezen in West-Europa. Als ze betaalden, dan deden ze dit met tegenzin, want als ze niet betaalden, werden ze bedreigd door mensensmokkelaars en onder druk gezet door hun verre familie. De mensensmokkelaars maakten gebruik van deze situatie en chanteerden zelfs rijke Chinezen. Veel illegale Chinezen konden na aankomst in Europa dan ook vaak geen kant meer op en gingen noodgedwongen het criminele circuit in. Dit leidde tot een reeks ernstige incidenten in de Chinese gemeenschap in West-Europa met grote sociale gevolgen. Dit is de reden dat steeds meer Chinezen in West-Europa eisten dat er een halt werd toegeroepen aan de illegale instroom vanuit China. Ook werd de roep om mensensmokkelaars zwaarder te straffen steeds luider. Om dit standpunt kracht bij te zetten, deed een groot aantal Chinese verenigingen in Europa verschillende oproepen in diverse media.

De Chinese overheid besteedde ook destijds al veel aandacht aan het tegengaan van illegale emigratie. In 1994 maakte de regering "Aanvullende regels betreffende het straffen van organisaties die zich bezighouden met illegale emigratie" bekend. Hierin werd bepaald: "Zij die illegale emigratie organiseren, zoals smokkelen, of dit doen onder de dekmantel van werken in het buitenland, economische en commerciële uitwisselingen etc., om paspoorten, visa en andere reisdocumenten te verkrijgen, en zij die documenten vervalsen of doorverkopen, moeten allen gestraft worden aan de hand van hun daad." Na invoering van deze wet besteedde de Chinese overheid in steden waar veel illegale emigratie voorkwam, (zoals Wenzhou en Qingtian in de provincie Zhejiang en Fuzhou in de provincie Fujian) veel aandacht aan voorlichting onder de burgers en voerde ze een preventief beleid om illegale emigratie zoveel mogelijk tegen te gaan. Maar tegelijkertijd hielp de Chinese overheid burgers die wel aan de emigratievoorwaarden voldeden op weg, door ze met raad en daad bij te staan in hun emigratieprocedure en voerde ze een versnelde en vereenvoudigde emigratieprocedure in. Daarnaast gaf ze voorlichting aan familieleden van illegale Chinezen in West-Europa over de wetgeving rondom illegale emigratie. Toen het generaal pardon in West-Europa werd ingevoerd, hielp de Chinese overheid haar illegale landgenoten door ze de benodigde documenten te verstrekken om zo in aanmerking te komen voor een generaal pardon. Op deze manier wilde de Chinese overheid onrust in de Chinese gemeenschap voorkomen. Door de alsmar groeiende Chinese economie en de gevolgen van 30 jaar eenkindpolitiek, is de familiestructuur en levensstandaard van veel Chinezen ingrijpend veranderd. Steeds minder Chinezen kiezen voor een illegaal verblijf in het buitenland.

Nederland is in de eenentwintigste eeuw een steeds selectiever immigratiebeleid gaan voeren. Migrantten zijn welkom zolang ze economisch van waarde zijn. Dit houdt in dat vakmensen, specialisten en kennismigrantten erg welkom zijn. In 2007 maakte Nederland de

Ⓞ "Asielzoekers in Engeland: Chinezen uit China staat op nummer 1", Central News Agency van Taipei, 28-6-2000

就中国国内而言。中国对制止非法移民问题一直十分重视。1994年，全国人大做出《关于严惩组织、运送他人偷越国（边）境犯罪的补充规定》，指出：凡组织他人偷越国（边）境的，或以劳务输出、经贸往来或者其他名义，弄虚作假，骗取护照、签证等出境证件，以及为他人提供伪造出境证件，或者倒卖出境证件者，均将分别量刑惩处。在浙江温州青田、福建福州地区，当地政府加强了对有关地区群众的教育、监控与管理。同时，政府有关部门也教育引导符合出国条件的乡民，走合法移民的道路，并为其提供申办证方面的方便。对于业已进入西欧国家的非法移民，既对其家属加强教育，增强其法制观念，同时也实事求是，在遇到西欧国家实施大赦时，对那些符合对方大赦条件的非法移民，提供必要的证件，使其能够比较顺利地实现身份合法化，以增进社会稳定。而且，随着中国国内经济进一步发展，加之连续30年的“独生子女”政策，中国人从家庭构成到生活水准都发生了深刻的变化，不顾一切、铤而走险走无证移民之路的人数已经大幅度下降。

还值得一提的是，进入新世纪后，荷兰移民政策进一步强化了对入境移民的筛选，即对学有专长的技术移民、专业人士敞开欢迎之门。例如，荷兰2007年公布了专业移民的接纳标准：不论来自哪个国家的申请人，只要在荷兰的个人报税年薪达到46,541欧元以上（30周岁以下则相应降低为34,130欧元以上），即可立即获准移民荷兰，并享受一揽子快捷便利的移民服务。^①

总之，移民是多种因素作用下的综合性的现象，是日益强化的全球经济政治体系下的一个次级体系，由于任何国家都不可能只对信息、商品、资本开放而对人口流动实行封闭，因此，不论相关政府如何堵截，移民潮流都不可能在近期内下降。全世界从政界到民间的当务之急是：必须学会认识、理解、接受大批人口流动的社会现实。时至上世纪90年代，荷兰华侨华人总数已经从20世纪50年代大约2000人增加到10万人左右，2008年再度增加到大约16万人（详见表五）。

表五：欧洲主要国家华侨华人人口统计（1935—2008）

	1935	1955	1965	1975	1985	1995	1997	2008
荷兰	8.000	2.000	2.353	30.000	60.000	120.000	100.000	160.000
英国	8.000	3.000	45.000	120.000	230.000	250.000	250.000	600.000
法国	17.000	2.000	6.000	90.000	210.000	200.000	300.000	500.000
德国	1.800	500	1.200	8.000	30.000	100.000	110.000	150.000
意大利	274	330	700	1.000	5.000	60.000	100.000	168.000
西班牙	273	132	336	2.000	5.000	21.000	30.000	300.000

资料来源：

1935年：中华民国侨务委员会1935年的统计数据，其中“西班牙”的统计数原文标明是“西班牙及其他国家”。

1955年：台湾中国侨政学会《今日侨情》。“德国”仅限于“联邦德国”。

1965年：台湾华侨经济年鉴编辑委员会《华侨经济年鉴》1968年版，各国华侨华人统计数分别取自1962至1968年间的统计资料。“德国”仅限于“联邦德国”。

1975年：台湾华侨经济年鉴编辑委员会《华侨经济年鉴》1977年版，各国华侨华人统计数多取自1975—1976年。“德国”仅限于“联邦德国”。

1985年：台湾侨务委员会《华侨经济年鉴》（1986年版）。“德国”仅限于“联邦德国”。

1995年：台湾侨务委员会《华侨经济年鉴》（1996年版）。

1997年：依据笔者1997年对欧洲华侨华人概况进行实地调查所得材料，其中“德国”为两德统一后的统计数。

2008年：根据第15届欧洲华侨华人社团联合会提供的资料。

2. 经济事业多元拓展

随着荷兰华侨华人人口总数增长，以勤劳而富有创业精神著称的荷兰华侨华人活跃于荷兰社会的各个经济领域，为荷兰的经济发展做出了自己特殊的贡献。战前构成荷兰华侨谋生主行业的海员、小贩等，迅速退出历史舞台，取而代之的，是遍地开花并改变了荷兰社会饮食习俗的中餐业。在数万华侨的辛勤耕耘下，经过战后一二十年的发展，融合“中国—印尼”风

^① 同样以2007年的规定为例：丹麦要求的年薪标准是45万丹麦克朗（大约6万欧元）；德国是8.5万欧元；爱尔兰是4万欧元。2008年7月德国政府提出的新一轮“工作移民行动计划”，将技术移民的年薪要求降低到6.3万欧元。

voorwaarden voor kennismigranten bekend: "Iedereen, ongeacht zijn of haar afkomst, die in Nederland meer dan 46.541 euro bruto per jaar kan verdienen (voor kennismigranten onder 30 jaar is de ondergrens 34.130 euro bruto per jaar) kan meteen een Nederlandse verblijfsvergunning krijgen. Bovendien is de immigratieprocedure voor kennismigranten snel en eenvoudig." ❶

Kortom, de emigratie is ontstaan door een combinatie van verschillende factoren. De toenemende migratie was een onvermijdelijk gevolg van de globalisering van het economische en politieke systeem in de wereld. Het is voor een land onmogelijk om zich open te stellen voor informatie, goederen en kapitaal, en tegelijkertijd migranten buiten de deur te houden. Daarom zal de wereldwijde migratie op korte termijn niet afnemen, ondanks maatregelen van de overheden. Het is noodzakelijk voor politici en burgers wereldwijd, om de immigratiegolf te verkennen, te begrijpen en te accepteren. Het aantal Nederlandse Chinezen immigranten is gegroeid van 2.000 in de jaren vijftig, naar 100.000 in de jaren negentig. In 2008 is het aantal verder gestegen naar 160.000 (zie tabel 5).

Tabel 5: Aantal overzeese Chinezen in Europese landen(1935-2008)

	1935	1955	1965	1975	1985	1995	1997	2008
Nederland	8.000	2.000	2.353	30.000	60.000	120.000	100.000	160.000
Engeland	8.000	3.000	45.000	120.000	230.000	250.000	250.000	600.000
Frankrijk	17.000	2.000	6.000	90.000	210.000	200.000	300.000	500.000
Duitsland	1.800	500	1.200	8.000	30.000	100.000	110.000	150.000
Italië	274	330	700	1.000	5.000	60.000	100.000	168.000
Spanje	273	132	336	2.000	5.000	21.000	30.000	300.000

Bronnen:

1935: Statistische gegevens van Commissie Overzeese Chinezen in China uit 1935. De cijfers van Spanje waren in de originele tekst de cijfers van "Spanje en overige landen".

1955: "De overzeese Chinezen van vandaag" van het Taiwanees Instituut van Overzeese Chinezen. Duitsland verwijst naar het voormalige West-Duitsland.

1965: "Jaarboek economische situatie van overzeese Chinezen" (1968) van het redactiecomité "Jaarboek economische situatie van overzeese Chinezen" in Taiwan. Alle cijfers zijn gehaald uit statistische gegevens van 1962 tot 1968. Duitsland verwijst naar het voormalige West-Duitsland.

1975: "Jaarboek economische situatie van overzeese Chinezen" (1977) van redactiecomité "Jaarboek economische situatie van overzeese Chinezen" in Taiwan. Alle cijfers zijn gehaald uit statistische gegevens van 1975 tot 1976. Duitsland verwijst naar het voormalige West-Duitsland.

1985: "Jaarboek economische situatie van overzeese Chinezen" (1986) van redactiecomité "Jaarboek economische situatie van overzeese Chinezen" in Taiwan. Duitsland verwijst naar het voormalige West-Duitsland.

1995: "Jaarboek economische situatie van overzeese Chinezen" (1996) van redactiecomité "Jaarboek economische situatie van overzeese Chinezen" in Taiwan. De meeste cijfers dateren uit 1995 of 1996, enkele cijfers dateren uit 1994.

1997: Cijfers uit de verzamelde documenten van de auteur tijdens een onderzoek in Europa in 1997. Duitsland verwijst deze keer naar het Duitsland na de eenwording in 1989.

2008: Cijfers uit de documenten van de 15e Conferentie van Chinese Verenigingen in Europa.

3.2 De groeiende diversiteit van de Chinese bedrijven

Het aantal Chinezen in Nederland neemt nog steeds toe. De ijverige ondernemende Chinezen zijn actief in verschillende economische sectoren van de Nederlandse samenleving. Ze hebben een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van de Nederlandse economie. Voor de Tweede Wereldoorlog werkten Chinezen meestal als zeelieden en straatverkopers. Na de Tweede Wereldoorlog kwam hier verandering in. Langzamerhand verschenen er in Nederland overal Chinese restaurants die de eetgewoontes van Nederlanders voorgoed zouden veranderen. De Nederlanders begonnen steeds meer van Chinees-Indisch eten te houden. De Chinese gerechten werden aangepast aan de smaak van Nederlanders, maar andersom veranderden deze aangepaste gerechten ook de Nederlandse eetcultuur. De nooit klagende Chinese gemeenschap kon door haar succes op economisch gebied op steeds meer sympathie rekenen van de Nederlandse bevolking.

3.2.1 De opkomst van de Chinese restaurants in Nederland

Het werken in een Chinees restaurant valt niet te vergelijken met andere beroepen. Allereerst moet men zijn opgegroeid in de Chinese (eet)cultuur om de gecompliceerde Chinese kooktechnieken onder

❶ Kennismigrantenbeleid van andere Europese landen in 2007: in Denemarken bedroeg het vereiste bruto jaarsalaris 60.000 euro; in Duitsland 85.000 euro en in Ierland 40.000 Euro. In juli 2008 voerde de Duitse overheid een nieuw beleid in betreffende kennismigranten, het vereiste bruto jaarsalaris is sindsdien verlaagd naar 63.000 euro.

味的中餐渐渐为荷兰人所喜爱，“荷化中餐”在改变自身的同时也改变了荷兰人的饮食文化。荷兰华人经济所蕴含的发展态势，已经足以令荷兰社会中的部分有识之士，对这一长期在荷兰社会默默耕耘的东方族群，刮目相看。

(1) 中餐业遍布荷兰

众所周知，中餐业有其自身的特殊性。首先，中餐业是以中华餐饮文化为主干的特殊行业，非长期在中华文化潜移默化中成长者，难以入其门道得其精粹，因此，中餐馆厨房中的大师傅，可能是没有受过专门培训的中国人，可是，即使专门学过中餐烹饪的外国人却也难以为之。其次，中餐业既是一种需要特殊技艺的工作，又是一种需要大量手工操作的劳动，而且成日油烟水火，工作条件艰苦。再者，中餐业的工作时间有其特殊性，荷兰人以“朝九晚五”为正常作息时间表，但入行中餐业则意味着必须辛劳于大众休闲娱乐之时。中餐业的从业者为顾客提供美味佳肴，自己却连三餐吃饭时间都得推前挪后。正因为如上种种原由，当荷兰人渐渐了解并接受中餐之后，荷兰的中餐业即成为可望以超常劳动而获得比较丰厚回报的特殊行业。

A. 中餐业的“黄金时代”

如前所述，早在自20世纪二三十年代，在荷兰主要大城市阿姆斯特丹、鹿特丹、海牙等地，先后出现过广兴、大东、益同、远东等比较有名的中餐馆。据荷兰老华侨回忆，1940年时，全荷兰共有中餐馆八家，分别开在阿姆斯特丹、鹿特丹和海牙三大城市。大战期间，阿姆斯特丹和海牙又相继增开了南洋、金龙、上海、重庆四家餐馆，虽然只是提供廉价的炒饭炒面，但由于适应了战争期间人们只求温饱的要求，所以生意倒也过得去。

1945年大战结束后，荷兰经济一步步复苏，尤其是印尼独立前后，十多二十万曾经在荷属东印度工作的荷兰官员、曾经为荷印殖民政府工作的当地雇员及其亲属返回、或移居荷兰，带回了对东方食品的喜好，从而为荷兰中餐馆增添了大批顾客群。而且，在这批人的带动下，越来越多荷兰人接受了中餐，荷兰中餐业获得了空前的发展契机。

战后初年中餐馆在荷兰的发展，还有过一次可算是有惊无险的经历。先是1947年，荷兰政府在战后食品管制条例中，规定取消给予中餐馆的大米配给供应。当中餐馆正在找寻解决问题的途径时，又一项新法令公布了。1948年6月25日，荷兰政府对餐馆经营颁布了一项重要法规，中餐馆老板们惊异地发现，其中若干条款将严重危及中餐馆的生存。例如，第三条第一款规定：“凡熟食不得超过一汤一小食一菜及生果”，第三款规定：“小食不准以食油或肉类烹调”，第九款规定：“每日菜单不得超过十种菜式”。众所周知，西餐不少菜式可以是生冷食物，但中餐则几乎都是熟食，荷兰中餐菜单中最受荷兰人欢迎的炸春卷、炸云吞等食品，还非油炸不可，实无法“不以食油或肉类烹调”。而且，中国菜谱变化丰富，鸡、鸭、鱼、肉哪样不能做出味道不同的几十道菜，只限于“十道菜式”还叫什么中餐馆？当中餐馆老板们心存侥幸，希望这一法令只对荷兰餐馆有效时，次日，荷兰政府当局特地发出通知，说明上述规定也适用于荷兰的所有中餐馆。消息传开，中餐馆老板无不“惊骇之至”。为了争取中餐馆的生存权，以张国枢、冯尧阶、金梦仙、吴臣全、陈彬、钟心如等六位中餐馆老板为首，联络了当时全荷兰四五十家中餐馆老板，联名于1948年6月28日上书荷兰食品卫生部及中国驻荷兰使馆，申诉中餐与西餐的不同之处，抗议新法令的上述条款“实有致本业（于）死命之危”。^①在荷兰中餐业同人的共同努力下，更主要的是由于荷兰的经济状况进入50年代后迅速好转，上述规定后来实际上不了了之，中餐业得以逃过一劫，继续发展。

据荷兰餐饮协会的统计，50年代中期，全荷兰像样的中餐馆约有数十家；1960年增加到225家；1970年发展到618家，同期中餐馆在全荷各类餐馆中所占比例也从1960年的12%上升到1970年的22%。^②但是，按荷兰老华侨的说法，以上统计

^① 申诉信之复印件详见陈彬：《荷兰华侨简史》附录，无页码。

^② 荷兰皇家饮食业公会：《荷兰中印餐饮业形象调查》(Koninklijk Verbond van Ondernemers in het horeca- en Aanverwante bedrijf, "Imago Chinees Indische bedrijven, een onderzoek naar het imago van de Chinees Indische restaurants in Nederland), 1997年印制，第16-17页。

de knie te krijgen. Want hoewel sommige Chinese koks geen professionele opleiding hebben genoten, hebben niet-Chinese koks die wel een opleiding voor Chinees koken hebben gevolgd, altijd moeite met de gecompliceerde Chinese keuken. Werken in een Chinees restaurant is ook erg zwaar. Dagelijks is er de confrontatie met olie, rook, water en vuur. Bovendien betekent werken in een Chinees restaurant, werken op incurante tijden. Waar Nederlanders in de regel van negen tot vijf werken, daar werkt het personeel in Chinese restaurants juist's avonds, in het weekend en op feestdagen. De Chinese restaurants bieden hun gasten kwalitatief goede gerechten aan, maar het personeel heeft vaak zelf amper tijd om te eten. Naarmate het Chinese eten steeds meer ingeburgerd raakte in Nederland, werd het Chinese Restaurant een winstgevend bedrijf. A. De gouden tijd van de Chinese restaurants

In de jaren twintig en dertig telde Nederland een aantal bekende Chinese restaurants, vooral in grote steden zoals Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. Te weten: Restaurant Kwong Hing, Restaurant Tai Tong, Restaurant Yi Tung en Restaurant Het Verre Oosten. Volgens een oude Nederlandse Chinese telde Nederland in 1940 in totaal 8 Chinese restaurants. Allen waren gevestigd in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. Tijdens de Tweede Wereldoorlog kwamen er in Amsterdam en Den Haag 4 nieuwe Chinese restaurants bij: Restaurant Insulinde, Restaurant Kin Loong, Restaurant Shanghai en Restaurant Chongqing. Hoewel het aanbod van deze restaurants zich beperkte tot goedkope nasi en bami, bleken ze toch in staat te overleven. Dit kwam doordat de Nederlandse bevolking in die tijd van schaarste, door de oorlog, aangewezen was op goedkoop voedsel. Na de Tweede Wereldoorlog herstelde de Nederlandse economie zich langzaam. Door de onafhankelijkheid van Indonesië kwamen er meer dan 200.000 "Nederlanders uit Nederlands-Indië" naar Nederland. Doordat zij hun oosterse eetgewoontes ook meenamen, kregen de Chinese restaurants ineens veel meer klandizie. Deze klanten brachten op hun beurt weer andere Nederlanders mee naar de Chinese restaurants, waardoor de Chinese keuken steeds populairder werd in Nederland. In deze periode maakten de Chinese restaurants in Nederland een ongekennde groei door.

De Chinese restaurants in Nederland beleefden net na de oorlog turbulente tijden. Allereerst voerde de Nederlandse overheid in 1947 een nieuwe Warenwet in, wat ondermeer inhield dat de levering van rijst aan Chinese restaurants volledig stop werd gezet. Terwijl de Chinese restauranthouders druk bezig waren met het zoeken naar oplossingen, werd er op 25 juni 1948 alweer een nieuwe wet afgekondigd. De restauranthouders waren ontgoocheld, omdat deze nieuwe wet het voortbestaan van de Chinese restaurants in Nederland serieus in gevaar zou brengen. Zo stond het in artikel 3, nummer 1: "Een warme maaltijd mag niet meer dan één kom soep, één bijgerecht, één portie groente en één schoteltje fruit bevatten." Artikel 3, nummer 3 gaf aan: "Kleine gerechtjes mogen niet bereid worden met olie of vlees." En artikel 3, nummer 9 luidde: "De dagelijkse menukaart mag niet meer dan 10 verschillende gerechten bevatten." Zoals iedereen weet, bestaan veel westerse gerechten uit rauwe ingrediënten en worden deze dikwijls koud opgediend, terwijl Chinese gerechten meestal warm worden opgediend. De populairste Chinese gerechten in Nederland zijn de loempia en wantan (een soort dim sum). Beide gerechten kunnen niet worden bereid zonder olie of vlees. Bovendien staat de Chinese keuken bekend om haar variatie. Een Chinees restaurant met slechts 10 gerechten op de kaart, is nauwelijks nog een Chinees restaurant te noemen. In de Chinese keuken is het gebruikelijk dat er met slechts een paar hoofdingrediënten (zoals kip, eend en vis) tientallen verschillende gerechten worden bereid. De Chinese restauranthouders hoopten dan ook dat deze wet alleen zou gelden voor Nederlandse restaurants. Maar al snel liet de Nederlandse overheid nadrukkelijk weten dat ook de Chinese restaurants onder de nieuwe wetgeving vielen. Dit alles veroorzaakte veel commotie onder de Chinese restauranthouders. Om het voortbestaan van de Chinese restaurants te kunnen waarborgen, kwamen 6 Chinese restauranthouders in actie. Kwok Shu Cheung, William Fung, Jin Meng Xian, Wu Chen Quan, Chen Bin en Zhong Xin Ru namen contact op met alle 40 tot 50 Chinese restaurants die Nederland destijds telde. Gezamenlijk dienden ze op 28 juni 1948 een protestbrief in bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit en de Chinese ambassade in Nederland. In de brief werd het verschil

数只限于较具规模的正式餐馆，如果加上那些家庭式的小食店，时至60年代末，全荷中餐馆肯定超过1000家。①倘若论及中餐馆在人口中及地理上的平均数，则荷兰中餐馆的分布率已高达全荷每万人口中有中餐馆0.73家，每平方公里有中餐馆24.5家，高居于全欧的榜首。

以中餐菜式为主、兼融印尼餐特点，使荷兰中餐业在世界中餐业中独树一帜。如前所述，荷兰中餐业的发展与来自原荷属东印度的回归人员密切相关，为了适应这批人偏好印尼餐的口味，一种既不同于地道中餐、又不同于地道印尼餐的所谓“中国—印尼餐”，在荷兰中餐馆厨师们的手下，发展成了荷兰大众餐饮文化的一个组成部分。而且，荷兰的绝大多数中餐馆也因此标志为“中国—印尼餐馆”或简称为“中印餐馆”，成为世界中餐馆系列中的又一新品种。

五六十年代荷兰的中餐馆，几乎开一家就“发”一家，稍有名气的餐馆，周末登门就餐的食客可以在餐馆外排起长龙。有位老华侨亲口对笔者说道：“你绝对想象不到，那时（60年代）我的餐馆里专门雇了两个工人负责往外‘轰客人’，因为客人实在太多了。”当时，一方面是大餐馆相继开张，提高了中餐馆的整体地位，例如，当时在阿姆斯特丹市中心相继开张的中国、香港、北京三大酒楼，每家餐位都在200以上，成为中餐业蓬勃发展的表征。另一方面，则是大批小饭店也应运而生，走“薄利多销”之路，许多生意兴隆，人均净利润甚至还高于一些豪华大餐馆。

20世纪50年代初，荷兰曾出现过一家以“炒饭炒面”名闻全荷的中餐馆。这家餐馆位于阿姆斯特丹老城区中心，店老板是青田人杨岩禄，在大战期间娶了位荷兰太太。这家夫妻店于1947年开张时命名“和光饭馆”，然而，随着热情能干的荷兰太太“Tante Mia”（米娅大妈）以自己热情周到的服务赢得了顾客的好感，随着“Tante Mia”在熟悉的顾客中叫开后，这家小店干脆将“Restaurant Tante Mia”（中文意思相当于“米娅大妈饭店”）写到了小店当街的大玻璃门上，令荷兰顾客倍感亲切。该饭店虽然只做些最简单的炒饭炒面，中午卖给在邻近街市摆摊的商人当午餐，晚上让大学生填饱肚

子，但生意却是意想不到的兴隆，开张后不到两年，这家从夫妻店起步的小饭馆，竟然发展到需要雇工20多人，“Tante Mia”的炒饭炒面，风行一时，几乎成了当时中式快餐的代名词。②

据荷兰记者在上世纪50年代撰写的报道，当时，在阿姆斯特丹老城区内班达姆街(Binnen Bantammer—straat)、海岸街(Zijdeek)及周围地区，由于中餐馆林立而成为阿姆斯特丹的“唐人街”。在那里，“餐馆几乎一家紧挨着一家，每一家看来都值得前去光顾一番……对许多阿姆斯特丹人说来，‘进城吃饭去’，已成了‘上中餐馆吃饭去’的同义词”。③由于多数中餐馆以价廉味美闻名，因此，“那些囊中有限，不想去豪华餐馆挥霍一番，却又想品尝点新奇美味佳肴”的荷兰人，纷纷成了中餐馆的常客。④一位荷兰记者在访问了一批经常光顾小型中餐馆的大学生、年轻的小职员、未成名的艺术家后在报道中写道：“他们异口同声地称赞：‘这里对我们真是再好不过了！这里的食品不仅味道鲜美，营养丰富，更重要的是价格十分低廉’。目前，他们每月的生活费并不宽裕，要想每天都能吃点热腾腾的可口食品，而又不超出预定开支，舍此别无它处”。⑤

战后初期第一批在荷兰开餐馆的，既有广东人，也有浙江青田、温州人。相对而言，因为战前浙江人多从事小贩生意，战后初期有相当一部分人仍然继续习惯于靠批发、贩货为生，因此战后初年广东人投入中餐业的比例更高一些。例如，上文提及的1948年荷兰中餐馆联合上书事件中，为首上书的六位餐馆老板中，有三位是广东人，两位青田人；在战后初年较有影响的12家大型中餐馆中，其中10家的老板是广东人，一家老板是浙江青田人，还有一家则由一位青田老板和一位广东老

① 参阅〔荷兰〕陈彬编著：《荷兰华侨简史》，第29—30页。

② 有意思的是，直到90年代，当笔者与阿姆斯特丹一位社会学教授谈起荷兰中餐业发展时，他还饶有兴味地说起自己当年曾经是经常光顾“Tante Mia”饭店的大学生。

③ 〔荷兰〕《祖国报》(Vaderland)，1952年10月31日。

④ 〔荷兰〕《自由人民报》(Vrij Volk)，1957年3月27日。

⑤ 〔荷兰〕《每日新闻》(Nieuws van de Dag)，1952年6月7日。

tussen Chinese en westerse restaurants uitgelegd, en werd er protest aangetekend tegen de nieuwe wet omdat deze het voortbestaan van Chinese restaurants in Nederland in gevaar zou brengen.^① Door de gezamenlijke inspanning van de restauranthouders en, nog belangrijker, door de economische groei in Nederland in de jaren vijftig, kwam er van de wet in de praktijk weinig terecht. Uiteindelijk hebben de Chinese restaurants deze turbulente tijd overleefd en zijn ze erin geslaagd een prominente plek in de Nederlandse eetcultuur te veroveren.

Volgens Koninklijke Horeca Nederland telde Nederland in het midden van de jaren vijftig tientallen Chinese restaurants. In 1960 waren dit er al 225 en in 1970 waren er 618 Chinese restaurants in Nederland. Tegelijkertijd steeg het aandeel van de Chinese restaurants op het totale aantal restaurants in Nederland van 12% in 1960, naar 22% in 1970.^② Maar volgens oude Nederlandse Chinezen werden alleen de grote en formele Chinese restaurants geteld. Als de kleinere Chinese eethuisjes ook waren meegeteld, dan zou het aantal Chinese restaurants in Nederland aan het einde van de jaren zestig zeker meer dan 1000 hebben bedragen.^③ Nergens in Europa waren er zoveel Chinese restaurants als in Nederland. Op elke 10.000 inwoners telde Nederland 0,73 Chinees restaurant en op elke duizend vierkante kilometer waren er 24,5 Chinese restaurants.

De Chinese keuken in Nederland wordt gekenmerkt door een combinatie van Chinese en Indonesische gerechten. Door deze culinaire samensmelting heeft het Chinese eten in Nederland een unieke plek verworven in de wereld. Zoals al eerder beschreven, was het succes van de Chinese restaurants in Nederland te danken aan de komst van de "Nederlanders uit Nederlandse-Indië". Om aan de behoeften van deze Nederlanders te voldoen, werden de gerechten in Chinese restaurants in Nederland aangepast aan de Indonesische keuken. Zo ontstond er een nieuwe keuken die zowel verschilt van de traditionele Chinese keuken als van de traditionele Indonesische keuken. Door de uitmuntende kooktechniek van Chinese koks is het Chinees-Indisch eten een uniek onderdeel geworden van de Nederlandse eetcultuur. De meeste restaurants met de Chinese-Indonesische keuken veranderden dan ook hun naam in "Chinees-

Indisch restaurant". Chinees-Indisch eten is een nieuwe variant geworden in de wereldwijde Chinese keuken.

In de jaren vijftig en zestig waren de Chinese restaurants erg winstgevend. Als een Chinees restaurant ook maar enige bekendheid genoot, dan stonden de gasten in het weekend in lange rijen voor de deur. Een oude Nederlandse Chinees vertelde: "Je kunt het je bijna niet voorstellen, maar in de jaren zestig moest ik als eigenaar van een Chinees restaurant 2 extra personeelsleden inhuren om gasten naar buiten te sturen, omdat er teveel gasten in ons restaurant waren." Destijds schoten de Chinese restaurants als paddenstoelen uit de grond, waardoor Nederland steeds vertrouwer raakte met Chinees eten. Een voorbeeld. In het centrum van Amsterdam openden 3 Chinese restaurants hun deuren: Restaurant China, Restaurant Hongkong en Restaurant Beijing. Al deze restaurants beschikten over meer dan 200 zitplaatsen. Dit was een teken van de snelle opmars van de Chinese restaurants. Daarnaast verschenen er ook vele kleine Chinese eettentjes, die met goedkope maaltijden klandizie probeerden te krijgen. Sommige van deze kleine eethuisjes waren zo populair, dat ze meer winst maakten dan de grotere restaurants. In het begin van de jaren vijftig was er een beroemd Chinees restaurant in Nederland, bekend door haar nasi en bami. Het restaurant bevond zich in het oude centrum van Amsterdam en was in handen van Yang Yan Lu uit Qingtian. Tijdens de Tweede Wereldoorlog trouwde hij met een Nederlandse, waarmee hij in 1947 een restaurant opende, genaamd He Guang. De Nederlandse vrouw bleek gastvrij, warm en behulpzaam. Haar gastvrijheid werd gewaardeerd door alle gasten. Omdat iedereen haar "Tante Mia" noemde, stond er op de glazen deur van het restaurant "Restaurant Tante Mia". Dit zorgde voor een warm gevoel bij de gasten. Hoewel dit restaurant alleen de

① Een kopie van de brief van Chen Bin bevindt zich in de bijlagen van het boek "Beknopte geschiedenis van de Chinezen in Nederland".

② Koninklijk Verbond van Ondernemers in Horeca- en Aanverwante bedrijven, "Imago Chinees Indische bedrijven, een onderzoek naar het imago van de Chinees Indische restaurants in Nederland", 1997, blz. 16-17

③ Chen Bin, "Beknopte geschiedenis van de Chinezen in Nederland", Nederland, blz. 29-30.

板合股经营。^①

进入50年代之后，随着中餐业前景明显看好，原本从事商販业的浙江人也纷纷转入中餐业。由于此时荷兰大城市中广东人的餐馆已占据了有利地位，因此，为了最大限度地争取客源，那些无法与豪华大餐馆较劲的浙江人新开的小餐馆，迅速向荷兰阿姆斯特丹、鹿特丹、海牙等三大城市之外的其它中小城镇发展。时至60年代，从荷兰中部重镇乌特勒支（Utrecht）、大学生云集的莱顿城（Leiden）到因非力普公司事业高速发展而形成的荷兰南部新兴工业城恩特荷芬（Enthoven），中餐馆已在全荷兰城镇遍地开花。就地理分布而言，荷兰阿姆斯特丹等三大城市的大餐馆，多为广东人所经营，而浙江人的餐馆多分布于中小城镇的地理格局，长期延续，并一直影响着荷兰华人社会中广东人与浙江人两大群体的发展与整合。

如前所述，上世纪五六十年代荷兰中餐业迅猛发展之际，主要是来自香港新界的移民成为中餐业发展的人力资源。由于浙江人当时难以从位于中国大陆的家乡“带人出来”，因此主要通过如下途径解决餐馆的劳工问题。

其一，利用乡缘纽带，从新加坡雇佣自己的同乡。战前30年代浙江温州一带兴起“番邦热”时，有部分人去了新加坡。可是，相对于早已在新加坡编织起层层网络的闽南人，新来乍到的温州人得以求生的领域相对狭小得多。海外华人的亲缘、乡缘纽带往往与业缘相重合，早期新加坡的温州人小群体中“九十五巴仙都是从事木器制造业”，“温州木匠”或“上海师傅”（因有些温州人借大“上海”之名为自己壮威）就成了新加坡温州人的群体形象。战后，西欧的发展远较东南亚要快得多，因此，当荷兰的温州人无法直接从家乡“带人”时，便纷纷从新加坡召唤同乡前来加盟，甚至一度在新加坡的温州人中刮起一股再迁移之风，“一些同乡更作一百八十度的转变，竟向西欧发展起他们从未涉及过的酒楼餐馆业务，并且成绩非常的出色。这是造成目前同乡经济富裕的因素之一”。^②新加坡温州人与西欧温州人之间由此形成的跨国网络，别具一格。^③

其二，学习广东方言以融洽与香港新界雇工的关系。随着五六十年代香港新界前往英国的移民源源不断，或因英国中餐业一时无法提供合适位置，或因风闻欧洲大陆国家如荷兰有更好的发展机会，加之他们持有的英国臣民的身份在西欧各国之

间迁移基本顺畅，因此，渐有新界人跨海从英国转道荷兰谋生，并渐成风气。进入荷兰后，有些新界人到持同一方言的广东人餐馆打工，有的人则受雇于浙江老板。笔者注意到，在超越方言障碍的过程中，不是当雇工的新界人去学习普通话或青田温州话，而是青田温州老板下功夫去学大多数新界人日常使用的“广府话”或曰“香港话”。究其原因，既是当时劳工市场的供求关系使其然，恐怕还与青田温州人十分务实的传统有关。一位荷兰温州籍的老华侨曾经用十分浅显的语言说明其中的原由：“当时餐馆只能雇到香港人，要想当老板就得学会‘香港话’，不会说‘香港话’就没法当老板。”因此，自五六十年代以来，除了青田温州人的家庭式小餐馆外，“香港话”已成了荷兰大、中型餐馆内部的交际用语，不管你来自何处，倘若要想在荷兰的中餐馆中打工，学会听、说“香港话”几乎是打工的“必修课”。

其三，想方设法利用一切可能从家乡带来至亲。五六十年代时，中国大陆极其严格的出境管理规定从法律上将出国的合法途径限制到最小。可是，既然有缝，就可“插针”，事实证明，即使在外界普遍认为中国完全关闭移民出国大门的五六十年代，青田温州人移民西欧的涓涓细流也从来没有完全停止过。如前所述，新中国成立后，荷兰的青田温州华侨以拥戴社会主义祖国者居多，因此，返乡时，他们即以“爱国华侨”的身份，争取家乡父母官对其身份的认可，进而提出“父子团聚”、“事业发展需要帮手以便日后更好支持家乡建设”等合情合理的要求，使家乡有关部门对其网开一面。在青田，从1950年至1959年，全县正式批准出国总计152人，1960年至1965年，全县正式批准出国124人，年均出国人数为17人。

^④ 在文成县，从1949年至1969年，也有130人经由县公安

^① 参阅陈彬：《荷兰华侨简史》，第21、29—30页。

^② 萧荣昌：《温州会馆六十周年简史》，《新加坡温州会馆六十周年纪念特刊（1923—1983）》，新加坡温州会馆1983年12月印制。

^③ 例如，当60年代末新加坡的温州会馆计划购买会所时，除了在当地温州人中募捐外，还“选荷兰同乡组织募捐分会”，当新加坡温州会馆举行五十、六十周年会庆时，都曾派人专程到荷兰、法国“访问同乡，联络乡情”，争取后者在经济上的支持。在《新加坡温州会馆六十周年纪念特刊（1923—1983）》中，共登载祝贺广告294则，其中128则是来自荷兰中餐馆的祝贺广告。按照惯例，在“特刊”上登载的广告，实际上即是对业主捐款的回馈。荷兰温州人与新加坡温州人之间的纽带，此为例证之一。

^④ 《文成县志》，第227—228页。

eenvoudigste nasi en bami bood ('s middags aan winkeliers uit de buurt en 's avonds aan studenten), liep de zaak buiten verwachting goed. Twee jaar na de opening was het kleine restaurant uitgegroeid tot een populair restaurant met maar liefst 20 man personeel. De nasi en bami van "Tante Mia" was destijds zo populair dat het een synoniem werd van Chinees fastfood. ❶

Volgens een journalistiek verslag uit de jaren vijftig werd het oude centrum van Amsterdam rond de Binnen Bantammerstraat en de Zeedijk, het Chinatown van Amsterdam genoemd vanwege de talrijke Chinese restaurants. "De Chinese restaurants liggen daar vlak naast elkaar, elk restaurant ziet er goed uit en is het proberen meer dan waard. Voor veel Amsterdammers stond uit eten gaan, gelijk aan, naar de Chinees gaan." ❷ Omdat de meeste Chinese restaurants kwalitatief goede gerechten boden tegen een lage prijs, trokken ze veel Nederlandse klanten. Voor Nederlanders die zich het niet konden veroorloven om in een duur restaurant te eten, maar toch iets nieuws wilden proberen, bleek het Chinese restaurant een goed alternatief. ❸ Een journalist deed verslag nadat hij een aantal vaste klanten van de kleine Chinese restaurants, zoals studenten, jong kantoorpersoneel en onbekende kunstenaars had geïnterviewd: "Ze waren allemaal erg positief over deze kleine Chinese restaurants. Het eten is gezond en lekker, en het allerbelangrijkste is de lage prijs. Deze vaste klanten beschikken doorgaans over een krappe beurs. Als ze elke dag goed en warm willen eten zonder teveel geld uit te geven, dan zijn de kleine Chinese restaurants het meest geschikt voor hen." ❹

De Chinezen die in de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog een Chinees restaurant in Nederland begonnen, kwamen meestal uit de provincie Kanton. Er was ook een deel dat uit de provincie Zhejiang kwam, maar voornamelijk uit Qingtian en Wenzhou. De meeste Chinezen uit de provincie Zhejiang, die voor de Tweede Wereldoorlog straatverkopers waren, verdienden na de oorlog nog steeds hun geld met de groothandel en straatverkoop, terwijl veel Chinezen uit de provincie Kanton na de oorlog een Chinees restaurant begonnen. Van de 6 Chinese restauranthouders die in 1948 opkwamen voor de belangen van de Chinese restaurants, kwamen er 3 uit de provincie

Kanton en 2 uit Qingtian. Van de 12 meest bekende Chinese restaurants die Nederland in de eerste jaren na de oorlog telde, waren 10 restauranthouders uit Kanton afkomstig, 1 restauranthouder kwam uit Qingtian. Het andere restaurant had 2 eigenaren, één uit Qingtian en één uit Kanton. ❺

In de jaren vijftig zag het toekomstperspectief van de Chinese restaurants in Nederland er steeds rooskleuriger uit. Veel Chinezen uit de provincie Zhejiang die voorheen in de kleine handel zaten, begonnen ook een Chinees restaurant. Op dat moment waren de grote steden zoals Amsterdam, Rotterdam en Den Haag al "bezet" door de Chinese restaurants met Kantoneze eigenaren. De kleine Chinese restaurants van Chinezen uit Zhejiang die net geopend waren, konden de concurrentie met de bestaande luxe restaurants moeilijk aan. Om toch te kunnen overleven, verhuisden deze kleine restaurants naar andere steden dan Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. Tot in de jaren zestig waren er in Nederland overal Chinese restaurants te vinden; zoals in het centraal gelegen Utrecht, de studentenstad Leiden tot aan Eindhoven waar Philips zich bevond. De grote restaurants in de drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag, werden meestal gerund door Kantonezen. De restaurants van Chinezen uit Zhejiang bevonden zich meestal in de kleine en middelgrote steden. Deze spreiding van restaurants van Chinezen uit Kanton en Zhejiang heeft lange tijd bestaan en heeft veel invloed gehad op de ontwikkeling van deze specifieke groepen Chinezen in Nederland.

Zoals al eerder beschreven, waren de Chinezen uit de New Territories de belangrijkste personeelsbron voor de Chinese restaurants die in Nederland in de jaren vijftig en zestig een enorme groei doormaakten. Maar voor de restauranthouders uit Zhejiang was het veel lastiger

❶ Het was grappig, dat toen ik in de jaren negentig in Amsterdam met een hoogleraar Sociologie over de ontwikkeling van de Chinese restaurants in Nederland sprak, hij mij vertelde dat hij in zijn studententijd een vaste klant was van "Restaurant Tante Mia".

❷ "Het Vaderland", Nederland, 31-10-1952

❸ "Het Vrije Volk", Nederland, 27-3-1957

❹ "Nieuws van de Dag", Nederland, 7-6-1952

❺ Chen Bin, "Beknopte geschiedenis van de Chinezen in Nederland", blz. 21, 29 en 30.



om personeel uit hun eigen provincie naar Nederland te halen. Om toch aan personeel te kunnen komen, moesten ze andere oplossingen bedenken.

Ten eerste deden ze dit door personeel te werven onder dorpsgenoten uit Singapore. In de jaren dertig ontstond er een emigratiegolf in Wenzhou, Zhejiang en veel Chinezen uit Wenzhou waren in die tijd in Singapore beland. In tegenstelling tot de eerder naar Singapore geëmigreerde Chinezen uit Minnan, die daar al een uitgebreid netwerk hadden opgebouwd, kregen de nieuwkomers uit Wenzhou, weinig ruimte en mogelijkheden om te overleven. In het buitenland vonden Chinezen meestal werk via de familie, vrienden of dorpsgenoten. Zo werkte destijds 95% van de kleine groep Chinezen uit Wenzhou in Singapore als timmerman. Ze werden wel "Wenzhou Timmerman" of "Shanghai Timmerman" genoemd (Shanghai ligt vlakbij Wenzhou. Sommige timmermannen uit Wenzhou noemden zich "Shanghai Timmerman" omdat ze daarmee meer indruk hoopten te maken). Sindsdien bepaalde de "Wenzhou Timmerman" of de "Shanghai Timmerman" de identiteit van de Chinezen uit Wenzhou in Singapore. Na de Tweede Wereldoorlog groeide de economie in West-Europa veel sneller dan in Zuidoost-Azië. Veel restauranthouders in Nederland die afkomstig waren uit Wenzhou, lieten dorpsgenoten uit Singapore naar Nederland overkomen. Dit leidde tot een remigratie van de Chinezen uit Wenzhou in Singapore. "Sommigen hebben een enorme verandering in hun carrière doorgemaakt. Ze begonnen in West-Europa een Chinees restaurant en ondanks het feit dat ze geen enkele ervaring hadden, werden deze restaurants toch een succes. Dit is één van de redenen waarom Wenzhou tegenwoordig een welvarende stad is."● Het internationale netwerk dat Nederlandse Chinezen uit Wenzhou met hun dorpsgenoten in Singapore hadden opgebouwd, was uniek in de emigratiegeschiedenis.●

Ten tweede gingen de restauranthouders Kantonees leren om met het personeel uit de New Territories te kunnen communiceren. In de jaren vijftig en zestig emigreerden steeds meer Hongkong Chinezen naar Engeland. Sommigen konden in Engeland geen geschikt werk vinden in de Chinese restaurants. Sommigen vernamen dat anderen Europese landen zoals Nederland hen meer mogelijkheden zouden

bieden. Bovendien konden Hong Kong Chinezen met hun Engelse paspoort gemakkelijk naar andere Europese landen reizen. Veel Hong Kong Chinezen verhuisden van Engeland naar Nederland. In Nederland ging een deel van hen, doordat ze dezelfde taal spraken, werken bij restaurants waar Kantonees werd gesproken. Sommigen werden aangenomen door restauranthouders uit Zhejiang. Het was opmerkelijk dat veel restauranthouders uit Zhejiang Kantonees gingen leren, zodat het restaurantpersoneel uit de New Territories geen Mandarijn of andere dialecten hoefden te leren. Chinezen uit Qingtian en Wenzhou waren zeer pragmatisch. De simpele woorden van een oude Nederlandse Chinees uit Wenzhou sprak in dit verband boekdelen: "Destijds kon je alleen Hong Kong Chinezen vinden voor een Chinees restaurant. Als je een eigen restaurant wilde beginnen, dan moest je Kantonees kunnen spreken. Als je geen Kantonees sprak, dan kon je ook geen eigen restaurant beginnen." Sinds de jaren vijftig en zestig is het Kantonees de voertaal geworden in alle middelgrote en grote Chinese restaurants in Nederland, behalve in de kleine familierestaurants van Chinezen uit Qingtian en Wenzhou. Ongeacht waar men vandaan kwam, als men in een Chinees restaurant in Nederland wilde werken, moest men eerst Kantonees leren.

Ten derde probeerde men op allerlei manieren familieleden uit Zhejiang naar Nederland te halen. In de jaren vijftig en zestig was

● Xiao Rong Chang, "60 jaar geschiedenis van de Wenzhou Clan Association of Singapore", "Wen Chow Wei Khan 60th anniversary souvenir (1923-1983)", Wenzhou Clan Association of Singapore, dec. 1983.

● Een voorbeeld van de relatie tussen de Nederlandse Chinezen uit Wenzhou en hun dorpsgenoten in Singapore: Toen de Wenzhou Clan Association of Singapore een verenigingshuis wilde kopen, aan het eind jaren zestig, kwamen er naast donaties van lokale Chinezen uit Wenzhou, ook donaties van hun dorpsgenoten in Nederland. Toen de Wenzhou Clan Association of Singapore haar 50 en 60 jarig bestaan vierde, werd er bij beide vieringen een bezoekgroep naar Nederland en Frankrijk gestuurd om het contact met de dorpsgenoten in West-Europa te onderhouden. Het doel hiervan was om financiële steun te krijgen. In "Wen Chow Wei Khan 60th anniversary souvenir (1923-1983)" stonden 294 dankbetuigingen van sponsors. 128 hiervan waren van Chinese restaurants in Nederland. Dit betekent dat 128 Chinese restaurants in Nederland geld hebben gedoneerd aan de viering. Om hun te bedanken werden er advertenties in het boek gezet in de vorm van dankbetuigingen van sponsors.

局正式办理了出国手续。①然而，仅仅拿到出国护照还不行，为了得到进入荷兰的许可，不少人还必须经过香港或澳门中转，有的在那里一等就是半年、一年，有的还要再转道第三地或第三国。凭着顽强的韧性，青田温州人悄无声息地带来了一批批来自家乡的亲朋好友。每一位家乡人历经曲折到达荷兰后，其“成功的”移民经历立刻会在其至亲圈子里传开，并被引以为后续者的样板。浙江人打移民“擦边球”、“曲线移民”的作法，在80年代以后中国大陆疏通正常向外移民渠道、而荷兰却收紧接纳移民政策时，更是被发挥得淋漓尽致。

五六十年代是荷兰中餐业奠定事业根基并达到其发展、赢利的鼎盛时期，许多荷兰老华侨迄今仍对那段财源滚滚的“黄金年代”念念不忘。

B. 稳中有升的多样化路径

荷兰的中餐业在进入上世纪70年代后进入了转折期。从表五可以看出：荷兰中餐馆在1955年到1965年十年间，从65家猛增到1000家；1965到1975的十年，又再次翻了一番，增速惊人。但是，在那之后，则基本保持平稳，因为，荷兰的中餐馆已经遍布全荷兰各大小城镇，达到平均每20平方公里、每8000居民就有一家中餐馆。换言之，中餐馆自上世纪70年代中期之后已经基本饱和（详见表五）。中餐馆大量开设，必然带来中餐业内部的激烈竞争，在那之后，荷兰中餐业基本转向稳中有升的多样化发展路径。

表六：西欧五国中餐馆增长数（1955—2008）

	1955	1965	1975	1985	1998	2008
荷兰*	65	1.000	2.000	2.040	2.170	2.178**
英国	300	3.000	2.000	4.600	7.500	11.000
法国	20+	205	600	3.000	3.200	8.000
德国	40-50	220***	500***	860***	2.200	5.000
比利时	11	123	200	950	1.000	1.800

资料来源：

“1955”一栏的数据根据徐斌著《欧洲华侨经济》相关章节提供的资料整理。

1965年至1998年系根据《华侨经济年鉴》各年度资料。

2008年系根据第15届欧洲华侨华人社团联合会提供的统计数据。

*荷兰统计数据依据荷兰饮食业公会的材料。

**这是2007年的统计数据。

***仅限于西德。

其一，荷兰中餐馆在规模及顾客取向上明显分化。

目前荷兰星罗棋布的中餐馆中，依其规模及顾客取向，可分为两大类。一类以大型豪华、正宗优质为标识，这类中餐馆基本位于鹿特丹、阿姆斯特丹、海牙城市中心，门面堂皇，餐馆从装修到菜式、服务，都堪称一流。此类豪华型餐馆的消费群体主要有三。一是本国本地的华人群体自身。随着荷兰华人人数大幅度增加，自身消费能力也明显提升。虽然荷兰华人中不少人自己也开餐馆，但多为小型餐馆及外卖店，这类餐馆提供的并非正宗的中餐，因此，不少小餐馆老板也乐意在节假日带上全家老小一起到“真正的”中餐馆享受一番。例如位于阿姆斯特丹水坝广场（Dam）的海城大酒楼，每逢节庆日或周日的午餐时分总是座无虚席。平常分居在小城镇的华人全家进城，到唐人街买上一车中国货，再“到海城饮茶”，时不时地还约上亲朋好友到餐馆相聚。每逢这种时候，你会发现那些著名的中餐馆华人顾客络绎不绝，各种方言此起彼伏，充满了温馨的乡情。到了下午两、三点钟，这些华人顾客群往往就散去了，他们得赶回去打理自己的餐馆，准备接待晚间的客人。大型豪华中餐馆同时还是华人婚丧喜庆的首选之处，每逢良辰吉日，不少著名大酒楼往往摆满了婚宴嫁娶的酒席，中国人奢华的婚宴习俗，也成为中餐馆的一大财源。此外，随着荷兰华人经营领域向多样化拓展，一些非餐饮业的华人公司因业务需求，也不时将各类商务应酬安排在著名的中餐馆举行。

豪华中餐馆的第二顾客群是所在国的居民。一般说来，当地国居民日常想外出就餐或打包外卖时，多选择住处附近的中餐馆或外卖店，只是在有特别原因时，才会选择到豪华型中餐馆就餐。例如，一些与华人或华资相关的荷兰公司，可能因业务原因到豪华中餐馆举办酒宴。又如，每逢圣诞新年，荷兰公司有宴请本公司员工的习俗，随着一些中餐馆的名气飚升，近年来也不时有荷兰公司将圣诞新年宴会设在豪华的中餐馆。

豪华中餐馆的第三大顾客群是外来游客，荷兰一年四季游客如云，70年代后亚洲日本及四小龙经济高速腾飞，以及改革开放以来中国本土经济日新月异，使前往荷兰公干、旅游的日本人、香港人、台湾人、东南亚人以及中国大陆人不断增加。笔者在荷兰中餐馆调研时，曾多次听到如下说法：“70年代是

① 《青田县志》，第642—643页。

het in China bijna onmogelijk om via officiële wegen naar het buitenland te gaan vanwege de zeer strenge emigratieprocedures. Maar als een mogelijkheid zich aandiende, dan liet men deze niet onbenut. De feiten lieten zien dat de emigratie van Chinezen uit Qingtian en Wenzhou naar West-Europa nooit helemaal is gestopt, hoe moeilijk die emigratie vanuit China destijds ook was. Na de oprichting van de Volksrepubliek China in 1949, waren de meeste Nederlandse Chinezen uit Qingtian en Wenzhou erg patriotistisch. Wanneer ze familie in China bezochten, afficheerden zij zichzelf als "Patriottistische Overzeese Chinezen" om zodoende indruk te maken op het lokale overheids personeel. In het kader van "gezinshereniging", of onder de mom van "personeel aannemen voor een eigen zaak in het buitenland, zodat ze later een bijdrage kunnen leveren aan het moederland China", probeerden deze Nederlandse Chinezen hun familieleden toch naar het Nederland te laten overkomen. In Qingtian, waren er tussen 1950 en 1959 in totaal 152 personen die officieel toestemming kregen om te emigreren. Tussen 1960 en 1965 bedroeg hun aantal 124. In die periode emigreerden er gemiddeld 17 personen per jaar.¹ In Wencheng (een dorp in Wenzhou) waren er tussen 1949 en 1969, 130 personen die de officiële emigratieprocedure hadden afgerond via het lokale politiebureau (wat toen gebruikelijk was).² Na de procedure kreeg men alleen een paspoort om naar het buitenland te kunnen reizen. Maar dit was lang niet voldoende. Om de goedkeuring van Nederland te krijgen moest men via Hongkong of Macau reizen. In sommige gevallen moest men soms wel een jaar wachten. Soms moesten ze zelfs verder reizen naar een derde plaats of land. Dankzij hun enorme doorzettingsvermogen hebben deze Nederlandse Chinezen uit Qingtian en Wenzhou toch veel familieleden en vrienden naar Nederland kunnen halen. Een ieder die er in slaagde om, ondanks al de moeilijkheden, toch in Nederland te geraken, werd door de familie als een lichtend voorbeeld gezien. Zijn verhaal ging als succesverhaal door de familie en werd als voorbeeld gezien voor de opvolgers. Chinezen uit Zhejiang grepen elke mogelijkheid aan om te kunnen emigreren. Dit hebben ze ook laten zien in de jaren tachtig, nadat China haar deuren opende voor emigratie en het immigratiebeleid van Nederland steeds strenger

werd.

In de jaren vijftig en zestig bereikten de ontwikkeling van de Chinese restaurants in Nederland haar hoogtepunt. Veel oude Chinezen van nu denken nog met weemoed terug aan die periode.

B. De groeiende diversiteit van Chinese restaurants in Nederland
De Chinese restaurants in Nederland kenden een keerpunt in de jaren zeventig. De onderstaande tabel laat zien dat het aantal Chinese restaurants in Nederland toenam van 65 in 1955, naar 1.000 in 1965. In 1975 was dit aantal zelfs verdubbeld. Maar na deze verbazingwekkende groei volgde er een periode van stagnatie. Overall in Nederland, van de grote steden tot in de kleine dorpen, was wel een Chinees restaurant te vinden. Destijds telde Nederland gemiddeld één Chinees restaurant per 20 vierkante kilometer en tegenover elke 8.000 inwoners stond een Chinees restaurant. Met andere woorden: de markt voor Chinese restaurants was aan het einde van de jaren zeventig verzadigd (zie tabel 6). Omdat de concurrentie tussen de vele Chinese restaurants groot was, en er zoveel van hetzelfde was, werden steeds meer restaurants gedwongen op zoek te gaan naar een eigen identiteit om zich te onderscheiden van de vele concurrerende restaurants.

Tabel 6: Het aantal Chinese restaurants in 5 Europese landen (1955 - 2008)

	1955	1965	1975	1985	1998	2008
Nederland*	65	1.000	2.000	2.040	2.170	2.178**
Engeland	300	3.000	2.000	4.600	7.500	11.000
Frankrijk	20+	205	600	3.000	3.200	8.000
Duitsland	40-50	220***	500***	860***	2.200	5.000
België	11	123	200	950	1.000	1.800

Bronnen:

Cijfers van 1955 uit "De economische situatie van Chinezen in Europa" van Xu Bin.
Cijfers van 1965 t/m 1998 uit "Jaarboek Economische situatie van Overzeese Chinezen".
Cijfers van 2008 uit de documenten van de 15e Conferentie van de Chinese Verenigingen in Europa.

¹ "Qingtian County Note", blz. 642-643

² "Wencheng County Note", blz. 227-228



*Cijfers over Nederland uit de documenten van het Koninklijk Verbond van Ondernemers in het horeca- en Aanverwante bedrijf.

**Cijfers van 2007.

***Heeft alleen betrekking op het voormalige West-Duitsland.

Allereerst hebben de Chinese restaurants zich weten te onderscheiden door de omvang en de doelgroep waar men zich op richt. Op basis van die omvang en doelgroep zijn Chinese restaurants te verdelen in twee types.

Ten eerste zijn dat de grote traditionele Chinese restaurants met een luxueuze uitstraling en een excellente menukaart. Deze restaurants bevinden zich vooral in het centrum van Rotterdam, Amsterdam en Den Haag. Ze zijn niet alleen een streling voor het oog, ook de luxe atmosfeer, de voortreffelijke gerechten en gastvrijheid voldoen aan de hoogste kwaliteitseisen. Deze restaurants hebben 3 doelgroepen. De eerste doelgroep is de Chinezen die in Nederland wonen. Naarmate het aantal Chinezen in Nederland fors toenam, kregen deze restaurants steeds meer Chinese klandizie. Veel Nederlandse Chinezen die een eigen restaurant hebben, ervaren zelden het genoegen van de authentieke Chinese keuken. Zij hebben vaak kleine restaurants en afhaalcentra die alleen maar vernederlandste Chinese gerechten bieden, die met echt Chinees eten weinig van doen hebben. Maar in de weekenden of op feestdagen, gaan ze met de gehele familie naar de grote Chinese restaurants om van de traditionele Chinese gerechten te genieten. Een goed voorbeeld is Oriental City op de Dam in Amsterdam, dat tijdens lunchtijd, in het weekend of op feestdagen altijd vol is. De Chinese families die rond Amsterdam wonen, gaan regelmatig naar Amsterdam. Meestal doen ze eerst inkopen bij de Chinese supermarkten in Chinatown, om vervolgens bij Oriental City te gaan eten. Vaak spreken ze met familieleden of vrienden af om samen te gaan eten. Op zulke momenten ziet men louter Chinezen in de restaurants; sprekend in alle dialecten. De omgeving en sfeer is er dan zo typisch Chinees, dat men er vaak een warm gevoel van krijgt. Na de lunch, om twee of drie uur's middags, gaan deze Chinezen meestal weer terug naar hun eigen restaurants om er met hun werkzaamheden te beginnen. Daarnaast worden in deze grote Chinese restaurants regelmatig recepties gehouden voor Chinese

bruidsparen. Op de door de Chinese maankalender aangegeven data worden door veel Chinese restaurants veel recepties voor bruidsparen georganiseerd. De enorme bedragen die worden gespenseerd aan de traditionele Chinese recepties hebben de Chinese restaurants geen windeieren gelegd. Verder werken er steeds meer Chinezen in diverse economische sectoren in Nederland. Veel Chinese bedrijven plannen regelmatig zakenafspraken in deze grote Chinese restaurants. Nederlanders vormen de tweede doelgroep van deze grote en luxe Chinese restaurants. Meestal kiezen Nederlanders die doordeweeks ergens willen eten, of behoefte hebben aan een afhaalmaaltijd, voor de kleine Chinese restaurants of afhaalcentra in de nabije omgeving. Alleen bij speciale gelegenheden gaan Nederlanders naar de grotere en luxueuzere Chinese restaurants. Nederlandse bedrijven gaan met Chinese zakenrelaties regelmatig naar de grote Chinese restaurants. In de periode rond Kerst en Oud en Nieuw organiseren Nederlandse bedrijven regelmatig bedrijfsetentjes in deze restaurants.

Toeristen zijn de derde doelgroep van de grote Chinese restaurants, die elk jaar in grote getalen naar Nederland komen. In de jaren zeventig is de economie in Japan en andere Aziatische landen zoals Taiwan, Hongkong, Singapore en Zuid-Korea snel gegroeid. Dit gold ook voor China na de economische hervormingen. Hierdoor kwamen er steeds meer Aziaten uit bovengenoemde landen voor zaken of vakantie naar Nederland. Tijdens menig bezoek aan diverse Chinese restaurants hoorde de auteur vaak het volgende: "In de jaren zeventig gaven Amerikanen geld uit in Nederland, in de jaren tachtig waren dat de Japanners, in de jaren negentig waren dat de Taiwanese, en in de eenentwintigste eeuw zijn het de Chinezen van het vasteland van China." Vanwege de groei van het toerisme in Nederland, proberen veel grote Chinese restaurants reisgezelschappen te ontvangen door contracten af te sluiten met verschillende reisbureaus. Hoewel deze reisgezelschappen vaak korting genieten, en de omzet daardoor een kwart minder is dan in vergelijking met de reguliere klandizie, blijken de reisgezelschappen toch een aantrekkelijke doelgroep omdat ze met velen zijn en dikwijls weer snel weggaan door het drukke reisprogramma.

Naast de grote en luxe Chinese restaurants zijn er ook de

美国人大把大把地到荷兰花钱，80年代是日本人大把大把地到荷兰花钱，90年代是台湾人大把大把地到荷兰花钱，进入21世纪后我们开始看到在荷兰一掷千金的大陆人”。由于外来游客增加，争取与各类旅行社订立合同，接待各类旅游团队，已成为一些大型中餐馆着力开拓的又一重要客源。据介绍，虽然旅游团队的营业利润可能只有散客利润的四分之一，但旅游团队人数多，用餐时间快，翻台次数多，因此总体利润仍然可观。

除豪华中餐馆外，在荷兰中餐馆中占据绝大多数的是以薄利多销为主要取向的各类中小型餐馆及各类外卖店、快餐店、打包店等。此类餐馆散布各地，以本地居民为主要消费群体，其经营为适应当地人的口味，菜式已高度当地化了。据荷兰马斯特里赫特酒店管理学院（Hoge Hotelschool Maastricht）学生对荷兰中餐馆形象的调查报告，大量遍布于荷兰城镇的中餐馆在荷兰百姓中主要以“味美价廉、快捷方便”而闻名。根据荷兰社会的现状，以下三个原因对中餐馆具有重要意义：其一，由于荷兰社会已进入老龄化，老年人越来越多，他们外出就餐希望餐馆有良好的服务，每份饭菜量无需多但质量要高；其二，小家庭十分普遍，小型中餐馆内二至四人的小餐桌可以适应小家庭就餐的要求；其三，夫妻双方均外出工作的家庭增加，他们希望中餐馆提供便捷、高质的服务。据调查，荷兰人上中餐馆外卖打包的主要原因是：餐馆位置方便；对主要菜式已经熟悉并且感到满意。荷兰人上中餐馆吃饭的主要原因是：想高高兴兴地出去吃饭；中餐馆味美价廉。该调查报告的总结认为：从总体上看，荷兰消费者对在荷兰生存几十年的中餐馆及其主打菜肴已十分熟悉，中餐馆是荷兰家庭时常消费的地方。^①

其二，荷兰中餐业的分化还表现在由华人经营的餐馆业早已越出了“中餐”的范畴，进而囊括了多种民族的风味食品。严格说来，今日荷兰华人的餐饮业，已非“中餐馆”的同义词，它实际上还包括了相当一部分由华人经营的非中餐馆。例如，七八十年代后，随着日本旅游团成为荷兰的常客，日本料理曾一度在荷兰大都市年轻人中受到追捧。在这些由华人开设的日本料理店，虽然从老板、厨师到餐厅服务员全是中国人，但食品是日本风味，装修是日本风格，招牌上用的是日语，有的甚至连餐厅服务员也穿着日本和服招呼客人。此外，由荷

兰华侨经营的泰国餐馆、韩国餐馆、蒙古烤肉店，由荷兰华人开设的薯条店、酒吧等，也已相继出现。

其三，由于中餐馆不仅相互之间竞争激烈，而且还面临与其他民族开设之餐馆之间的竞争，一些中餐馆老板为节省荷兰昂贵的人工，转向人手需求少的中式快餐馆或自助餐馆，以薄利多销争取客源。这里值得一提的是近年在荷兰一度相当火爆、当地习惯称之为“WOK”（锅）的自助餐厅。此类餐馆多设于近郊地区，占地面积大，停车位充足。此类餐馆大多有可以同时容纳上百人进餐的宽敞的大厅，数十上百种生加工食品一盘盘摆放，餐厅一侧设置开放式厨房。食客们自己挑选中意的食品装盘，再交由在开放式厨房工作的厨师，当着顾客的面，现场烹调。根据笔者的体验，WOK餐馆所有菜式的味道区分往往只有非常辣、辣、微辣、不辣之分，除此之外在调味上几乎没有什么区别。然而，因为此类餐馆开放、干净，烹调过程一目了然，比较适合欧洲顾客的心态需求，曾经一段时间十分火爆。但是，此类餐馆主要是满足顾客的好奇感，新鲜感，不太可能是顾客的长久选择，因此目前此类开放式WOK餐馆的生意已经今非昔比。

华人餐馆业朝向多样化的发展趋势，既反映了当代荷兰人对于异文化宽容、开放的心态，也反映出荷兰华人面对激烈竞争而在经营上主动变换手法的开放意识，以及追寻时代潮流的敏感目光。

（2）向多元经济领域拓展

进入八九十年代后，在中餐业的带动下，荷兰各国华人经济在众多领域均有了长足的发展。为叙述明了起见，本文将中餐业以外的荷兰华人企业划分为两大类型加以剖析：一类以华人自身市场为拓展目标，以华人自身为主要消费群体或经营指向；另一类则旨在进入所在国的经济圈，或利用当地国的资源，或为当地国的企业提供配套服务以赢利。当然，以上两类企业时常不能截然分开，不少企业虽有所侧重，但又同时开拓华人与当地人两大市场。

八九十年代以来荷兰华人人基数的大幅度增长，使华人

^① 详见HORECA Nederland (Koninklijk Horeca Nederland sector Chinees-Indische Bedrijven, Woerden & Hoge Hotelschool Maastricht, 荷兰皇家饮食业公会):《中-印餐馆业的形象与运作方式》[Imago en Werkwijze Chinees-Indische Bedrijven], 打印稿, 1997年。

middelgrote Chinese restaurants, afhaalcentra en eettentjes. Dit type restaurant is over heel Nederland verspreid en richt zich voornamelijk op de lokale bevolking. Doordat deze restaurants zo ingebed zijn in de Nederlandse maatschappij, zijn de Chinese gerechten behoorlijk vernederlandst. Studenten van de Hoge Hotelschool van Maastricht deden ooit onderzoek naar het imago van Chinese restaurants in Nederland. De conclusie luidde dat de meeste middelgrote Chinese restaurants in de kleine steden en dorpen onder de Nederlandse bevolking als positief werden ervaren. Deze restaurants werden gewaardeerd om haar heerlijke eten dat bovendien laag geprijsd en snel verkrijgbaar was. In de huidige Nederlandse samenleving spelen de volgende drie groepen een belangrijke rol voor het voortbestaan van deze Chinese restaurants. Ten eerste is Nederland aan het vergrijzen. Ouderen die in een restaurant willen eten, verwachten goede service. Bij hen telt niet de kwantiteit, maar de kwaliteit. Ten tweede zijn daar de vele kleine gezinnen. De twee tot vier persoonstafels van de kleine Chinese restaurants blijken uiterst geschikt voor deze kleine gezinnen. Ten derde neemt het aantal tweeverdieners nog steeds toe. Zij verlangen ook een snelle en goede service van de Chinese restaurants. Uit een enquête van het bovengenoemde onderzoek bleek dat, de "afhaalchinese" in Nederland vooral populair was doordat Nederlanders zo vertrouwd waren met dit Chinese eten. Voor een bezoek aan een Chinees restaurant telde vooral de goede sfeer, het lekkere eten en de lage prijs. De conclusie van dit onderzoek luidde dat Nederlanders over het algemeen erg vertrouwd waren met de bestaande Chinese restaurants die zich al tientallen jaren in Nederland bevonden, en dat deze vooral bezocht werden door Nederlandse gezinnen. ①

De tweede manier om zich te onderscheiden van andere restaurants is door een wijziging van het aanbod. Veel Chinese restaurants bieden al lang niet meer alleen Chinees eten aan. Tegenwoordig bestieren Chinezen ook andere restaurants dan Chinese restaurants. Een voorbeeld hiervan is het Japanse restaurant.

In de jaren tachtig kwamen er veel Japanse toeristen naar Nederland. Het Japanse eten werd hierdoor erg populair onder jongeren in de grote steden van Nederland. De Japanse restaurants waren traditioneel

Japans ingericht en voorzien van een Japans logo. Vaak droeg het vrouwelijk bedienend personeel zelfs een Kimono. Maar dit was schijn, want in werkelijkheid was niet alleen het restaurant in Chinese handen, ook de koks en het bedienend personeel waren Chinees. Later verschenen er in Nederland steeds meer Thaise, Koreaanse, en Mongoolse restaurants, snackbars en bars met Chinese eigenaren. Ten derde stapten veel Chinese restauranthouders, gedwongen door de enorme concurrentie van (Chinees) restaurants, over op Chinees fastfood of begonnen een buffetrestaurant (zoals de wokrestaurants die de laatste tijd erg populair zijn). Omdat er bij de fastfoodketens en de buffetrestaurants minder personeel nodig was dan bij de reguliere restaurants, hoopten de eigenaren meer winst te kunnen maken. De wokrestaurants bevinden zich meestal net buiten de stad, zijn ruim opgezet en bieden parkeergelegenheid voor elke bezoeker. Deze restaurants beschikken over een grote eetzaal die plek biedt aan wel honderd gasten. Op de buffettafels zijn tientallen gerechten uitgestald, soms nog rauw, soms al bereid. De restaurants hebben een open keuken waar de gasten zelf hun eten kunnen uitkiezen dat de kok vervolgens ter plekke, en in het bijzijn van de gasten, bereidt. Naar mijn ervaring smaken de sauzen allemaal hetzelfde, alleen variëren ze in pittigheid. De wokrestaurants beschikken over een open keuken, zijn ruim opgezet en zien er schoon uit. Hiermee voldoen ze aan de wensen van de Nederlandse gasten en waren daarom aanvankelijk erg populair. Maar hoewel dit soort restaurants aanvankelijk veel nieuwsgierige klanten trok, slaagden zij er uiteindelijk niet in een vaste klantenkring op te bouwen. Tegenwoordig zijn de wokrestaurants niet meer zo populair als vroeger.

De verscheidenheid aan Chinese restaurants zegt ook iets over de open en tolerante houding van Nederlanders tegenover andere culturen. Op deze tolerante houding hebben ondernemende, initiatiefrijke en vooruitziende Chinezen handig ingespeeld.

① Koninklijk Horeca Nederland, sector Chinees-Indische Bedrijven, Woerden & Hoge Hotelschool Maastricht, "Imago en Werkwijze van Chinees-Indische Bedrijven", printversie, 1997.

市场本身的容量相应扩大，为华人经济自身的多元拓展提供了前所未有的发展良机。

以荷兰华人经营的进出口业与贸易商行为例。荷兰华人经营的进出口贸易业本身包含了两种不同类型，一类面向华人市场，另一类则以当地国市场为主要经营对象。就20世纪末叶荷兰市场的总体情况看，华人进出口业的经营对象仍以华人市场较占上风。

荷兰华人的进出口贸易起步之初，主要是从中国及亚洲相关国家进口大米面条、中餐佐料等特色食品，以满足荷兰华人及荷兰中餐馆之需求。经过数十年的发展，尤其是进入20世纪末叶，由荷兰华人经营的进出口公司、批发货行以及大大小小的贸易商场纷纷成立，各公司经营的货品从品种、数量到质量均蒸蒸日上，业已成为荷兰华人经济整体规模跃上一个新台阶的重要标志。

荷兰华人进出口及商业贸易的大幅度拓展，主要得益于以下三大因素：其一，由于荷兰华人自身人口总量成倍增长，构成了华人社会自身蔚为可观的消费市场，从而促进了华人贸易业的发展；其二，随着荷兰各国中餐业的广泛普及，中餐馆已遍布荷兰各地，因而，对中国食品、餐具乃至餐馆装饰用品的特殊需求也直线上升；其三，中国本身经济近年来高速发展，能够向外出口大量经济实惠的日用百货、服装鞋帽、玩具电器，具有进入西方市场的竞争力，而荷兰华裔由于对所在国及祖籍国双方市场均有一定了解，并占有语言及人际关系上的种种优势，从而在成为引入中国商品之最佳媒介的同时，自身的经济实力也大大增强。

进入90年代，在阿姆斯特丹、鹿特丹、海牙三大城市若干华人集中的中心街区，中文招牌比比皆是，除了餐馆、商店之外，人们还可以看到诸多华人专业机构的大幅招牌或广告，如律师楼、会计师行、房地产中介商、咨询商以及银行金融保险公司等。此类为华人企业提供多方位专业服务的各类机构出现于荷兰，大大提高了荷兰华人就业的档次，拓宽了荷兰华人的就业层面，它一方面是荷兰华人经济多元化发展中的新生事物，另一方面也有利于为荷兰华人经济的进一步发展保驾护

航。

近年来，由荷兰当地华人经营的旅游业呈明显上升趋势。80年代当“新国泰”等较早一批由荷兰华人经营的旅行社组建之初，其业务范围主要是为荷兰华侨华人返乡探亲提供便利。进入90年代，随着中国两岸三地人民生活水平大大提高，欧洲丰富的人文景观对旅游者具有强烈的吸引力，因此，各华人旅行社积极拓展两大类业务：一是经营中国人到欧洲的学习考察、旅游观光业务；二是经营荷兰华人到其他国家旅游观光业务。有的旅行社直接派人到中国本土组团，大多则与中国两岸三地的旅行社联手经营。旅游业的发展，还带动了华人旅馆业的起步。旅馆业是需要较大投资的行业，而且对管理人员的素质要求也比较高。荷兰华人毕传有在经营“海上皇宫”餐馆获得成功的基础上，又投资在阿姆斯特丹经营旅馆业，聘请荷兰经理实行管理，较早获得成功。

为了适应越来越多华人的文化需求，从鹿特丹、海牙到阿姆斯特丹，都有专门出租、出售中文光碟（早期是录相带）的影视公司，有以出售中文报纸、刊物、书籍为主的中文书店，有华人电脑代理商为华人顾客安装、调试、维修各类中文软件，有专为华侨华人提供中介的房屋地产商，有适应华人审美的美发美容店和珠宝店，有遵循华人传统医学开设的中药店、中医针灸诊所等。此外，专门为华人操办红白喜事的商户也已出现，他们为华人的红白喜事提供符合华人之传统的习俗的特殊用品，并按照华人喜欢在家中“热闹”的习俗，登门为新娘及其家人化妆打扮，拍摄录像，主持仪式，等等。总之，华人社会自身业已形成一整套服务于当地华人日常生活、娱乐乃至生老病死的商业性机构。

荷兰华侨华人中专业人士群体也在不断扩大。如前所述，早期来自印尼的华裔曾经是荷兰一个知识分子云集的特殊群体。如今，随着在荷兰出生成长的华裔新一代中的优秀分子在荷兰社会中崭露头角，随着来自中国大陆的留学生中部分优秀分子学成后留居荷兰，越来越多华人华裔成进入荷兰社会各个专业领域。他们有的在荷兰高等院校任教或从事科研工作，有的进入当地企业担任技术人员或管理人员，有的则独立开设律

3.2.2 De ontwikkeling van andere economische sectoren

Na het succes van de Chinese restaurants in de jaren tachtig en negentig, begonnen Chinezen zich ook op andere gebieden economisch te ontplooiën. Om hier een helder beeld van te krijgen heb ik de Chinese bedrijven in Nederland (exclusief Chinese restaurants) in 2 categorieën onderverdeeld. De eerste categorie zijn Chinese bedrijven die zich voornamelijk richten op de Chinezen in Nederland en alleen actief zijn binnen de Chinese gemeenschap. De tweede categorie zijn Chinese bedrijven die vooral actief zijn in de dienstverlenende sector op de Nederlandse markt. Vaak kunnen deze twee categorieën bedrijven niet strikt gescheiden worden. Maar hoewel ze ieder een hun eigen doelgroep hebben, hebben ze beiden, op hun eigen manier, een bijdrage geleverd aan de Nederlandse economie.

Sinds de jaren tachtig en negentig is het aantal Chinezen in Nederland enorm toegenomen, waardoor ook de markt binnen de Chinese gemeenschap in Nederland groter is geworden. Dit bood ongekende kansen voor Chinese bedrijven.

We nemen de Chinese import- en exportbedrijven in Nederland als voorbeeld. Deze Chinese bedrijven hebben in Nederland twee afzetmarkten: Chinezen in Nederland en Nederlanders. Tot aan het einde van de twintigste eeuw lag de focus van deze bedrijven vooral op de Chinese gemeenschap in Nederland.

De import- en exportbedrijven van Nederlandse Chinezen begonnen allereerst met de import van typisch Aziatische (en Chinese) producten als rijst, noedels en oosterse kruiden. Ze richtten zich vooral op de behoeften van Chinezen in Nederland en de Chinese restaurants.

Aan het einde van de twintigste eeuw verschenen er door de ontwikkeling van de Chinese gemeenschap in Nederland steeds meer Chinese import- en export bedrijven, groothandels, winkels en supermarkten. De producten die er werden aangeboden werden kwalitatief beter en ook het aanbod werd steeds gevarieerder. De import en exportbedrijven van Nederlandse Chinezen stonden symbool voor de groei die het Chinese bedrijfsleven in Nederland doormaakte. De enorme ontwikkeling van de import en export en aanverwante bedrijven van Nederlandse Chinezen, had drie oorzaken.

Ten eerste. Door het toenemende aantal Chinezen in Nederland, ontstond er ook een grotere vraag naar Chinese producten waardoor de Chinese handel werd gestimuleerd.

Ten tweede. Door de vele Chinese restaurants ontstond er een groeiende behoefte aan specifieke Chinese producten, die gerelateerd zijn aan het restaurantwezen (servies en decoratie voor de inrichting van Chinese restaurants etc.)

Ten derde. Door de snel groeiende Chinese economie kon China massaal producten (zoals kleding, schoenen, speelgoed etc.) exporteren tegen sterk concurrerende prijzen. Omdat de Nederlandse Chinezen zowel de Chinese als de Nederlandse markt goed kenden, tweetalig waren en in beide landen een netwerk hadden opgebouwd, bleek de import van Chinese producten zeer winstgevend.

In de jaren negentig waren er in het Chinatown van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag overal Chinese reclameborden te zien.

Naast die van de Chinese restaurants en winkels waren er ook veel reclameborden te zien van gespecialiseerde Chinese bedrijven zoals advocatenkantoren, accountantskantoren, makelaardijen, adviesbureaus en financiële instellingen. De opkomst van deze Chinese bedrijven zorgde voor meer werkgelegenheid voor Nederlandse Chinezen. Ook kregen Chinezen kwalitatief betere banen. De verschijning van al deze Chinese bedrijven was niet alleen een gevolg van het diversifiëren van de Chinese economie in Nederland, maar diende tevens als stimulans voor de toekomstige ontwikkeling van het Chinese bedrijfsleven in Nederland.

De Chinese reisbureaus in Nederland hebben zich de afgelopen jaren snel ontwikkeld. Toen in de jaren tachtig de eerste Chinese reisbureaus werden opgericht (waaronder Cathay Travel Service B.V.), richtten zij zich vooral op Nederlandse Chinezen die naar China wilden vanwege familiebezoek. Toen in de jaren negentig de levensstandaard van Chinezen in China sterk verbeterde, konden sommige Chinezen het zich veroorloven om naar Europa te reizen. Europa met haar rijke cultuur en overweldigende landschappen heeft altijd een sterke aantrekkingskracht gehad op Chinezen. Deze welgestelde Chinezen betekenden een nieuwe markt voor de Chinese reisbureaus in Nederland. De reisbureaus gingen



以上图片来自《多面龙-海牙唐人街1920年-2010年》
Foto afkomstig uit het boek "EEN DRAAK MET VELE
GEZICHTEN. CHINATOWN DEN HAAG 1920-2010"

Feestje bij restaurant Tchekiang aan
het Spui (ca. 1957).
斯博伊街浙江饭店的老板全家和所有雇员一
起在饭店里联欢。

uitwisselingsprogramma's en reizen naar Europa voor Chinezen uit China organiseren. Ook voor Nederlandse Chinezen gingen ze rondreizen in Europa organiseren. Sommige reisbureaus stuurden personeel naar China om daar Chinezen warm te maken voor een reis naar Europa. Meestal werkten deze reisbureaus samen met lokale reisbureaus in China. De groei van Chinese reisbureaus in Nederland leidde ook tot het ontstaan van Chinese hotels in Nederland. Een hotel beginnen vereist een flinke investering en om een continue kwaliteit te kunnen waarborgen is een goed managementteam noodzakelijk. De Nederlandse Chinese de heer But opende, na zijn succesvolle restaurant Sea Palace in Amsterdam, een Chinees hotel. Hij nam een Nederlandse manager in dienst en het hotel werd al snel een succes.

Om in de culturele behoeften van de Nederlandse Chinezen te voorzien, verschenen er in Rotterdam, Den Haag en Amsterdam allerlei Chinese winkels. Videotheken die Chinese video's en dvd's verhuurden of verkochten, Chinese boekenwinkels, computerbedrijven die voor Chinese klanten Chinese software installeerden, onderhielden en repareerden. Ook verschenen er Chinese makelaardijen, traditionele Chinese apotheken, Chinese praktijken van acupuncturisten en Chinese kappers en juweliers die aansloten bij de smaak van Chinezen. Verder waren er ook bedrijven die bruiloften en begrafenissen voor Chinezen regelden. Ze boden de benodigde specifieke Chinese artikelen aan en regelden de diverse ceremonies volgens Chinese rituelen. Vaak kwamen deze bedrijven ook bij de bruid thuis om haar (en haar familieleden) op te maken, video opnames te maken en werd er een presentator voor het trouwfeest geregeld. Kortom, in de Chinese gemeenschap in Nederland zijn allerlei commerciële bedrijven ontstaan die op allerlei gebieden diensten verlenen aan Chinezen in Nederland.

Het aantal hoog opgeleide Chinezen in Nederland neemt nog steeds toe. Zoals al eerder is beschreven, vormden de Chinezen uit Indonesië een bijzondere groep vanwege hun hoge opleidingsniveau.

Tegenwoordig nemen steeds meer Chinezen actief deel aan de Nederlandse samenleving. Veel Chinezen die in Nederland geboren zijn, en net zijn afgestudeerd, zijn klaar voor een nieuwe toekomst.

Bovendien vinden steeds meer Chinese studenten uit China na hun studie een baan in Nederland. In verschillende vakgebieden zijn Chinezen te vinden. Sommigen zijn hoogleraar of onderzoeker aan een Nederlandse universiteit, sommigen zijn ingenieur of manager bij een Nederlands bedrijf en weer anderen hebben een eigen bedrijf, zoals een advocaten- of accountantskantoor. Doordat ze hoog opgeleid zijn, hebben deze Chinezen direct toegang tot de Nederlandse arbeidsmarkt. Of ze nu een eigen bedrijf gaan beginnen of gaan werken voor een Nederlands bedrijf, voor deze generatie hoog opgeleide Chinezen zijn er veel meer mogelijkheden dan voor de vorige generatie Chinezen. Hoewel het aantal hoog opgeleide Chinezen op dit moment nog relatief klein is, zal dit op de lange termijn zeker gaan veranderen. Er komen ook steeds meer Chinezen naar Nederland om te studeren. Velen van hen zullen hier werk vinden en in Nederland blijven. Bovendien blijft het aantal Chinezen dat in Nederland geboren wordt steeds verder groeien. Veel van hen zullen in de toekomst een (hoge) opleiding gaan volgen. Samen zullen ze een bijdrage leveren aan de toekomstige ontwikkeling van de Chinese gemeenschap en de economie in Europa.

3.3 Integratie in Nederland en de “brug” tussen Europa en Azië

Hoewel de afstand tussen China en Nederland bijna tienduizend kilometer is, komt de Chinese cultuur in Nederland steeds dichterbij door het toenemende aantal Chinese migranten. Want de Chinezen die naar Nederland komen, nemen ook de Chinese cultuur mee. De nieuwe uitdaging voor deze Chinezen is om goed te integreren in de Nederlandse samenleving om zodoende een denkbeeldige brug te vormen tussen Europa en Azië. Na een geschiedenis van honderd jaar in Nederland hebben de Chinezen zich enorm ontwikkeld in de Nederlandse maatschappij en tevens een harmonieuze relatie opgebouwd met de Nederlanders.

3.3.1 Integrenen in de Nederlandse samenleving

Doordat het aantal Chinezen in Nederland aanzienlijk is toegenomen, is de gezinssamenstelling van de Nederlandse Chinezen veranderd. Voor de Tweede Wereldoorlog leefde de gemiddelde Chinese meestal

师楼、会计行。由于这部分人属专业人士，他们往往直接进入当地经济圈，融入当地社会的起点较高，因此，无论是自我创业或是加盟当地企业，就整体而言均大大拓宽了荷兰华侨华人原先的就业领域。目前这部分人的绝对数量虽然还不太多，但是，由于留学者络绎不绝，学成后留居当地者也会不断增加，而荷兰的新一代华裔也在不断成长，因此，若从长远看，这一以知识分子为主的特殊群体，无疑将为欧洲华侨华人经济发展不断注入新的活力。

3. 融入荷兰 架桥欧亚

从中国到荷兰，如此相隔万里的人口流动，势必伴随着不同文化之间的相互碰撞：中国人走入了荷兰，中国文化走入了荷兰。融入荷兰，架桥欧亚，这是新时代赋予荷兰华侨华人的新机遇，新使命，当然也是新的挑战。荷兰华人的百年历程，也是一部不断增进中荷人民相互了解，争取互助共赢的历史。

(1) 互助共赢融入荷兰社会

随着荷兰华侨华人数量的明显上升，人员构成也从战前以单身汉为主的过渡性移民社会，改变为以家庭结构为主的定居性移民社会。尤其是随着华人社会整体经济实力上升，新一代有知识、有文化的华侨华人占总人数比例增加，华人社会的内涵更加丰富，而各类经济、社会、文体社团组织的建设，进一步促使荷兰华人社会从传统血缘群体向现代组织化社群转化。近二三十年来，在荷兰华人社会中各类组团结社此起彼伏，十分活跃，展现了新时代荷兰华人社会朝气蓬勃的新气象。

旅荷华侨总会（以下简称“总会”）在当今荷兰华人众多社团中历史最为悠久。总会成立于1947年。当时，刚刚经历过第二次世界大战的荷兰百废待兴，人民生活艰难。一批旅居荷兰的浙江籍侨胞为自救立足，以“集体进货，团结互助”为宗旨，发起成立同乡会，并以温州家乡之“瓯江”为名，将新成立的组织定名为“瓯海同乡会”，即今日总会之前身。在上世纪50年代，当中华人民共和国成立后，瓯海同乡会率先发起组织荷兰侨胞举行庆祝中华人民共和国国庆活动，成为著名的爱国侨团。为了更广泛地拓展该社团的影响力，该会于1972

年正式更名为“旅荷华侨总会”，成为超越同乡会基础的面向全体荷兰华侨华人的综合性社团组织。1977年，总会正式确立三项宗旨：（一）团结爱国；（二）互助互济，谋求侨胞福利；（三）与荷兰人民友好相处，促进两国民间经济与文化交流。同时，总会还创办了中文的《华侨通讯》，为当时资讯缺乏的荷兰侨胞提供了宝贵的文化信息。总会作为一个曾经拥有数百会员的大型爱国侨团，曾经为荷兰华人社会做了不少有益的工作。

成立于1984年的中华互助会也曾经是荷兰社会中相当有影响的社团之一。互助会以“发扬中华文化，发展中荷友谊”为宗旨，以鹿特丹为活动基地，以香港话（广东话）为主要交流语言，创办免费发放的会刊《半月报》。互助会的一大特点是与荷兰当时执政的基督教民主党（CDA）关系密切，并得到后者的大力支持。互助会推动成立了全荷华裔老人组织“松柏会”和全荷华人妇女组织“慧媛会”，并且以荷兰全国义工组织为蓝本，发起并推动成立了“全荷华人义工网”并加入“荷兰义工网”。进入90年代下半叶，随着CDA下野，互助会自身领导层变动，组织影响力下降。自《半月报》于1996年5月1日正式停刊后，互助会渐渐停止了活动。

由于餐饮业是荷兰华人的支柱性行业，因此，荷兰华人中餐业从业者为维护自身权益，促进行业发展，组织了多个餐饮业的同业公会，其中较有影响的是“荷兰皇家中国饮食业公会”（以下简称“中饮会”）。中饮会正式成立于1985年，基本宗旨是代表中国餐馆业同行，加强与荷兰政府有关部门的联系与对话，共同维护本行业的合法权益，争取中餐业应当享有的优惠待遇，并积极帮助同行了解荷兰的法律法规、税务条例，探讨如何进一步提高荷兰中餐业的管理方式，提高中餐业在荷兰的声誉。中饮会定期举办各种讲座，及时向中餐业主们提供荷兰最新发布的资讯，并通过举办烹饪和管理培训，提高会员的厨艺及管理餐馆的能力。中饮会成立后，申请加入了已有百年历史的“荷兰皇家饮食业公会”，成为与该会酒店部、快餐部、西餐部、旅游部、舞厅部、雪糕部并列的第七个部：中餐部，有效地密切了中餐业与荷兰餐饮业的联系，促进了中

als een vrijgezelle gastarbeider, in de huidige tijd hebben de meeste Chinezen een stabiel gezinsleven. Door de sterk verbeterde economische situatie van de Nederlandse Chinezen is het aantal hoog opgeleide Chinezen in Nederland toegenomen. Alle ontwikkelingen op economisch, sociaal en cultureel gebied, stimuleerden de Chinese gemeenschap om de stap te maken van een puur etnische groep, naar een moderne en georganiseerde bevolkingsgroep. Vooral in de laatste twintig tot dertig jaar zijn er veel Chinese organisaties opgericht, die een actieve rol in de Nederlandse samenleving vervullen en tevens symbool staan voor de dynamiek van de huidige generatie Chinezen.

De Algemene Chinese Vereniging in Nederland (ACV) is de oudste Chinese vereniging van Nederland. De vereniging werd net na de Tweede Wereldoorlog opgericht (1947), toen Nederland in het teken stond van de wederopbouw en de Nederlandse bevolking een moeilijke tijd doormaakte. Een groep Nederlandse Chinezen uit Zhejiang richtte een vereniging op met als doel om Chinezen in Nederland te verenigen. Omdat ze allen uit Ou Hai afkomstig waren, werd de vereniging de Ou Hai Geboortestreekvereniging genoemd. Later veranderde de organisatie haar naam in de Algemene Chinese Vereniging in Nederland. In de jaren vijftig, nadat de Volksrepubliek China was opgericht, organiseerde de Ou Hai Geboortestreekvereniging voor het eerst de viering van de Chinese Nationale Dag voor Chinezen in Nederland. Hierdoor kreeg de vereniging bekendheid als een patriottistisch overzeese Chinese organisatie. De vereniging besloot in 1972 om haar naam te veranderen in de Algemene Chinese Vereniging in Nederland. Door de naamsverandering hoopte de vereniging niet alleen de Chinezen uit Ou Hai te bereiken, maar alle Chinezen in Nederland. In 1977 formuleerde de ACV haar drie doelstellingen.

Ten eerste: solidariteit en vaderlandsliefde; ten tweede: elkaar helpen en samen voor de belangen van de Chinezen in Nederland opkomen; en ten derde: investeren in een goede relatie met Nederlanders en het stimuleren van economische en culturele betrekkingen tussen Nederland en China. Tegelijkertijd richtte de vereniging een Chinese krant op: het Overzeese Chinezen Bulletin.

De krant was destijds een belangrijke informatiebron voor de Chinezen in Nederland. De ACV was een grote patriottistische organisatie met ooit honderden leden. Ze heeft een enorme bijdrage geleverd aan de Chinese gemeenschap in Nederland.

De Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging, opgericht in 1984, was ook een invloedrijke vereniging in Nederland. De doelstelling van deze vereniging was om de Chinese cultuur te verspreiden en de banden tussen Nederlanders en Chinezen te bevorderen. De uitvalsbasis voor haar activiteiten was Rotterdam en de voertaal was Kantonees. De vereniging richtte ook een eigen (gratis) tijdschrift op, genaamd CCRM Info. Een belangrijk kenmerk van deze vereniging was dat zij nauwe banden onderhield en steun kreeg van de toenmalige regeringspartij, het CDA. Met behulp van de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging zijn de volgende verenigingen ontstaan: Landelijke Federatie van Chinese Ouderenverenigingen Chun Pah in Nederland en de Landelijke Federatie van Chinese Vrouwenverenigingen.

Omdat de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging de vrijwilligersorganisaties in Nederland als voorbeeld had, richtte ze het Netwerk van Chinese Vrijwilligers in Nederland op, dat aangesloten was bij het landelijke netwerk van vrijwilligers. Toen het CDA in de jaren negentig geen onderdeel meer uitmaakte van de regering, werd de invloed van de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging steeds minder en vonden er veel veranderingen plaats in het bestuur. Op 1 mei 1996 hield het CRM Info officieel op te bestaan. Niet veel later werd ook de Chinese Wederzijdse Hulp Vereniging opgeheven. Omdat de meeste Nederlandse Chinezen in Chinese restaurants werkten, hebben een aantal Chinezen ondernemersorganisaties opgericht om de belangen van de Chinese restaurants te behartigen en om de ontwikkeling van de restaurants te stimuleren. De Koninklijk Horeca Nederland Sector Chinees Indische Bedrijven is één van de bekendste organisaties. Deze organisatie werd in 1985 opgericht en bestaat nog steeds. De belangrijkste doelstellingen zijn: het vertegenwoordigen en het behartigen van de belangen van Chinese restaurants in Nederland, contacten en communicatie met de Nederlandse overheid stimuleren, voorlichting geven over Nederlandse wetgeving en het belastingsysteem. Ook stelt men zich tot doel

餐业的正规发展。

随着荷兰华人社会向定居型转化，越来越多华裔老年人将在荷兰度过他们的晚年。由于今日荷兰华人社会中的老年人几乎都是第一代移民，他们身上带有较深的中华文化烙印，早年都曾经历过异域创业的艰辛。而且，他们的文化水平大多比较低，掌握荷兰语的水平相对有限，多数人仍然只习惯于和持同一方言的同胞交往。“关心老年侨胞，使他们能够老有所为”就是“旅荷华人联谊会”的重要宗旨之一。联谊会会所位于阿姆斯特丹唐人街附近，自80年代后期，该会渐渐形成一个规矩：每周确定一个下午作为本会老人们到会所相聚的日子。每到这一天，来自阿姆斯特丹及周围地区的老人们就聚集到会所，听讲新闻，唱歌娱乐，闲话家常，下棋打牌，其乐融融。联谊会还组织老人们外出旅游，并在每年中国传统节日春节、端午、中秋和西方的圣诞节时组织老人们聚餐，由会长亲自向老人们敬酒祝寿，共度佳节。“敬老”是中华民族的传统美德，因此，除了如同联谊会、松柏会等专门为华裔老年人服务的社团之外，荷兰一些华人社团中也设有“老人组”或“敬老

组”，为本会的老人们服务。

在当今荷兰华侨华人妇女当中，既有一批杰出的女性成为企业家、作家、艺术家、专业人士或社会活动家，也有一些女性仍然备受工作、家庭、社会、种族等多方面的压力，因此，荷兰华人妇女也成立了不少“妇女会”。各妇女会的活动丰富多彩，她们开办荷语学习、健康讲座，或组织一些带有娱乐性的训练班，逢年过节则组织联欢聚餐，受到一些家庭妇女的欢迎。而且，由于荷兰各省、各市均有妇女会组织，因此，不少华人妇女会均与相应的荷兰妇女组织建立了友好的合作关系，一方面积极参与荷兰当地妇女组织发起的各类活动，另一方面当她们自行举办活动时，也可在一定程度上得到后者在活动场地、活动经费等方面提供的支持。

荷兰华裔青年是组团结社中的活跃力量。1994年，荷兰华裔青年相继组织了两个自己的社团：“新一代”与“荷青总会”，前一个社团以广东、香港籍的华裔青年为主，而后一个则以浙江籍的华裔青年为主。他们大多数能讲家乡方言，但读写中文的程度都很有限，因此他们的文章基本都用荷兰文写成。



regelmatig met elkaar te overleggen hoe de organisatie en het management van de Chinese restaurants verbeterd kan worden, met als doel het imago van de Chinese horeca te verbeteren. De organisatie geeft regelmatig voorlichting aan Chinese ondernemers om hen op de hoogte te brengen van nieuwe regelgeving in Nederland. Ook worden er regelmatig management- en kooktrainingen gegeven om zo vaardigheden te onderhouden en waar nodig te verbeteren. Na de oprichting heeft de organisatie zich aangesloten bij Koninklijke Horeca Nederland en sindsdien is er een aparte sector voor Chinees-Indische restaurants ontstaan binnen Koninklijk Horeca Nederland. Hiernaast kent Koninklijk Horeca Nederland de volgende sectoren: drankverstrekkende bedrijven, fastservice (ijssalons, snackbars en cafetaria's), hotels, restaurants en vrije tijd. Het ontstaan van de sector Chinese Indische bedrijven heeft voor een sterkere band tussen de Chinese en Nederlandse restauranthouders gezorgd en gaf de Chinese restaurants in Nederland een volwassen gezicht. Naarmate het leven van Chinezen in Nederland steeds stabielier wordt, slijten steeds meer Chinese ouderen hun laatste jaren in Nederland. De Chinese ouderen zijn meestal de eerste generatie Chinezen in Nederland. Ze zijn diep verankerd in de Chinese cultuur, hebben hard gewerkt en veel meegemaakt. Ze zijn meestal laag geschoold en spreken maar beperkt Nederlands, waardoor hun sociale leven zich uitsluitend afspeelt in de Chinese gemeenschap. Vandaar dat één van de doelstellingen van Fa Yin Chinese Vereniging in Nederland is om Chinese ouderen niet aan hun lot over te laten en hen allerlei activiteiten aan te bieden. De vereniging bevindt zich in de buurt van het Chinatown in Amsterdam. Aan het einde van de jaren tachtig is er onder de leden de gewoonte ontstaan om elkaar, op één vaste middag per week, te ontmoeten op de vereniging. Chinese ouderen uit de omgeving van Amsterdam komen dan naar de vereniging om deel te nemen aan gezamenlijke activiteiten. Er wordt naar het nieuws gekeken, geschaakt, gezongen en over alles en nog wat gepraat. De vereniging organiseert ook regelmatig reisprogramma's voor de Chinese ouderen. Op traditionele Chinese feestdagen zoals het Chinese Nieuwjaar, het Drakenbootfestival, het Midherfstfestival en op Nederlandse feestdagen zoals Kerst, wordt

door de vereniging vaak een bijeenkomst met een etentje voor de Chinese ouderen georganiseerd. Tijdens het feest is het gebruikelijk dat ook de voorzitter van de vereniging aanwezig is. Hij begroet alle ouderen persoonlijk en wenst hen een goede gezondheid. Respect voor ouderen is een mooi onderdeel van de Chinese cultuur. Daarom bestaan er naast de grote en professionele ouderenverenigingen (zoals Fa Yin Chinese Vereniging in Nederland en de Landelijke Federatie van Chinese Ouderenverenigingen Chun Pah) ook veel ouderenorganisaties binnen sommige Chinese verenigingen. Zij helpen de oudere leden binnen de eigen vereniging. Sommige Chinese vrouwen in Nederland kunnen zich uitstekend redden in de Nederlandse maatschappij. Ze hebben het geschopt tot ondernemer, schrijver, kunstenaar, specialist of sociaal activist. Maar sommige Chinese vrouwen worden nog steeds geconfronteerd met druk vanuit verschillende kanten, zoals werk en familie. Het kost deze vrouwen vaak moeite hun plek in de maatschappij te vinden en soms worden ze ook geconfronteerd met discriminatie. Door dit alles zijn er veel vrouwenverenigingen opgericht door Chinese vrouwen in Nederland. De activiteiten van de vrouwenverenigingen zijn zeer divers. Er zijn speciale Nederlandse taalcursussen, gezondheidsvoorlichtingen en allerlei ontspannende activiteiten. Het gezamenlijke etentje dat op feestdagen door vrouwenverenigingen wordt georganiseerd, is erg populair onder Chinese huisvrouwen. Omdat er in elke provincie en stad van Nederland wel een vrouwenvereniging is, zijn veel Chinese vrouwenverenigingen een samenwerkingsverband aangegaan met lokale Nederlandse vrouwenverenigingen. Hierdoor kunnen Chinese vrouwen ook actief deelnemen aan allerlei activiteiten die door de lokale Nederlandse vrouwenverenigingen georganiseerd worden en krijgen ze financiële en facilitaire ondersteuning van Nederlandse vrouwenverenigingen. In de Chinese gemeenschap zijn voornamelijk de jongeren actief. In 1994 hebben de Chinese jongeren in Nederland twee eigen organisaties opgericht: de Chinese Jongeren Organisatie en de Landelijke Federatie Chinese Jongerenverenigingen. De eerste organisatie richt zich vooral op de in Nederland geboren Chinezen met ouders afkomstig



华裔青年社团的基本宗旨多为共同探索自己的文化之根，并共谋发展。他们组织各类专题研讨会，探讨华裔青年在荷兰的就业前景、华裔青年如何与老一代相互沟通、华裔青年如何参加志愿社会工作服务等问题。有的华裔青年社团还组织其会员到中国大陆、香港、台湾旅游、学习，实地了解中国的发展与变化，有的会员已在中国寻找到的自己的发展机会。

荷兰华人社会组织具有突出特色和影响力的当数“全荷华人联合体育运动总会”。荷兰青年人普遍热衷于参加各类运动俱乐部。受此影响，在荷兰成长的新一代华裔青少年，不但参加荷兰当地的运动组织，也受其父辈影响，积极参与推动荷兰华人的体育运动事业发展。1985年，全荷华人社团首次联合起来筹办“第一届全荷华人运动会”。筹办这一届运动会的总干事是徐健民，积极参加筹备工作的有林清海、胡志光、梅旭华、叶世顺、梁鸿基、杨华根、廖承忠、陈李湘萍、张尧、赵基、张机和、文炳喜、潘志成、詹君武、杨大源等人。开始时虽然缺乏经验与经费，但在大家团结合作的努力下，终

于在当年的10月14日在乌特勒支市顺利举行。首届运动会得到众多华人运动队的欢迎，参赛十分踊跃，单是室内足球赛，就吸引了25支球队，参加各项目比赛的总人数达600多人，成为一次中荷团结友好的盛会。从1985年到2010年，一年一度的全荷运动会已连续举行了26届，成为荷兰华侨华人每年一度的盛事。其中尤其值得一提的是，1994年，“全荷华人联合体育运动总会”在举办“第十届全荷华人运动会”的同时，举行了“世界华人友谊邀请赛”，来自欧洲相邻国家及美国、加拿大、新加坡、马来西亚等26个国家和城市的华人运动队前来参赛，运动员达1200余人，盛况空前。2009年的第25届运动会则又增加了新的创意，除传统竞赛项目外，还增设了嘉年华儿童游戏项目，以及深受青少年喜爱的“电脑游戏比赛”，吸引了更多青少年参加到这一荷兰华人的盛会之中。促进华人融入当地社会也是举办人体育运动的重要目的之一，运动会的组织和推广工作，得到荷兰相关组织的支持，一些荷兰友人还直接参与运动会的组织与策划，每次运动会开幕式，都

uit Kanton en Hongkong. De tweede organisatie richt zich vooral op de in Nederland geboren Chinezen met ouders afkomstig uit Zhejiang. Beide groepen spreken hun eigen dialect (vanwege de communicatie met ouders), maar hun schrijf- en leesvaardigheid in het Chinees is erg beperkt omdat ze in het dagelijks leven in het Nederlands schrijven en lezen. De missie van de Chinese jongerenorganisaties is om haar culturele identiteit te ontdekken en samen spiritueel te groeien. Ze organiseren regelmatig symposia over diverse onderwerpen en discussiëren over de werkgelegenheidsvooruitzichten van de Chinese jongeren in Nederland, over de omgang met de oude generatie Chinezen en hoe deel te nemen aan vrijwilligerswerk. Soms organiseren de jongerenorganisaties voor haar leden reizen naar China, Hongkong en Taiwan, zodat de leden ter plekke de ontwikkelingen en veranderingen die zich momenteel in China voltrekken kunnen aanschouwen. Sommige leden hebben in China de mogelijkheden gevonden om zich verder te ontplooien.

De Stichting Chinese Sportfederatie Nederland (SCSN) is ook een invloedrijke organisatie binnen de Chinese gemeenschap in Nederland. Nederlandse jongeren zijn vaak actief in allerlei sportclubs. Hierdoor participeren ook veel in Nederland geboren Chinese jongeren regelmatig in lokale Nederlandse sportverenigingen. Daarnaast nemen ze ook deel aan de ontwikkeling van sportieve activiteiten van de Chinese gemeenschap in Nederland. In 1985 organiseerden alle Chinese organisaties de Eerste Chinese Sportmanifestatie in Nederland. De hoofdcoördinator van deze sportmanifestatie was Xu Jian Min. De medewerkers die bij de voorbereiding waren betrokken waren onder meer: Lin Qing Hai, Hu Zhi Guang, Mei Hsu Hua, Ye Shi Shun, Liang Hong Ji, Yeung Wah Kun, Liao Cheng Zhong, Chen Li Xiang Ping, Zhang Yao, Zhao Ji, Zhang Ji He, Wen Bing Xi, Pan Zhi Cheng, Zhan Jun Wu, en Yang Da Yuan. Hoewel de stichting in het begin weinig ervaring had en over weinig financiële middelen beschikte, vond de Eerste Chinese Sportmanifestatie, na een gezamenlijke inspanning van alle medewerkers, toch succesvol plaats op 14 oktober 1985 in Utrecht. De sportmanifestatie was erg populair onder de Chinese sportteams in Nederland. Alleen al bij de

zaalvoetbalwedstrijden deden er 25 teams mee. Bij alle sportwedstrijden waren er in totaal meer dan 600 deelnemers. Het was ook een evenement dat in het teken stond van de vriendschap tussen de Nederlanders en Chinezen. Tussen 1985 tot en met 2010 werd deze jaarlijkse Chinese sportmanifestatie maar liefst 26 keer georganiseerd. Inmiddels is de manifestatie uitgegroeid tot een vast evenement voor Chinezen in Nederland. Tijdens de Tiende Chinese Sportmanifestatie in Nederland, in 1994, organiseerde de SCSN het Wereld-Vriendschapstoernooi. Chinese sporters afkomstig uit 26 landen, waaronder Amerika, Canada, Singapore, Maleisië en diverse Europese landen, namen deel aan dit toernooi. De ruim 1.200 sporters zorgden voor een waar spektakel. Tijdens de Vijftiende Chinese Sportmanifestatie, in 2009, werd een nieuw initiatief ontplooid. Naast de traditionele sportactiviteiten werden er ook kinderactiviteiten en computergames-wedstrijden in het programma opgenomen, waardoor ook Chinese jongeren en kinderen bij de sportmanifestatie werden betrokken. Het bevorderen van de integratie van Chinezen in Nederland is één van de belangrijkste doelstellingen van deze jaarlijkse Chinese sportmanifestatie. De organisatie en promotie van deze sportmanifestatie wordt gesteund door Nederlandse instanties. Sommige Nederlanders zijn ook direct bij het organiseren en plannen van het evenement betrokken. Bij de opening van elke Chinese sportmanifestatie worden de lokale Nederlandse instanties altijd uitgenodigd. De SCSN heeft een aantal keer verschillende sportevenementen zoals voetbal-, basketbal- en tafeltenniswedstrijden georganiseerd voor Nederlandse jongeren uit diverse etnische groeperingen. Verder participeert de stichting ook regelmatig in sportevenementen die door andere etnische groepen in Nederland georganiseerd worden. De jaarlijkse Chinese sportmanifestatie bevordert de gezondheid van de Nederlandse Chinezen (vooral de jongeren), verenigt alle Chinezen in Nederland en stimuleert de solidariteit, samenwerking en zelfstandigheid van alle Chinezen. Daarnaast zorgt de Chinese sportmanifestatie voor een beter begrip tussen Chinezen en Nederlanders. Bovendien probeert de stichting een samenwerkingsverband tussen Chinezen en Nederlanders op te bouwen. Om deze redenen heeft de Chinese sportmanifestatie een

邀请荷兰当地政府和相关组织代表参加。“全荷华人体育运动总会”还曾多次主办荷兰各民族青少年足球、篮球、乒乓球等各项赛事，也经常参加其它民族组织的赛事。每年一度的荷兰华人体育盛会，不仅促进荷兰华人尤其是青少年更加健康向上，而且对凝聚华人自身的力量，增强民族团结和合作，奋发民族自强精神发挥重要作用。体育运动还能增进和当地民族的互相了解，建立友好合作的基础，为进一步融入当地社会做出重要贡献。

代表荷兰华侨华人与荷兰政府相关部门加强联系，为荷兰华侨华人争取合法权益，是荷兰华侨华人社团组织的又一主要宗旨。早在1987年，由旅荷华侨总会、旅荷华人联谊会、全荷华人体育运动总会等全荷各地17个华侨华人社团就联合成立了“全荷华人社团联合会”，强调全荷华侨华人社团应当在不计政治观点、宗教信仰和原居地差异的前提下，不论彼此规模大小，加强相互了解与合作，共同努力协商解决在荷华侨华人所面临的种种问题，为在荷华侨华人争取更多合法权益。该联合会成立十年后，其下属成员社团曾经增加到约50个，包括联谊会、同业公会、运动会、同乡会、宗亲会、妇女会、青年会、专业人士协会等目的宗旨各有不同的社团。在上世纪90年代，联合会作为全荷华侨华人社团的统一代表，与荷兰有关方面建立了良好的合作关系，并从荷兰有关方面争取到了经济资助，聘请专员为荷兰各中文学校编写适应荷兰华侨华人社会需求的中文教材；就荷兰华侨华人妇女、青年、老人问题分别召开了研讨会，向荷兰有关部门提交报告，促使其关注华人社会的特殊困难及面临的不同问题。

2004年9月15日，经过一年半的筹备，荷兰政府正式批准成立了“荷兰华人参议机构”，并作为荷兰华人群体代表正式成为“荷兰少数民族议会”的成员。荷兰少数民族议会是荷兰政府为了更好听取荷兰少数民族意见，尊重他们对荷兰社会的贡献，帮助他们更好地融入荷兰社会而成立的特别机构，包括华人在内，共有八个少数民族的合作机构被批准加入少数民族议会。根据荷兰少数民族议会的宗旨与规章，参议机构的职责主要是充当荷兰少数民族与政府之间的桥梁，既将荷兰政府新

发布的涉及外侨的政策信息传递给各少数民族，同时也将少数民族群体的意愿要求上传给政府。少数民族参议机构定期与外侨部长及其他政府部门协商和讨论计划中的少数民族政策，反映少数民族面临的问题和困难。“荷兰少数民族议会”为荷兰各少数民族提供了一个共同探讨、协商的公共平台，使外侨能够共同向政府反映问题提出要求，并就如何维护外侨权益提出更多更好更有效的意见建议。

荷兰华人参议机构成立后，组织了一系列促进荷兰华人参政议政的活动，例如：

举办大规模的“中荷交流日”，通过摊位展示和文化交流的形式来介绍荷兰华人和华人社团是如何继承和发扬中华民族优良的传统文化，从而进一步增进荷兰各民族对旅居荷兰华人以及中华文化的了解；

组织各界人士参观荷兰国会，与CDA及PvdA党的议员代表们会面，将华人心声带到海牙议院内；

与全荷华人社团联合会共同向全荷华人征集对于荷兰政府提出的“强行融入社会法”的意见，并在八个地点举办专题研讨会，并向荷兰外侨部长提出华人群体对该草案的意见；

代表华人企业家参与荷兰全国外侨企业家会议“企业与社会结合”，研究政府与中小型商业联盟建议书，商讨如何进一步改善荷兰华人经营环境；

与荷兰CWI, DIV, FORUM, LOM, JONGACTIEF等多家机构合作，以“高学历外侨人际网络”为主旨举办一系列活动，从专题研讨到人才交流会，拉近了高学历专业人士们与企业界之间的距离，让持有招聘职位的企业和正在寻找工作的就业者实现零距离沟通。

从2005年3月到2008年3月，设立为期三年的“妇女热线”，为华人妇女提供特别服务，辅导妇女们走向社会。组织“MP55+”（即鼓励并组织“55岁以上华人妇女参与社会活动”）、“妇女领袖培训”等项目，增强参与者的独立性，协助她们改进生活方式，积极参与社会事务。

鼓励荷兰华人积极参加各级议会的选举投票，通过广泛宣传，提高华人对于选举意义的认识，更慎重地对待自己的选举权。

belangrijke bijdrage geleverd aan de integratie van Chinezen in Nederland.

Een belangrijk speerpunt van de Chinese verenigingen is om namens de Chinese gemeenschap met de Nederlandse overheid te communiceren om zo voor de belangen van de Nederlandse Chinezen op te komen. In 1987 werd door 17 Chinese verenigingen uit heel Nederland een nieuwe organisatie opgericht: de Landelijke Federatie van Chinese Organisaties Nederland (LFCON). De deelnemers waren onder andere de Algemene Chinese Vereniging in Nederland (ACV), de Chinese vereniging Fa Yin en de SCSN. De LFCON benadrukte dat alle Chinese verenigingen in Nederland, ongeacht de religieuze achtergrond, etnische afkomst, omvang van de vereniging of het politieke standpunt dat ze innamen, beter met elkaar moesten communiceren en samenwerken. Samen besproken ze de problemen van de Chinezen in Nederland en kwamen met oplossingen om zo beter voor de belangen van Chinezen in Nederland op te komen. Tien jaar na oprichting van de LFCON hebben al meer dan 50 Chinese verenigingen zich als lid aangesloten. (inclusief allerlei sociale verenigingen, horeca ondernemersorganisaties, sportverenigingen, provinciegenotenverenigingen, familieverenigingen, vrouwenverenigingen, jongerenverenigingen en diverse beroepsverenigingen etc.). Als overkoepelende organisatie van alle Chinese verenigingen in Nederland, heeft de federatie in de jaren negentig een samenwerkingsverband opgebouwd met de Nederlandse overheid. De federatie kreeg subsidie van de overheid om geschikt lesmateriaal te ontwikkelen voor Chinese scholen in Nederland. Verder hield de federatie verschillende bijeenkomsten over de problematiek onder Chinese vrouwen, jongeren en ouderen. De conclusies die deze bijeenkomsten opleverden werden doorgespeeld naar de Nederlandse overheid, zodat er een adequater beleid kon worden gevoerd ten aanzien van de specifieke problematiek van de Chinese gemeenschap in Nederland.

Na goedkeuring van de Nederlandse overheid is op 15 september 2004 het Inspraakorgaan Chinezen (IOC) opgericht. De voorbereiding hiervan heeft langer dan anderhalf jaar geduurd. Kort na de oprichting trad het IOC toe tot het Landelijk Overleg Minderheden (LOM).

Sindsdien zijn de Chinezen officieel de achtste minderheidsgroepering van Nederland. Het LOM is een overlegorgaan van de Nederlandse overheid, waarin acht minderheidsgroeperingen vertegenwoordigd zijn. Het doel van LOM is om minderheden een stem te geven, hun bijdragen aan de Nederlandse samenleving te respecteren en om de integratie van de minderheden in Nederland te bevorderen. Volgens de Wet Overleg Minderheden moeten de inspraakorganen een brug vormen tussen de Nederlandse overheid en de minderheden. De inspraakorganen hebben de verantwoordelijkheid om hun achterban te informeren aangaande nieuwe ontwikkelingen in het integratiebeleid. Andersom fungeren deze inspraakorganen als spreekbuis voor minderheden in relatie tot de Nederlandse overheid. De inspraakorganen hebben regelmatig overleg met de minister van Buitenlandse Zaken en overheidsinstanties om het beleid voor minderheden en problemen en moeilijkheden van de minderheden te bespreken. Het LOM biedt alle minderheden in Nederland een openbaar platform, waar ruimte is voor discussie en overleg. De minderheden krijgen de gelegenheid om voor hun belangen op te komen door hun wensen en problemen bekend te maken aan de Nederlandse overheid.

Na de oprichting van het IOC heeft zij een aantal initiatieven ontplooid om de politieke participatie van Chinezen in Nederland te stimuleren. Hieronder een aantal voorbeelden.

Het organiseren van landelijke netwerkdagen. Door middel van een informatiemarkt liet het IOC Nederland kennis maken met de wijze waarop Chinezen en Chinese verenigingen in Nederland de Chinese cultuur in stand houden en verspreiden. Hiermee wilde het IOC het begrip onder de Nederlandse bevolking voor de Chinese cultuur stimuleren.

Een bezoek aan het Nederlandse parlement voor Chinezen uit diverse maatschappelijke sectoren. Door een ontmoeting met partijleden van het CDA en de PVDA heeft het IOC de Chinese gemeenschap en Nederlandse politiek dichter bij elkaar gebracht.

Samen met de Landelijke Federatie van Chinese Organisaties Nederland op landelijk niveau de mening geïnventariseerd van Chinezen aangaande de integratiewetgeving. Daartoe heeft zij in

通过成立荷兰华人参议机构之类的政治性社团参政议政，无疑具有重要意义。因为，其一，本属分散个人之心愿的华人意志经由社团的统摄成为集体的要求后，易于引起所在国政府有关部门的重视，而对政府而言，具有公共代表性的华人社团自然是比一个个独立的个体更易于对话的伙伴；其二，华人族群融入当地国社会以实现和谐共赢目标的意愿，通过具有影响力之社团机构的组织，易于转化为具体而有效的行动，并为当地国社会所接受，而当地国其它族群也会因为华人社团的存在而较易于加深对华人群体的全面了解，增进相互沟通；其三，华人要在依法行使公民权利、参与国家事务管理方面登上新的台阶，当然也有赖于通过社团的协调推举出华人群体的参政代表，或者，汇聚起华人群体参政议政的群体力量，而当地国的各方政界人士如果通过华人社团的协助而扩大自己在华人群体中的影响和联系，也可收事半功倍之效。

虽然迄今荷兰华人仍然没有人能够通过竞选进入议会，但是，通过近年来荷兰华人参议机构的建立及开展的系列活动，积极构建华人群体与政府之间的桥梁，争取华人的合法权益，无疑标志着荷兰华人政治上的投入和参与已经为荷兰相关各方共同认可和接受，这是华人融入荷兰社会已经提升到较高层次的标志。

(2) 积极主动传承中华文化

在融入所在国社会的同时保持自身的文化传统，是跨文化移民群体都具有的愿望与追求。伴随着一代又一代中国人走向世界，并在不同社会文化环境中立足、立业、发展，与之如影随行的源自中华母国的中华文化，也在与移入地本土异文化的互动中，程度不同地发育成为移民接纳国社会多元文化的源流之一。多年来，荷兰华侨华人在荷兰安家立业、贡献荷兰社会发展的同时，也在自己的社群内延续文化传统，保持与祖籍国的联系，向荷兰人民展示丰富多彩的中华文化，为中荷友好交往构建民间桥梁。

荷兰华侨创办中文学校已经有较长的历史渊源。

在荷兰华侨历史上，早在20世纪初，就出现了第一个面向华裔的“中文班”。如前所述，1911年，一批从今天的印尼、

当时的“荷属东印度”到荷兰求学的华裔学生，在荷兰的莱顿城建立了自己的团体“中华会”。1919年，“中华会”创办了欧洲华侨史上第一个面向华裔的“中文班”。当时中国驻荷兰王国的大使和使馆官员、荷兰汉学院的中文教授，都曾经应邀为该中文班授课。

大约在20世纪30年代初，以广东人为主成立的“中华会馆”在鹿特丹的卡登区（Katendrecht）开办了一个“华侨子弟识字班”，据说学生最多时曾达到20人。接着，在阿姆斯特丹，大约在1935年之后，唐人街上一位富有的刘姓老板为了不让自己在荷兰出生的儿子只懂得与荷兰母亲讲荷文，就出资在内班达姆街（Binnen Bantammerstraat）上办起了一个“中文识字班”，请了一位教师，教包括自己儿子在内的五、六个小孩学中文。可是，这些孩子们觉得中文实在太难了，不愿学，教师亦颇为无奈，中文班断断续续地办了一段时间后，就无声无息地消失了。

到了上世纪五六十年代，随着荷兰华侨人数有所增加，又有华侨发起陆续组织过几个“中文识字班”，但存在时间只是从几周到几个月。由于当时中国人在荷兰成家的不多，华裔儿童人数很少，加之当时华人自身的经济力量十分有限，不可能对中文学校提供多少经济支持，因此，中文教育时断时续，未能长期坚持。中文教育在荷兰真正获得发展并形成一定规模是70年代之后的事。1973年，荷兰华人教会在鹿特丹筹办中文识字班，由小到大不断发展。1979年，阿姆斯特丹启华书院和旅荷华人联谊会几乎同时在阿姆斯特丹开办中文学校，进而推动了荷兰华人社会在上世纪80年代之后出现了办学热潮。

时至21世纪，荷兰华侨华人主要依靠自身的力量，群策群力，已经在全荷各地开办了44所中文学校，在校学生达到5000多人，教师总数260多人。

荷兰中文学校基本是“周末学校”，即利用荷兰正式学校不上课的周六开班上课，也有的个别中文班还利用荷兰正式学校不上课的周三下午上课。所有中文学校都没有自己的校舍，只能想方设法通过租用或借用公共场所当教室，如拥有学生数达五六百人的鹿特丹的丹华学校、阿姆斯特丹旅荷华人联谊会

acht verschillende plaatsen symposia gehouden en vervolgens haar bevindingen gerapporteerd aangaande een concept plan verplichte inburgering aan de minister van Buitenlandse Zaken.

Als vertegenwoordiger van Chinese ondernemers samen met andere allochtone ondernemersorganisaties deelgenomen aan het Overleg Integreerend Ondernemerschap, waarin de mogelijkheden werden verkend, aangaande een samenwerking tussen de overheid en het midden- en kleinbedrijf, en hoe het ondernemingsklimaat voor het Chinese bedrijfsleven kon worden verbeterd.

Samen met Nederlandse organisaties zoals het CWI, DIV, FORUM, LOM en JONGACTIEF het Netwerk Allochtone Hoog Opgeleiden opgericht. Door middel van symposia en informatiedagen werden hoogopgeleide allochtonen en de Nederlandse bedrijven dichter bij elkaar gebracht.

Het organiseren van het driejarige project Meldpunt Chinese Vrouwen en Kinderen in Nood (van maart 2005 t/m maart 2008) met als voornaamste doel Chinese vrouwen te helpen en te stimuleren om meer te participeren in de Nederlandse samenleving. Verder heeft het IOC het project Maatschappelijke Participatie van Chinese Vrouwen van 55 jaar en ouder (MP55+) en een Kadertraining voor de vrouwen georganiseerd. Op deze manier hielp het IOC de deelnemers om hun zelfstandigheid te vergroten, de kwaliteit van hun leven te verbeteren en actief deel te nemen aan Nederlandse samenleving.

Het aanmoedigen van Nederlandse Chinezen om actief deel te nemen aan politieke verkiezingen. Er werd uitgebreid campagne gevoerd om het politieke bewustzijn van Chinezen te stimuleren, door het belang van verkiezingen te benadrukken en het kiesrecht te beschouwen als een kostbaar goed.

De oprichting van het IOC en soortgelijke politieke organisaties is op verschillende manieren erg belangrijk geweest voor de (politieke) invloed van de Chinese gemeenschap. Ten eerste kan een georganiseerde groep meer bereiken dan een individu. Het is voor de Nederlandse overheid efficiënter om met een publieke vertegenwoordiger van de Chinese gemeenschap te communiceren dan met louter individuen. Ten tweede is een goede integratie van

de Chinese gemeenschap, met als een doel een harmonieuzere samenleving te creëren, voor de Nederlandse overheid het meest effectief te bewerkstelligen in samenwerking met invloedrijke Chinese organisaties. Met behulp van deze organisaties wordt de integratie sneller vertaald in concrete en doeltreffende maatregelen. Dankzij deze Chinese organisaties, genieten Chinezen ook steeds meer bekendheid bij andere minderheidsgroeperingen, waardoor er ook steeds meer gecommuniceerd wordt tussen de Chinese gemeenschap en andere minderheidsgroeperingen in Nederland. Ten derde moeten Chinezen nog beter hun weg in de Nederlandse samenleving vinden en meer politieke invloed zien te verwerven. Dit kan gerealiseerd worden door het politieke bewustzijn van de Chinese gemeenschap in Nederland te vergroten en door het kiezen van Chinese politieke vertegenwoordigers uit diverse Chinese organisaties. Nederlandse politici kunnen ook met behulp van Chinese organisaties meer aanzien krijgen in de Chinese gemeenschap van Nederland. Het is de Nederlandse Chinezen tot op heden nog niet gelukt om via de verkiezingen in de Tweede Kamer te komen. Wel is er, door de oprichting van het IOC en de activiteiten die zij de laatste jaren heeft ontplooid, een dialoog ontstaan tussen de Chinese gemeenschap en de Nederlandse overheid. De inzet en betrokkenheid van Chinezen bij de Nederlandse politiek wordt steeds meer erkend en geaccepteerd door Nederlandse instanties, waardoor de integratie van de Chinezen in Nederland naar een hoger plan is getild.

3.3.2 Het in stand houden van de Chinese identiteit

De wens en ambitie van alle overzeese Chinezen wereldwijd is om enerzijds goed te integreren in het vestigingsland en anderzijds de eigen cultuur en tradities niet te verloochenen. Steeds meer Chinezen hebben hun vleugels uitgeslagen en zich elders in de wereld gevestigd. Doordat deze Chinezen hun eigen cultuur meebrengen, is de Chinese cultuur langzamerhand een onderdeel geworden van de mondiale multiculturele samenleving. In de loop der jaren hebben de Nederlandse Chinezen steeds meer hun plek gevonden in de Nederlandse samenleving en tevens een bijdrage geleverd aan de Nederlandse samenleving. Maar tegelijkertijd zijn ze er in geslaagd hun Chinese cultuur en tradities te behouden. Ze onderhouden nog steeds een



innige band met hun moederland China en laten tevens Nederland kennismaken met de kleurrijke Chinese cultuur. Deze Chinezen vormen een denkbeeldige brug voor vriendschappelijke betrekkingen tussen Nederland en China.

Chinese scholen

De Chinese scholen in Nederland kennen een lange geschiedenis. In het begin van de twintigste eeuw verscheen de eerste Chinese school in Nederland. De school was bedoeld voor de jongste generatie Chinezen die geen Chinees sprak. Zoals al eerder is beschreven, kwamen er in 1911 veel Indonesische Chinezen uit Nederlands-Indië naar Nederland om te studeren. In Leiden richtten zij een eigen studentenvereniging op, genaamd Zhong Hua Hui, die in 1919 de eerste Chinese school in Europa oprichtte. Ambtenaren van de Chinese ambassade en sinologen van de universiteit van Leiden werden uitgenodigd om les te geven.

In het begin van de jaren dertig heeft de "Chineeschevereniging in Holland" op Katendrecht een klas voor Chinese kinderen opgericht. Naar verluidt waren er soms wel meer dan twintig kinderen. Korte tijd later, in 1935, richtte een rijke Chinees, genaamd Liu, een klas op in de Binnen Bantammerstraat in Amsterdam. Dit deed hij om zijn zoon, die geboren was in Nederland en een Nederlandse moeder had, Chinees te leren. Liu huurde een leraar om zijn zoon en vijf andere kinderen Chinese les te geven. Maar al snel ging deze klas ter ziele omdat de kinderen de Chinese taal veel te moeilijk vonden en daardoor gedemotiveerd raakten.

In de jaren vijftig en zestig nam het aantal Chinezen in Nederland slechts mondjesmaat toe. De Chinese schooltjes die in die tijd werden opgericht, waren geen lang leven beschoren. Al na enkele weken of maanden gingen deze schooltjes al weer ter ziele. Dit kwam doordat er in de Chinese gemeenschap destijds nog maar weinig sprake was van gezinsvorming, waardoor het aantal (in Nederland geboren) Chinese kinderen erg beperkt bleef. Bovendien ontbrak de benodigde financiële steun voor Chinees onderwijs omdat de Chinese gemeenschap destijds niet kapitaalkrchtig genoeg was. Pas na de jaren zeventig begon het Chinese onderwijs zich in Nederland echt te ontwikkelen. In 1973 richtte de Chinese kerk in

Rotterdam een Chinese school op, die al snel een succes bleek te zijn. In 1979 werd er in Amsterdam de Chinese School Kai Wah en de Chinese School Fa Yin opgericht. Dit bleek achteraf het startsein voor de opkomst van de Chinese school in Nederland. In de jaren tachtig verschenen er dan ook steeds meer Chinese scholen in Nederland.

Voornamelijk op eigen kracht, heeft de Chinese gemeenschap in Nederland tot de eenentwintigste eeuw in totaal 44 Chinese scholen opgericht. In die periode hebben 5.000 Chinezen onderwijs genoten en 260 leraren les gegeven.

De Chinese school opent haar deuren in de regel alleen in het weekend en dan meestal op zaterdag. Sommige Chinese scholen geven ook les op woensdagmiddag, wanneer kinderen vrij zijn van de reguliere Nederlandse scholen. De Chinese scholen hebben geen eigen accommodatie tot hun beschikking en zijn daardoor genoodzaakt leslokalen te huren. Zoals het Dan Hua Culture & Education Centre in Rotterdam (met meer dan 500 leerlingen), en de Chinese School Fa Yin in Amsterdam, die beide lesruimtes huren van Nederlandse scholen.

Er is divers lesmateriaal ontwikkeld voor het Chinese onderwijs in Nederland. In 1992 startte het Advies en Begeleidingscentrum voor het Onderwijs in Amsterdam een project met de naam: Project Chinees Onderwijs in Eigen Taal. Dit project, gepromoot door de Landelijke Federatie van Chinese Organisaties Nederland, werd gesubsidieerd door het ministerie van Onderwijs. Het project duurde zes jaar en resulteerde in lesmateriaal voor Chinese scholen dat gebruikt kon worden voor groep 1 tot en met groep 8. Helaas werd dit lesmateriaal niet lang gebruikt vanwege het beperkte gebruik en de hoge (druk)kosten. Bovendien was de Nederlandse overheid niet voornemens dit lesmateriaal op structurele basis te subsidiëren. Op dit moment wordt er op Chinese scholen gebruik gemaakt van lesmateriaal afkomstig uit China, Hongkong en Taiwan. De laatste jaren is er in China en Taiwan divers lesmateriaal ontwikkeld, speciaal voor Chinese kinderen in het buitenland. Maar dit lesmateriaal bleek ontoereikend omdat ze te algemeen van aard was en daardoor onvoldoende was toegespitst op de specifieke behoeftes van elk

中文学校都是租用当地荷兰正规学校的教室上课。

中文学校的教材呈多元化趋势。1992年，在“全荷华人社团联合会”推动下，由荷兰教育部资助，由“阿姆斯特丹教育咨询辅导中心”曾主持实施“荷兰华人中文教材发展计划”。该计划历时六年，至1998年终于完成从幼稚园到小学六年级教材一套，提供给荷兰的中文学校使用。但是，由于中文教材用量小，印制成本太高，而荷兰政府又不能长期提供补贴，因此，此套教材无法长期延续。目前荷兰中文学校主要采用的是来自中国大陆、香港、台湾等中国本土海峡两岸三地的教材。虽然近年来中国大陆和台湾都专门编写了面向海外华裔儿童的中文教材，但是，各国各地情况千差万别，统一编制的教材难以适应不同国家华裔学童的需求。作为一种补充性措施，不少中文学校采取的是自编辅助读物的办法，以弥补来自中国本土教材的不足。近年来，荷兰丹华学校引入了中国大陆进行识字改革的成果《中华字经》、《等级汉字》等最新教学方法，为提高海外华裔儿童识字率进行了有益的探索。

荷兰华侨华人中文教育的发展与中文学校老师的水平密切相关。由于中文学校属业余、自助性质，教师们都是业余任教，大多只能领取一定的“车马费”补贴。目前荷兰中文学校老师大约可以分为三类：一是职业型老师，她们本身曾经担任过、或现在仍然是专业老师，特别是那些受过师范教育、在移居荷兰前曾在中国本土担任过中小学教师者，具有比较丰富的教学经验，比较受学生和家家长欢迎。二是由中国赴荷留学生担任的老师。她们一般都受过高等教育，自身素质较高，加之年纪轻，思想活跃，比较容易和学生沟通。但由于她们的主要任务是要完成自己的学业，难以长期地、全身心地投入中文学校的教学工作。三是妈妈型的师资，由曾经受过一定教育、目前较有闲暇的家庭主妇担任。她们既有在荷兰生活的经验，又无需为生计奔波，因此往往比较投入，比较稳定，但好些人不一定具备进行中文教学的专业基础。各中文学校校长对聘任老师的要求各有不同。一类校长强调受聘教师自身的教育水准，要求教师必须受过高等教育，最好受过师范教育，有的还要求受聘者必须具有一定的教学经验。另一类校长则认为：荷兰中文

学校与正规教学不同，尤其在中、低年级，只是进行简单的识字教育，作为教师，最重要的是能够唤起学生学习中文的兴趣，因此，选聘教师最重要的是必须有爱心，有耐心，能够与学生良好沟通。

荷兰各中文学校的教学目标、要求、及水准也各不相同，各校授课时间也不同，每周上课时间最少一小时，最多六小时，以每周授课两至三小时者居多。大体可分为两类。一类以基本识字教学为主。家长只要求孩子能每周到中文学校去上上课，多少认识一些中文字，了解一些中华文化知识，更重要的是，通过上中文学校，时时不忘自己是“中国人”，与家长能多一点相互沟通。一些中文学校也强调适应荷兰华裔儿童的特点，以学生自愿学习为主，基本不布置课外作业。如一位校长所言：“每周只学一、两小时中文，能要求孩子们学多少呢？只要能来听一听，认识几个中国字，交些中国人朋友，别忘了自己是中国人，我们办学的目的也就达到了。”另一类学校则建立了从学前班到相当于初中水准的教学系列，学生在课余要完成作业，定期得参加考试。特别是自从中国政府推出“中国汉语水平考试（HSK）”后，此类学校更是鼓励学生努力学习，依次向上考取不同等级的HSK证书。

荷兰华侨华人中文教育的发展得益于有一批积极传承中华文化的热心人。作为荷兰华侨华人靠自身力量创办并长期延续的教育机构，如何筹集办学所需经费一直是各学校的头等大事。虽然荷兰政府相关部门曾经在上世纪90年代不同程度地资助过一些中文学校，但力度有限，且为期不长。荷兰中文学校教育主要靠华侨华人自身筹集经费，主要方式包括：向学生收取部分学杂费；向当地华侨华人募捐部分资金；祖籍国政府侨务部门则通过提供教材、培训老师、组织夏令营或冬令营等方式提供支持。

各中文学校除了教授中国的语言文字及中国的历史、地理等文化知识之外，为了提高华裔儿童学习中文的兴趣，还想方设法筹集资金，开展丰富多彩的活动。例如，组织学生征文比赛、朗诵比赛，组织学生到中国本土参观旅游，参加他们祖籍地家乡组织的夏令营或冬令营，与中国本土同龄学生进行交流，

afzonderlijk land. Veel Chinese scholen in Nederland ontwikkelen hun eigen lesmateriaal als aanvulling op het lesmateriaal dat afkomstig is uit China. In de afgelopen jaren heeft het Dan Hua Culture & Education Centre in Rotterdam nieuw lesmateriaal zoals "Zhong Hua Zi Jing" en "Deng Ji Han Zi" geïntroduceerd. Dit is een leerzame ervaring geweest voor het verbeteren van de kwaliteit van het Chinese onderwijs in Nederland.

De ontwikkeling van het Chinese onderwijs in Nederland is nauw verwant aan het niveau van de leraren op de Chinese scholen. De Chinese scholen in Nederland ontvangen geen subsidie van de Nederlandse overheid en opereren buiten het reguliere onderwijssysteem in Nederland om. Omdat de meeste leerkrachten op Chinese scholen in Nederland slechts een reiskostenvergoeding ontvangen houden velen van hen, naast het lesgeven, er ook een baan op na of zijn ze nog studerende. Tegenwoordig zijn er op de Chinese scholen in Nederland drie soorten leerkrachten actief. Ten eerste de meest gewilde leraar: de geschoolde leraar. Vooral zij die in China een lerarenopleiding hebben afgerond en in China les hebben gegeven, zijn erg gewild bij de scholen en ouders. Het tweede type leraar zijn Chinese studenten die in Nederland studeren. Deze hoogopgeleide studenten zijn intelligent en spreken de taal van deze tijd, waardoor ze gemakkelijk kunnen communiceren met hun leerlingen. Hun nadeel is dat ze a priori student zijn, waardoor zij zich moeilijk kunnen committeren voor langere tijd. Het derde type leraar zijn Chinese huisvrouwen, die dikwijls erg gemotiveerd, betrouwbaar en toegewijd zijn, over veel vrije tijd beschikken en de Nederlandse samenleving goed kennen. Het nadeel van deze huisvrouwen is dat ze vaak onvoldoende opgeleid zijn en daardoor niet over de vereiste basisvaardigheden beschikken om Chinese les te kunnen geven. Chinese scholen stellen verschillende eisen aan leraren. Sommigen hechten belang aan een goede opleiding en zien het liefst een leerkracht voor de klas met een afgeronde lerarenopleiding. Daarnaast wordt bij deze scholen de werkervaring van de leraren ook als belangrijk punt gezien. Weer andere Chinese scholen vinden dat het Chinese onderwijs in ieder geval anders is dan het reguliere onderwijs. Vooral in de laagste klassen van het

basisonderwijs, waar alleen eenvoudige Chinese karakters worden onderwezen, is het de belangrijkste taak van een leraar om interesse bij de leerlingen op te wekken. Daarom kiezen deze scholen vaak voor geduldige, communicatieve leerkrachten met liefde voor hun vak.

Chinese scholen in Nederland verschillen onderling veel van elkaar op het gebied van hun doelstellingen, verwachtingen en kwaliteit. Ook de lestijden variëren per school. Wekelijks wordt er minimaal een uur en maximaal zes uur les gegeven. De meeste scholen geven gemiddeld twee tot drie uur les. Er zijn twee typen Chinese scholen. Het ene type geeft les op basis van Chinese karakters. Door hun kinderen wekelijks naar school te sturen, willen de ouders dat hun kinderen kennis maken met de Chinese karakters en de Chinese cultuur. Maar nog belangrijker is dat de kinderen er door middel van deze Chinese lessen er aan worden herinnerd dat ze Chinees zijn en dat ze beter kunnen communiceren met hun ouders. Sommige Chinese scholen gaan meer uit van het kind en leggen meer de nadruk op de interesses en zelfredzaamheid van de leerlingen. Deze scholen geven dan ook geen huiswerk. Een directeur van een Chinese school zei ooit eens: "Elke week wordt er maar één of twee uur Chinese les gegeven. Wat kun je dan verwachten van die kinderen? Als ze naar de les komen, wat Chinese karakters leren, Chinese vriendjes leren kennen en niet vergeten dat ze Chinees zijn, dan hebben wij ons doel al bereikt." Het andere type school heeft een formeler karakter, vanaf het prille kleuteronderwijs tot aan het voortgezet onderwijs. De leerlingen krijgen elke week huiswerk mee en moeten regelmatig examens afleggen. Vooral sinds de Chinese overheid gestart is met de Chinese Niveautoets HKS, stimuleert dit type school hun leerlingen om hard te studeren zodat ze de verschillende certificaten van deze Chinese toets kunnen halen. De ontwikkeling van de Chinese scholen in Nederland is te danken aan een groep bevlogen Chinezen, die de Chinese cultuur wil behouden door deze over te dragen aan de volgende generatie. Om de Chinese scholen op eigen kracht op de been te houden, is de financiering van deze scholen een belangrijke prioriteit voor alle scholen. De Nederlandse overheid verstrekte in de jaren negentig subsidie aan

通过亲身感受增强对中华文化的理解。

许多华侨华人自身可能并没有受过多少教育，也可能没有时间直接参与荷兰中文学校的建设，但他们以不同的方式，从慷慨捐赠到精神支持，成为荷兰中文教育发展的坚强后盾。

2001年，荷兰一批热心中文教育的人士成立了“荷兰中文教育协会”。协会以推广和促进宣传中华文化，推动中文教育发展为基本宗旨，为中国国务院侨务办公室、中国驻荷兰大使馆与荷兰华侨华人中文教育者之间搭建相互沟通的桥梁，同时也努力构建促进中荷文化交流合作的平台。协会成立后，为推动荷兰华侨华人的中文教育做了不少有益的工作。如前所述，中文学校老师质量参差不齐，协会自成立后，多次举办师资培训班，既邀请来自中国本土的专业老师前来授课，实地培训，也不定期地选派老师回到祖籍国参加课程培训及观摩学习。2006年，协会成功主办了第二届欧洲中文教育研讨会，有17个欧洲国家的中文教育机构参加了此次研讨会并深受受益。

移民族群的母语教育，无疑深受所在国相关政策的影响。2001年，荷兰政府曾经制定并实施“母语教育条例OET-REGELING”，为国内各少数民族母语教育提供一定支持。但是，自2003年8月起，该条例已被正式取消，荷兰教育部不再对任何外侨的母语教育提供支持。2007年，荷兰教育部实施新的计划，将包括中文在内的外侨母语作为荷兰正规中学学生可以正式选修的外语。这一规定有利于促进荷兰华裔学童学习母语的积极性，但是，由于荷兰教育部并没有为此项措施提供特别资助，相关学校因缺乏师资力量而难以完全满足外侨儿童的学习要求，因此，时至今日，由荷兰华侨华人自行创办并坚持多年的周末中文学校，仍然是荷兰华裔儿童学习中文的重要途径。

虽然荷兰华人社会目前仍然以第一代移民为主体，但是，依据荷兰相关法律，凡在荷兰合法居留五年以上，即可申请加入荷兰籍，其未成年子女则自动随父母入籍。因此，华人在荷兰入籍当地国的比例相当高。根据我们在荷兰中文学校的调查，大约90%的学生都是荷兰籍，学生中还包括好些中荷父母

联姻生育的后代。

华裔儿童应当学习自己的母语，是华侨华人对自身族群本能认同的反映。我们的调查显示，随着华裔青少年的年龄增长及社会化进程，中文学校学生学习中文的主要原因经历了从对父母要求的被动遵从、对自身族群的本能认同、再到建立理性选择三个阶段。

对父母要求被动遵从构成15岁以下年龄群上中文学校的第一原因。换言之，在华裔儿童自己仍然无法、或难于做出独立抉择时，父母的要求对于子女的成长起着十分重要的引导作用。生在荷兰、长在荷兰的华裔新一代，一方面，他们比较容易适应和融入当地社会，不像第一代移民因语言、文化的隔阂而往往感到难以完全投入，这是他们的长处；但是，另一方面，事实也已表明，如果他们没有机会学习和接受中华文化，他们将失去非常有益的一笔文化财富和精神财富，这显然是极其可惜的。因此，如果父母在儿女幼年时就对其学习中文提出一定要求，给予积极鼓励、正确引导，对于在异域文化环境中华裔新一代的健康成长是十分有益的。

笔者曾经对荷兰中文学校的学生做过调查。结果显示，学生年龄越小，其学习中文的主要动因就越多地来自父母的要求。基于血缘认同而对中文产生的本能的的文化认同，在促使华裔青少年选学中文方面有一定的推动力，但是，随着华裔青少年成长，这种本能意识是会演化的：有人可能在传承中华文化的基础上进而增强自信、自强，从而更有作为；但也有人可能因文化认同上的矛盾而形成乃至深化边缘人情结，徘徊而不知所从。因此，朴素的认同还不能构成学习中文的坚实根基，唯有将学习中文成为自己的理性选择，方能具有持久的动力。我们注意到，在高年级学生中，学习中文的动因则更多地与自己的前途相联系，不少人并明确表示是为了自己有一个更好的前途而进入中文学校学习。就荷兰中文学校的发展而言，随着中国自身经济发展为全球所瞩目，中荷经贸往来空前增强，中文自身的实用性大大提高，因此也成为荷兰中文学校发展新的推动力；而就华裔青少年而言，只有在理性思考基础上产生的学习动力，才具有真正的持久性和实效性。

een aantal Chinese scholen, maar de hoogte en de duur van deze subsidies bleef beperkt. De Chinese scholen worden in de regel gefinancierd door de Chinese gemeenschap in Nederland in de vorm van het schoolgeld van leerlingen en donaties van de Chinese gemeenschap. Het ministerie van Buitenlandse Zaken van China biedt steun door lesmateriaal aan te bieden, leraren op te leiden en zomer- en winterkampen te organiseren.

Behalve lessen over de Chinese taal, cultuur, geschiedenis en topografie, proberen Chinese scholen geld in te zamelen voor allerlei activiteiten die de nieuwsgierigheid van leerlingen naar de Chinese taal moeten prikkelen. Te denken valt aan het organiseren van opstel competitie en voorleeswedstrijden, het organiseren van rondreizen door China, leerlingen laten deelnemen aan de door China georganiseerde zomer- of winterkampen en uitwisselingsprogramma's met leeftijdsgenoten uit China. Op deze manier kunnen de in Nederland geboren Chinese kinderen de Chinese cultuur beter leren kennen.

Veel Chinezen in Nederland zijn niet in staat veel bij te dragen aan de ontwikkeling van Chinese scholen omdat ze vaak laag opgeleid zijn en over weinig vrije tijd beschikken. Desondanks hebben zij toch hun steentje bijgedragen in de vorm van donaties en geestelijke steun.

In 2001 heeft een groep Chinezen die het Chinese onderwijs in Nederland wilde stimuleren, de Stichting Chinees Onderwijs in Nederland (SCON) opgericht. De SCON heeft als hoofddoelstelling om de Chinese taal en het Chinees onderwijs in Nederland te bevorderen. De SCON is een overkoepelende organisatie van de Overseas Chinese Affairs Office of The State Council, de Chinese Ambassade in Nederland en Chinese onderwijzers in Nederland. Daarnaast biedt de SCON een platform voor culturele uitwisseling en samenwerking tussen Chinezen en Nederlanders. Na de oprichting heeft de SCON veel initiatieven ontplooid voor de ontwikkeling van het Chinese onderwijs in Nederland. Zoals al eerder is genoemd, is de kwaliteit van de Chinese leerkrachten zeer verschillend. De SCON heeft een aantal trainingen georganiseerd voor Chinese leerkrachten in Nederland door erkende onderwijzers uit China uit

te nodigen voor het geven van trainingen. Ook werden er leerkrachten naar China gestuurd in het kader van diverse uitwisselingsprogramma's en voor het volgen van verschillende cursussen. In 2006 heeft de SCON op succesvolle wijze het Tweede Seminar over het Chinese Onderwijs georganiseerd. Onderwijsinstellingen uit 17 Europese landen namen deel aan dit symposium, dat voor alle deelnemende partijen achteraf een nuttige ervaring bleek te zijn.

Het taalonderwijs voor allochtone leerlingen wordt zonder twijfel beïnvloed door het migratiebeleid van het desbetreffende land. In Nederland heeft de overheid in 2001 de OET-regeling (Onderwijs in Eigen Taal) ingevoerd. Deze regeling bood steun aan het onderwijs van de oorspronkelijke taal voor allochtone leerlingen. In augustus 2003 kwam aan deze regeling echter een einde omdat de Nederlandse overheid besloot deze onderwijsvorm niet langer te subsidiëren. In 2007 hanteerde het ministerie van Onderwijs een nieuw beleid dat er op neer kwam dat vele talen, waaronder het Chinees, een officieel keuzevak op de Nederlandse middelbare scholen werd. Dit beleid moest ook de Nederlandse Chinese kinderen enthousiasmeren om de Chinese taal te gaan leren. Maar omdat het ministerie van Onderwijs dit beleid niet wilde subsidiëren op structurele basis en omdat veel scholen een gebrek hadden aan gekwalificeerde docenten, wordt tot op heden het Chinese onderwijs nog steeds in de weekenden gegeven. De meeste Chinezen in Nederland zijn nog steeds van de eerste generatie. Volgens de Nederlandse wet kan men de Nederlandse nationaliteit krijgen als men langer dan vijf jaar legaal in Nederland heeft verbleven. In dat geval zullen ook zijn of haar minderjarige kinderen automatisch de Nederlandse nationaliteit krijgen. Daarom zijn er veel Chinezen met een Nederlands paspoort. Volgens een onderzoek op Chinese scholen, heeft ongeveer 90% van de leerlingen de Nederlandse nationaliteit. Veel leerlingen komen voort uit een gemengd huwelijk tussen Chinezen en Nederlanders. Dat de in het buitenland geboren Chinese kinderen de Chinese taal moeten leren, weerspiegelt de erkenning van de eigen etnische identiteit van de overzeese Chinezen. Uit onderzoek is gebleken dat de Chinese kinderen met het ouder worden en het socialisatieproces dat daarmee gepaard gaat, drie verschillende fases meemaken in hun besluit om

作为在西方文化大环境中展示中华文化的小岛，中文学校将帮助在海外出生、成长的新一代自幼打下中华文化的基础，并且使他们日后能够从中华文化的宝藏中汲取求生、奋斗、发展的精神食粮，以自己特殊的优势充当中国与荷兰之间的文化使者，这是海外中文学校的使命与荣誉。

除了常年开设的中文学校之外，荷兰华侨华人还举办多种多样的活动，向友好的荷兰人民展示自己丰富多彩的中华文化。例如，中国农历春节是中国人最重要的传统节日，近年来，华侨华人也将饱含喜气的新春习俗带给了荷兰人民。农历正月，从阿姆斯特丹到鹿特丹的唐人街上，总是洋溢着浓浓的节庆气氛，商家贴春联，挂彩灯，敲锣打鼓，热热闹闹。每当震耳欲聋的万响鞭炮点燃，具有中国传统的舞龙采青活动上街，更是将节庆活动推向最高潮，吸引了众多当地市民聚集观看，共同分享中国佳节的喜气。

特别值得一提的是，自2002年以来，海牙市政府年年资

助并参与华侨华人庆祝春节的活动。每逢佳节庆典时日，海牙市长、荷兰政要及中国驻荷兰大使都会兴高采烈地出席这一洋溢着祥和喜庆气氛的特殊庆祝活动，而海牙市政厅也会披上具有中国特色的节日盛装。市政厅张灯结彩，具有浓郁中国特色的大红灯笼、巨幅京剧脸谱招贴画、金亮的“福”字随处可见。不仅当地华侨华人组织的“功夫”队表演舞龙舞狮，一些金发碧眼的荷兰青少年也兴致勃勃地参与到热闹的表演队伍之中。因此，荷兰外贸大臣在2010年海外春节庆典致辞中也高兴地指出：中国春节不仅是华人的节日，也是荷兰社会的重要节日，希望新春庆典能给两国人民带来好运！海牙华侨华人庆春节活动，标志着中国传统的春节庆祝活动已经走出了唐人街，成为中荷文化交流的知名品牌。



de Chinese taal te gaan leren. Als ze jong zijn volgen ze de wensen van hun ouders, als ze ouder worden komt de bewustwording van hun eigen culturele en etnische identiteit en weer later nemen ze een rationele beslissing.

Bij kinderen onder de 15 jaar spelen de ouders een doorslaggevende rol om Chinees te gaan leren. Met andere woorden, wanneer Chinese kinderen nog niet in staat zijn om zelfstandig een beslissing te nemen, spelen de wensen van de ouders een doorslaggevende rol. De in Nederland geboren en getogen Chinese kinderen zijn goed geïntegreerd in de Nederlandse samenleving. In vergelijking met hun ouders ondervinden ze geen hinder van de taal- en cultuurbarrière en bovendien voelen zij zich thuis in Nederland. Maar aan de andere kant zullen deze Chinese kinderen een schat aan culturele en spirituele rijkdom mislopen, als zij niet in gelegenheid worden gesteld om kennis te maken met de Chinese taal en cultuur. Dit zou een gemiste kans zijn. Daarom is het goed voor de ontwikkeling als ouders hun kinderen al op jonge leeftijd aan de ene kant bepaalde eisen stellen, maar aan de andere kant ook aanmoedigen en begeleiden bij het leren van de Chinese taal.

De auteur deed ooit onderzoek naar leerlingen op Chinese scholen in Nederland. De uitkomst liet zien dat hoe jonger de leerlingen waren, hoe belangrijker de eisen van de ouders een rol speelde bij leren van Chinees. De bewustwording van de Chinese culturele identiteit op basis van verwantschap, is voor de Chinese kinderen een stimulans om Chinees te gaan leren. Maar deze (automatische) erkenning van hun culturele identiteit kan met het ouder worden langzaam vervagen. Sommigen zien het leren van de Chinese taal en cultuur als een toegevoegde waarde omdat het ze in staat stelt meer zelfvertrouwen en zelfstandigheid te vergaren. Weer anderen kunnen zich buitengesloten voelen vanwege het cultuurverschil en daardoor in een identiteitscrisis terecht komen. Daarom vormt alleen de erkenning van hun culturele identiteit geen voldoende basis voor het leren van de Chinese taal. Men kan het Chinees leren alleen gedisciplineerd volhouden, wanneer het een rationele keuze wordt. In hetzelfde onderzoek hebben we opgemerkt dat oudere leerlingen dikwijls een verband legden tussen Chinees leren en de

toekomst. Veel van hen gaven duidelijk aan dat ze de Chinese taal wilden leren met het oog op een betere toekomst. Naarmate de Chinese economie wereldwijd steeds meer groeit en het handelsverkeer tussen China en Nederland ongekende vormen aanneemt, wordt het beheersen van de Chinese taal steeds belangrijker en noodzakelijker. Deze situatie zal de ontwikkeling van de Chinese scholen in Nederland bevorderen. Chinese jongeren kunnen alleen met de juiste motivatie, die op basis van een rationele beslissing is ontstaan, op een effectieve en gedisciplineerde wijze de Chinese taal onder de knie krijgen. In de westerse landen is de Chinese cultuur een onderdeel geworden van de multiculturele samenleving. Chinese scholen stellen de jongste generatie Chinezen al vanaf de prille kinderjaren in staat kennis te laten maken met de Chinese cultuur. Deze generatie is hierdoor later in staat om zich alle voordelen uit de Chinese cultuur eigen te maken die de Chinese cultuur zo typeert, zoals het hoge arbeidsethos en het vermogen om nooit bij de pakken neer te gaan zitten. Op deze manier kunnen ze met behulp van deze specifieke Chinese eigenschappen een culturele ambassadeur worden voor zowel China als Nederland. Dit is de missie van alle Chinese scholen in het buitenland.

Naast de Chinese scholen organiseren ook Nederlandse Chinezen regelmatig diverse activiteiten om Nederland kennis te laten maken met de kleurrijke Chinese cultuur. Een goed voorbeeld hiervan is het Chinese Nieuwjaar; de belangrijkste traditionele feestdag van de Chinezen. De laatste jaren heeft de Chinese gemeenschap Nederland kennis laten maken met de vrolijke traditionele sfeer van het Chinese Nieuwjaar. Met het Chinese Nieuwjaar is er, van het Chinatown in Amsterdam tot in het Chinatown van Rotterdam, altijd een levendige en feestelijke sfeer. Overal worden er Nieuwjaarswensen en lantaarns opgehangen en op de drums en gongs wordt hard gespeeld. Het feest bereikt zijn hoogtepunt als er een drakendansteam ten tonele verschijnt, begeleidt door het oorverdovende geknal van een duizendknaller. Nederlanders genieten elk jaar weer met volle teugen van dit spektakel.

四、走向新时代

纵观荷兰华侨华人的百年发展历程，从屈辱谋生的轮船“烧火工”，受人怜悯的街头“花生糖小贩”，到与荷兰各民族一起共谋发展的堂堂正正的公民，荷兰华侨华人的百年历程展示的是数十万华侨华人勤勤恳恳、兢兢业业在荷兰安家立业，贡献荷兰与中国经济建设发展的历史，是华侨华人与荷兰人民友好相处，共同推进中荷友谊的历史。百年立足，百年发展，荷兰华侨华人辛勤努力已经在荷兰土地上开花结果，中华文化已经通过荷兰华侨华人薪火相传，身体力行，成为荷兰社会多元文化的组成部分。近年来荷兰华人祖籍国中国的和平崛起，为世界所瞩目，更是为荷兰华侨华人在新时代的发展，提供了坚强的后盾。

根据荷兰国家统计局最新公布的人口预测，目前荷兰人口中外侨比例是19%。由于荷兰自身人口出生率偏低，老龄化加剧，因此，外侨将在未来荷兰发展中起重要作用。估计到2050年，荷兰外侨人口将增加到占总人口比例的29%，其中非西方国家外侨将从170万增加到270万。该报告还指出，未来十年最大的三个非西方国家外侨移民群体是土耳其、摩洛哥和苏里南，另外一些外侨群体虽然基数较小，年龄构成较轻，但也可能在未来迅速增加，这些国家包括中国、伊拉克、阿富汗和伊朗。荷兰外侨构成的这一基本趋势说明，由于新移民以青壮年为主，这对深受老龄化影响的荷兰具有深远意义，因而华侨华人亦有可能在未来荷兰发展中发挥更重要作用。

就总体而言，目前荷兰华人族群经济仍然只能是荷兰主体国家宏观经济的补充，其主要活动领域将依然集中于服务性、补充性行业，而不可能如东南亚华人经济那样成为当地国经济的支柱之一。荷兰华人族群经济必须在适应荷兰社会总体需求的基础上，扎根于荷兰经济土壤，才能获得稳定长足的发展。目前荷兰华人经济还是以中小型、家庭式为运作单位，靠超越荷兰人常规工作时间与工作量获取利润，而且，大量来自中国

的新移民实际上是由其亲朋好友提供移居及安置费用，并进入华人族群的经济体制内自我消化，逐步立足谋生，源源来自中国的新移民大多系由其亲朋好友提供移居及安置费用，并进入华人族群的经济体制内自我消化，他们所从事的大多是当地人不愿意、或难以从事的职业。因此，华人新移民进入荷兰对荷兰本国就业机会的影响极其有限，荷兰华人经济发展最大受益者无疑是荷兰社会，中餐业在荷兰的兴盛与普及丰富了荷兰人的食谱，而大量廉价“中国制造”进入荷兰商场则使降低了荷兰普通百姓的生活成本，从而进一步提高了他们的生活品质。同时，我们还应当注意到，由于华侨华人毕竟是所在国主流经济的次级族群经济群体，荷兰有关当局制定任何一项移民新政，修订任何一项已有经济政策，或当地传媒针对华侨华人的任何一桩报道，都可能直接冲击、影响当地的华人企业。华侨华人要在荷兰生存发展，就必须积极主动地融入当地国社会，既要遵守所在国的法律法规，也要大胆地捍卫自己的合法权益。

融入荷兰，架桥欧亚，这是新的时代赋予荷兰华侨华人的新机遇，新使命，当然也是新的挑战。时代期盼着荷兰华侨华人将在迅速和平崛起的祖籍国与和谐安宁的住在国荷兰之间，不断拓宽那座由民间合力构筑的友好通衢。



De gemeente Den Haag subsidieert sinds 2002 de jaarlijkse viering van het Chinese Nieuwjaar. Aan de viering wordt ook deelgenomen door de Haagse burgemeester, belangrijke politici en ambtenaren van de Chinese ambassade in Nederland. Het gemeentehuis van Den Haag wordt op Chinese wijze versierd. Overal in het gemeentehuis hangen rode Chinese lantaarns, enorme posters met afbeeldingen van zangers uit de Peking Opera en vele afbeeldingen met het Chinese karakter "福", dat in het Chinees geluk betekent. Ook Nederlandse jongeren nemen deel aan de optredens, zoals de drakendans, de leeuwensdans en Kung Fu demonstraties. Een Nederlandse politicus merkte tijdens de viering van 2010 op: "Het Chinese Nieuwjaar is niet langer meer een belangrijke feestdag voor alleen Chinezen, maar ook voor de Nederlanders. Ik hoop dat de viering van het Chinese Nieuwjaar voorspoed en geluk brengt voor zowel Chinezen als Nederlanders." Het jaarlijks vieren van het Chinese Nieuwjaar in Den Haag betekent dat deze traditionele Chinese viering niet meer alleen in Chinatown wordt gevierd. Het Chinese Nieuwjaar speelt altijd een prominente rol in de culturele uitwisseling tussen China en Nederland.

Hoofdstuk 4:

Vizier op de toekomst

De geschiedenis van de Chinezen in Nederland is een reis door de tijd die 100 jaar geleden begon. Het vertelt het verhaal over een bevolkingsgroep die honderd jaar geleden voor het eerst naar Nederland kwam en zich opwerkten van een kleine groep kolenstokers en pindakoekjesverkopers tot een volwaardige en alom gerespecteerde bevolkingsgroep in de Nederlandse samenleving. Deze 100-jarige reis toont, stap voor stap, de ontwikkeling die Chinezen in Nederland hebben doorgemaakt. Tevens leert deze reis ons veel over de waardevolle (economische) bijdragen die de Chinese gemeenschap, door de jaren heen, heeft geleverd aan de Nederlandse maatschappij en geeft zij inzicht in de ontwikkeling van het Chinese bedrijfsleven

in Nederland. Ook vertelt zij ons hoe de Chinese gemeenschap er in is geslaagd om in harmonie met de Nederlandse bevolking te leven. Alle inspanningen die de Chinezen zich hebben getroost, hebben uiteindelijk geleid tot een volwaardige Chinese deelname aan de multiculturele samenleving in Nederland. Het feit dat China zich in de laatste jaren wereldwijd heeft geprofileerd door een explosieve economische groei, biedt voor de Chinese gemeenschap in Nederland steun en houvast om op de ingeslagen weg verder te gaan.

Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) is 19% van de Nederlandse bevolking van allochtone afkomst. Omdat het geboortecijfer onder autochtonen relatief laag is en de vergrijzing toeneemt, zullen allochtonen in de toekomst een steeds belangrijkere rol gaan spelen in de ontwikkeling van Nederland. Naar schatting zal de Nederlandse bevolking in 2050 voor 29% uit allochtonen bestaan. Momenteel telt Nederland 1.700.000 allochtonen van niet-westerse afkomst; in 2050 zullen dat er 2.700.000 zijn. Uit hetzelfde rapport blijkt dat Turken, Marokkanen en Surinamers de komende tien jaar de grootste groep niet-westerse allochtonen zullen zijn. Maar ook andere groepen allochtonen zoals Chinezen, Irakezen, Afghanen en Iraniërs, die nu nog relatief onbeduidend in aantal zijn, zullen in de toekomst verder groeien. Deze groeiende groep jonge allochtonen zal in het vergrijzende Nederland van de toekomst een steeds belangrijkere rol gaan spelen.

Voor het Chinese bedrijfsleven in Nederland liggen er momenteel nog enorme uitdagingen. Chinezen in Nederland zijn vooral actief in dienstverlenende sector. Op dit moment is het Chinese bedrijfsleven in Nederland nog niet in staat om een belangrijke factor te worden in de Nederlandse economie. Zoals dat bijvoorbeeld wel het geval is in Zuidoost-Azië waar Chinese bedrijven belangrijke pijlers zijn van de lokale economie. Om ook een economische factor van betekenis te worden, zal het Chinese bedrijfsleven in Nederland zich meer moeten profileren. De meeste Chinese bedrijven zijn kleine bedrijfjes die door hard werken het hoofd boven water proberen te houden. Bovendien worden de kosten die met de immigratie van de meeste nieuwe migranten uit China gepaard gaan, in de regel voldaan door familie en vrienden in Nederland. Hierdoor komen deze nieuwe



migranten meestal in familiebedrijven terecht. Hun werk is zo specifiek van aard dat Nederlanders dit niet willen of kunnen doen. Daarom vormen de nieuwe Chinese migranten op de Nederlandse arbeidsmarkt geen wezenlijke bedreiging voor Nederlanders. Tot nu toe profiteert de Nederlandse samenleving het meest van het Chinese bedrijfsleven. Zoals het Chinese restaurant, dat de Nederlandse keuken heeft verrijkt en zich diep verankerd heeft in de Nederlandse cultuur. Bovendien heeft de Nederlandse consument optimaal geprofiteerd van de grote hoeveelheid goedkope “Made in China” producten die massaal vanuit China zijn geëxporteerd. Maar ondanks dit alles zal het Chinese bedrijfsleven in Nederland kwetsbaar blijven, zolang zij nog geen factor van betekenis is in de Nederlandse economie. Wetswijzigingen op gebied van immigratie of economisch beleid, of negatieve berichtgeving in de media kunnen dan al snel grote gevolgen hebben, of wellicht desastreus blijken te zijn voor het Chinese bedrijfsleven in Nederland. Daarom is het voor Chinezen in Nederland van het allergrootste belang om goed te integreren in de Nederlandse samenleving, zich aan de regels te houden en tegelijkertijd voor eigen belangen op te komen.

In dit nieuwe tijdperk staan Chinezen voor een nieuwe uitdaging. Het is de missie van de Chinese gemeenschap in Nederland om zo goed mogelijk te integreren in Nederland, om zo een denkbeeldige brug te vormen tussen Europa en Azië. Hopelijk kunnen de Nederlandse

Chinezen die “brugfunctie” vervullen tussen het snel groeiende China en het vredige en harmonische Nederland, zodat in de toekomst beide landen hier de zoete vruchten van kunnen plukken.



人物专访

行道树 阿姆斯特丹邓家

台湾著名作家龙应台在她的最新力作《大江大海，1949》中，把自己19岁时眼中的父母比作了行道树：“这些树，种在道路两旁，疾驶过去的车轮溅出的脏水喷在树干上，天空漂浮着的蒙蒙细灰，静悄悄地下来，蒙住每一片向上张开的叶。行道树用脚，往下守着道路，却用脸，朝上接住整个城市的落尘。”行道树——易被忽视的树，忍辱负重的树，隐忍不言的树，在19岁时的中荷混血儿邓庆国眼里，父亲邓容无疑也是这么一棵沉默的行道树。

“第一代华侨”邓容

邓容是最早落脚荷兰的华人之一，也是荷兰华人社会所说的“第一代华侨”。他1896年出生于中国广东省的东莞县，16岁那年，因为家境清贫，无以为生，于是打着一把雨伞，只身离开家乡，前往香港寻找工作。几经周转之后，他终于找到了一份工作——在一艘远洋轮船上做“司炉”，俗称“烧火工”。当时远洋轮船全靠蒸汽发动，须专人烧煤，所以船上烧火工人在一天24小时里，被分成三班制，每班两人负责不停地往炉子里加煤，这是一桩严重消耗体能、工作环境极为恶劣的工作，关在不见天日的船底，守在滚烫的炉子旁边，整日挥汗如雨，欧洲的司炉工们已觉得难以承受，在海员工会的组织下多次罢工，要求提高工资、改善待遇，可是远洋公司老板为了赚取更大的利润，干脆另辟蹊径，找到了更好的工人——华人，这些华工们大多出生贫寒，吃苦耐劳，对不公平待遇，往往忍气吞声，不会闹事。

邓容做这份工一做就是好几年。每次轮船抵达荷兰港口，邓容和他的华人工友们就被安置在港口附近的仓库里暂时栖身，等待下次出海的机会。这些货仓极为简陋，既没有厨房，也没有卫生设备，只有简陋的铺盖，后来一些水手开始不满居

住环境，另觅住处，华人水手们这才逐渐搬离仓库，聚集到后来被称为“唐人街”的地带。不久，第一次世界大战加上全球性经济衰退，造成大部分华人海员失业，并滞留在鹿特丹和阿姆斯特丹两地，靠销售自制的花生糖为生，还有一些人则拼凑了几张桌子和椅子，开起了简陋的中餐馆。跟流落海外的同胞们一样，邓容走过的也是这么一条艰辛之路。

邓容为人宽容忠厚，那时候的华侨大多如此，他们心性平和、要求不高，只要能找到一份可以糊口的工作，有个栖身之地，再能积蓄一点小钱接济家乡的亲人，那么就算流落异乡，再苦再累，心里也是满足的。邓容虽然没读过什么书，但为人温文有礼，从不开粗口，也不怨天尤人，人对事情从不挑剔，就像外出吃饭，即便饭菜做得不好，他也总只是淡淡地说一句“可以”。别人向他借钱，不管还不还，他从不会记在心上、挂在口中。因为他这么安安详详、顺其自然的个性，所以别人也很难了解到他的内心世界，即便他的家人也一样。

在那个年代，滞留荷兰的华人水手如何组织家庭成了一个大问题，这里没有中国女人，他们中又极少有念书识字的人，有的人更是目不识丁，所以最好的方法，就是挣到钱后回中国娶妻，再回荷兰做工。有些人回到荷兰后才知道妻子已经怀孕，等到再见之时，孩子已经长。有些人根本回不去，因为回

De familie Dun uit Amsterdam: bomen langs de weg

Door Zhao Yan

Foto's aangeboden door familie Dun

Een beroemde Taiwanese schrijfster heeft in haar nieuwste boek “Grote rivier, grote zee, 1949” de bomen langs een weg als metafoor gebruikt voor het leven van haar ouders. Toen ze 19 was, vergeleek ze haar ouders met deze bomen: “De bomen staan aan weerszijden van de weg. De snel voorbij rijdende auto’s doen vies water opspetteren tegen de boomstammen. Stof dat in de lucht zweeft, dwarrelt neer op de bladeren. De bomen zijn stevig met hun wortels (voeten) verankerd in de grond. Ze bewaken de wegen. Hun gezicht van takken en bladeren, vangt het stof uit de lucht op.” In deze metafoor staan de bomen langs de weg symbool voor mensen aan wie geen aandacht wordt besteedt, en die ondanks alle obstakels in het leven nooit hebben geklaagd. In de ogen van Dun Heng Ko, is zijn vader Dun Yong ook een boom langs de weg.

Dun Yong: de eerste generatie

Dun Yong was één van de eerste Chinezen die zich in Nederland heeft gevestigd. Hij was van de eerste generatie Chinezen. Hij is in 1896 geboren, in Dongguan (in de provincie Kanton), waar hij op zijn zestiende vertrok vanwege de armoede. Helemaal alleen, met als enige bezit slechts een paraplu, ging hij naar Hongkong, op zoek naar werk. Uiteindelijk vond hij werk als kolenstoker op een zeevaartschip. In die tijd voeren de schepen op kolen. De ovens van de schepen moesten continue brandend worden gehouden, om het schip te laten varen. De kolenstokers werkten in drie ploegendiensten. Per dienst waren er twee kolenstokers continu bezig de kolen in de ovens te scheppen. Het werk van de kolenstokers was zwaar en de werkomstandigheden waren mensonwaardig. De kolenstokers werkten in een donkere ovenkamer waar de hitte ondraaglijk was. Door deze erbarmelijke arbeidsomstandigheden braken er stakingen uit onder Europese kolenstokers, onder leiding van de zeeliedenvakbond.

Maar omdat de scheepvaartmaatschappijen slechts geïnteresseerd waren in het maken van winst, en niet in het lot van de kolenstokers, contracteerden ze Chinezen om de stakende Europese kolenstokers te vervangen. De Chinese kolenstokers kwamen meestal uit arme gezinnen, werkten hard en hadden een groot hart. Over de oneerlijke arbeidsvoorwaarden, in vergelijking met de Europese kolenstokers, klaagden ze niet.

Dun Yong heeft het werk als kolenstoker een aantal jaren volgehouden. Iedere keer als een schip in de Nederlandse havens aankwam, werd er voor Dun Yong en zijn Chinese collega’s een verblijfplek in de buurt van de haven geregeld, waar ze konden uitrusten van hun reis en konden wachten op het volgende vertrek van een schip. De verblijfplaatsen waren erg primitief. Er waren alleen wat dekens aanwezig. Een toilet en keuken hadden deze verblijfplaatsen niet. Uit onvrede over deze situatie gingen sommige zeelieden zelf op zoek naar een betere verblijfplaats. De nieuwe verblijfplaatsen die de Chinezen betrokken was het begin van het latere Chinatown. Niet veel later, werden door de Eerste Wereldoorlog en de wereldwijde economische crisis, veel Chinese zeelieden in Rotterdam en Amsterdam werkeloos. Uit nood geboren gingen de werkeloze Chinezen zelf gemaakte pindakoekjes verkopen. Of ze verzamelden wat tafels en stoelen, en begonnen hiermee een eenvoudig Chinees restaurant. Net als veel andere overzeese Chinezen, heeft ook Dun Yong een zware strijd moeten voeren om te kunnen overleven. Net zoals de meeste Chinezen destijds, was Dun Yong betrouwbaar en tolerant. De Chinezen in die tijd waren rustig en koesterden weinig verwachtingen. De zware omstandigheden waarin de Chinezen verkeerden, namen ze op de koop toe. Zolang ze werk en een verblijfplaats hadden, en geld naar huis konden sturen, schikten de Chinezen zich in hun lot. Dun Yong heeft bijna geen onderwijs gehad. Desondanks had hij goede manieren en gebruikte hij nooit grove taal. Hij was bescheiden, klaagde nooit en had weinig kritiek op anderen. Als hij elders een maaltijd gebruikte, dan luidde zijn vaste reactie: “Het was goed”. Ook als het eten niet lekker was. Wanneer iemand geld van hem leende, deed hij nooit moeilijk. Omdat Dun Yong in alle omstandigheden zo onbewogen en rustig



1946年邓容及妻子stien（中立者）结婚照

家盘缠实在太贵，要花掉他们一、两年的工资。还有些人找了个更经济实惠的办法，在餐馆里找个打工的荷兰女孩结婚，不过也有些人对中外通婚心存恐惧，宁可终身不娶。邓容便是属于后者，他在单身到年近50的时候，住所楼上的中国朋友娶了一个荷兰女人，有一天，她的妹妹史丁（Stien）前来探访，

结果两人就被撮合成了一对。二战前后，荷兰的生活非常艰苦，很多荷兰女子跟了中国人，不为爱情，只为面包，因为跟了勤劳节俭的中国人，至少还能混个温饱。就这样，年届半百的邓容娶了小他27岁的史丁为妻，终于在阿姆斯特丹成了一个家。

bleef, was hij voor anderen, ook voor zijn eigen familie, moeilijk te doorgronden.

In die tijd was trouwen een groot probleem voor de Chinese zeelieden die in Nederland verbleven. In Nederland waren er namelijk geen Chinese vrouwen. Bovendien waren er maar zeer weinig Chinese zeelieden die enige scholing hadden genoten. Sommige zeelieden waren zelfs analfabeet. Daarom kozen veel Chinese zeelieden om eerst geld in Europa te verdienen, en vervolgens naar China te gaan om daar een Chinese vrouw te trouwen. Daarna keerden ze weer terug naar Nederland om geld te verdienen. Soms werd pas bekend dat de vrouw zwanger was, nadat de man inmiddels al weer in Nederland was. Als ze hun vrouw weer zouden zien, was het kind meestal al groot. Sommige Chinezen in die tijd konden zelfs niet terug naar China, omdat de reis naar hun moederland een klein kapitaal kostte (ongeveer een tot twee jaarsalarissen). Weer anderen hadden een “goedkopere” manier gevonden om aan een vrouw te komen: trouwen met een vrouwelijke Nederlandse collega. Maar net als veel andere Chinezen, was ook Dun Yong bang voor een gemengd huwelijk. Hij koos daarom voor een vrijgezellenbestaan. Maar toen Dun Yong bijna vijftig was, werd hij op een dag voorgesteld aan de zus van de vrouw van zijn Chinese bovenbuurman. Haar naam was Stien. Uiteindelijk is de bijna 50-jarige Dun Yong met de 27 jaar jongere Stien getrouwd en hebben zij zich in Amsterdam gevestigd. Voor en na de Tweede Wereldoorlog, was het leven in Nederland erg zwaar. Veel Nederlandse vrouwen trouwden uit economische overwegingen met een Chinese man. Want door te trouwen met een ijverige en zuinige Chinees waren ze in ieder geval verzekerd van de primaire levensbehoeften.

Dun Heng Ko: “De buitenlander ”

Dun Yong en Stien kregen twee kinderen. Een zoon genaamd Dun Heng Ko, en een dochter genaamd Dun Mae Wah. Dun Heng Ko (geboren in 1946) heeft tot zijn negentiende nooit echt kunnen praten met zijn vader. Zelf sprak hij geen Chinees en zijn vader kende slechts enkele woorden Nederlands. Van kleins af aan wist Dun Heng Ko, dat zijn vader anders was dan andere vaders. Qua

leeftijd had zijn vader ook zijn opa kunnen zijn. Het ontbrak Dun Yong dan ook aan de energie om met zijn kind te kunnen spelen. Bovendien was hij altijd aan het werk, hij had nooit tijd voor andere dingen.

In die tijd had Dun Yong een klein aandeel in een Chinees restaurant in Arnhem. Wekelijks moest hij met de trein van Amsterdam naar Arnhem om daar in het restaurant te gaan werken. Hij kwam maar één keer per week thuis. De kleine Heng Ko en zijn zusje Mei Hua werden opgevoed door Stien. In Dun Heng Ko's jeugdherinneringen aan zijn vader, leeft het beeld van een afstandelijke man. Maar ook van een man die hard werkte en een uitstekende kok was. Ook herinnert hij zijn vader, als iemand die nooit tegen zijn kinderen schreeuwde. Omdat Dun Yong een traditionele Chinees was, knuffelde en aaide hij zijn kinderen nooit, iets wat Nederlandse vaders wel deden. Dun Heng Ko kan zich nog goed herinneren, dat hij één keer een langere tijd alleen met zijn vader heeft doorgebracht. Dat was toen zijn vader hem meenam, om met de trein naar het restaurant in Arnhem te gaan. Maar om eerlijk te zijn maakte de treinreis meer indruk op Dun Heng Ko, dan het gezelschap van zijn vader. Maar deze reis viel in het niet, bij de reis die hij later met zijn vader naar China zou maken.

Dat gebeurde in 1963. Dun Heng Ko was 16 jaar en zijn vader was bijna 70. Het was een lange reis. Ze reisden per trein. Eerst twee dagen naar Moskou. Toen zes dagen van Moskou naar Beijing. En vervolgens nog twee dagen van Beijing naar Guangzhou. Toen ze hun bestemming Dongguan bijna hadden bereikt, kregen ze van lokale overheidsinstanties te horen dat ze in hun hotel moesten blijven wachten. Maar waar op wisten ze niet. Maar al snel werd het de vader en de zoon duidelijk waarom zij anders behandeld werden. Dun Yong en zijn zoon werden gezien als andere Chinezen. Als overzeese Chinezen uit de kapitalistische westerse landen. Een paar dagen later verscheen er een groep mensen voor het hotel waar Dun Yong en zijn zoon verbleven. Het waren de familieleden van Dun Yong, die hij al 50 jaar niet meer had gezien. Onder hen was ook zijn jongste zus, die nog niet geboren was toen hij 50 jaar geleden uit China vertrok. De familieleden hebben 2 dagen gelopen

“外国人”邓庆国

史丁为邓容生了一儿一女，分别取名邓庆国和邓美华。邓庆国出生于1946年，在他一直长到19岁的那段时间里，都不曾和父亲有过真正的交流，因为父亲的荷兰语非常有限，而他又不会说中文。从小邓庆国就知道自己的爸爸跟别人的不一样：论年纪，他已经可以做爷爷，没有旺盛的精力和体力陪自己玩，况且他也根本没有时间陪自己玩，因为他仿佛永远有做不完的工作。

那时候，邓容在安恒（Arnhem）一家中餐馆里有点小股份，每周都要从阿姆斯特丹坐火车去餐馆里工作，每星期只回家一次，小庆国和妹妹美华就全由母亲史丁在家照料。在邓庆国的童年印象中，父亲的形象是带着距离的：他一直不停地工作着，烧得一手好菜，从不打骂孩子，但也不会像荷兰小朋友的父亲那样，不时对孩子做出些亲昵爱抚的举动，因为父亲是一个传统的中国人。邓庆国还记得，小时候他跟父亲曾经有过一次较长时间的独处，父亲带他一起坐火车去安恒的餐馆，可最后留给他的深刻回忆却是他坐了一次很久的火车。事实上，这趟出门与多年后的那次旅行相比，简直是小巫见大巫。

1963年，16岁的邓庆国陪着年近七旬的老父回了一趟中国，父子俩先坐了两天的火车去了莫斯科，然后又从莫斯科坐了6天的火车去了北京，接着再从北京坐了两天的火车来到中国南部省会广州，当父亲此行的目的地——家乡东莞似乎已近在眼前时，他们却接到当局指令，要他们留在旅馆等待。等待什么？父子俩不明所以也不知所措，在那个年代，他们属于从西方资本主义国家回来的“华侨”，待遇与别人不同。几天后，一拨人突然出现在他们面前，他们是邓容离家50来年不曾见过的家人和亲戚，其中包括他离家时还没有出世的幺妹，这拨人为了来和他们见上一面，走了整整两天的路，才从当时还只能算乡下的东莞走到了大城市广州。

亲戚们在旅馆里陪了他们一个星期，邓庆国惊讶地发现，在家素来沉默寡言的老父居然也能如此健谈、如此活跃，他和亲人们热烈地谈笑，和当地官员一起吃饭，还接受记者采访，

向他们介绍欧洲的情况，而他这个做儿子的却完全成了局外人，一点儿也不明白他们在说什么、笑什么，这让他多少体会到了父亲在荷兰时沉默背后的无奈与孤独。在这趟旅行中，邓庆国还吃惊地发现，他居然不是中国人！从小到大，他一直生活在阿姆斯特丹华人聚集的“唐人街”，人人都说他是中国人，他也从来没有怀疑过这一点，可到了中国，天天处在中国人之间，他才发现自己无论是在相貌还是语言上都和他们存在着很大的差别，中国人都在他背后指指点点，说：“瞧这个外国人。”

19岁那年，“外国人”邓庆国只身前往香港，进入当地一所大学的语言中心学习广东话。早在1959年，邓容夫妇就在阿姆斯特丹“唐人街”（Binnen Bantammerstraat）旁的Stormsteeg盘下一个面积20平方米的纽扣店，把它改成销售中国杂货及少许中国小工艺品的杂货店，取名“邓容杂货”，住在附近的华人和荷兰人都有光顾小店，店里的货物都是邓容托来往欧、亚轮船上的华人海员帮他捎带的，不外乎是一些干货、罐头、酱料等最基本的日用食品。期间，邓容结识了小店的一位客人，他是荷兰国立博物馆中国人民文化馆的馆长，也是一位印尼华人，他在见了邓庆国几次后，觉得这孩子虽然不懂中国文化，却对之存了一份仰慕之心，于是便给他讲了很多关于中国历史和文化方面的知识，成了邓庆国的中文启蒙老师，在以后的几十年时间里，两人一直保持着亦师亦友的关系。这位馆长现已年届90，每次见到庆国，仍会兴致勃勃地和他探讨中国的人文生活和文物。就在邓庆国受到馆长初步启蒙的时候，邓容的一位朋友也建议他把儿子送到香港去学中文，当时有两个选择：学普通话或广东话。因为那时荷兰的大部分华侨都来自广东和香港，所以邓庆国很自然地选择了学广东话。

邓庆国在香港过得很开心，学习也很努力。同班同学来自世界各地，他是第一个来自荷兰的学生，老师的年纪跟他相仿，年轻人很快就打成了一片。一年零三个月之后，邓庆国停学返回荷兰，带给父亲一个好消息：他要结婚了，对象就是教他中文的老师周慧明。邓容没有料到，送儿子去学中文竟然能

om Dun Yong en zijn zoon te kunnen ontmoeten. De tocht verliep van Dongguan (wat toen nog een dorp was) naar de stad Guangzhou. De familieleden brachten een week in het hotel door met Dun Yong en zijn zoon. Tot verbazing van Dun Heng Ko had de altijd zo zwijgzame vader ineens zoveel te vertellen en oogde hij zo energiek. Hij was vrolijk en maakte grapjes met iedereen. Hij ging eten met lokale ambtenaren en werd zelfs geïnterviewd door journalisten. Hij vertelde de Chinezen over het leven in Europa. Dun Heng Ko was overal buitengesloten omdat hij de Chinese taal niet machtig was. Dit deed hem beseffen hoeveel frustratie en eenzaamheid zijn vader al die tijd in Nederland, achter een façade van onverstoordheid, heeft moeten ervaren. Tijdens zijn verblijf in China kwam hij er tot zijn verbazing achter dat hij niet als een Chinees werd beschouwd. Sinds kleins af aan heeft hij altijd in het Chinatown van Amsterdam gewoond, waar hij door iedereen gezien werd als een Chinees. Zelf beschouwde hij zich ook als een Chinees. Maar in China was alles anders. Hij leek niet op een echte Chinees en hij sprak de taal niet. Hij had dan ook veel bekijks in China. Veel Chinezen wezen hem na en riepen: “Kijk, die buitenlander!”

Op zijn negentiende ging de “buitenlander” Dun Heng Ko naar Hongkong om Kantonees te leren in een talentcentrum. Al in 1959 had het echtpaar Dun Yong een knopenzaak van 20 vierkante meter in de Stormsteeg naast de Binnen Bantammerstraat in Amsterdam overgenomen, die omgevormd werd tot een toko dat allerlei Chinese (ambachtelijke) producten verkocht. De toko heette de Dun Yong Toko. De toko trok Nederlandse en Chinese klandizie uit de buurt. De Chinese producten die Dun Yong in zijn toko verkocht, werden meestal op verzoek van Dun Yong meegenomen door de Chinese zeelieden. Zoals gedroogd voedsel, voedsel in blik, kruiden etc. In die tijd maakte Dun Yong in zijn toko kennis met de voorzitter van de Chinese Cultuur Kamer van het Rijksmuseum. Nadat de voorzitter (een Indonesische Chinees) de zoon van Dun Yong een aantal keer had ontmoet, viel het hem op dat Dun Heng Ko erg geïnteresseerd was in de Chinese cultuur, hoewel hij er niets van af wist. Daarom vertelde de voorzitter Dun Heng Ko geregeld over de Chinese geschiedenis en cultuur. En zo werd deze voorzitter langzamerhand,

de eerste docent Chinees van Dun Heng Ko. In de jaren die daarop volgden hielden ze contact met elkaar. De voorzitter is nu al bijna 90. Iedere keer als ze elkaar weer zien, spreken ze met passie over het Chinese culturele leven en erfgoed. In die tijd dat Dun Heng Ko werd “onderwezen” door de voorzitter, kreeg Dun Yong het advies van een vriend om zijn zoon naar Hongkong te sturen om daar Chinees te gaan leren. Er waren twee keuzes: Mandarijn of Kantonees. Omdat destijds de meeste Chinezen in Nederland uit Kanton en Hongkong kwamen, koos Dun Heng Ko ervoor om Kantonees te gaan leren.

Dun Heng Ko heeft een gelukkige tijd doorgebracht in Hongkong. Maar ook studeerde hij er hard. Zijn klasgenoten waren afkomstig uit alle delen van de wereld. Dun Heng Ko was de eerste Nederlandse student. Doordat de docente van Dun Heng Ko even oud was als hij, kregen zij al snel een goede verstandhouding. Na een jaar en drie maanden stopte Dun Heng Ko met zijn studie en keerde hij terug naar Nederland. Maar voor zijn vader bracht hij goed nieuws mee: hij ging trouwen met Chow Wai Ming, zijn Chinese docente uit Hongkong.

Dun Yong had nooit verwacht een Chinese schoondochter te krijgen, maar nu zich het aandienende, was hij positief verrast. Hij had zijn zoon met geen andere intentie naar Hongkong gestuurd, dan om de Chinese taal te leren. Op een huwelijk van zijn zoon had hij niet gerekend. Wat Dun Yong ook niet had voorzien, was dat zijn toekomstige schoondochter veel positieve veranderingen teweeg zou brengen in de familie Dun.

De Chinese schoondochter: Chow Wai Ming

Chow Wai Ming is afgestudeerd aan het Department of English van The Chinese University of Hong Kong. Nadat ze in februari 1971 met Dun Heng Ko in het huwelijk was getreden, verhuisden ze samen naar Nederland. Al de tweede dag nadat ze bij familie Dun kwam wonen, ging ze in de toko van haar schoonfamilie werken. Haar werk was vooral het helpen van Chinese klanten. Behalve haar man en haar 75-jarige schoonvader, telde de Dun Yong Toko nog drie andere personeelsleden: haar schoonmoeder Stien, haar

有这样意外的收获，他更料不到的是，这个名叫周慧明的女子会给他们的家庭生活和小店带来多大的变化。

中国媳妇周慧明

1971年2月，毕业于香港中国大学英语系的周慧明嫁到了荷兰，她在进入邓家的第二天，就进入“邓容杂货”做了帮手。周慧明的主要工作是接待华人顾客，除了她的丈夫和75岁高龄的公公外，店里还有三名店员：她的婆婆史丁、小姑美华和美华的一个表妹。6个人照顾面积仅20平方的小店，空多忙少，周慧明于是买来课本，乘闲自学荷兰文。

周慧明与公公相处融洽。因语言关系，邓容20多年来在这个家中一直处于“陪衬”地位，妻子史丁有一姐一妹，逢年过节亲戚们相聚，邓容扮演的总是厨师和好好先生的角色，除了为大家做上一大桌可口的中餐外，他就只能在一旁陪坐、陪笑，却无法与人交谈。老人似乎已不奢望在家还能听到乡音，所以当儿子从香港回来后，试图用粤语跟他沟通时，他还是习惯性地用他那支离破碎的荷兰语去回应，直到半年以后，他才意识到，儿子真的能说中文了，尽管还不是很流利。

家里多了个中国媳妇，公公邓容自是欢喜，婆婆史丁却不以为然，为儿子没有在当地找个说荷语的媳妇而感到失望，难道自己一辈子跟丈夫说不了话，现在还要跟媳妇也说不通吗？都说感情可以靠时间来培养，但是年龄文化的差距和语言的隔阂横亘在这对老夫少妻面前，令他们无法擦出感情的火花。每天小店打烊之后，史丁总是和女儿、外甥女三人做上一些简单的荷兰餐，飞快吃完，然后邓容再入厨煮上三菜一汤，和儿子、媳妇一起坐下来慢慢享用并闲聊。周慧明入门一年之后，史丁离开了邓容，她的女儿、外甥女也退出了杂货店，小店便由邓庆国和周慧明正式接手。

值得这对小夫妻庆幸的是，他们赶上了一个好时机：70年代初，荷兰政府调整政策，允许外侨家属来荷团聚，荷兰的华人和华人家庭渐渐越来越多，随之，中餐馆也在荷兰各地如雨后春笋般冒出来。“邓容杂货”在1959年开张之前，原址是一个犹太人开的服装店，底楼面积有80多平方米，共有4层楼

高，第二次世界大战后，因为经济萧条，此店遂被分割，楼上成了住家，楼下店面一分为三，最前方就是后来被邓容盘下的纽扣店，中间那家面积最大，约有40平方，专卖自行车，后面则是一家小咖啡店。邓庆国和周慧明接手小店不久，正巧自行车店出让，他俩于是就把这家店也盘下，并将店面打通进行了装修，装修工作都是在小店打烊之后做的，夫妻俩常常做到半夜才回家，第二天一早又回来开门做生意，如此连续数月，装修工程才告结束。1974年，后面那家咖啡店也转让给了“邓容杂货”，因见咖啡店的装备，像冷藏柜和桌椅都仍旧像新的一样，小两口觉得扔掉实在可惜，于是灵机一动，决定将它改为一个“食家”。他们从香港运来打面机、烧鸭炉，做出了正宗鲜面和云吞皮，用烧鸭炉烧烤出烧鸭、烧肉、叉烧，又做了卤菜和油鸡等正宗广式小吃。小店虽然只有4张小桌，一共20个位子，却风靡一时，不说荷兰本国华人，就连德国、比利时的客人也闻风而至。“容记”在阿市属于首创，在70年代初，阿市华人想要吃一碗馄饨面，须开车1小时赶到鹿特丹，而且还要算准时间，因为餐馆的馄饨皮和新鲜面是专门为抵港的华人船员预备的，正牌餐单上还订不到，所以“容记”开张后，不但能让客人在店里大快朵颐，而且吃完还能打包带回家去。客人吃得开心，出手也就阔绰，往往留下可观小费，当时光小费的收入就是一人薪水的好几倍。

此时在杂货供应上，荷兰又跨出了一大步——试种中国菜终于获得成功，从此，客人们在“邓容杂货店”里可以买到菜心、芥兰、芥菜，10公斤一箱，客人们往往一买就是三、四箱，如果是从国外来的客人就更是大手笔，一买就是10来箱，带回家与亲戚朋友分享。就华人杂货行业来说，荷兰一直是个先锋，往往是荷兰首先有了新鲜货，然后德国、比利时才有。“邓容杂货”的商品和规模扩充得很快，小店起初以销售从香港订购的大量家庭生活用品、录音带和唱片为主，后来又逐渐添加了餐馆装潢品、工艺品厨具、食具和家俱等等，小店的宗旨是“客人需要什么我们就去找”，“邓容也都有”一时成为客人口中佳话。在短短二十几年时间里，“邓容杂货”货品种类越来越多，客户群越来越大，随着华人在欧洲的增加和扩

schoonzus Mae Wah en een nicht van Mae Wah. Omdat de toko veel personeel had en ook niet erg groot was (20 vierkante meter) had Chow Wai Ming vaak niet veel te doen. Daarom kocht ze allerlei Nederlandse boeken, om in de rustige perioden op haar werk de Nederlandse taal te leren.

Chow Wai Ming kon het goed vinden met haar schoonvader. Doordat Dun Yong geen Nederlands sprak verkeerde hij de afgelopen twintig jaar in een geïsoleerde positie. Stien had een zus en een zusje. Op feestdagen, wanneer de hele familie bij elkaar kwam, dan was de rol van Dun Yong marginaal. Hij was de kok en de man die je gezelschap hield. Maar meer dan een tafel vol met uitstekende Chinees gerechten, kon Dun Yong niet bieden. Hij was nooit in staat om met zijn familie van gedachten te wisselen. In de loop der jaren had hij dan ook de hoop opgegeven om thuis ooit nog eens de Chinese taal te horen. Toen zijn zoon uit Hongkong terugkwam, en probeerde met zijn vader in het Kantonees te praten, gaf Dun Yong in eerste instantie, uit een soort van automatisme, antwoord in gebrekkig Nederlands. Pas een half jaar later drong het tot hem door, dat zijn zoon Chinees kon spreken, ook al was het niet vloeiend. Dun Yong was erg verguld met zijn Chinese schoondochter. Dit in tegenstelling tot Stien. Stien was teleurgesteld in het huwelijk van haar zoon, omdat ze liever een schoondochter had gezien die Nederlands sprak. Tot haar grote frustratie had Stien haar hele leven niet goed met haar man kunnen communiceren, en nu kreeg ze ook nog eens een schoondochter waarmee hetzelfde onheil dreigde. Er wordt gezegd dat liefde kan groeien in de loop van de tijd. Maar dit ging niet op voor Dun Yong en Stien. Behalve de taalbarrière, was het verschil in leeftijd en cultuur daarvoor te groot. Iedere avond, na sluiting van de toko, ging Stien samen met haar dochter en nichtje een Nederlandse maaltijd bereiden om die vervolgens samen op te eten. Pas daarna ging Dun Yong de keuken in om een Chinese maaltijd te bereiden, die hij vervolgens in alle rust gebruikte met zijn zoon en schoondochter. Een jaar nadat Chow Wai Ming bij de familie Dun was ingetrokken, is Stien bij Dun Yong weggegaan. In navolging van Stien, verlieten ook de dochter en de nicht de toko. Sindsdien werd de toko gerund door Dun Heng Ko en Chow Wai

Ming.

De jaren zeventig bleek voor het echtpaar een gouden periode te zijn om zaken te doen. Destijds had de Nederlandse overheid het immigratiebeleid aangepast: in het kader van de gezinshereniging, konden allochtone Nederlanders voortaan familieleden uit het buitenland laten overkomen. Als gevolg hiervan kwamen er steeds meer Chinezen naar Nederland en schoten de Chinese restaurants in die tijd als paddenstoelen uit de grond. De Dun Yong Toko bevindt zich in een gebouw, dat voor de opening in 1959, een joodse kledingzaak was dat 4 verdiepingen telde. Alleen de begane grond was al 80 vierkante meter. Vanwege de economische crisis werd de zaak na de Tweede Wereldoorlog opgedeeld voor verschillende doeleinden. De bovenverdiepingen gingen voortaan dienst doen als woningen. De begane grond werd in drieën verdeeld. Het voorste gedeelte werd de knopenzaak, die later zou worden overgenomen door Dun Yong voor zijn toko. Het achterste gedeelte werd een klein café. Het middelste gedeelte (de grootste ruimte, ongeveer 40 vierkante meter) werd een fietswinkel. Kort nadat Dun Heng Ko en Chow Wai Ming de knopenzaak hadden overgenomen, stond de fietswinkel te koop. Het echtpaar besloot ook dit pand over te nemen. Ze haalden de muur tussen de twee panden weg en gingen verbouwen. Al het werk dat gedaan moest worden, deden ze 's avonds, als de toko gesloten was. Ze keerden dan ook vaak 's nachts pas weer terug naar huis. De volgende ochtend moesten ze alweer vroeg op om de toko te openen. Maar na een aantal maanden hard werken was de verbouwing af. In 1974 werd ook het achterste gedeelte, waar het café zat, overgenomen door Dun Heng Ko en zijn vrouw. Omdat veel spullen van het voormalige café (zoals de vriezer, tafels en stoelen) nog in goede staat verkeerden, en het echtpaar het zonde vond om deze spullen zo maar weg te doen, kwamen ze op het idee om deze te gaan gebruiken voor een restaurant. Uit Hongkong lieten ze een noedelmachine en een machine voor het bereiden van geroosterde eend komen, waar ze traditionele Chinese noedels, wan tan deeg, geroosterde eend, vlees en cha sieuw mee konden maken. Daarnaast maakten ze ook andere authentieke Kantoneese gerechten, zoals gemarineerde groenten en

散，生意做到了欧洲各国，商店门面也不断横向且纵向扩展——到1992年，已从底楼延伸到了五楼。读文科出身的周慧明从来没想到从商，但当命运将她推上这条道路的时候，她抱着“既来之，则安之”的心态，成了一名儒商，亦即抱着儒者心态从商：凡事无为而为，只问耕耘，不求收获，努力做好属于自己的职责。

在“邓容杂货”发展的头几年里，因小店人手吃紧，周慧明于是请香港的兄弟姐妹相继来荷帮忙，为小店的顺利发展打下了基础。周家兄弟姐妹初到荷兰时，都住在邓家，邓家顿时变成了一个热热闹闹的中国大家庭，邓庆国天天处在一堆口语老师中间，广东话说得越发流利、地道起来。自从娶了中国媳妇后，“外国人”邓庆国也开始越来越中国化，他种的是中国的花草树木，养的是中国锦鲤，家里摆放的是中国家具，还把中国国宝熊猫作了“邓容杂货”的标志。邓庆国也阅读了很多关于中国文化及工艺方面的书籍，对中国传统的思想、美德十分赞同，随着年龄的增长，他开始越来越理解、亲近他的父亲和父亲那一代人。在“邓容杂货”周围，住着一批因各种原因滞留荷兰的单身中国老汉，他们大多是广东人，在此没有亲人，语言又不能沟通，晚景孤寂落寞。邓庆国认识他们每一个人，也同情他们，他时常会请他们到店里坐坐、喝杯咖啡，在需要时为他们当翻译，带他们去看医生，老人们有的耳力欠佳，他不得不提高了嗓门说话，这让他非常担心别人会误以为他在骂老人家。老人们对他的善意，也常常会用一种很“中国”的方式加以回报，比如在登门时特意买上一斤猪肉或带上一些糖果。后来，老人们逐个离世，邓庆国就逐个帮他们料理后事，事办得多了，就连殡仪馆在碰到类似丧事时都知道直接联系邓庆国。

与那些在孤独中死去的同乡相比，邓容无疑是幸运和幸福的。1975年，周慧明生下长子邓建平，因要照看店里生意，每天上班前就把孩子托给住在同一条街上的嫂子照料，下班后再把孩子接回家。嫂子自己也有三个孩子，家中很是热闹，邓容老人这时过上了他一生中堪称最惬意的时光，他每天去嫂子那里逗逗孙子，跟她一起聊天、买菜、喝咖啡，晚上大家一起

吃晚饭，做些鱼头、排骨、鸡脚等他最爱的小菜，周末还能和年轻人一起搓搓麻将，这个从16岁就背井离乡的老人颠沛流离、碌碌一生，终于在他人生最后近10年时间里，过上了一个普通中国老人式的幸福晚年生活。1983年，邓容因病在家中终老，无憾而逝，享年86岁。在他卧病期间，妻子史丁回到了他身边，服侍了他最后一年。

史丁是在孙子建平出世之后，主动恢复了与邓家的联系。成长于中国传统家庭的周慧明对她很是敬重，史丁与周慧明接触多了，看到媳妇处理店务干净利索，持家井井有条，待人有理有节，大大改观了对中国人的印象，婆媳俩也开始就中国人和荷兰人在日常生活中处理事务的同异展开交流，并取长补短。邓容去世后，史丁一直和儿子住在一起，帮忙照看孙子、孙女。周慧明刚到荷兰时，史丁曾表示：“你们生了孩子，我是不会帮忙带的，我可要享受一下自由呢！”但现在，孙儿孙女却成了她的命根子。往后几年里，儿孙们带她游玩了很多地方：纽约、迪斯尼、温哥华、北京、香港……一家人相处得很融洽。史丁的性格素来悲观，但儿子、媳妇的孝敬让她有了乐观的想法：她不会终老在养老院，她的晚年是有靠的，是幸福的。2006年，“邓容杂货”的另一创建人史丁去世，在她的葬礼上，孙子邓建平深情地追忆了他和奶奶曾经度过的那段温馨时光。

“邓容”第三代

2000年初，邓容的长孙邓建平、次孙邓国明以及长孙媳妇胡淑霞加入了“邓容杂货”（下简称“邓容”），给这家已历经三代的小店增加了新鲜血液。如果说，作为第一代的邓容是创建者，第二代的邓庆国和周慧明夫妇是开拓者，那么，作为第三代接棒人，这三个年轻人将是挑战者。

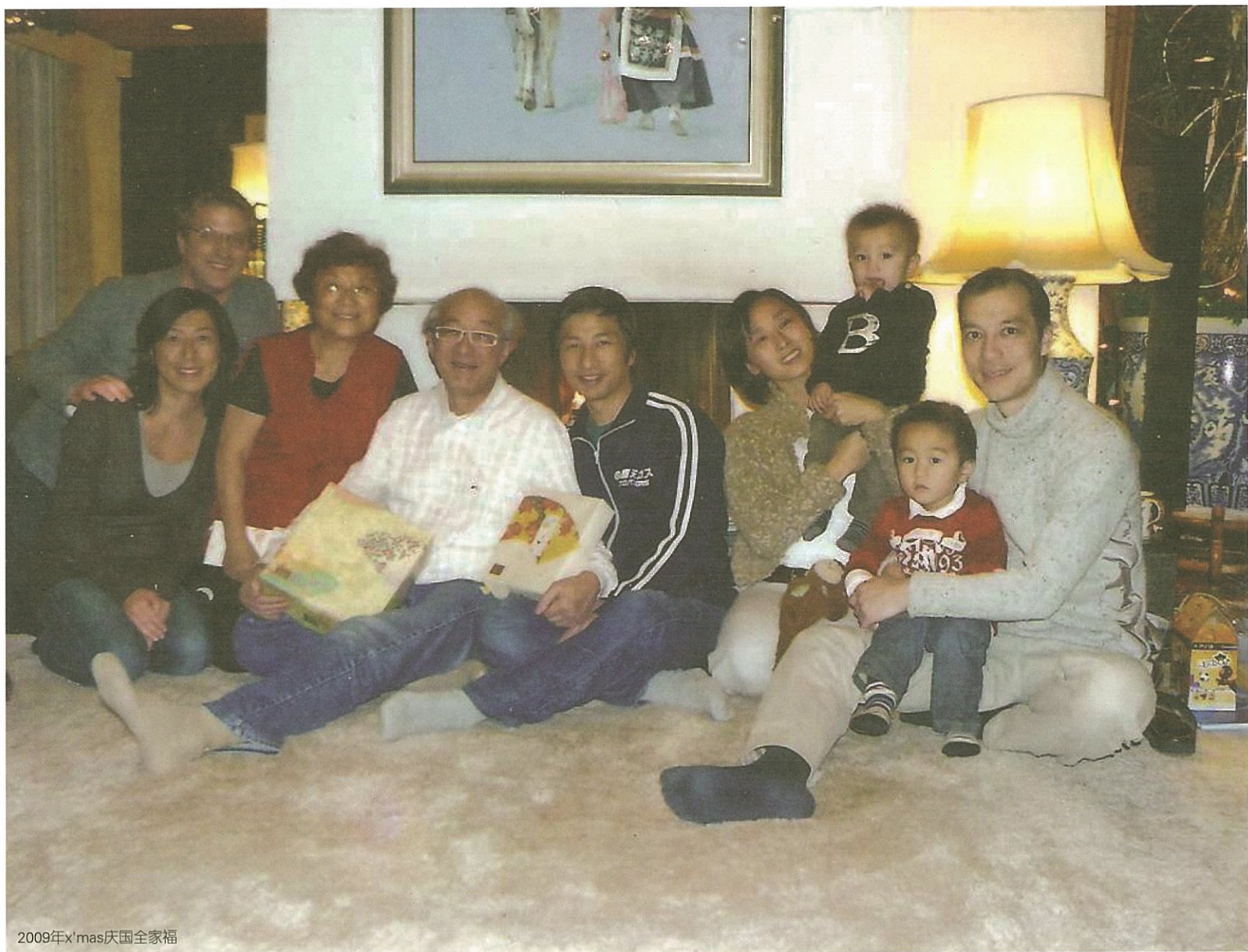
邓家兄弟本来各自学业有成，完全可以自谋出路，但是，当他们意识到，这家耗尽父母40年心血的“邓容”一旦后继无人，将会面临怎样的后果时，他们犹豫了，不忍了，最后毅然决定跨入“邓容”这道大门。

邓建平性格开朗平和，乐于跟各阶层人士接触交往，他曾

kip in sojasaus. Hoewel het restaurant maar 4 kleine tafels had (20 zitplaatsen), werd het al snel heel populair. En niet alleen onder de Nederlandse Chinezen was het restaurant populair. Zelfs Chinezen uit Duitsland en België kwamen speciaal naar Amsterdam om van de authentieke gerechten van dit restaurant te kunnen genieten. Dit kleine restaurant, genaamd Yong Kee, was het eerste authentieke Chinese restaurant in Amsterdam. In het begin van de jaren zeventig moesten Chinezen in Amsterdam die trek hadden in een wan tan noedelsoep een uur rijden naar Rotterdam. Bovendien was de fel begeerde soep alleen in bepaalde periodes verkrijgbaar. De wan tan noedelsoep werd namelijk alleen bereid als de Chinese zeelieden de havens aandeden en stond niet op de officiële menukaart. Daarom waren de Chinezen in Amsterdam erg blij met het restaurant Yong Kee. Bovendien konden de gerechten ook meegenomen worden. Uit blijdschap hierover gaven de gasten dan ook vaak een zeer royale fooi.

Op dat moment had Nederland weer een grote vooruitgang geboekt wat betreft het aanbod van specifieke Chinese producten: men was er namelijk in geslaagd Chinese groenten in Nederland te verbouwen. Sindsdien konden klanten van de Dun Yong Toko Chinese groenten zoals choi sam, kai lan en kai choi in dozen van 10 kilo kopen. De meeste klanten kochten drie tot vier dozen. Klanten uit het buitenland kochten vaak meer dan tien dozen, zodat de groenten later met familie en vrienden kon worden gedeeld. Wat betreft het aanbod van authentieke Chinese producten, heeft Nederland altijd een pioniersrol vervuld. Nieuwe Chinese producten verschijnen altijd het eerst in Nederland, daarna pas in de buurlanden Duitsland en België. Het assortiment van producten van de Dun Yong Toko, groeide in die tijd in rap tempo. In het begin verkocht de toko voornamelijk huishoudelijke producten, zoals cassettebandjes en grammofoonplaten uit Hongkong. Later begon de toko ook restaurantdecoraties, ambachtelijk kookgerei en meubels te verkopen. Het motto van de toko luidde: "Wat de klanten willen hebben, daar gaan wij naar op zoek". De klanten reageerden dan ook positief. "Bij de Dun Yong Toko hebben ze alles." In twintig jaar tijd was het assortiment van de toko steeds groter en gevarieerder geworden.

Bovendien werd ook de Chinese gemeenschap in Europa steeds groter, waardoor de Dun Yong Toko steeds meer klanten uit heel Europa kreeg. Tot 1992 telde de Dun Yong Toko vijf verdiepingen. Chow Wai Ming, die ooit een opleiding Engels heeft gedaan, heeft nooit de ambitie gehad om een zakenvrouw te worden. Maar toen het lot besliste dat zij toch een zakenvrouw zou worden, onderging zij dit gelaten. Omdat ze een product was van het Confuciaanse gedachtegoed, accepteerde zij het feit dat het lot een andere levensbestemming voor haar had gekozen. Indachtig de Confuciaanse gedachte, dat het pad belangrijker is dan het doel, werd zij een zakenvrouw. Met volle overgave stortte zij zich op haar werk. Toen de Dun Yong Toko steeds meer klandizie kreeg, liet Chow Wai Ming haar broers en zussen naar Nederland overkomen om in de toko te werken. Hun komst zou de Dun Yong Toko veel goed doen. Toen de broers en zussen van Chow Wai Ming net in Nederland waren, woonden ze bij de familie Dun. Zo kwam het, dat de familie Dun ineens een grote en levendige Chinese familie was geworden. Dun Heng Ko ging dan ook steeds beter Kantonees spreken, door de dagelijkse omgang met de nieuwe "Chinese docenten". Sinds hij getrouwd was met een Chinese vrouw, werd "de buitenlander" Dun Heng Ko steeds meer een "echte" Chinees. Hij plantte Chinese bomen en bloemen, hield Chinese vissen, had Chinese meubels thuis en gebruikte een afbeelding van de Chinese panda als logo voor de Dun Yong Toko. Dun Heng Ko had ook veel boeken over de Chinese cultuur en kunst gelezen en hij geloofde in traditionele Chinese normen en waarden. Naarmate hij ouder werd, kreeg hij steeds meer begrip voor zijn vader en de eerste generatie Chinezen. Hij probeerde dan ook steeds meer in contact te komen met deze oude Chinezen. In de buurt van de Dun Yong Toko woonden veel oude, alleenstaande Chinese mannen, die vanwege allerlei redenen in Nederland zijn gebleven. De meeste van hen waren Kantonezen. Ze hadden in Nederland geen familie, spraken geen Nederlands en gingen gebukt onder eenzaamheid. Dun Heng Ko kende deze Chinezen en was begaan met hun lot. Regelmatig nodigde hij deze ouderen in zijn toko uit, om wat te kletsen of een kop koffie te drinken. Als het nodig was, tolkte hij voor ze, of vergezelde hen als ze naar de



2009年x'mas庆国全家福

dokter moesten. Omdat sommige bejaarde Chinezen een slecht gehoor hadden, moest hij dikwijls hard tegen hen praten om zich verstaanbaar te maken. Soms was hij dan ook bang dat mensen dachten dat hij de oude Chinezen aan het uitschelden was. De ouderen uitten hun dankbaarheid vaak op Chinese wijze, door Dun Heng Ko bijvoorbeeld een half kilo varkensvlees of snoep te schenken. Met het verstrijken van de tijd, stierven de oude Chinezen. Dun Heng Ko regelde elke uitvaart. Na vele begrafenis was Dun Heng Ko dan ook een bekende figuur bij plaatselijke uitvaartcentra. In tegenstelling tot zijn provinciegenoten die hun laatste jaren in eenzaamheid sleten, beleefde Dun Yong een gelukkige oude dag. In 1975 kregen Dun Heng Ko en Chow Wai Ming hun eerste zoon, Dun Kin Ping. Voordat Chow Wai Ming in de toko ging werken, bracht ze elke ochtend haar zoon naar haar schoonzus, die in dezelfde straat woonde. Na het werk kwam ze hem weer ophalen. Omdat de schoonzus zelf ook drie kinderen had, was het bij haar thuis erg levendig. In die periode beleefde Dun Yong de gelukkigste tijd van zijn leven. Elke doordeweekse dag ging hij naar de schoonzus van Chow Wai Ming om met zijn kleinkind te spelen en te kletsen met de schoonzus. Ze deden samen boodschappen en dronken samen koffie. 's Avonds werd er met de hele familie gegeten. Vaak kwamen dan de favoriete gerechten van Dun Yong op tafel. Zoals vissenkoppen, spareribs en kippenpootjes (met nagels). In het weekend speelde hij Mahjong met de jongeren. Dun Yong, die op zijn zestiende zijn ouderlijk huis verliet en sindsdien een lange strijd heeft moeten voeren om te overleven, vond in de laatste tien jaar van zijn leven dan toch het grote geluk. Hij genoot met volle teugen van zijn typische Chinese oude dag. In 1983 overleed Dun Yong. Thuis stierf hij in vrede. Dun Yong is 86 jaar geworden. Toen hij ziek werd, kwam zijn ex-vrouw Stien bij hem terug. Zij heeft hem het laatste jaar van zijn leven verzorgd.

Nadat de kleinzoon Dun Kin Ping was geboren, had Stien op eigen initiatief het contact met familie Dun hersteld. Chow Wai Ming, opgegroeid in een traditionele Chinese familie, had veel respect voor haar schoonmoeder. Naarmate Stien haar schoondochter beter leerde kennen, en zag hoe bekwaam zij de toko runde, het huishouden

goed organiseerde en op respectvolle wijze met mensen omging, kreeg zij steeds meer respect voor Chow Wai Ming. Langzamerhand begon Stien ook met andere ogen naar Chinezen te kijken. Stien en haar schoondochter spraken steeds vaker over de verschillen tussen Nederlanders en Chinezen, en begonnen elkaar steeds beter te begrijpen. Na de dood van Dun Yong, was Stien weer bij haar zoon komen wonen en paste ze op de kleinkinderen. Toen Chow Wai Ming net in Nederland was, had Stien gezegd: "Als jullie ooit kinderen krijgen, ga ik niet op ze passen want ik wil nog wel kunnen genieten van mijn vrijheid". Maar toen de kinderen er eenmaal waren, werden de kleinkinderen het stralende middelpunt in het leven van Stien. Toen haar kleinkinderen ouder werden, heeft Stien veel met hen gereisd. Ze bezochten ondermeer Beijing, Hongkong, New York, Vancouver en Disneyland. De familie Dun was een hechte familie geworden. Stien, die van nature negatief ingesteld was, bloeide helemaal op door het respect dat ze van haar zoon en schoondochter kreeg. Het was ook een opluchting voor Stien dat ze haar laatste dagen niet in een verzorgingshuis hoefde te slijten, want er zou voor haar gezorgd worden. In 2006 overleed de andere oprichter van de Dun Yong Toko. Op de begrafenis van Stien, deed de kleinzoon Dun Kin Ping op emotionele wijze zijn verhaal, over de fijne tijd die hij samen met zijn oma had doorgebracht.

De derde generatie van Dun Yong

In het begin van het jaar 2000 gingen de kleinzoons van Dun Yong in de toko werken. De komst van Dun Kin Ping en zijn vrouw Hu Soe Sja, en Dun Kwok Ming zorgden voor een frisse wind in de Dun Yong Toko, die al drie generaties oud was. De Dun Yong Toko is opgericht door de eerste generatie, in de persoon van Dun Yong. Gedurende de tweede generatie, hebben Dun Heng Ko en Chow Wai Ming de Dun Yong Toko verder gestalte gegeven. Voor de derde generatie liggen er momenteel enorme uitdagingen in het verschiet.

Toen de broers Dun allebei een goede opleiding afgerond hadden, lag de wereld voor hen open. Maar toen werden ze geconfronteerd met het feit de Dun Yong Toko geen geschikte opvolgers had. Met

做过4年阿市区政府议员，希望自己能像一道桥梁沟通荷华社会，为生活在唐人街附近的华人和商号营造和谐融洽的生活及经商环境；邓国明精通电脑程式，他认为“邓容”在父母的全力经营下，已成为一家非常独特公司，经营方式独具一格，所以也不能随便搬用他人程式，在他个人努力钻研下，终于让“邓容”全盘电脑化，这让他的父母既惊叹科技的进步与发达，又骄傲儿子的努力成果；胡淑霞念的是医疗生物学，她自进入“邓容”后，十分重视对食品的监控，务求达到时下的卫生与环保标准，并且在货架上添加标签，对不同的食物作出介绍，以便外国客人了解东方美食。

2009年，在这三个年轻人的策划下，“邓容”进行了一次全面装修，店内销售的东方食品由基本的中国食品拓展到日、泰、越、韩、印各国食品，年轻人更大胆创新，将二楼开辟成一个烹饪工作室，推出各国风味的烹饪课程。之前，年轻人还曾想尝试打造一个中国商场，但由于环境变迁，唐人街一带严重缺乏泊车位置，致使大部分华人客户裹足不前，也令商

场未能取得如期效果。最近，市政府批准将商场和货仓所在大楼改建成一家中国酒店，前提条件是该酒店必须承担促进中荷文化交流的任务，换言之，就是一座酒店式的文化中心，这对“邓容”第三代来说，将是一个全新的理念，全新的挑战。

不过年轻人并不惧怕挑战，自接手这份家业之日起，他们就已经做好了接受压力和挑战的心理准备。他们知道，时代在变化，固步自封只会被淘汰，求变才是生存之道，作为荷兰最早的华人杂货店——“邓容”的主人，他们不仅肩负着挑起这份祖传家业的重任，同时也必须承担起守望这条与他们血脉相连的唐人街的义务。

50多年前，一个名叫邓容的普通中国人在荷兰阿姆斯特丹的街道上撒下了一粒种子，经过家族几代人的心血浇灌，它长成了一棵树，现在，这棵名叫“邓容”的行道树正努力用脚，往下守着道路，用脸，装点着这座城市的风景。

撰稿人：赵艳 相片由邓氏家族提供



andere woorden: als de broers de toko zelf niet over zouden nemen, dan zou het levenswerk van hun ouders ter ziele gaan. Uiteindelijk besloten de broers de Dun Yong Toko over te nemen.

Dun Kin Ping is vrolijk en vriendelijk. Hij is sociaal ingesteld en is geïnteresseerd in mensen. Ooit is hij vier jaar gemeenteraadslid van de Gemeente Amsterdam geweest. Hij hoopt dat hij een “brugfunctie” kan vervullen tussen de Nederlandse en Chinese samenleving, en een vredige en harmonische leef- en werkomgeving kan creëren voor Chinezen die in de buurt van het Chinatown wonen en zaken doen. De andere broer, Dun Kwok Ming, heeft veel verstand van computers. Hij is van mening dat de Dun Yong Toko een uniek bedrijf is geworden dankzij het harde werken van zijn ouders. Door het unieke karakter van het bedrijf voldeed een standaard softwarepakket niet, daarop besloot Dun Kwok Ming een eigen softwarepakket te ontwikkelen. Zijn ouders waren verbaasd over de mogelijkheden die de technologie bood, en waren trots op hun zoon. Doordat de vrouw van Dun Kin Ping, Hu Soe Sja, een opleiding Medische Biologie heeft gedaan, is zij zich erg bewust van de wettelijke eisen op het gebied van hygiëne en milieu. Sinds ze bij de Dun Yong Toko is komen werken, houdt zij zich dan ook vooral bezig met de controle van de voedselwaren. Zo moet elke verpakking voorzien zijn van een etiket in het Nederlands, waarop precies staat vermeld welke ingrediënten het product bevat.

Onder leiding van de twee broers en Hu Soe Sja, is de Dun Yong Toko in 2009 volledig verbouwd. Sindsdien werden er niet alleen Chinese (voedsel)producten verkocht, maar ook producten afkomstig uit Japan, Thailand, Vietnam, Korea en Indonesië. De jongeren toonden zich innovatief, door de tweede verdieping van de toko om te toveren in een kookstudio waar kookcursussen werden gegeven. Ooit waren ze een Chinees warenhuis begonnen, maar vanwege het gebrek aan parkeerplaatsen in Chinatown trok dit warenhuis te weinig klanten. Maar onlangs heeft de gemeente toestemming gegeven om dit Chinese warenhuis (en het magazijn) om te vormen in een Chinees hotel. Wel stelde de gemeente daarbij als voorwaarde, dat het toekomstige hotel een rol moet gaan spelen in het stimuleren van culturele uitwisselingen tussen Nederland en China. Een cultureel

centrum in de vorm van een hotel, betekent voor de derde generatie Dun Yong een enorme uitdaging.

Maar deze jongeren gaan nieuwe uitdagingen niet uit de weg. Sinds ze de Dun Yong Toko hebben overgenomen, weten ze uit ervaring wat het is om met druk en uitdagingen om te gaan. Ze weten goed dat de tijden veranderen. Om te overleven, moeten ze in beweging blijven. Flexibiliteit en aanpassingsvermogen zijn vereist om het hoofd boven water te houden. Als eigenaren van de eerste Chinese toko in Nederland dragen zij niet alleen verantwoordelijkheid voor het familiebedrijf dat in 40 jaar is opgebouwd. Er wordt van hen ook verwacht, dat ze een belangrijke bijdrage zullen blijven leveren aan het in stand houden van Chinatown.

Meer dan 50 jaar geleden heeft een Chinees in Amsterdam, genaamd Dun Yong, een zaadje geplant langs de weg. Na zorg van drie generaties, is het zaadje een boom geworden. Op dit moment staat de boom, de Dun Yong Toko, stevig met haar wortels (voeten) in de grond en bewaakt ze de weg. Haar gezicht van takken en bladeren is een sieraad van de stad.

爱国侨领和空中飞人

—— 马文山家族

1979年8月，荷兰第一份中文报纸《华侨通讯》在醒目的位置上刊登了一则消息：旅荷华侨总会主席马文山先生，因病于1979年7月28日凌晨去世，享年73岁。《华侨通讯》是旅荷华侨总会创办的会刊，旅荷华侨总会，是荷兰历史最久、影响最大的华人社团，而马文山是这个华人社团的早期重要创办者和领导人之一。在荷兰华人圈中，马文山曾是一个为人熟知的名字，在中国媒体上，他的名字之前往往还要加上四个字：“爱国侨领”。在他去世30多年后的今天，荷兰华人开始筹备“荷兰华人百年纪念活动”，“马文山”这个名字再度被人提起，为了这本《荷兰华人百年纪念册》，我们特别走访了马文山先生的后人马凤春，去重拾一段即将消逝在浩瀚历史洪流中的关于马文山的记忆。

在阿姆斯特丹南部一座公寓大楼里，笔者找到了马文山的小女儿马凤春的家。马凤春，远东美术史硕士，中日文物鉴定专家，现办有“马凤春中日艺术咨询公司”。

乍见马凤春，你真的很难相信她已经是一个年过六旬的人，她留着一头垂腰长发，发质仍黑亮如瀑，身材娇小窈窕，打扮入时而不俗，再配以轻盈灵敏的动作和轻快柔美的声音，让你不由得产生一种错觉：眼前这人仍是一个精力旺盛、娇俏伶俐的女郎。在她那布置得精致典雅的客厅里，一幅挂在墙上的相片非常吸人眼球，确切地说，那是一幅经过艺术加工的结婚照，深红色的背景上，凸显着一对新人的轮廓，近看是虚的，远看又是实的，两人的服饰显示，他们并不属于这个时代。“漂亮吧？这是我的朋友——一个中国艺术家用我父母的结婚照加工制作而成的。”马凤春解释说。坐在这幅亦真亦幻的结婚照下，热情而健谈的马凤春开始娓娓讲述她父母当年的故事，于是，已故知名侨领马文山的生活画卷徐徐向我们打开。

马文山，原名马学富，1907年出生在山东烟台栖霞县一

个商人家庭。马家共有4个孩子，马文山最小，马父常年去京城做生意，在那个交通不发达的年代，他靠的交通工具主要是双腿，虽然山东和北京的距离不算太远，但如果用双腿去丈量的话，还是要花上很长一段时间，所以马父每年只在过年时才回家一次，虽然聚少离多，但马家的经济条件总算还过得去。马文山三岁那年，家中飞来横祸，马父在过年时，因食物中毒意外死亡，马家从此家道中落，马文山也因此失学，但他生性聪明好学，没钱读书，就想方设法自学，马家住海边，马文山小时候就常以海滩为纸，在上面练字。山东那时是德国人的租界，境内有很多外国传教士，马文山跟他们也学到了很多知识，当然其中少不了圣经故事。



马文山夫妇

“穷人的孩子早当家”，为了生计，马文山从小就四处打工，后来，他在烟台地区的一家贸易公司谋得一个职位，因为勤奋能干，做事麻利，很得公司老板的赏识。这家公司主要将山东产品出口印度尼西亚，因为印尼当时是荷兰的殖民地，所以其中有很多产品又经印尼转销荷兰，公司老板了解到这一情况后，就有了一个想法：越过印尼中间商直接跟荷兰做生意，赚取更大的利润。1927年，老板从公司挑选了十几名雇员，其中包括马文山和他的一个哥哥，派他们前往荷兰开拓市场，这批年轻人乘坐火车，经过苏联广袤的西伯利亚辗转来到荷兰，那一年，马文山还不到20岁，是这批外派人员中最年轻的一个。

那位胸怀大志的老板很快发现自己陷入了一个泥坑——二十年代末的荷兰经济环境欠佳，海外业务拓展不利，加上派遣驻外人员的开支又十分可观，外贸公司在苦苦支撑几年之后，终于维持不下去，决定结束海外业务。当初被派到荷兰的那批业务员，包括马文山的哥哥在内，大多都收拾包袱回国了，但马文山和他新婚不久的妻子却留了下来。

De familie Ma: de patriottische overzeese Chinese leider en de “vliegende trapeze”

Geschreven door Zhao Yan

Foto's aangeboden door Ma Feng Chun

In augustus 1979 berichtte het Overzeese Chinezen Bulletin (de eerste Chinese krant in Nederland) op de voorpagina: “Ma Wen Shan, de voormalige voorzitter van de Algemene Chinese Vereniging in Nederland is in de vroege ochtend van 28 juli, op 73-jarige leeftijd overleden als gevolg van zijn ziekte.” Het Overzeese Chinezen Bulletin is door de Algemene Chinese Vereniging in Nederland (ACV) opgericht. De ACV is de oudste en belangrijkste Chinese vereniging van Nederland. In de beginjaren van haar bestaan was Ma Wen Shan één van de belangrijke oprichters en leiders van deze Chinese vereniging. In die tijd was Ma Wen Shan een bekend figuur in de Chinese gemeenschap in Nederland. In de Chinese media werd er voor zijn naam “patriottische overzeese Chinese leider” gezet. Bijna was hij vergeten, maar nu, ruim 30 jaar na zijn dood, duikt zijn naam ineens weer op omdat de Nederlandse Chinezen momenteel druk bezig zijn met de voorbereidingen op de “Viering 100 jaar Chinezen in Nederland”. Voor het jubileum boek “100 jaar Chinezen in Nederland” heb ik de dochter van Ma Wen Shan bezocht; Ma Feng Chun. Met haar willen we de herinneringen aan Ma Wen Shan, die langzamerhand in de vergetelheid dreigden te raken, nieuw leven in blazen.

Ma Feng Chun woont in een appartement in Amsterdam-Zuid. Ze heeft een masteropleiding Oost-Aziatische kunstgeschiedenis en archeologie afgerond en is deskundige op het gebied van Chinese en Japanse kunst uit de oudheid. Momenteel heeft ze een eigen bedrijf: Chinese & Japanese Art Consultancy.

Toen ik Ma Feng Chun voor het eerst in levende lijve zag, kon ik niet geloven dat ik te maken had met een vrouw die al ouder dan 60 jaar was. Deze slanke vrouw met mooi lang zwart haar en een fijne stem, die zich op een gracieuze manier voortbewoog en modern gekleed was, kwam op mij over als een energieke en aantrekkelijke

jongedame. In haar smaakvol ingerichte woonkamer hing een bewerkte foto die meteen de aandacht trok. Tegen een donkerrode achtergrond waren de contouren van een bruidspaar te zien. Van dichtbij was de foto vaag, maar van afstand was de afbeelding scherp. Aan de kleding van het bruidspaar was te zien dat de foto lang geleden moest zijn gemaakt. “Vind je de foto mooi?”, vroeg Ma Feng Chun. “Dit is gemaakt door een vriend van mij; een Chinese kunstenaar. Hij heeft de trouwfoto van mijn ouders op zijn eigen wijze bewerkt.” Gezeten onder deze fascinerende trouwfoto begon de spraakzame en energieke Ma Feng Chun te vertellen over haar ouders en werd de geschiedenis van Ma Wen Shan mij ontvouwd.

Ma Wen Shan (zijn oude naam was Ma Xue Fu) is in 1907 geboren in een handelsfamilie in Yantai (Shandong). De familie Ma had in totaal vier kinderen, waarvan Ma Wen Shan de jongste was. De vader van Ma Wen Shan ging vaak naar de hoofdstad Beijing om zaken te doen. Omdat er destijds weinig vervoermiddelen waren, moest de vader vaak te voet. Hoewel Shandong en Beijing vlak bij elkaar liggen, bleek de tocht per voet een lange reis. Daarom kwam de vader maar één keer per jaar thuis: tijdens het Chinese Nieuwjaar. Voor de rest van de familie was het gemis van de vader een zware last, maar in ieder geval konden zij het hoofd boven water houden. Toen Ma Wen Shan 3 jaar was, sloeg het noodlot toe: tijdens de Nieuwjaarsviering overleed zijn vader plotseling als gevolg van een voedselvergiftiging. Na zijn dood ging het met de familie bergafwaarts. Vanwege geldgebrek kon Ma Wen Shan dan ook niet naar school. Maar omdat Ma Wen Shan slim en leergierig was, maakte hij van de nood een deugd en begon zichzelf allerlei dingen aan te leren. Omdat de familie Ma aan zee woonde, ging de jonge Ma Wen Shan vaak schrijf oefeningen op het strand doen. Destijds stond Shandong onder Duitse invloed waardoor er veel buitenlandse zendelingen waren van wie Ma Wen Shan veel kennis opdeed, met name over de Bijbel.

Er is een Chinese gezegde: “Arme kinderen nemen eerder verantwoordelijkheid.” Om in zijn levensonderhoud te kunnen voorzien ging Ma Wen Shan overall heen om te werken. Uiteindelijk vond hij werk bij een handelsbedrijf in Yantai. Omdat hij goed

马文山被派驻荷兰时，已到了应该成家的年龄，小伙子长得一表人才，又精神能干，说门亲事原不是难事，可他的工作却给他带来一个难题：当时的中国女子大多裹了小脚，足不能

出户，他怎么能带一个小脚女人去闯西欧？不过，中国人常说“姻缘天定”，其实在马文山还没有犯愁之前，上天已悄悄为他安排好了一个媳妇。却说栖霞邻县有一个开明绅士柳先生，家境富裕，遗憾的是妻子一直不能生养，遵照“不孝有三，无后为大”的古训，柳先生纳了一房小妾，5年后，小妾终于为他生下了一个女儿，取名柳淑真，一家人爱如珍宝。柳先生身为学者和小学校长，思想解放，因为当时社会上已有反对缠足风气，加上对宝贝女儿的疼爱，就决定不让女儿受裹足之苦。柳淑真长大后，柳先生还让她进了他那所学校读书，成为全校唯一的女生。1931年，柳淑真正值芳龄18，不但识文断字，而且漂亮活泼，是柳家的一颗明珠，也正在此时，回乡娶亲的马文山听说了这位柳小姐，连忙上门求亲。对这位人才出众的“留洋”小伙子，柳家很中意，那时候，出洋也是一件很时髦的事，所以，马、柳两家很快定了亲。1933年，柳先生心脏病发作去世，马文山从荷兰赶回家乡，乘着柳小姐还在热孝之内办了婚事，因为按照中国传统规矩，如果不赶在热孝内结婚，双方就要再等上三年。婚后，马文山随即返回荷兰，稍后，马太太柳淑真经香港乘坐一艘意大利客轮，在海上漂流了数月，最后抵达威尼斯，马文山从那儿把她接到了荷兰。

说到这里，马凤春拿出了一张父母当年的婚礼集体照：“照片上的这些人，都来自我父亲这边，我母亲那边的人因为家中有丧事，都没有出席婚礼。”她还保存着母亲第一次到荷兰时随身携带的那只皮箱。马凤春接着讲述了父亲当年的一桩逸事：在母亲还没到荷兰之前，父亲经常带着一皮箱中国货，



去阿姆斯特丹的高档宅区推销，那时候，山东的丝绸和挑花布都是很受荷兰人欢迎的稀罕之物，马文山仪表不俗，做生意又踏实诚信，结果一些荷兰家庭不但看上了他的货，也看上了他的人，竟有意把女儿许配给他，对这样的“桃花运”，马文山总是对以一句话：“家中已有妻室。”

“那时候，很多中国人是以海员的身份来荷兰的，我父亲不是，很多中国人娶了荷兰妻子，我父亲娶的却是中国女人，所以，在第一代出生荷兰的华裔中，我是少见的、百分之一百中国人。”在说到“百分之一百”时，马凤春用了强调的语气。我仔细打量着她，小心提出了一个问题：“您觉得自己像中国人么？”马凤春一声朗笑：“我经常去中国，那里有人猜我是泰国人，有人猜我是日本人，就是没人说我是中国人。”的确，从外表气质和言行举止上看，深受西方文化和东方艺术双重熏陶的马凤春一点都不像中国人。

马文山夫妇育有四女一男，按照家族排名，分别取名为安春、伟春、颜春、彩春和风春。马文山是一位好父亲，愿意为家人做一切事情，因为自己没能接受正规教育，所以他非常重视孩子们的教育问题，并尽一切可能去培养他们，而作为一名成功的商人，他也具备这方面的经济条件。

马文山在度过白手起家的艰难创业初期后，首先在阿市唐人街旁的Geldersekade，也就是现在的“邓容杂货店”对面开了一家批发公司，后来又搬到位于阿市南部的伏尔塔街（Viottastraat）上的一间大屋，楼上做住家，楼下做陈列室和办公室，销售以象牙、玉石雕刻、景泰蓝、雕漆为主的贵重中国工艺品，马凤春和她的哥哥、姐姐们就是在那儿度过了他们的幸福童年。除了阿姆斯特丹外，马文山还在荷兰著名海滩旅游胜地山弗茨（Zandvoort）开了一家分店。马文山开的最后一家店名叫“大华”，位于荷京著名的旅游景点——水上花市Bloemenmarkt所在地Singel。马文山雇用的员工都是荷兰人，对这些员工来说，他显然是一位好老板，像店里有一名会计师从25岁起就开始为他工作，一直干到了退休。马家的儿女们也曾在店里做过帮手，但马文山对他们的最大期望是好好读书，取得好成绩。马凤春记得，父亲很关心他们的学习成绩，

presteerde en hard werkte werd hij erg gewaardeerd door zijn werkgever. Het handelsbedrijf exporteerde voornamelijk producten van Shandong naar Indonesië. Veel van die producten werden vervolgens weer naar Nederland geëxporteerd, omdat Indonesië in die tijd een kolonie van Nederland was. Hierdoor kwam het bedrijf op het idee om de tussenpersonen in Indonesië links te laten liggen, en direct zaken te gaan doen met Nederland. Om dit idee te kunnen verwezenlijken, stuurde het handelsbedrijf in 1927 meer dan tien personeelsleden naar Nederland, waaronder Ma Wen Shan en één van zijn broers. De Chinese werknemers reisden per trein, via Siberië, naar Nederland. De jongste werknemer die het handelsbedrijf naar Nederland stuurde, was nog geen twintig jaar oud. Het was Ma Wen Shan.

De ambitieuze werkgever kwam al snel tot de ontdekking dat zijn investering een verkeerde zet bleek. Ten eerste was het een verkeerde tijd om zaken te doen omdat Nederland destijds (eind jaren twintig) in een economische crisis verkeerde. Bovendien waren de kosten van het overzeese personeel enorm. Na een aantal jaren van pappen en nathouden, besloot het handelsbedrijf de overzeese activiteiten dan ook te beëindigen. De meeste overzeese werknemers, inclusief de broer van Ma Wen Shan, keerden terug naar China. Maar Ma Wen Shan bleef in Nederland. Samen met de vrouw met wie hij net getrouwd was.

Toen Ma Wen Shan in Nederland arriveerde, was hij op een huwbare leeftijd. Hij was knap, vitaal en ijverig. Het zou voor hem geen probleem moeten zijn om aan een goede vrouw te komen. Maar zijn overzeese verblijf vormde wel een belemmering. In die tijd hadden de meeste vrouwen in China ingebonden voeten, waardoor ze niet lang konden lopen. Hoe kon hij een vrouw met ingebonden voeten naar West-Europa meenemen? Chinezen geloven dat het huwelijk door het lot wordt bepaald. Voordat Ma Wen Shan zich zorgen kon maken of hij wel een geschikte vrouw zou kunnen vinden, had het lot al beschikt. In het dorp Xixia leefde een rijke en ruimdenkende man. Zijn naam was Liu. Omdat de vrouw van Liu geen kinderen kon krijgen, nam Liu er een andere vrouw bij, die hem vijf jaar later een dochter schonk (in de Chinese cultuur is het niet krijgen van

kinderen het ergste wat men zijn ouders kan aandoen). De dochter, genaamd Liu Sho Chin, werd door de hele familie als een geschenk uit de hemel gezien. Als geleerde en directeur van een basisschool stond Liu bekend als een ruimdenkende man. Destijds waren er in de Chinese samenleving voor het eerst geluiden te horen die tegen de voetinbinding bij vrouwen waren. Uit liefde voor zijn dochter, besloot Liu haar het lijden dat gepaard ging met voetinbinding te besparen. Toen Liu Sho Chin groter was, werd ze toegelaten op de school van Liu. Ze was het enige meisje op school. Toen Liu Sho Chin in 1931 de leeftijd van 18 jaar had bereikt, was ze niet alleen mooi en spontaan; ze kon ook lezen en schrijven. Ze was de parel van de familie Liu. Het toeval (of lot) wilde, dat in die zelfde tijd Ma Wen Shan naar China reisde om een geschikte vrouw te vinden. Meteen nadat hij in China over Liu Sho Chin hoorde, ging hij naar de familie Liu om haar ten huwelijk te vragen. De familie Liu stemde toe. Ze waren erg in hun nopjes met hun aanstaande schoonzoon. Dit kwam omdat mensen als Ma Wen Shan destijds als voorlopers in de maatschappij werden gezien. In die tijd was emigreren naar buitenland een moderne zaak. Door dit alles waren Ma Wen Shan en Liu Sho Chin dan ook snel verloofd. Maar toen Liu in 1933 overleed als gevolg van een hartaandoening, moest Ma Wen Shan (die op dat moment in Nederland was) direct terug naar China om met Liu Sho Chin te kunnen trouwen. Volgens de oude Chinese traditie moest men bij het overlijden van een familielid tijdens de rouwperiode trouwen; anders moest men drie jaar wachten. Na de bruiloft keerde Ma Wen Shan meteen terug naar Nederland. Later reisde Liu Sho Chin (via Hongkong) met een Italiaanse ferry naar Europa. Na een maandenlange reis bereikte ze Venetië, waar ze werd verenigd met haar kersverse echtgenoot. Samen gingen ze naar Nederland.

Ma Feng Chun stopte even met praten. Vervolgens haalde ze een oude foto van de bruiloft van haar ouders tevoorschijn. “De mensen op de foto zijn allemaal familie van mijn vader. Van mijn moeders kant was er niemand, vanwege de rouw.” De leren koffer waarmee haar moeder naar Nederland kwam, heeft ze altijd bewaard. Ma Feng Chun vertelde me de volgende anekdote:

如果他们的成绩不理想，父亲就会很伤心。马凤春曾学过6年的钢琴课，当年也是迫于“父命难违”，但现在，她却很感激父亲对她的这种栽培。



马家合影（后从左到右：马文山、马伟春。前从左到右：马太太、彩春、安春、凤春、颜春）

马家的孩子都接受过高等教育。马凤春毕业于乌特勒支大学英语系，后来还学过法律，在父亲去世后不久，她又进入阿姆斯特丹大学攻读东方美术史，尚未毕业就被国际拍卖公司苏富比（Sotheby's）荷兰分公司聘用，马凤春在这家公司干了16年，并做到了中国艺术部主任。在苏富比的16年为马凤春积累了足够的人脉和经验，她长于鉴别中国和日本的陶瓷、绘画，也结交了很多朋友，其中包括中国艺术家，这都为她以后开办自己的公司打下了基础。

2003年，中国艺术行情看涨，中国的新兴富豪们在投资艺术品和古董方面手笔很大，马凤春从中发现了商机，从此成为空中飞人，经常往返荷兰和中国之间，为她的客户提供建议，促成艺术品交易。与此同时，她也致力于把东方艺术介绍给荷兰，2009年，她曾在荷兰阿姆斯特丹组织了一场名为“中国之星——过去和现在”的特展及拍卖会，此次展览以中国历史、文化为主题，展出了不同时期的不同艺术作品，并向

荷兰观众推介了包括中国当红艺术家岳敏君在内的40位中国当代艺术家及新人的作品，这样的中国艺术展，在荷兰还不多见。

与中国人打交道多了以后，马凤春开始尝到了“苦果”：她的这张东方面孔虽然在生意场上帮她占了不少便宜，不过在言语上却没占到什么先机——中国的艺术家们大多不会英语，而她的中文又是“有限公司”。马凤春记得，小时候他们家是讲中文的，父母还让孩子们在周末上中文课，希望孩子们不要忘了自己是中国人。每年10月1号，父母都会带孩子们去参加庆祝“中国国庆节”的活动，活动一般在一个旅馆里进行，父亲照例在开场时要讲一番话，然后由孩子们表演他们早已准备好的歌舞节目，通过这种活动，马凤春认识了很多华人后代，其中包括“邓容杂货店”的少东邓庆国。从她拿出的相关照片上看，马凤春在这帮孩子中，的确是唯一的一张纯正的中国面孔，但这并不表明她就比其他孩子更能说中国话，在这一点上，马凤春最后还是辜负了父母的期望。

在婚姻上，马凤春也辜负了父母的期望。父母一直希望她能嫁一个中国人，并托了不少朋友为她介绍，但马文山直到去世，也没能把这个“老姑娘”给嫁出去，那一年，马凤春已30岁，哥哥和姐姐们都相继找到了中国伴侣，但马凤春最终还是找了一个荷兰人。“如果我父亲活着，一定会为这桩婚事感到高兴的，因为我嫁的这个荷兰人是一个汉学家。”马凤春急忙补充说，仿佛这样就能抹平不知是她还是她父亲的遗憾。马凤春的前夫克拉斯是一名古汉语学家，他的汉学造诣令马家出现了一个奇怪的现象：柳淑真和马凤春这对母女之间因语言隔阂，经常无话可说，倒是丈母娘和女婿之间反有“共同语言”。据马凤春说，她的妈妈聪明能干，活泼大方，唯终其一生没能学好荷兰语。不过马凤春和克拉斯的婚姻只维持了四年，他们共生了两个儿子，大儿子身患残障，小儿子目前正在大学攻读企业管理。马凤春指向摆在窗台上的一张照片，里面有个很帅很阳光的小伙子正搂着一个漂亮的姑娘，“这是我儿子保尔和他的女朋友。保尔曾学过3年中文，对中国的文化、艺术也非常感兴趣。他的女友有1/4的中国血统。”马凤春的

“Voor de komst van mijn moeder naar Nederland, verkocht mijn vader vaak Chinese handelswaar in de rijkere buurten van Amsterdam. Met een koffer vol zijde uit Shandong en geborduurde tafellakens ging hij op pad. Zeldzame, kwalitatief hoogstaande Chinese producten waren destijds erg gewild in Nederland. Maar mijn vader onderscheidde zich niet alleen in zijn equise handelswaar. Hij was ook een knappe en goed gesoigneerde man, die bekend stond als een eerlijke en betrouwbare handelaar. Daarom waren veel Nederlanders niet alleen gecharmeerd van zijn handelswaar, maar ook van hem. Soms probeerden Nederlanders hun dochter te koppelen aan mijn vader, maar dan zei hij altijd: ‘Ik heb thuis al een vrouw.’”

“In die tijd waren de meeste Chinezen in Nederland zeelieden en waren in de regel getrouwd met een Nederlandse vrouw. Maar mijn vader was geen zeeman en omdat hij getrouwd was met een Chinese, ben ik als volbloed Chinees een uitzondering in de eerste generatie van de in Nederland geboren Chinezen”. Ma Feng Chun benadrukte het woord “volbloed”. Ik keek haar aandachtig aan en stelde haar voorzichtig de vraag: “Voelt u zich echt Chinees?” Ze lachte: “Ik ga vaak naar China, daar denken mensen dat ik een Thaise of Japanse ben. Niemand denkt dat ik een Chinese ben.” En Inderdaad leek Ma Feng Chun, diep beïnvloed door de westerse cultuur, qua uitstraling en haar manier van praten en doen, helemaal niet op een Chinese.

Het echtpaar Ma Wen Shan kreeg vijf kinderen. Vier meisjes en een jongen. In volgorde van leeftijd, beginnend bij de oudste: An Chun, Wei Chun, Yan Chun, Tsai Chun en Feng Chun. Ma Wen Shan was een liefhebbende vader die alles deed voor zijn gezin. Omdat hij zelf nooit onderwijs heeft kunnen volgen, vond hij een goede scholing voor zijn kinderen erg belangrijk. En als succesvol zakenman beschikte hij ook over voldoende financiële middelen om zijn kinderen te laten studeren.

Na een moeizame start van zijn carrière, begon Ma Wen Shan een eigen groothandel op de Geldersekade in Amsterdam (naast Chinatown, tegenover de Dun Yong Toko). Het bedrijf verhuisde later naar een groot pand in de Viottastaat in Amsterdam-Zuid. In dit pand deden de bovenverdiepingen dienst als woningen. De begane grond werd

gebruikt als kantoor en winkel waar voornamelijk kostbare Chinese ambachtelijke producten werden verkocht zoals ivoorgravures, jadegravures, cloisonné en gesneden lakwerk. In de Viottastraat hadden Ma Feng Chun, haar broer en zusjes een gelukkige jeugd. Na Amsterdam, opende Ma Wen Shan een winkel in de toeristische badplaats Zandvoort. Op de toeristische Bloemenmarkt Singel in Amsterdam opende Ma Wen Shan zijn laatste winkel: Da Hua. Ma Wen Shan had alleen Nederlands personeel in dienst waar hij goed voor zorgde. Zoals voor een accountant die vanaf zijn 25ste jaar tot aan zijn pensioen voor Ma Wen Shan heeft gewerkt. Hoewel Ma Wen Shan het waardeerde dat zijn kinderen meehielpen in het bedrijf, zag hij liever dat zijn kinderen goed presteerden op school. Ma Feng Chun weet nog goed dat haar vader veel aandacht besteedde aan de schoolprestaties van zijn kinderen en verdrietig was als ze thuiskwamen met een slecht rapport. In haar jeugd heeft Ma Feng Chun zes jaar lang verplicht pianoles moeten volgen van haar vader. Achteraf is ze hem hier nog altijd dankbaar voor.

De kinderen van Ma Wen Shan zijn allemaal hoog opgeleid. Ma Feng Chun heeft Engels gestudeerd aan de Universiteit van Utrecht en daarna nog een juridische opleiding gevolgd. Na het overlijden van haar vader ging Ma Feng Chun Kunstgeschiedenis en Archeologie van Oost-Azië studeren aan de Universiteit van Amsterdam. Maar al voordat ze de universiteit afrondde, ging ze werken bij het internationale veilinghuis Sotheby's, waar ze 16 jaar lang het hoofd van de Aziatische afdeling was. Ze was een deskundige op het gebied van ceramiek en schilderkunst afkomstig uit China en Japan. In haar tijd bij Sotheby's heeft Ma Feng Chun veel expertise opgedaan en een groot netwerk opgebouwd. Dit alles bleek een goede basis te zijn om een eigen bedrijf op te zetten. In 2003 was kunst in China erg populair. Veel rijke Chinezen investeerden flink in kunst en antiek. Ma Feng Chun zag in deze ontwikkeling zakelijke mogelijkheden en is sindsdien een “vliegende trapeze” geworden doordat ze voor haar bedrijf vaak naar China vloog. Tegelijkertijd probeerde Ma Feng Chun oosterse kunst te introduceren in Nederland. In 2009 organiseerde ze in Amstelveen de tentoonstelling (en veiling) met de naam: Stars of China, Past

口吻中带着一种做母亲的骄傲。

马凤春对中国的印象始于5岁，10岁那年，母亲带着她和哥哥伟春在自己的家乡住了一段时间，马凤春至今记得，因为华侨身份（应该还有她父亲的身份），他们在那里受到了“国王”一样的待遇，马凤春还跟亲戚的孩子们一起去上过学，那时她的中文水平曾达到一个最高水平：能看中文报纸。1978年3月，马凤春再次跟母亲去了趟中国，旅行了很多地方，但回来后不久，父亲就去世了，荷兰华人为他举办了一个很隆重的葬礼——旅荷华侨总会成立了一个由20多人组成的治丧委员会，来自荷兰各地的上百名侨胞参加了马文山的追悼会。马凤春后来给我寄了一份资料，是一张《华侨通讯》，上面刊登了数则唁电，其中一份来自中华全国归国华侨联合会，上面写着：

“马文山先生一生热爱祖国，三十年来，马先生在团结侨胞，支持祖国建设，争取台湾回归祖国，开展华侨公益事业，促进中荷两国人民友好，做出了积极贡献，深得旅荷侨胞的爱戴。他的去世是旅荷侨胞的一个损失。”

马文山很早就开始参加荷兰侨团活动：1940年，他加入了阿姆斯特丹旅荷华侨俱乐部，是主要负责人之一；1947年，一批温州籍华侨在阿姆斯特丹成立“瓯海同乡会”，也就是荷兰华侨总会的前身，马文山也投入了此会；1953年，为了更广泛地团结和吸收旅荷华侨，“瓯海同乡会”更名为“旅荷华侨总会”，褪去明显的地方色彩，作为山东人的马文山在团结主要来自广东、浙江的各方侨胞工作上发挥了很大的作用；在人生的最后几年时间里，马文山一直担任着旅荷华侨总会主席一职。在担任总会主席的那段时间里，马文山不辞辛苦、不计得失，把业余时间都花在了总会工作上，比如组织各种华人活动、调解华人之间的纠纷、回复侨胞来信等等。他也一直非常关心中国的事情，每天起床后的第一件事情就是读报，然后收听7点钟的荷兰新闻，文化大革命期间，荷兰对中国有很多负面报导，马文山听了总是非常郁闷，偶尔听到一些好的消息，就由衷地感到高兴。

无论是作为商人还是侨领，马文山都与中国有着密切的联系，除了经常回中国进货外，马文山也经常受邀访问中国，

1978年9月，第二次复出任国务院副总理的邓小平首次接见并宴请海外侨胞，马文山夫妇就在受邀之列。中越战争打响之前，越南发生大规模排华活动，大批华裔难民涌入中国边境，马文山在荷兰侨界带头发起“安置越南归侨”的捐款、募捐活动，募得巨额善款，并以最快的速度汇往中国，这是荷兰侨界捐献过的最大笔款项之一。对家乡，马文山也做了很多筑路铺桥、建造学校的善事，在他去世之前，中国有关方面曾很希望他能回家乡投资，但马文山终因年事已高、力不从心而作罢。

在马凤春家客厅的另一面墙上，挂着一张刺绣而成的长幅黑白照片，马文山夫妇正端坐在人民大会堂的宴席上（就是邓小平二次复出时举办的那场宴会），只是他们中间却多了个突兀的彩色人儿——正是笑脸盈盈的马凤春，不用说，这又是马凤春的一位中国艺术家朋友的“杰作”，为的是让马凤春也“现场参与”那场盛会。上世纪六十年代，中、西方处于对峙状态，荷兰对中国既不了解也不友善，马凤春记得，由于父母经常去中国，有一次学校校长还特别问过她：“你父母去的是哪一个中国？”小学时，作为学校里唯一的华人学生，马凤春也难免遭遇一些歧视行为，“不过现在已经没有碰到这种情况了。”马凤春如是表示。



马文山夫妇在邓小平接见宴会上（左二为邓小平，右一为马文山）

and Present, die geheel in het teken stond van de Chinese cultuur en geschiedenis. Er werd Chinese kunst uit verschillende periodes getoond. Daarnaast werden er kunstwerken van circa 40 Chinese hedendaagse kunstenaars geëxposeerd (waaronder de bekende Yue Min Jun). Een dergelijke tentoonstelling over moderne Chinese kunst was in Nederland nog maar zelden vertoond.

Maar naarmate Ma Feng Chun meer Chinese zakelijke contacten kreeg, begon haar gebrekkige Chinees haar steeds meer parten te spelen. Zo spraken de meeste Chinese kunstenaars geen Engels. Ondanks haar Aziatische uiterlijk dat haar altijd van pas is gekomen in het zakelijk verkeer, kon ze nog steeds niet goed communiceren in het Chinees. Ma Feng Chun wist nog goed dat bij hen thuis vroeger Chinees werd gesproken. Haar ouders stuurden de kinderen elk weekend naar Chinese les, in de hoop dat ze hun Chinese identiteit niet zouden vergeten. Elk jaar, op 1 oktober, nam de hele familie deel aan de viering van de Chinese Nationale Dag. De viering vond meestal plaats in een hotel, waar Ma Wen Shan dan eerst een korte toespraak hield voordat de kinderen gingen optreden in allerlei dans- en zangprogramma's. Op dagen als deze, leerde Ma Feng Chun veel leeftijdsgenoten met Chinese ouders kennen, waaronder de huidige eigenaar van de Dun Yong Toko: Dun Heng Ko.

Op foto's uit die tijd zag je dat Ma Feng Chun als enige van deze kinderen een echt Chinees gezicht had. Maar dit betekende niet dat ze beter Chinees sprak dan de anderen. Voor haar ouders is het altijd een teleurstelling geweest dat hun dochter de Chinese taal nooit echt machtig is geweest.

Maar ook op een ander gebied kon Ma Feng Chun de verwachtingen van haar ouders niet waarmaken. Haar ouders hadden altijd gehoopt dat hun dochter zou trouwen met een Chinese man. De ouders hebben Ma Feng Chun verschillende keren aan een Chinese man voorgesteld, maar dit bleken vruchteloze pogingen. Toen haar vader overleed was Ma Feng Chun dertig en nog steeds niet getrouwd. Dit in tegenstelling tot haar broer en zussen, die allemaal al getrouwd waren met een Chinese partner. Uiteindelijk trouwde Ma Feng Chun met een Nederlander. "Als mijn vader nog leefde, zou hij erg blij zijn geweest met mijn huwelijk. Ik was namelijk getrouwd met

een sinoloog." (Het leek erop dat Ma Feng Chun met deze opmerking haar schuldgevoel jegens haar vader enigszins probeerde weg te nemen). Het feit dat de echtgenoot van Ma Feng Chun (genaamd Klaas) sinoloog was, en dus vloeiend Chinees sprak, zorgde voor een merkwaardige situatie in de familie. Want terwijl de Chinese Ma Feng Chun nooit met haar moeder Liu Sho Chin heeft kunnen communiceren vanwege de Chinese taal, kon haar Nederlandse man, vanwege de Chinese taal, juist uitstekend communiceren met zijn schoonmoeder. Volgens Ma Feng Chun was haar moeder slim, capabel, spontaan en sociaal. Het enige minpunt van haar moeder was dat ze nooit goed Nederlands heeft kunnen spreken. Helaas heeft het huwelijk tussen Ma Feng Chun en de Nederlandse sinoloog maar 4 jaar standgehouden. Ma Feng Chun en Klaas kregen twee zoons. De oudste zoon is gehandicapt en de jongste studeert Business Administration. Ma Feng Chun wees op een foto waarop een knappe en vrolijke jongen stond afgebeeld met een mooi meisje in zijn armen. Met een trots die moeders zo kenmerkt zei ze: "Dit is mijn jongste zoon Paul en zijn vriendin. Paul heeft 3 jaar Chinees geleerd en is geïnteresseerd in de Chinese cultuur en kunst. Zijn vriendin is kwart Chinees".

De eerste herinneringen van Ma Feng Chun aan China gaan terug naar haar vijfde levensjaar. Vanaf haar tiende jaar heeft ze samen met haar moeder en haar broer (Wei Chun) een tijd in de geboorteplaats van haar moeder in China gewoond. Het staat Ma Feng Chun nog helder voor de geest dat ze in de geboorteplaats van haar moeder als een "Koninklijke" familie werden gezien. Dit kwam omdat ze overzeese Chinezen waren, maar misschien had het ook te maken met het aanzien van haar vader. In China ging Ma Feng Chun er samen met de andere kinderen uit de familie ook naar school. Daarom was haar Chinees nooit beter dan toen. Ze kon toen zelfs een Chinese krant lezen. In maart 1978 brachten Ma Feng Chun en haar moeder nogmaals een bezoek aan China. Niet veel later stierf Ma Wen Shan. De begrafenis van Ma Wen Shan werd georganiseerd door de Chinese gemeenschap in Nederland. De ACV richtte een begrafeniscomité op dat uit meer dan 20 leden bestond. Op de indrukwekkende begrafenis van Ma Wen Shan kwamen meer dan



马凤春和她的古董宝贝

100 Chinezen uit heel Nederland.

Na mijn bezoek aan Ma Feng Chun stuurde zij me een originele “Overzeese Chinezen Bulletin” uit de tijd dat haar vader werd begraven. De krant stond bol van condoleances die gericht waren aan haar vader. Één daarvan was van de All-China Federation of Returned Overseas Chinese. De tekst luidde als volgt: “Ma Wen Shan was zijn hele leven een patriot. In de laatste 30 jaar van zijn leven heeft hij zich met tomeloze energie ingezet voor een trotste en zelfbewuste Chinese gemeenschap. Ma Wen Shan heeft niet alleen een belangrijke bijdrage geleverd aan de opbouw van zijn moederland, ook heeft hij de terugkeer van Taiwan naar China gesteund. In Nederland heeft Ma Wen Shan veel publieke zaken voor Chinezen georganiseerd en de vriendschappelijke banden tussen Nederlanders en Chinezen gestimuleerd. Door zijn staat van dienst is Ma Wen Shan geliefd onder de Nederlandse Chinezen. Zijn dood is dan ook een groot verlies voor de Chinese gemeenschap in Nederland”.

Heel lang geleden was Ma Wen Shan al actief in diverse Chinese verenigingen in Nederland. In 1940 was hij al één van de belangrijkste leiders van de Club voor de Chinezen in Amsterdam. In 1947 richtten een aantal Nederlandse Chinezen (uit Wenzhou) in Amsterdam, de Ouhai op, waar ook Ma Wen Shan zich bij aansloot. Deze vereniging bleek een voorloper van de latere ACV. Maar omdat de vereniging iets wilde betekenen voor alle Chinezen uit Nederland (ongeacht uit welke streek men kwam in China), veranderde de vereniging in 1953 haar naam in Algemene Chinese Vereniging (ACV). Hoewel Ma Wen Shan zelf uit Shandong kwam, heeft hij een enorme bijdrage geleverd aan de hereniging van Chinezen uit Kanton en Zhejiang. Tot in de laatste jaren van zijn leven was Ma Wen Shan voorzitter van de ACV. Hij gold als een integere voorzitter die problemen en moeilijkheden niet uit de weg ging. Naast zijn zaken, besteedde hij al zijn tijd aan de ACV (zoals ondermeer het organiseren van diverse Chinese activiteiten, bemiddelen in conflicten tussen Chinezen en het beantwoorden van brieven). Daarnaast volgde hij ook het nieuws over Nederland en China op de voet. Voordat hij aan zijn dag begon las Ma Wen Shan altijd eerst de krant en keek hij naar het Nederlandse

journaal. Hij was vaak somber gestemd tijdens de dagen van de Culturele Revolutie toen de berichtgeving in Nederland over China vaak negatief van toon was. Maar zijn hart maakte een sprongetje als er bij en tijd en wijlen ook positief nieuws over China was. Als zakenman en leider van de Chinese gemeenschap in Nederland onderhield Ma Wen Shan nauwe banden met China. Hij ging dikwijls naar China voor zaken en werd daarnaast regelmatig uitgenodigd door de Chinese overheid. Toen de vicepremier Deng Xiao Ping in september 1978 voor het eerst de overzeese Chinezen officieel ontmoette tijdens een staatsdiner, was het echtpaar Ma Wen Shan één van de genodigden. Voordat de oorlog tussen China en Vietnam begon, vonden er in Vietnam grootschalige anti-Chinese activiteiten plaats waardoor veel Vietnamese Chinezen naar China moesten vluchten. Omdat Ma Wen Shan zich het lot van deze vluchtelingen aantrok, begon hij in de Chinese gemeenschap in Nederland activiteiten te organiseren om geld in te zamelen voor de opvang van gevluchte Vietnamese Chinezen. De inspanningen van Ma Wen Shan werden meer dan beloond: zelden doneerde de Chinese gemeenschap in Nederland een hoger bedrag dan tijdens deze inzamelactie. Maar ook voor zijn geboorteplaats heeft Ma Wen Shan veel betekend. Dankzij hem zijn er wegen aangelegd, bruggen gebouwd en scholen gesticht. Tot teleurstelling van velen kon Ma Wen Shan in zijn laatste jaren niet veel meer betekenen voor zijn geboorteplaats: zijn hoge leeftijd weerhield hem hiervan.

Op een andere muur hing een lange zwart-wit foto, waar het echtpaar Ma Wen Shan op was afgebeeld. Ze stonden voor de dinertafel in de Great Hall of the People in Beijing tijdens de ontmoeting met Deng Xiao Ping. Op deze zwart-wit afbeelding van haar ouders was het lachende gezicht van Ma Feng Chun er in kleur opgeborduurd, zodat zij, al was het maar in haar fantasie, ook bij het staatsdiner met haar ouders had kunnen zijn. Ook dit was zonder twijfel weer een werk van een bevriende kunstenaar van Ma Feng Chun. In de jaren zestig stonden de betrekkingen tussen China en het Westen op een laag pitje. Ma Feng Chun weet nog goed dat haar ouders toentertijd vaak naar China gingen. Op een dag vroeg de schooldirecteur haar: “Naar welk China gaan je ouders?” Op de basisschool was ze de

现在每次去中国，都让马凤春感慨中国变化之快，旁的不说，30年前，当中国人听说她学东方美术史时，都会露出不解甚至不屑的神情：“学这玩意儿有什么用啊？”时下艺术专业在中国已经变得很时髦、走俏，中国富豪对艺术品一掷千金的慷慨，也令马凤春咂舌。工作，成了马凤春最大的爱好，她的中国客户也在逐年增多，因为这份工作，她更多地行走了中国，了解了中国。“这一切都要感谢我的父亲，因为他的缘故，促使我对东方艺术产生了浓厚兴趣。”马凤春说。那么，有没有想移居中国呢？马凤春摇头：“不，我在这里长大，这里才是我的家乡。”

采访结束之前，我向马凤春打听马家其他几位后人的情况，马凤春介绍说，大姐安春一家现在在做父亲留下的“大华”，安春育有二女一男；哥哥伟春在荷兰著名的瓦格宁根农业大学获得博士学位，曾被联合国派驻非洲工作，也曾工作于英国牛津大学和澳大利亚昆士兰大学，后来一直在瓦格宁根农业大学从事环境保护研究工作，直到退休，伟春的两个女儿都研读心理学，小女儿目前正在荷兰奈梅根大学攻读博士学位；二姐颜春18岁时就被父亲送到中国北京的华侨大学学习，后来嫁给了一个留学波兰归国的工程师，现定居上海；三姐彩春住在格罗宁根，育有三个非常优秀的儿子。那么马老太太呢？

“她在父亲去世之后仍独自生活了30来年，2004年她在上海去世并火化，骨灰运回荷兰与父亲合葬在一起。”

我心中突然产生一丝疑惑：马文山先生既然是爱国侨领，而传统的中国人又有很重的“落叶归根”情结，他为何没有归葬故里呢？不过最后我还是没有向马凤春提出这个问题。就在这篇文章即将完稿的时候，我偶尔翻看了一本书，是台湾知名作家刘墉写的《生生世世未了缘》，我发现里面有几句话，完全可以解答一直悬挂在我心中的这一疑问：“家，这是个多么实在又抽象的字啊！”“孩子在哪里，哪里就是家”；“伴侣在哪里，哪里就是家”；“屋顶在哪里，哪里就是家”……

其实心在哪里，哪里就是家。

撰稿人：赵艳 相片由马凤春女士提供



马凤春在2010年伦敦艺术节上



马凤春在2010年马斯特里赫茨欧洲艺术和古董博览会上

enige Chinees en soms werd ze gediscrimineerd. “Maar dat komt nu niet meer voor hoor”, voegde ze er aan toe.

Elke keer als Ma Feng Chun China bezoekt, staat ze weer verbaasd over de snelle ontwikkelingen en veranderingen die zich hebben voltrokken in China en nog steeds gaande zijn. Toen men in China 30 jaar geleden vernam dat Ma Feng Chun kunstgeschiedenis en archeologie van Oost-Azië studeerde, stuitte ze vaak op onbegrip of was onverschilligheid haar deel: “Wat moet je met een dergelijke opleiding?” Maar tegenwoordig is een kunstopleiding een populaire opleiding in China en geven veel rijke Chinezen enorme bedragen uit aan kunst. Ma Feng Chun is er in geslaagd van haar hobby haar werk te maken. Omdat ze voor haar werk veel in China komt, is ze het land beter gaan begrijpen. “Dit heb ik allemaal aan mijn vader te danken, want dankzij hem ben ik me voor oosterse kunst gaan interesseren.” Zou ze dan misschien in China willen wonen? Ma Feng Chun schudde het hoofd: “Nee, ik ben hier geboren, hier is mijn thuis.”

Voordat ik het interview beëindigde, vroeg ik Ma Feng Chun hoe het was met de andere familieleden van de familie Ma. Ze vertelde dat haar oudste zus An Chun, in de zaak van haar vader “Da Hua” werkt. Ze heeft twee dochters en een zoon. Haar broer Wei Chun heeft een PhD opleiding afgerond aan de Universiteit van Wageningen. Hij werkte als deskundige voor de VN in Afrika, op de Universiteit van Oxford en de Universiteit van Queensland (Australië). Tot aan zijn pensioen werkte hij als onderzoeker op het gebied van milieuvraagstukken aan de Universiteit van Wageningen. Wei Chun heeft twee dochters, die allebei psychologie hebben gestudeerd. De jongste dochter is momenteel bezig met een PhD opleiding aan de universiteit van Nijmegen. Haar één na oudste zus Yan Chun, werd op haar achttiende jaar door haar vader naar de Beijing Overseas Chinese University gestuurd. Later trouwde ze met een Chinese ingenieur die in Polen heeft gestudeerd. Momenteel wonen ze in Shanghai. De andere zus, Tsai Chun, woont in Groningen en heeft drie zoons. “Hoe is het met uw moeder mevrouw Ma?”, vroeg ik haar. “Na de dood van mijn vader heeft ze nog meer dan 30 jaar alleen geleefd. Ze stierf in 2004 in Shanghai en is daar ook gecremeerd.

De urn is naar Nederland gebracht en bij het graf van mijn vader begraven.”

Ineens kwam er een vraag bij mij op: “Waarom is Ma Wen Shan in Nederland begraven, en niet in China?” Hij was ten slotte een patriottische Chinese leider en bovendien willen de meeste Chinezen hun oude dag doorbrengen in China. Waarom gold dit dan niet voor Ma Wen Shan? Uiteindelijk heb ik deze vraag niet gesteld aan Ma Feng Chun. Toen ik dit artikel bijna af



had, kwam ik toevallig het boek “Verhalen over het lot in het leven” van de beroemde Taiwanese schrijver Liu Yong tegen. Toen ik enkele passages uit het boek las, werd mijn vraag die ik niet gesteld had, alsnog beantwoord. “Thuis, is een warm maar tegelijkertijd relatief begrip. Waar mijn kinderen zijn, daar is mijn thuis. Waar mijn partner is, daar is mijn thuis. Waar mijn dak is, daar is mijn thuis.” Waar je hart ligt, is je thuis.

Kosteloze taxatie van Chinese en Japanse kunst
 WOENSDAG 1 MAART, DE BOELELAAN 30

Op 1 maart taxeert onze expert mevrouw drs Feng-chun Ma van 10.00 tot 16.00 uur kosteloos Chinese en Japanse keramiek en kunstvoorwerpen. Grote objecten kunnen aan de hand van een foto of na afspraak bij u aan huis getaxeerd worden. Inbreng voor de juni-veiling is mogelijk.

SOTHEBY'S AMSTERDAM
 De Boelelaan 30
 1083 HJ Amsterdam
 tel. (020) 550 22 41
 fax (020) 550 22 22
 www.sothebys.com

SOTHEBY'S

梅家四代荷兰创业

2010年9月16日，坐落在荷兰北部弗里西亚省会吕戈登市中心的中国餐馆“皇城酒楼”，迎来了重新开业的大喜日子。高朋满座，为这间具有四十多年历史的老字号带来了节日的欢庆气氛。这家远近闻名的中餐馆连同它的东主——梅氏家族，见证了荷兰早期中国移民的奋斗史。

1966年2月6号，梅旭华，孙雨澄夫妇首开这间餐馆，十年前长子梅晓潭继承了父业，成了新的东主。倾注数十年心血开创的事业能在后代身上得以延续，为此梅旭华先生深感欣慰。现年77岁的他，身体健壮，思维敏捷，滔滔不绝地讲述了梅家的历史。

父辈家贫 出国谋生

梅旭华的父亲是梅仲微，1906年11月28日出生在浙江省文成县玉壶镇。家境贫寒，父母早亡，务农为生。1932年与梅旭华的母亲陈春菊结婚。1935年12月，与友人一起去南洋谋生。在新加坡日本人经营的铁矿上当了三年矿工。1937年卢沟桥事变后，日本发动全面侵华战争，危亡在即，激发全国人民的抗日救亡运动，在此浪潮的冲击下，矿工们奋起大罢工，迫使日本人的铁矿停工停产，梅仲微也因此失业。1939年8月，梅仲微前往泰国，正赶上川英轮船招聘海员，他登上这艘轮船。在开往英国的途中，轮船曾经历德军的轰炸和袭击，梅仲微九死一生，于1940年3月27日从英国逃到荷兰。

二战期间的荷兰，生活十分艰苦。华人多靠贩卖花生糖，棉丝织品，摆地摊为生。五十年代后期，梅仲微开始经营中餐馆。

梅仲微是荷兰最早的侨领之一。1947年11月，瓯海同乡会成立（荷兰华侨总会的前身），余忠先生任会长。梅仲微曾连任四届四年副会长。五十年代初，他连续两届四年任会长。1957年他率团回国参加五一国际劳动节观礼，受到周恩来总理的接见。这是荷兰首个回国访问团。梅仲微在荷兰与当地女子再婚，生育两个儿子。1987年梅仲微去世。

梅旭华的母亲出身贫苦家庭，在梅旭华2岁时，丈夫为生计只身漂泊海外，她含辛茹苦，将两个孩子（梅旭华和姐姐）抚养成人。贫穷的生活经历，慈母的谆谆教诲塑造了梅旭华坚强的意志，奋发的上进心。母亲享年100岁。



Vier generaties Mei: carrière maken in Nederland

Geschreven door Zhao An Yu

Foto's aangeboden door Mei Hsu Hua

Op 16 september 2010 vond in Leeuwarden een feestelijke gebeurtenis plaats. Op die dag heropende het Chinees-Indisch restaurant Kota Radja haar deuren. De vele gasten die af waren gekomen op de heropening zorgden voor een feestelijke sfeer. Het restaurant is al 40 jaar in handen van de familie Mei. De familie heeft deel uitgemaakt van een roerige episode in de geschiedenis van de eerste generatie Chinezen in Nederland.

Op 6 februari 1966 werd het restaurant geopend door Mei Hsu Hua en zijn vrouw Sun Yu Chun. Tien jaar geleden nam hun oudste zoon Mei Hsiao Tam de zaak over en werd tevens de nieuwe eigenaar. Het Kotja Radja restaurant dat Mei Hsu Hua en zijn vrouw in de afgelopen decennia met hart en ziel hebben opgebouwd, is tot hun vreugde nu in handen van een nieuwe generatie. Momenteel is Mei Hsu Hua 77 jaar en verkeert hij nog in een goede lichamelijke en geestelijke conditie. Vol geestdrift deed Mei Hsu Hua de geschiedenis van de familie Mei uit de doeken.

Op de vlucht voor de armoede: werk zoeken in buitenland

Mei Chun Wee, de vader van Mei Hsu Hua, is op 28 november 1906 geboren in het dorp Yuhu (Zhejiang). Mei Chun Wee kwam uit een arme familie en verloor al op jonge leeftijd zijn ouders. Voor de kost werkte hij als boer. In 1932 trouwde hij met Chen Chun Ju. In december 1935 ging Mei Chun Wee samen met een vriend naar Zuidoost-Azië op zoek naar werk. Hij werkte 3 jaar lang in een ijzererts mijn in Singapore die geëxploiteerd werd door Japanners. Toen Japan na het Marco Polo Brug Incident in 1937 China binnenviel, vonden er veel Anti-Japanse acties in China plaats. Ook de mijnwerkers toonden zich solidair met het Chinese volk door te gaan staken om zo een productiestilstand van het ijzererts af te dwingen. Maar als

gevolg van de stakingen verloor Mei Chun Wee zijn werk. In 1939 ging hij naar Thailand waar hij werk vond op een Engels koopvaardijship. Op weg naar Engeland werd het schip gebombardeerd en aangevallen door Duitsers, maar Mei Chun Wee overleefde de overtocht. Op 27 maart 1940 vluchtte hij van Engeland naar Nederland.

Het leven was zwaar tijdens de Tweede Wereldoorlog in Nederland. Om te kunnen overleven gingen veel Chinezen op straat zelfgemaakte pindakoekjes en handgemaakte Chinese producten van zijde en katoen verkopen. Aan het einde van de jaren vijftig begon Mei Chun Wee een Chinees restaurant.

Mei Chun Wee was één van de eerste leiders van de Chinese gemeenschap in Nederland. In november 1947 werd de Ouhai opgericht (de voorloper van de ACV). Yu Zhong was de voorzitter en Mei Chun Wee heeft 16 jaar lang als vicevoorzitter gefunctioneerd. In het begin van de jaren vijftig is hij 8 jaar de voorzitter geweest. In 1957 leidde hij een delegatie die op 1 mei in China de ceremonie van de Internationale Dag van de Arbeid bijwoonde. Tijdens dit bezoek ontmoette Mei Chun Wee de toenmalige premier van China: Zhou En Lai. Dit was het eerste officiële bezoek van de Nederlandse Chinese gemeenschap aan China. Mei Chun Wee is in Nederland hertrouwd met een Nederlandse. Ze kregen twee zoons. Mei Chun Wee overleed in 1987.

De moeder van Mei Hsu Hua kwam uit een arme familie. Toen Mei Hsu Hua twee jaar was, vertrok zijn vader naar het buitenland op zoek naar werk. De moeder stond helemaal alleen voor de opvoeding van Mei Hsu Hua en zijn zus. Door de harde lessen uit zijn jeugd en de onvergetelijke woorden van zijn moeder ontwikkelde Mei Hsu Hua een enorm doorzettingsvermogen. De moeder is 100 jaar geworden.

Zich aanpassen, vestigen en carrière maken in Nederland

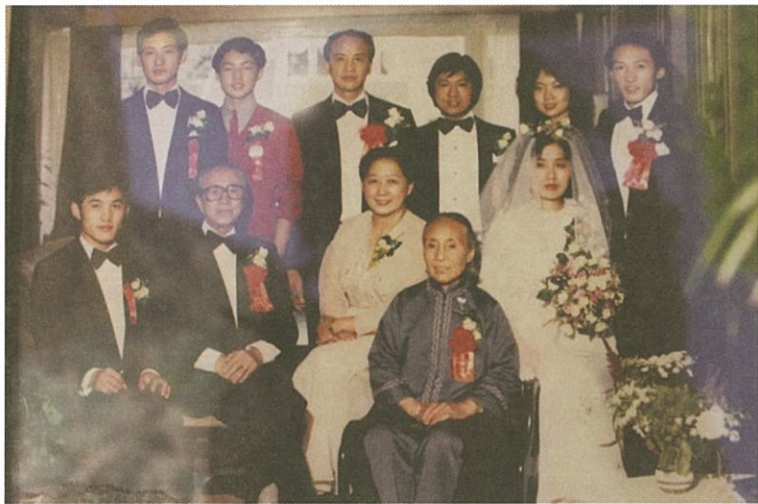
In oktober 1964 vertrokken Mei Hsu Hua en zijn vrouw Sun Yu Chun naar Nederland. Ze waren beiden afgestudeerd aan de Universiteit van Jilin in China en zagen er elegant uit. De komst van deze twee

入乡随俗 立足创业

1964年10月，梅旭华和妻子孙雨澄由父亲申请来荷定居。风华正茂的梅先生夫妇不仅有着骄人的吉林大学的学历而且还有着高雅端庄的翩翩风度，为当时的荷兰侨界带来了一股清新的气息。既来之则安之！放下了大学教师架子，夫妻俩从厨房工做起，一年后终于在吕戈登市开了自己的餐馆“皇城酒楼”。

回忆那段时期的经历，梅旭华先生感慨地说，对于我们外侨来讲，来到了一个新的国家生活，最重要的是要入乡随俗，将自己融入到这个新的社会中。掌握好荷兰语是在此立足创业的重要前提。皇城酒楼在梅先生夫妇精心打理下，生意兴隆，客源不断，经常出现客人排长队等候就餐的情况，1983年还荣获国际企业家协会颁发的“金牛奖”，成为当地最有影响的中餐馆，晋升为荷兰中餐馆中首屈一指的企业。

1974年，梅旭华先生去奥地利维也纳成立梅氏有限公司，翌年在当地开了“皇城酒楼”从荷兰发展到奥地利，从餐饮业发展到贸易，梅旭华的事业发展一帆风顺。1987年，他开始



了合资经营的尝试，同上海新亚集团合作，在鹿特丹开办“上海城大酒楼”，由他的长子梅晓潭任经理。除了经营餐馆外，梅先生还从事一些小型进出口生意。

在繁忙的工作之余，梅旭华夫妇还积极参加荷兰的侨团工作。1981年至1984年任旅荷华侨总会副会长。1984年至1987年任该会会长。1987年任全荷华人社团联合会首届主席。1990年至1992年任全荷华人社团联合会第二届副主席。1992年至1994年任全荷华人社团联合会第三届主席。1992年至1995年，欧洲华侨华人社团联合会在荷兰阿姆斯特丹成立，他当选为永远常务理事。2000年，他发起成立荷兰中国和平统一促进会，任会长团团长。目前担任旅荷华侨总会名誉会长，联合会名誉主席。



jonge volwassenen werd in de Chinese gemeenschap als verfrissend ervaren, omdat ze anders waren dan andere Chinezen. Aangezien ze voor Nederland hadden gekozen, moesten ze zich ook aanpassen aan het leven in Nederland. Als voormalige docenten van een Chinese universiteit waren ze dan ook niet te beroerd om de mouwen op te stropen. Eerst gingen ze in een keuken van een Chinees restaurant werken, en een jaar later begonnen ze het Chinees-Indisch restaurant Kota Radja in Leeuwarden.

Terugkijkend op die periode, sprak Mei Hsu Hua diep uit zijn hart: “Voor allochtonen zoals wij, is het van het allergrootste belang om ons aan te passen en te integreren in het land waar we wonen. Het beheersen van de Nederlandse taal is een belangrijke voorwaarde om een carrière te maken in Nederland.” Onder de bekwame leiding van het echtpaar Mei trok Kota Radja veel klanten. Vaak stond er zelfs een rij voor het restaurant. In 1983 kreeg het restaurant de “Gouden Koe” van de Internationale Ondernemersfederatie, en werd hierdoor het beste en meest bekende Chinese restaurant van Nederland.

In 1974 richtte Mei Hsu Hua in Wenen de Mei B.V. op. Een jaar later opende hij in Wenen een tweede Kota Radja restaurant. Zowel in Nederland als in Oostenrijk verliepen de horeca- en handelsactiviteiten van Mei Hsu Hua voorspoedig. In 1987 ging hij een samenwerkingsverband aan met de Shanghai New Asia (Group) Co. LTD. In Rotterdam openden ze samen het Chinees-Japanse restaurant Shanghai City & Sapporo. Mei Hsiao Tam, de oudste zoon van Mei Hsu Hua, werd de manager van het restaurant. Naast horecaondernemingen, was Mei Hsu Hua ook actief in import- en export.

Buiten hun drukke werkzaamheden was het echtbaar Mei ook actief in verschillende Chinese organisaties in Nederland. Tussen 1981 en 1984 was Mei Hsu Hua de vicevoorzitter van de ACV, en tussen 1984 en 1987 was hij er de voorzitter. In 1987 werd hij de eerste voorzitter van Landelijke Federatie van Chinese Organisaties Nederland, waarna hij van 1990 tot en met 1992 als vicevoorzitter en van 1992 tot en met 1994 als voorzitter heeft gefunctioneerd. Tussen 1992 en 1995, nadat De Europese Federatie van Chinese

Organisaties in Amsterdam was opgericht, werd Mei Hsu Hua benoemd tot bestuurslid voor het leven. In 2000 richtte hij het Holland Council of the Promotion of Peaceful National Reunification of China op, waar hij zelf voorzitter van werd. Momenteel is Mei Hsu Hua de erevoorzitter van de ACV en de Landelijke Federatie van Chinese Organisaties Nederland.

In april 1990 werd Mei Hsu Hua benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Hij was de eerste Chinees die deze eer ten deel viel. De vaderlandslievende Mei Hsu Hua heeft meerdere malen geld geschonken aan zijn geboorteplaats. Dankzij hem werden er bruggen gebouwd, wegen aangelegd en oude gebouwen opgeknapt. Maar ook voor het onderwijs heeft hij een belangrijke rol gespeeld. Zo hebben veel studenten op de middelbare school Ping Yang baat gehad bij de beurs die hen ter beschikking werd gesteld door Mei Hsu Hua. In mei 1990 werd hij als één van de “Tien best presterende overzeese Chinezen” genoemd door het Overseas Chinese Affairs Office of the State Council of the People's Republic of China.

Sun Yu Chun, de vrouw van Mei Hsu Hua, is ook lang actief geweest in de Chinese gemeenschap in Nederland. Vanaf 1974 was ze voor twee opeenvolgende termijnen de secretaris van de ACV. Na 1981 was ze vicevoorzitter, senior vicevoorzitter en erevoorzitter van de ACV.

9 februari 1998 stierf Sun Yu Chun, de geliefde vrouw van Mei Hsu Hua. Ooit werd ze beschouwd als de best presterende vrouw van de Chinese gemeenschap. Ze was vriendelijk en innemend en men was vaak onder de indruk van haar oprechtheid. Ook werd haar niet aflatende inzet voor allerlei liefdadigheidacties geprezen. Daarnaast beschikte Sun Yu Chun ook over andere talenten. Ze was een getalenteerde schilderes en had zich bekwaamd in de Chinese bloemsierkunst. Haar schilderijen werden gekocht door verzamelaars uit Nederland en China. Ze was de trots van de Chinese vrouwen in Nederland.

De gelukkige familie en succesvolle carrières

Mei Hsu Hua heeft 4 zoons, die allen een goede opvoeding hebben

1990年4月，梅先生荣获荷兰皇家骑士勋章，他是首个获得这一殊荣的荷兰华人。爱国爱乡的他，多次为家乡和母校捐款。修桥铺路，修建教学大楼。由他出资的平阳中学“梅氏奖学金”，扶助过不少莘莘学子。1990年5月，梅旭华被国务院侨办评为“海外华裔十杰”。



妻子孙雨澄也很早就参加了荷兰的侨界工作。1974年连续两届任旅荷华侨总会秘书长，1981年后先后任副会长，首席副会长，名誉会长。

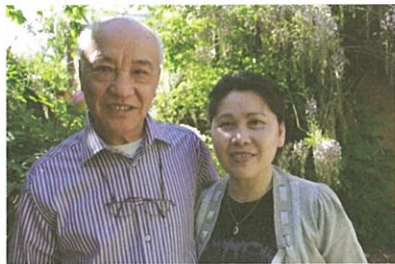
1998年2月9号，是梅先生最难忘的一天，他挚爱的妻子孙雨澄因病去世。被称为侨界女杰的她，为人友善，举止端庄，她的真善美给人留下深刻的印象。她多才多艺，擅长绘画，插花艺术。画品被荷兰，中国多家机构收藏，是荷兰侨界女性的骄傲。

儿孙满堂 事业有成

梅旭华夫妇共有四个儿子。在他们的精心培育下，儿子们都受到了良好的教育，有了各自的专长。

长子梅晓潭，1958年生于北京。1975年来荷。先后在荷兰，比利时，奥地利等大学读书。1981年回荷兰协助父母经营餐馆。1987年任鹿特丹上海城大酒楼经理。1990接手皇城酒楼的全部业务。1982年与陈美玉结婚，育有二子一女。梅旭华长孙梅思汉于去年成婚，小夫妻正在为将来接手这一家族企业做着各种准备。

次子梅晓东，1960年生于长春。1978年来荷。先后在奥地利，美国多家大学学习。获美国威得恩大学法律专业，美国特拉华州威尔明顿法学博士，美国纽约州立大学，美国纽约长岛斯托尼布鲁克理学硕士，瓦格纳学院工商管理 and 计算机应用



双学位。现任美国威士博涂料公司亚太区副总裁（驻上海）。1989年与韩国女子尹珠成婚，育有一子一女。

三子梅晓来，1963年生于浙江老家。1968年来荷。在荷兰高中毕业后去美国大学读书。获美国宾夕法

尼亚大学设计师硕士学位。自创数邦集团（Scream point）公司，在上海，香港，印度孟买，阿联酋迪拜设有办事处，任集团总裁与行政总监。1990年与马来西亚女子黄丽珠成婚，育有一女一子。

四子梅晓州，1967年生于荷兰吕戈登市。高中毕业后，热爱艺术的他去阿姆斯特丹舞蹈学院学习一年。1987年去美国纽约alfa.eli舞蹈学院深造。经过层层筛选，入选为天王歌星迈克杰克逊（Michael Jackson）“The Bad”伴舞，一举成名。1988年冬回荷度假时，成为荷兰各大媒体电视台热烈追捧的对象。退出舞蹈界后，他去巴黎学习时装设计成为时装设计师。2007年起前往上海发展他的时装公司。他一直未婚。



晚年的梅旭华经朋友介绍与辽宁大学教师苏艳玲再婚。他很庆幸苏女士具有与前妻相似的气质，风度，二人相敬如宾，幸福相伴。妻子的女儿金苏已大学毕业在大连成家立业，育有一子。梅先生很高兴再得一女及一外孙。

子孙满堂，事业有成。梅先生可以怡情悦性地享受他读书，旅游，观看球类比赛的乐趣了。

撰稿：赵安玉 相片由梅旭华先生提供

gehad en hoog zijn opgeleid.

De oudste zoon Mei Hsiao Tam is in 1958 in Beijing geboren en kwam in 1975 naar Nederland. Hij heeft in Nederland, België en Oostenrijk gestudeerd. In 1981 kwam hij terug naar Nederland om zijn ouders te helpen in het restaurant. In 1987 werd hij manager van het Chinees-Japanse restaurant Shanghai City & Sapporo en in 1990 nam hij het Chinees-Indisch restaurant Kota Radja over. Mei Hsiao Tam is in 1982 met Chen Mei Yu getrouwd. Ze hebben twee zoons en een dochter. Hun oudste zoon Mei Shig Han is vorig jaar getrouwd. Samen met zijn vrouw is hij zich druk aan het voorbereiden op de toekomstige overname van het familiebedrijf.

De één na oudste zoon, Mei Hsiao Tung, is in 1960 in Changchun geboren en kwam in 1978 naar Nederland. Hij heeft in Amerika en Oostenrijk gestudeerd. In Amerika deed hij een masteropleiding aan de Universiteit van New York en een doctorale rechtenstudie aan de Universiteit van Delaware. Momenteel woont Mei Hsiao Tung in Shanghai waar hij vicepresident is van het Amerikaanse verfbedrijf Valspar. In 1989 is hij getrouwd met een Koreaanse vrouw, genaamd: Calolin. Ze hebben een zoon en een dochter.

De derde zoon Mei Hsiao Lai is in 1963 in Zhejiang geboren en kwam in 1968 naar Nederland. Na het voortgezet onderwijs in Nederland, ging hij in Amerika studeren, waar hij een masteropleiding aan de Universiteit van Pennsylvania afrondde. Daarna richtte hij het bedrijf Scream Point op, waar hij zelf de voorzitter en president van was. Het bedrijf heeft vestigingen in Shanghai, Hongkong, Mumbai en Dubai. In 1990 is Mei Hsiao Lai getrouwd met een Maleisische vrouw genaamd Wung Lee Chu. Ze hebben een zoon en een dochter.

De jongste zoon Mei Hsiao Tjou is in 1967 in Leeuwarden geboren. Omdat hij er altijd van droomde om danser te worden heeft Mei Hsiao Tjou na de middelbare school een jaar aan de dansacademie in Amsterdam gestudeerd. In 1987 ging hij naar New York om verder te studeren aan de dansacademie Alfa Ely Dance Center New York. Mei Hsu Hua werd een bekende danser toen hij (na vele audities) één van de dansers in de videoclip "Bad" van Michael Jackson werd. Toen hij in de winter van 1988 vakantie vierde in

Nederland, werd hij constant gevolgd door de Nederlandse media. Nadat hij gestopt was met dansen, ging hij naar Parijs om een opleiding mode ontwerpen te volgen. Sinds 2007 werkt hij aan zijn carrière als modeontwerper in Shanghai. Tot op heden is hij niet getrouwd.

Op zijn oude dag is Mei Hsu Hua hertrouwd met Su Yan Ling, een hoogleraar van de Universiteit van Liaoning. Hij is erg blij dat zijn nieuwe vrouw een soortgelijke uitstraling heeft als zijn overleden vrouw. Ze hebben respect voor elkaar en zijn samen gelukkig. De dochter van zijn huidige vrouw, Jin Su, heeft een opleiding in China afgerond en woont sindsdien in Dalian. Ze heeft ook een zoon. Dhr. Mei is blij dat hij er nog een dochter en kleinzoon heeft bij gekregen. Nu Mei Hsu Hua in een gelukkige familie verkeert en een succesvolle carrière achter zich heeft liggen kan hij eindelijk genieten van zijn hobby's, zoals lezen, reizen en voetbal kijken.



“成功的中国人”

—— 郭南斋

在荷兰南部与德国交界的小城 Heerlen, 笔者采访了曾被当地荷兰报纸誉为“成功的中国人”郭南斋先生的唯一女儿 Song van de werf —— 郭女士。今年61岁的郭女士, 对父亲的一生充满敬佩, 她讲述了父亲的生平。

家境贫寒 出国闯荡

郭南斋先生于1900年3月13日出生于浙江省青田县, 家境贫寒。生性好强, 具有冒险性格的他, 不甘忍受灾难不断的痛苦生活, 于1916年前往日本闯荡, 希望人生从此有个新的转机。在东京, 他开设了一家咖啡舞厅赚钱为生。当时的日本社会十分歧视中国人, 华人处处遭日本人的白眼, 稍有一点小错就要遭受日本人“滚回中国”的吼声。郭先生眼看着自己的十几位好朋友被日本当局驱逐出境, 深深感到, 这个国家不是他久留之地, 他决定离开日本。辗转苏联, 德国, 最后终于找到了在法国轮船上打工的机会。靠打工的收入交付了去法国的船票。到了法国, 他先后在马赛, 巴黎的餐馆里打工维生。经济危机下的法国, 工作机会十分渺茫。正在他为找不到工作发愁的时候, 他的朋友来信称荷兰是个非常好的国家, 冒险性格促使他再次踏上了征途, 闯荡荷兰! 早年在家乡曾是裁缝的郭先生, 于1928年, 在海牙开了一间布料加工店, 加工缝制围裙, 窗帘。

乐善助人 广结朋友

1940年第二次世界大战爆发以后, 荷兰陷入了德国纳粹的魔爪。所有的财物及粮食给法西斯强盗抢劫一空, 不用说汽车, 就连旧的自行车也被抢走。城市居民没有粮食吃。当时粮



食十分昂贵, 饿死者众多。在那饥寒交迫的年代, 郭先生靠着自己的手艺, 用缝制的围裙和窗帘向荷兰的农场主换取粮食充饥。德军占领下的荷兰, 一贫如洗, 郭先生仅有一辆木轮的自行车。他为了到荷兰北部的农场换取土豆, 用这辆车搭上沉重的窗帘和围裙, 躲避着德军的岗哨, 夜晚藏在仓库里过夜, 经过数天长途跋涉, 终于换来粮食。他将这些来之不易的粮食, 分给了那些饥饿的荷兰朋友。患难中见真情, 受他帮助的荷兰朋友没有忘记他的救命之恩。他们中有些人后来成为荷兰政府的高官。郭女士回忆称, 小时候常常有一些政府高官来家里做客, 她觉得很奇怪, 后来父亲讲述了这些患难相助的往事。

联合同业 成立公会

二战期间, 郭先生结识了荷兰女子玛利亚 (Maria zeegers)。二人的婚事经历了不少的挫折。德军占领下的荷兰, 严禁异族通婚。玛利亚的父亲又是军人, 街坊邻里也都在用异样的眼光看待亚洲人。英俊潇洒, 为人忠厚的郭先生最终赢得了大家的认同。1945年5月荷兰解放后他们结婚了。经历过饥荒的岁月, 郭南斋深深感到饮食的重要性, 从此他转行从



Koo Yang Chun Pu: de geslaagde Chinees

Geschreven door Zhao An Yu

Foto's aangeboden door Song van de Werf

In het zuiden van Nederland, vlakbij de Duitse grens, ligt de stad Heerlen. Daar sprak ik met de enige dochter van Koo Yang Chun Pu, die ooit in de Nederlandse kranten een succesvolle Chinees werd genoemd. De dochter heet Song van de Werf en is nu 61 jaar. Vol bewondering heeft ze me over het leven van haar vader verteld.

Op de vlucht voor de armoede: werk zoeken in buitenland

Koo Yang Chun Pu is op 13 maart 1900 in Qingtian (Zhejiang) geboren. Zijn familie was erg arm. Koo Yang Chun Pu was een sterke persoonlijkheid en had een avontuurlijke geest. Om aan de armoede te ontsnappen vertrok hij in 1916 naar Japan; op zoek naar een betere toekomst. Om in zijn levensonderhoud in Tokyo te kunnen voorzien begon hij een danscafé. Destijds werden Chinezen in Japan enorm gediscrimineerd door de Japanners. Overal in Japan werden Chinezen slecht behandeld. Bij de minste of geringste misstap van een Chinees werden ze door Japanners uitgescholden. “Ga terug naar China”, riepen ze dan vaak. Toen inmiddels al meer dan tien goede vrienden van Koo Yang Chun Pu waren terug gestuurd naar China, besepte hij dat als Chinees in Japan geen toekomst had. Daarop verliet hij Japan, reisde door de Sovjet-Unie en kwam uiteindelijk in Duitsland terecht waar hij werk vond op een Frans schip. Het geld dat hij op dit schip verdiende, gebruikte hij om zijn reis naar Frankrijk mee te bekostigen. In Frankrijk werkte hij in verschillende restaurants in Parijs en Marseille. Maar toen Frankrijk getroffen werd door een economische crisis, raakte Koo Yang Chun Pu werkloos. Maar niet veel later, ontving hij een brief van een vriend die hem schreef dat Nederland een goed land was. De avontuurlijke heer Koo ging de uitdaging aan: hij verliet Frankrijk en ging naar Nederland. In 1928 begon hij een stoffenzaak in Den

Haag. Omdat Koo Yang Chun Pu ooit kleermaker was geweest in China, maakte hij zelf de schorten en gordijnen voor de winkel.

De behulpzame en sociale Koo Yang Chun Pu

In 1940 viel Duitsland Nederland binnen. Veel goederen werden door de bezetter in beslag genomen, zoals auto's en fietsen. Ook was voedsel erg schaars in de oorlogsjaren, waardoor veel Nederlanders honger leden of zelfs stierven. Om te overleven ruilde Koo Yang Chun Pu zijn zelfgemaakte schorten en gordijnen voor eten met de boeren. Het bezette Nederland was tijdens de oorlogsjaren erg arm. Zo moest Koo Yang Chun Pu dagen lang fietsen naar een boerderij in Noord-Holland op een fiets met houten wielen, met achterop de zware schorten en gordijnen die hij bij de boeren ruilde voor aardappels. De lange fietstocht zat vol gevaar. Hij moest op zijn hoede zijn voor Duitse soldaten, zich 's nachts verstoppen en slapen in schuren. De aardappels die hij meenam van zijn barre fietstocht deelde hij met zijn (hongerige) Nederlandse vrienden. Er is een Chinees gezegde dat luidt: “in tijden van tegenspoed, zie je de ware gedaante van een mens.” Veel Nederlanders die destijds door Koo Yang Chun Pu zijn geholpen, waren zijn hulp niet vergeten. Sommige van hen hadden later hoge posities bij de Nederlandse overheid. Mevrouw van de Werf kon zich nog goed herinneren dat er in haar kinderjaren, regelmatig hoge ambtenaren op bezoek kwamen. Pas toen haar vader de verhalen van vroeger vertelde, begreep ze waarom.

Het verenigen van Chinese restaurants, de oprichting van een ondernemersorganisatie

Tijdens de Tweede Wereldoorlog leerde Koo Yang Chun Pu de Nederlandse Maria Zeegers kennen, met wie hij later zou trouwen. In het bezette Nederland was het gemengde huwelijk verboden en hadden mensen moeite met zijn Aziatische uiterlijk. Maar uiteindelijk werd de charismatische en betrouwbare Koo Yang Chun Pu door iedereen in zijn omgeving geaccepteerd. Na de bevrijding van Nederland in mei 1945, trouwde hij met Maria Zeegers. Omdat Koo Yang Chun Pu door de oorlogsjaren was gaan beseffen hoe belangrijk voedsel voor mensen is, begon hij na de oorlog een restaurant.



Het echtpaar Koo werkte hard en opende in totaal vier Chinese restaurants in het zuiden van Nederland. Het motto van Koo Yang Chun Pu was: “Als je iets doet, dan doe je het goed”. Om de Chinese gerechten toegankelijker te maken voor de Nederlandse markt, paste hij de smaak van het eten aan en bracht hij veranderingen aan in de gerechten. Zo toverde hij de traditionele kleine Chinese loempia om in een veel grotere loempia, waar Nederlanders erg dol op bleken te zijn. Omdat de restaurants erg succesvol waren, werd Koo Yang Chun Pu als een geslaagde Chinees beschouwd in de Nederlandse samenleving.

Toen de Chinese restaurants in de jaren zestig steeds populairder werden, kwam ook het probleem van de illegale werknemers om de hoek kijken. In 1964 richtte Koo Yang Chun Pu een overkoepelende ondernemersorganisatie voor Chinese restaurants op. Er waren 254 Chinese horecaondernemers aangesloten bij de organisatie. Koo Yang Chun Pu werd gekozen tot de eerste voorzitter. De organisatie bevond zich in Amsterdam, met nog een vestiging in Den Haag. Koo Yang Chun Pu heeft veel betekend voor de organisatie, bijgestaan door zijn vrouw die brieven in het Nederlands voor hem schreef. Ook betaalde hij uit eigen zak de advocaatkosten van illegale Chinese werknemers. Door de niet aflatende inzet van Koo Yang Chun Pu is de organisatie er in geslaagd aansluiting te vinden bij Koninklijke Horeca Nederland. Sindsdien heet de organisatie Koninklijk Horeca Nederland Sector Chinees Indische Bedrijven. Sinds de Chinese restaurants officieel vertegenwoordigd zijn, kreeg de Chinese gemeenschap in Nederland steeds meer erkenning van de Nederlandse overheid. Volgens een toenmalige Nederlandse krant kregen door de inspanningen van Koo Yang Chun Pu meer dan 200 Chinese koks in Nederland een legale werkvergunning. De generositeit van Koo Yang Chun Pu werd dan ook alom gerespecteerd, door zowel Chinezen als Nederlanders. Hij werd meerdere malen uitgenodigd voor belangrijke activiteiten van de Nederlandse overheid en gold destijds als een sleutelfiguur in de betrekkingen tussen Nederland en China. Zo ging het echtpaar Koo in 1980, op uitnodiging van de Chinese overheid, met de handelsdelegatie mee naar China. Daar hebben ze 6 weken doorgebracht.

Het belang van onderwijs en een strenge opvoeding

Het echtpaar Koo had vier zoons en een dochter. In de ogen van zijn dochter was Koo Yang Chun Pu een lieve maar ook strenge vader. Na zijn werk besteedde hij zoveel mogelijk tijd aan zijn gezin. De kinderen bewaren dan ook mooie herinneringen aan de gezamenlijke uitjes van de familie. Maar tegelijkertijd golden er ook strenge huisregels. Koo Yang Chun Pu vond een strenge opvoeding erg belangrijk. De vijf kinderen van Koo Yang Chun Pu zijn allemaal hoogopgeleid.

De oudste zoon Willem is in 1942 geboren. Hij werkte als computerdeskundige en is nu gepensioneerd. Hij heeft twee kinderen. De één na oudste zoon, Kick Koo, is in 1945 geboren. Nadat hij Engels had gestudeerd op de universiteit van Cambridge, ging hij naar Taiwan om docent Engels te worden en Chinees te leren. Hij was het enige kind van de familie Koo die de Chinese taal machtig was. Nadat hij in Taiwan was getrouwd met een Taiwanese, keerde hij samen met zijn kersverse echtgenote terug naar Nederland. In Den Haag begon hij een handelsbedrijf genaamd Tong Ho. Maar op 7 oktober 1975 sloeg het noodlot toe. Tijdens een overval op zijn bedrijf werd hij door drie Chinese overvallers doodgeschoten. Niet alleen was de moord op zijn zoon een enorme klap voor Koo Yang Chun Pu, ook zat hij vol onbegrip. Was dit zijn beloning, nadat hij zich tientallen jaren met ziel en zaligheid had ingezet voor zijn landgenoten? Hij zette dan



事餐饮业。

郭先生夫妇二人同心协力，先后在荷兰南部开了四家中餐馆。做一行，专一行，是郭先生的做事准则。为了迎合荷兰顾客的口味，他不断对中餐进行改良。将中国的传统小春卷做成荷兰人喜欢的大春卷。生意十分兴隆，被当地荷兰人称作“成功的中国人”。

上个世纪六十年代，随着中餐馆在荷兰的兴起，中国餐馆的非法劳工问题也越来越严重。1964年，郭南斋先生发起成立了中国餐馆业公会，有254个会员单位组成。他被推选为首届主席。会址设在阿姆斯特丹，在海牙设有办公室。郭先生为公会做了大量的工作。他的太太也是个好帮手，为公会撰写荷兰信件。他还自掏腰包，聘请律师，上书荷兰政府，争取华人的合法权益，解决了非法劳工的居留问题，在他的积极奔走下，该会终于得到荷兰皇家的认可。那个年代华人在荷兰没有任何地位，这个公会的成立让荷兰政府重视了中国人的存在。据当时的荷兰报纸介绍，在郭先生的奔走下，有两百多名非法的中国大厨一举获得了荷兰的劳工居留。郭南斋先生热心助人，也得到中国同胞及荷兰人的尊重。他曾多次被邀请出席荷兰政府的重大活动。郭先生善待朋友，交际甚广，也是当时中荷两国间沟通、交流的关键人物。

1980年，郭先生夫妇应中国政府邀请，随荷兰华人商贸代表团回国，做了为期六周的考察访问。

重视教育 家教严谨

郭先生夫妇共育有四子一女。在女儿的眼里，他是个慈爱的严父。父亲总是在工作之余找时间同家人在一起，一家人郊游的美好回忆深深地留在了儿女们的记忆里。父亲给儿女们订的家规也是必须遵守的。他很重视子女的教育，五个孩子都接受了高等教育。

长子Willem 1942年出生，是电脑专家，现已退休，育有两个孩子。

次子郭耀武，生于1945年。毕业于英国剑桥大学英语系，后去台湾任职英语教师并学习了汉语，是郭家子女中唯一懂汉

语的人。与台湾女子成婚后返回荷兰定居，在海牙开设东荷贸易有限公司。不过，最悲惨的是，他于1975年10月7日在自己的公司被三名中国籍抢劫犯枪杀致死。这一噩耗给郭老先生带来极大的打击。令他非常不解的是，数十年来他全力帮助别人，尤其是帮助自己的同胞，结果却遭自己同胞如此恶毒的回报！他倾全力查找杀人凶手。跑遍了荷兰的中国餐馆，查找线索。最终凶手在香港被查获，荷兰警方立即将凶手缉拿归案。郭先生的二儿媳和孙女后移居南非，继续从事贸易公司工作。孙女与一希腊人结婚，开设了自己的航空食品加工公司。育有一儿一女。

三儿子Ningwoe是会计，现已病退，单身。小儿子Singwoe任一家玻璃厂经理。育有两个女儿。

郭女士Songtsa是郭先生家中的唯一女儿，1967年与荷兰人皮特结婚，育有一女。夫妻俩开设一间射击板安装技术公司，(Indelfa schietsport installaties) 女儿是电脑专家。

郭南斋先生于1928年，1995年去世，享年95岁。夫人于2008年去世，享年91岁。

撰稿：赵安玉 相片由郭南斋女儿Song van de Werf提供





ook alles op alles om de moordenaars van zijn zoon op te sporen. Bij elk Chinees restaurant in Nederland ging hij langs op zoek naar sporen van de daders. Uiteindelijk werden de moordenaars in Hongkong opgepakt en overgedragen aan de Nederlandse politie. De vrouw en dochter van Kick Koo emigreerden later naar Zuid-Afrika waar ze hun handelsbedrijf voorzette. De dochter is getrouwd met een Griek en heeft een bedrijf dat vliegtuigmaaltijden produceert. Samen hebben ze een zoon en een dochter.

De middelste zoon Ning Woe was accountant, maar is nu gestopt met werken vanwege gezondheidsredenen. Hij is vrijgezel. De jongste zoon Sing Woe werkt als manager in een glasfabriek en heeft twee dochters. Song Tsa is de enige dochter van de familie Koo. Ze trouwde in 1967 met de Nederlander Peter en hebben samen een dochter grootgebracht. Het echtpaar heeft een eigen bedrijf genaamd Indelfa Schietsport Installaties. Hun dochter is werkzaam in IT-branch. Koo Yang Chun Pu stierf in 1995. Hij is 95 jaar geworden. In 2008 stierf zijn vrouw op 91-jarige leeftijd.



荷兰，我的太阳

——西利克谢袁家

1971年11月的某一天，17岁的袁冠鹏坐在飞往荷兰的飞机上，心中满怀期待又忐忑不安，家乡已被远远抛在身后，等在前方的是一个完全陌生的国度，迎接他的又会是一种怎样的生活？沉思中，袁冠鹏信手打开了挡在窗口的遮光板，这时，他看见了一幅令他终身难忘的景象：只见天际一片绯红，一轮初升的太阳正带着耀眼的晶光冉冉升起，顷刻间，宇宙布满红光。这火一般鲜艳、热情的红光照亮了袁冠鹏的脸，也照亮了少年惶惑的心，一个念头突然电石火花般在他心头闪过：荷兰，它将会是我的太阳！

袁冠鹏来自香港，中学毕业之后就赋闲在家，六十年代末的香港前景未明、人口激增，多的是青壮劳动力，袁冠鹏找了一年的工，终究是高不成低不就，幸好他还有另一条出路：去荷兰投奔父亲袁官平。

对自己的父亲，袁冠鹏几乎没有任何记忆，父亲当年离家时，他还只有两岁，弟弟袁冠香仍在母亲腹中。从母亲的零星叙述中他们了解到，父亲原是深圳大鹏人，早年曾学过功夫，还在乡里做过教头。抗战期间，乡下生活极为清苦，天灾人祸闹得农民们连肚子都填不饱，三餐全靠番薯充饥。乡里到处还有流窜的难民，他们没有东西可吃，就到村民的地里偷番薯，这可是在跟活人抢口粮。母亲对一件小事记忆犹新，一次父亲在地里擒到一个贼，气得想痛打他一顿，哪知那贼竟然一点儿也不怕，只恳求说，要打就干脆一下把他打死，千万可别把他打残了，这样他就更没法活。父亲听了，拳头再也落不下去，叹了口气把人给放了。乡下的日子实在过不下去，父亲只好像很多乡民那样，带着妻儿到香港去讨生活。可那时天下大乱，香港也没比乡下强多少，父亲空有一身力气，却找不到事做，这时母亲又怀上了第四个孩子，眼见一家子的生活没有着落，父亲一咬牙，决定求助堂兄，出洋谋生。

袁官平有个堂兄叫袁养，此人性情豪爽，疏放不羁，早在30年代就外出闯荡，他先去了香港，后来又从香港“行船”去

了欧洲。抗战期间，袁养在荷兰停止了漂泊，娶了一个荷兰女子为妻，生了两个儿子，但荷兰的家最终还是没能拴住他的心，几年后，他又去了德国，并在那里做起了英国著名船务公司“蓝烟囱”的代理，为该公司招募中国船员，很多大鹏人和香港人后来都通过袁养来到德国和荷兰。袁官平和袁养除了亲戚关系外，还有更深一层渊源，袁养在大鹏娶的结发妻子因为一直没能生育，就认了袁官平的长子袁冠球为子，袁冠球从小一直随养母在香港生活，直到二十五、六岁才被袁养带到德国。

有了袁养这层关系，袁官平很顺利地到了德国，他先在一家中餐馆打工，在几年时间里克勤克俭，终于存下一笔钱，和朋友在德国的科布伦茨（Koblenz）合股开了一家中餐馆“亚洲楼”。无奈“亚洲楼”的生意一直平平，收入仅够他养活远在香港的家人。1967年，袁官平把二儿子袁冠琪接到了德国，袁冠琪见父亲在德国惨淡经营，又听说荷兰中餐馆的生意比德国好做得多，便极力劝说父亲转到荷兰发展。父子俩选中了荷兰首都阿姆斯特丹为他们事业的起跑点，在那儿置了一家餐馆，这次，袁官平慎重地给餐馆起名为“太原楼”：袁官平素来崇拜唐太宗李世民，而李世民当年是从山西太原起家的，袁官平暗自希望，这“太原楼”以后就是袁家的太原。

所以，当袁冠鹏踏上荷兰的土地，迎接他的除了15年不曾谋面的父亲外，还有这家充满父亲期望的“太原楼”，工作已不成问题。一年后，母亲尹笑也带着小弟袁冠香和大哥袁冠球的两个儿子来到荷兰，离散多年的一家人终于团聚了。然而重逢的欣喜过后，一家人又面临了新的烦恼，因为“太原



Nederland: mijn nieuwe zon

Geschreven door Zhao Yan

Foto's door familie Yuen aangeboden

In november 1971 zat de 17-jarige Yuen Koon Pang in een vliegtuig naar Nederland. Zijn geboorteplaats had hij achter zich gelaten en voor hem lag een ongewisse toekomst in een vreemd land. Hij was nieuwsgierig en tegelijkertijd zenuwachtig. Wat voor leven stond hem te wachten in Nederland? Terwijl Yuen Koon Pang diep in gedachten was verzonken, schoof hij onbewust het klepje van het vliegtuigraampje omhoog. Op dat moment zag hij iets dat nooit meer zou vergeten: in de verte begon de lucht langzaam rood te kleuren. Plots kondigde een schitterend licht de komst van de zon aan. Langzaam kwam de zon op en het hele universum kleurde in een rood, dat Yuen Koon Pang nog nooit gezien had. Het licht van de zon leek op vuur: fel en warm. Het licht verwarmde niet alleen het gezicht van jonge Yuen Koon Pang, maar ook zijn hart. Plotseling flitste er door zijn hoofd: “Zou deze opkomende zon symbool staan voor mijn toekomst in mijn nieuwe vaderland: Nederland?”

Eind jaren zestig leefde Yuen Koon Pang in Hongkong waar het destijds politiek onrustig was en de bevolking als maar groeide. Omdat de stad ook nog eens geteisterd werd door een hoge jeugdwerkloosheid, was Yuen Koon Pang dan ook één van de velen die na de middelbare school geen werk kon vinden. Nadat hij een jaar lang tevergeefs naar werk had gezocht, leek de situatie uitzichtloos. Maar er was nog een uitweg: hij kon naar zijn vader, Yuen Koon Ping, in Nederland gaan.

Toen Yuen Koon Pang nog maar twee jaar oud was, en zijn moeder zwanger was van broer Yuen Koon Heung, verliet zijn vader al het huis. Veel herinneringen aan zijn vader heeft Yuen Koon Pang dan ook niet. Wel had zijn moeder hem in de loop van de tijd verteld dat zijn vader uit het dorp Dapeng (Shenzhen) kwam. In zijn jeugd had zijn vader daar Kung Fu geleerd en toen hij ouder werd is hij er een tijd Kung Fu leraar geweest. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was het leven in het dorp van zijn vader erg zwaar. Er werd honger

geleden en veel dorpingen aten niets anders dan zoete aardappels. Ook had het dorp te kampen met (hongerige) vluchtelingen die vaak aardappels stalen op het land van lokale boeren. In die tijd werd er letterlijk om eten gevochten. Zo weet de moeder van Yuen Koon Pang nog goed dat haar man op een dag een dief op zijn land had gepakt. Toen de woedende Yuen Koon Ping de dief een pak rammel wilde geven, bleek de dief daar helemaal niet bang voor te zijn. Sterker nog, de dief smeekte Yuen Koon Ping zelfs om hem dood te slaan, omdat zijn leven toch niets voorstelde. Na de smeekbede van de dief, liet Yuen Koon Ping hem los, zuchtte diep en liet de arme dief gaan.

Doordat het leven in het dorp steeds zwaarder werd, vluchtten veel dorpingen, waaronder de familie Yuen, naar Hongkong. Maar veel hoop op betere tijden was er niet, want de oorlog was overal. In Hongkong bleek het leven voor de familie Yuen dan ook niet veel beter dan in hun dorp. Hoewel Yuen Koon Ping jong en in de kracht van zijn leven was, kon hij nergens werk vinden. Toen zijn vrouw ook nog eens zwanger bleek te zijn van een vierde kind, realiseerde hij zich dat er iets moest gebeuren om zijn gezin in de toekomst te kunnen onderhouden. De enige uitweg was werk zoeken in het buitenland. Hij zou zijn neef in Duitsland om hulp vragen. Zijn neef in Duitsland, Yuen Yeung, was een gulle, temperamentvolle vrijbuiters die al in de jaren dertig zijn geboorteplaats verliet. Eerst ging hij naar Hongkong en later vertrok hij met de boot naar Europa. Tijdens de Tweede Wereldoorlog belandde hij in Nederland waar hij trouwde met een Nederlandse die hem twee zoons schonk. Maar ondanks zijn gezin, kon Yuen Yeung zijn rusteloze hart niet negeren: hij verliet zijn gezin en ging in Duitsland voor het Engelse scheepvaartbedrijf Blue Funnel Line werken. Als shipping agent wierf hij Chinese zeelieden voor het bedrijf (zo zijn veel Chinezen uit Dapeng en Hongkong via hem naar Duitsland en Nederland gekomen).

Yuen Koon Ping en Yuen Yeung waren meer dan alleen neven van elkaar. Omdat de eerste vrouw van Yuen Yeung met wie hij in Dapeng getrouwd was geen kinderen kon krijgen, had Yuen Yeung de oudste zoon van Yuen Koon Ping geadopteerd. De geadopteerde

楼”的生意竟然跟“亚洲楼”一样，任凭全家人怎样努力，就是不动声色。跟兄弟们一样，袁冠鹏没有工资，每周只拿10盾的零花钱。虽然这10块钱也够他花销，但袁冠鹏还是觉得，全家人不应该在一棵树上吊死，于是他在附近的山丹姆（Zamdam）一家弹药工厂Hembrug里找到了份工作，成为一名制造机器配件的打磨工。按厂里要求，袁冠鹏每周做四天工、上一天课。为加强自己的荷兰语和机械方面的知识，他自己还联系了一家夜校，每晚去上补习课。周末两天他也没闲着，又找一份做清洁的工作，可以多挣两个钱。这段日子忙碌而充实，年轻的袁冠鹏觉得自己浑身有使不完的劲儿。

两年后，袁冠鹏的工资由初入厂的700盾加到了900盾，但他的心却渐渐凉了下來，看到身边那些在厂里做了一辈子的老同事，最高工资也不过1700，袁冠鹏开始认识到“工字不出头”，想挣大钱，还得要自己做老板。为积累创业资金，他决定辞职到德国一个亲戚家的餐馆里打工。不过在离家之前，他还要完成一件人生大事：结婚。

从风水角度来说，“太原楼”也许旺的不是财，而是人气，因为它虽然没有让袁家赚得盆满钵盈，却成就了袁家三兄

弟的姻缘：“太原楼”前后请了三个姑娘来做水吧，这三个姑娘自进门后就再也没有离开——相继成了太原楼的媳妇。嫁给袁冠鹏的就是其中一个名叫袁丽娟的清秀女子。

丽娟进门的第二天，袁冠鹏便只身前往德国打工。在两年时间里，他几乎攒下了所有的工钱——4万荷兰盾，为今后创业准备下第一桶金。回到荷兰后，二哥给他推荐了一个开餐馆的去处——荷兰西海岸的旅游小镇西利克谢（Zirekzee）。1978年4月1日，23岁的袁冠鹏终于如愿做上了老板，和弟弟袁冠香夫妇一起在西利克谢合开了第一家带旅馆的中餐馆“华园楼”。两年后，袁冠鹏觉得“华园楼”的生意已上了轨道，西利克谢的餐饮业也仍有发展空间，就决定和弟弟分头立业。他和丽娟开始四处寻找合适的店面，一天，荷兰语不好的丽娟接到一个电话，对方说有一个“Pand”（荷语：物业）可以租给他们，丽娟误以为这人要出租“盘子”（Pand的中文谐音），还认真地询问这个盘子有多大，可以装多少水？夫妻俩后来租下了这个“盘子”，这就是他们一直开到现在的Café Restraunt，它本是一家西餐馆，袁冠鹏接手之后，见菜式简便、又可避免与弟弟的餐馆发生竞争，就干脆依葫芦画瓢，卖起了薯条、牛扒和青蚝，夫妻俩自己都没想到，此举无意间已让他们成为荷兰华人中最早经营西餐馆的“先锋”。

西利克谢傍着大海，是一个幽静而古老的小镇，每年除了夏季游客带来的一点骚动外，小镇基本上是安详平和、宁静悠闲的，仿佛连空气都不会流动。这样的地方或许适合养老、旅游或隐居，却不适合年轻、驿动的心。在Café Restraunt顺利经营了两年之后，袁冠鹏静极思变，想上别处博一博，做出更大的事业。他把餐馆交给妻子打理，自己和友人到位于荷兰中部的阿默斯福特（Amersfoort）合资开了一家高级中餐馆，然而这一次，他碰上了人生的滑铁卢，这家餐馆就像一个吸金的无底洞，仅短短两年时间就让他赔掉了60万。还不到30岁的袁冠鹏一下子愁白了头发，夜夜盯着天花板无法入眠，西利克谢那边，妻子一个人在苦苦支撑着餐馆，赚的钱不够填这边的亏空，工人之间又闹纠纷，他却鞭长莫及管不了。在度过了一个又一个不眠之夜之后，袁冠鹏终于看清，自己正在为年轻



zoon, Yuen Chung To, heeft tot zijn 25ste jaar bij zijn adoptiemoeder in Hongkong gewoond, totdat Yuen Yeung hem meenam naar Duitsland.

Mede dankzij deze speciale band schoot Yuen Yeung zijn neef dan ook te hulp. Hij liet hem overkomen naar Duitsland waar Yuen Koon Ping in een Chinees restaurant ging werken. Door zuinig te leven slaagde hij erin wat geld te sparen dat hij gebruikte om samen met een vriend een Chinees restaurant te openen in Koblenz. Het restaurant, genaamd Asia House bleek geen succes: hij verdiende maar net genoeg om zijn gezin in Hongkong te kunnen onderhouden. In 1967 liet Yuen Koon Ping zijn één na oudste zoon Yuen Koon Kee naar Duitsland overkomen. Toen de zoon, die zich zorgen maakte over het restaurant van zijn vader, vernam dat Chinese restaurants in Nederland veel winstgevender waren, overtuigde hij zijn vader om in Nederland opnieuw te beginnen. Niet veel later openden de vader en de zoon het Tai Yuan restaurant in Amsterdam. De naam voor het restaurant was niet zomaar gekozen. Het Tai Yuan restaurant was vernoemd naar de stad Taiyuan waar de Chinese Keizer Li Shi Min tijdens de Tang-dynastie ooit zijn glansrijke carrière was begonnen. Yuen Koon Ping, die al zijn hele leven een groot bewonderaar was van de Chinese keizer, hoopte dat het restaurant, net als de stad Taiyun, het beginpunt was van een stralende toekomst. Toen Yuen Koon Pang in Nederland aankwam werd hij herenigd met zijn vader die hij 15 jaar niet had gezien. Hij kon meteen aan de slag in het Tai Yuan restaurant. Een jaar na zijn komst, kwamen ook zijn moeder Wan Siu, zijn broer Yuen Koon Heung en de twee zoons van Yuen Chung To naar Nederland. Na zoveel jaren was de familie dan eindelijk herenigd! Maar al snel maakte de vreugde van de hereniging plaats voor de realiteit: want ondanks alle inspanningen liep het Tai Yuan restaurant al net zo slecht als het Asia House in Duitsland. Yuen Koon Pang en zijn broers hadden geen inkomsten, maar kregen wel tien gulden zakgeld per week. Hoewel Yuen Koon Pang genoeg had aan het zakgeld om zijn wekelijkse uitgaven te bekostigen, was rondhangen in het restaurant en verder niets doen geen optie voor hem. Daarom sloeg Yuen Koon Pang zijn vleugels uit en ging hij op zoek naar werk. In Zaandam vond hij werk bij de

munitiefabriek Hembrug, waar hij munitieonderdelen moest slijpen. Yuen Koon Pang werkte vier dagen per week in de fabriek en ging één dag per week naar school. Om zijn kennis over de Nederlandse taal en zijn vakkennis te verrijken, ging hij iedere avond naar de avondschool. In het weekend had hij ook nog eens een bijbaan als schoonmaker. In die tijd moest Yuen Koon Pang zeer hard werken, maar omdat hij jong en vitaal was en iets van zijn leven wilde maken, sloeg Yuen Koon Pang zich er doorheen.

Toen Yuen Koon Pang twee jaar in de fabriek had gewerkt, was zijn salaris met 200 gulden verhoogd, naar 900 gulden per maand. Maar ondanks zijn loonsverhoging, was hij steeds minder te spreken over zijn werk in de fabriek. Yuen Koon Pang begon zich steeds meer te realiseren dat hij in loondienst nooit rijk zou worden. Zijn oudere collega's die al hun leven in de fabriek werkten, verdienden niet meer dan 1.700 gulden per maand. Met andere woorden: als hij echt geld wilde verdienen, moest hij iets voor zichzelf beginnen. Om aan het benodigde startkapitaal te komen, ging Yuen Koon Pang in het restaurant van zijn familie in Duitsland werken. Maar voor zijn vertrek moest hij eerst nog een geschikte vrouw zien te vinden. Uit het oogpunt van Feng Shui, bracht het Tai Yuan Restaurant geen geluk voor de financiële situatie van de familie. Maar voor de zoons bracht het restaurant veel goeds: alle drie de zoons zijn in de loop van de tijd getrouwd met een barmeisje van het restaurant. Zo trouwde Yuen Koon Pang met de mooie Yuen Lai Hang.

Een dag na zijn bruiloft ging Yuen Koon Pang al naar Duitsland. Na twee jaar werken had hij van zijn salaris 40.000 gulden gespaard: zijn eerste startkapitaal voor de toekomst. Toen hij terug was in Nederland, adviseerde zijn één na oudste broer hem om in het toeristische Zierikzee een Chinees restaurant te beginnen. En aldus geschiedde. Op 1 april 1978 opende hij samen met zijn broer Yuen Koon Heung en zijn vrouw in Zierikzee de China Garden: het eerste Chinese restaurant in Nederland met hotelkamers. De 23-jarige Yuen Koon Pang had zijn droom waargemaakt.

Twee jaar later, toen de China Garden een winstgevend restaurant bleek te zijn, wilde Yuen Koon Pang nog een ander restaurant in Zierikzee openen. Hij besloot zijn aandeel in de China Garden te

和野心付出代价，原来平平淡淡才是最真实的幸福。于是，他忍痛处理了新餐馆，回到西利克谢，从此安安心心地守住他的“太原”。

不经历风雨如何见得彩虹！返回西利克谢后，袁冠鹏开始努力充实平淡的生活。阿姆斯特茨那两年的担心和焦虑严重影响了他的健康，袁冠鹏深知，吃餐饮业这碗饭的人宁死也不可病，病了谁帮你做餐馆？于是，他以强身健体为目标，加入了当地体育俱乐部的乒乓球队Scaldina。来自乒乓大国的业余球手袁冠鹏很快脱颖而出，成了球队的佼佼者，他是队里唯一能打直板的球员。一年多后，他就经常和队友们搭档出赛，为球队抱回了不少奖杯，当地报刊还专门采访了他。打乒乓不但改善了袁冠鹏的身体，同时也让他结交了不少荷兰朋友。当然，餐馆也是袁冠鹏另一重要交友渠道。袁冠鹏拥有餐饮教习文凭，他的餐馆同时也是实习公司，经常接纳、培训荷兰实习生。西利克谢少有华人，袁冠鹏结交的几乎都是荷兰人，他跟他们相处得很好。他觉得荷兰人比较直爽，也很乐于助人，只要了解并尊重对方的习俗和原则，双方就能融洽相处。在西利克谢这几年，凡遇上困难，他的荷兰朋友没少帮他。面对小镇传递的这份热情和温暖，袁冠鹏觉得自己也该做些什么，他加入了镇上一个促进当地旅游业的业主组织，为它做了10年义工。

旅游点餐馆的生意就像四季天气，夏热冬冷，本是商家大忌，但这对袁冠鹏来说却是一桩好事，因为在闲时，他可以参加华人话剧演出，在餐馆里举办敬老活动，跟华人社

团去中国助学，或者干脆关门带孩子去度假……，日子过得张弛有度，恬淡幸福。夫妻俩唯一的遗憾是，因为离鹿特丹远，三个孩子没办法上中文学校学习。不过这也没妨碍孩子们的“中国化”，在家庭的影响下，三个孩子都很传统、很孝顺。大儿子国刃学的是会计专业，毕业后在阿姆斯特丹开了家会计事务所，上百客户大多为老一代中餐馆老板。女儿素姗是药剂师，长得婷婷玉立，曾参加过第一届华裔小姐比赛，对这个宝贝女儿，袁冠鹏不指望她才高八斗、学富五车，只希望她能找个如意郎君，做个幸福满足的小女人。小儿子志行对读书没兴趣，却不怕辛苦乐意打理餐馆，袁冠鹏就准备让他接自己的班。



眼看餐馆后继有人，袁冠鹏夫妇虽然还只年过五旬，却已开始盘算退休生活。就感情而言，西利克谢已是他们的家乡。四弟就住在两百米开外的“华园楼”，两家走动非常方便。母亲年过九旬，自父亲过世之后，一直由兄弟俩照应，直到年事已高，兄弟俩因做餐馆无法随身伺候，就让老人住进了镇上的老人院，虽然言语沟通困难些，但老人向来能够随遇而安并自得其乐。老人院还给她配了台操作简便的代步电动车，老太太就

袁冠鹏夫妇虽然还只年过五旬，却已开始盘算退休生活。就感情而言，西利克谢已是他们的家乡。四弟就住在两百米开外的“华园楼”，两家走动非常方便。母亲年过九旬，自父亲过世之后，一直由兄弟俩照应，直到年事已高，兄弟俩因做餐馆无法随身伺候，就让老人住进了镇上的老人院，虽然言语沟通困难些，但老人向来能够随遇而安并自得其乐。老人院还给她配了台操作简便的代步电动车，老太太就

Vlag in top bij Scaldina

van onze sportredactie

ZIERIKZEE - Drie kampioenen en geen degradatie. Dat is de slogan van indelfenssteam Scaldina in de vierpartijcompetitie. Het derde team van Zierikzese vereniging handhaafde zich als laatste door een 8-0-overwinning op Westersicht 4. Het derde team van Kerkrave groep slaat promotie door een 5-0-overwinning tegen TCD 2.

Scaldina 3 - Westersicht 4 8-0. Naar de vierde en het kampioenschap van het eerste team, het tweede team en het juniorteam waren er de zong om de

gradatie voor de derde speerpunt. Want Adriaan, Hansje Marie van Popering, Hans Jozeph, Cornelis Orie en Bert van de Jong waren voorlaatste geweest in beide klasse 4 en moesten daarom een degradatie-promotiewedstrijd spelen tegen Westersicht 4. De Scaldina-spielers hadden de sterkste zenuwen te hebben. Jozeph, Den Orie en De Jong waren geen moment in gevaar, want bijna alle winstpartijen werden. In twee games gewonnen.

Kerkrave 3 - TCD 2 0-0. Het derde team van Kerkrave met Henk 't Hart, Jan Lindeman en Gerard Knul eindigde als twee-

de in de eindstand van de vijfde klasse C en mocht daarom in Hoogerstrate spelen voor promotie. De Kerkrave-spielers verloren echter de eerste zes wedstrijden, waardoor winnen onmogelijk werd. Toch werden ze door de nummer vijf van de vierde klasse C niet weggespeeld. Henk 't Hart verloor van Schroyers, maar de tweede game won met 21-7 voor 't Hart. Van de Post had ook een dringender nodig tegen Gerard 't Hart (game 21-14) en ook Lindeman speelde goed tegen Van de Post, 15-21 en 15-18, maar verloor wel.



In kampioenen van Scaldina bij elkaar. Op de voorgrond de junioren (van links naar rechts): Leonard den Orie, Joost van Dijk, Bert van der Wieden en Martin van der Heide. Boven: Jan Knul, Ad de Graaf, Pang Yuen en Jan Bommers van het tweede team en als enige van het eerste team Cor Smalhoer. foto: Joop van Heuvel

verkopen en iets voor zichzelf te beginnen. In de tijd dat hij samen met zijn vrouw op zoek was naar een geschikte locatie voor hun aanstaande restaurant, kreeg zijn vrouw Lai Hang een telefoontje. Aan de andere kant van de lijn zei iemand dat hij een pand wilde verhuren dat geschikt was als horecagelegenheid. Omdat Lai Hang nauwelijks Nederlands verstond, dacht ze dat er werd gesproken over een bord in plaats van een pand (het Nederlandse woord “pand” klinkt als “bord” in het Chinees). Lai Hang, die dus dacht dat iemand een bord wilde verhuren, vroeg zelfs nog hoe groot het bord was en hoeveel water erin kon! Maar nadat het misverstand uit de wereld was, besloot het echtpaar alsnog op het aanbod in te gaan. In het pand opende het echtpaar een café restaurant, dat op tot de dag vandaag nog steeds door het echtpaar gerund wordt. Omdat er in het pand vroeger eenvoudige Nederlandse gerechten werden verkocht, kwam Yuen Koon Pang op het idee om Nederlandse gerechten in plaats van Chinees gerechten te gaan verkopen. Gerechten als patat, spareribs en mosselen waren snel en gemakkelijk te bereiden en bovendien ging hij zo de concurrentie uit de weg met het Chinese restaurant van zijn broer. En zo kwam het, dat Yuen Koon Pang en zijn vrouw één van de eerste Chinezen in Nederland waren die een niet-Chinese eetgelegenheid hadden.

Zierikzee is een oud en rustig stadje. In de zomer is het er levendig vanwege de vele toeristen, maar de rest van het jaar is het er rustig. Soms is het er zo stil, dat zelfs de lucht niet meer lijkt te bewegen. Zierikzee is een geschikte stad voor ouderen, toeristen en voor hen die even willen ontsnappen aan het hectische bestaan van alledag; maar niet voor jongeren met een rusteloos hart. Dit gold ook voor Yuen Koon Pang. Twee jaar na de opening van het café restaurant was hij het rustige leven in Zierikzee beu en begon hij te verlangen naar een nieuwe uitdaging. En zo kwam het dat Yuen Koon Pang samen met een vriend een luxe Chinees restaurant in Amersfoort opende. Het café restaurant in Zierikzee liet hij volledig aan zijn vrouw over. Maar deze keer had Yuen Koon Pang minder geluk: het restaurant bleek een flop. In twee jaar tijd raakte hij 600.000 gulden kwijt. Dit alles ging de nog geen 30-jarige Yuen Koon Pang niet in de koude kleren zitten. 's Nachts kon hij niet slapen en lag hij in

bed naar het plafond te staren. Daar zat hij dan. Zijn nieuwe restaurant in Amersfoort trok veel te weinig klanten, terwijl de winst van zijn café restaurant in Zierikzee de tekorten in Amersfoort ook niet kon compenseren. Bovendien stond zijn vrouw er in Zierikzee alleen voor, waar ze ook nog eens te kampen had met ruziënde personeelsleden. Het fiasco in Amersfoort had hem geleerd dat geluk zich in het hier en nu bevindt, en niet nagejaagd kan worden. De “nieuwe” Yuen Koon Pang sloot het restaurant in Amersfoort en ging terug naar Zierikzee.

Er is een Chinees gezegde dat luidt: “Je ziet de regenboog pas, nadat je de regen hebt meegemaakt.” Terug in Zierikzee hervatte Yuen Koon Pang zijn gewone leven. Door zijn mislukte avontuur in Amersfoort had hij depressieve klachten en veel stress gekend. Dit alles had een weerslag op zijn gezondheid. Yuen Koon Pang begon zich te realiseren dat werken in de horeca een goede gezondheid vereist. Want wie kon hem vervangen in het restaurant als hij ziek werd? Om aan een betere gezondheid te werken, besloot hij te gaan sporten. Hij ging naar de lokale tafeltennisvereniging Scaldina. Als Chinees was Yuen Koon Pang erg goed in tafeltennis en al snel bleek hij één van de beste spelers van de vereniging. Een jaar later deed hij al mee aan diverse tafeltennistoernooien waar hij verschillende bекers voor zijn team won. Vanwege zijn sportieve prestaties werd hij zelfs geïnterviewd door een lokale krant. Tafeltennis levert Yuen Koon Pang, behalve een betere conditie, ook veel Nederlandse vrienden op. Maar ook het restaurant is een plek waar hij Nederlandse vrienden maakt, doordat het restaurant van Yuen Koon Pang plek biedt aan Nederlandse stagiaires. Omdat er in Zierikzee weinig Chinezen zijn, bestaat de vriendenkring van Yuen Koon Pang voornamelijk uit Nederlanders. Yuen Koon Pang vindt Nederlanders recht door zee en behulpzaam. Volgens Yuen Koon Pang zijn begrip en respect voor elkaars gewoontes en principes, de belangrijkste voorwaarden voor een goede vriendschap.

Omdat de stad Zierikzee in de loop der jaren zoveel goeds heeft gebracht voor Yuen Koon Pang en zijn familie, en hij daarom iets terug wilde doen voor de stad, is hij 10 jaar lang vrijwilliger geweest bij een ondernemersorganisatie die het toerisme in Zierikzee moest

能经常自己“驾车”去儿子那里坐坐、聊天儿。“荷兰真是一等的好啊！”老太太经常对儿子说。袁冠鹏何尝不知道，在荷兰这种高福利国家终老，应该是很幸福的，但在他的内心深处，却还会时常泛起另一个家乡的影子，它虽然没有令他魂牵梦萦，却也永难磨灭，因为它的泥土的颜色早已渗透进他的皮肤和灵魂，在那儿，还住着他的一个亲人——亦父亦兄的二哥袁冠琪。

袁家兄弟，包括留在德国的袁冠球，都像绝大多数在那个年代来到荷兰的华人一样，毫无悬念地做起了餐馆生意，当年在香港接受过共产思潮的热血青年袁冠旗也不例外，然而他在这个资本主义国家里一直无法找到归属感，所以也一直生活得很郁闷。跟袁冠鹏相反，荷兰在他眼里不是太阳，反倒像月亮——勾起他浓浓乡愁的月亮。2008年，已经六十多岁的袁冠琪终于落叶归根，抛下荷兰的一切独自回中国去了。



stimuleren.

Op toeristische plekken zijn horecaondernemingen erg afhankelijk van de seizoenen. In tegenstelling tot andere horecaondernemers maakte Yuen Koon Pang zich niet al te druk in het laagseizoen. Als hij niets te doen had in het restaurant deed hij mee aan Chinees toneel, organiseerde activiteiten voor ouderen in zijn restaurant of reisde naar China om allerlei goede doelen te steunen. Maar soms sloot hij gewoon het restaurant en ging hij met zijn gezin op vakantie. Hoewel zijn leven soms hectisch kan zijn, is het leven van Yuen Koon Pang in balans en is hij gelukkig. Tot hun spijt kunnen hun drie kinderen niet naar een Chinese school omdat Zierikzee zo ver van Rotterdam ligt. Maar gelukkig zijn de kinderen niet helemaal vernederlandst. Door de juiste opvoeding hebben de kinderen zich ontwikkeld tot traditionele Chinezen die alles voor hun ouders over hebben. De oudste zoon Kwok Jan heeft voor accountant gestudeerd en heeft na zijn studie een accountantskantoor geopend in Amsterdam. Zijn klantenkring bestaat onder andere uit meer dan honderd Chinese restauranthouders van de eerste generatie. Zijn dochter Suzanne is een aantrekkelijk apotheker, die ooit deelnam aan de eerste Miss China verkiezing in Nederland. Yuen Koon Pang verwacht van zijn dochter geen prestaties op intellectueel gebied, wel hoopt hij dat zij ooit de juiste man tegenkomt en gelukkig wordt. De jongste zoon Chi Hang houdt niet van studeren, maar werkt hard en regelt graag zaken in het restaurant. Yuen Koon Pang ziet in hem dan ook een geschikte opvolger voor zijn restaurant.

Nu het echtpaar weet dat de opvolgers van hun restaurant al klaar staan, beginnen ze alvast te denken aan hun pensioen (hoewel ze pas in de vijftig zijn). Zierikzee is hun stad geworden. De jongste broer van Yuen Koon Pang woont 200 meter van de China Garden, waardoor het gemakkelijk is om elkaar te bezoeken. De moeder van Yuen Koon Pang is de leeftijd van negentig al gepasseerd. Na de dood van haar man werd ze de eerste jaren door haar twee zoons verzorgd, maar toen die het te druk kregen met hun restaurant ging de moeder naar een verzorgingstehuis. Hoewel de communicatie tussen de zusters en de moeder vaak moeizaam verloopt, heeft ze zich goed aangepast en is ze gelukkig in het verzorgingstehuis. Op

haar scootmobiel die ze van het verzorgingstehuis heeft gekregen, rijdt ze regelmatig naar haar zoons om een praatje te maken. De moeder zegt vaak tegen haar kinderen: “Nederland is een goed land.” Ook Yuen Koon Pang beseft dat hij van geluk mag spreken dat hij zijn oude dag kan doorbrengen in een land dat zulke goede sociale voorzieningen kent. Maar diep in zijn hart is hij zijn geboorteplaats nog niet vergeten. Hoewel hij zijn geboorteplaats nauwelijks mist, zullen de herinneringen aan zijn geboorteplaats nooit verdwijnen. Bovendien woont daar nog een andere familielid van hem: zijn één na oudste broer Yuen Koon Kee.

De broers van familie Yuen, inclusief de in Duitsland gebleven Yuen Chung To, hebben allemaal een Chinees restaurant geopend in Nederland. Dit gold ook voor Yuen Koon Kee die opgegroeid was in een communistisch milieu in Hongkong. Helaas kon Yuen Koon Kee niet aarden in het kapitalistische Nederland waardoor hij steeds somberder werd. In tegenstelling tot Yuen Koon Pang had Yuen Koon Kee veel heimwee naar China. In 2008, toen Yuen Koon Kee al in de zestig was, is hij alleen terug gegaan naar China.

De zoon van Yuen Koon Kee, genaamd Yuen Po Tin is architect. Omdat Yuen Po Tin elk weekend in het restaurant werkte, dacht zijn baas dat hij een geldtekort had. Omdat de baas erg gesteld was op Yuen Po Tin, wilde hij hem helpen door hem meer projecten aan te bieden. Maar Yuen Po Tin sloeg dit aanbod vriendelijk af. Yuen Po Tin vond dat hij iets terug moest doen voor zijn ouders. Maar de familie Yuen kent nog meer harde werkers, zoals de twee kinderen van Yuen Koon Heung. De dochter, Wings, is een zeer geëmancipeerde vrouw die een PhD diploma heeft behaald en meerdere talen beheerst. En hoewel ze een goede baan heeft, helpt zij in het weekend haar ouders in het restaurant. En zelfs haar vriend, die ook over een PhD diploma beschikt, helpt regelmatig mee in de keuken. De zoon, Wally, heeft veel verstand van computers en heeft dit allemaal zelf geleerd. Toen hij 11 was kon hij al zelf een computer installeren. Maar Wally lost niet alleen computerproblemen op in huize Yuen; hij helpt ook mee in het restaurant. Het lijkt erop dat de jongste generatie van de familie Yuen, zonder druk van hun ouders, onderling een stilzwijgende afspraak met elkaar hebben gemaakt om allemaal

袁冠琪的儿子袁破天是一名建筑师，颇受老板赏识，可他每个周末必到父母的餐馆里帮忙，老板起初还以为他缺钱，表示愿意给他多接些工程，但袁破天却谢绝了老板的好意，仍坚持做他认为该做的事情。在袁家，像袁破天这样的“铁杆劳模”不止一个，袁冠香的两个孩子也毫不逊色：女儿咏诗是袁家的女强人，读到了博士毕业，掌握了数门外语，挤入了公司高层，可周末一到父母跟前，照样是那个跟着帮餐期的女儿，更绝的是，她交了个博士男友，结果她家餐馆里又多了个帮厨；儿子伟利是个电脑奇才，而且自学成才，11岁就能组装电脑，袁家的电脑问题自然全靠他来解决，但父母的餐馆也要靠他相帮打理。袁家的晚辈们仿佛也有默契，即使没有长辈的压力，也全都找到了华人伴侣或情侣，从而避免了长辈和家族新成员在语言沟通上的隔阂。这些勤劳懂事的后代们令袁氏兄弟深感骄傲，因为这些孩子虽然生长在异国他乡，却没有丢失中国人的传统孝道。

袁冠鹏现在最大的愿望是老母能活到100岁，到时大哥的孙子也该有孩子了，袁家就可以五世同堂，热闹一场。父亲若地下有知，也会感到欣慰，他的“太原楼”果然还是袁家的起家之地，如今袁家虽然算不上大富大贵，却也是枝繁叶茂，只要家人能团结和睦，子孙能敬老爱幼，这就已是袁家能求得的最大财富。

光阴荏苒，时光转眼已进入2011年。这一年对荷兰华人来说是特殊的一年，因为他们已在这方国土上奋斗了百年；这一年对袁冠鹏来说也是特殊的一年，因为他已在这个国家度过了40个年头。袁冠鹏至今仍记得，40年前在前来荷兰的路上，一个念头曾如电石火花般在他心头闪过，现在，在经历了40年人生风雨之后，这个念头已如种子般扎根在他的心头：“荷兰，它就是我的太阳。”

撰稿人：赵艳 相片由袁冠鹏家庭提供



een Chinese partner te zoeken om zo communicatieproblemen met hun ouders te voorkomen. Deze ijverige en begripvolle jonge generatie is de trots van familie Yuen. Hoewel ze in Nederland zijn geboren, hebben ze hun Chinese identiteit niet verloochend.

Momenteel is de grootste wens van Yuen Koon Pang dat zijn moeder 100 jaar wordt. Als dat zover is kunnen vijf generaties Yuen een groot feest vieren, omdat de kleinzoon van zijn oudste broer dan waarschijnlijk ook kinderen zal hebben. Als zijn overleden vader dit kon zien, zou hij gelukkig zijn. Het Tai Yuan restaurant bleek een goed startpunt voor de familie Yuen. Hoewel familie Yuen niet rijk is, hebben ze alles wat hun hartje begeert. De familie Yuen leeft in harmonie en hebben veel respect voor elkaar. Volgens Yuen Koon Pang is dit de grootste rijkdom die men zich kan wensen.

De tijd vloog voorbij en we leven nu al in 2011. Dit is een bijzonder jaar voor Chinezen in Nederland omdat ze zich al 100 jaar in Nederland hebben gevestigd. Dit jaar is ook een bijzonder jaar voor Yuen Koon Pang, omdat hij al 40 jaar in Nederland is. Yuen Koon Pang zal het moment van 40 jaar geleden in het vliegtuig nooit vergeten.

De vraag die hij zich toen stelde is na 40 jaar inmiddels beantwoord: “In Nederland heeft de zon weldadig voor mij geschenen.”



印尼华侨Linda女士

2010年10月9日，我们在乌特勒支采访了印尼华侨Linda女士以及她父亲Jacques August Sasse先生。Sasse先生是印尼人，于1915年出生于荷属东印度万隆，他的妻子Anna Henriette Que是福建裔的华人，于1918年生于荷属东印度。由于Que女士已于1994年过世，我们便通过采访她的先生以及女儿来了解这个华裔家庭与荷兰将近一百年的世纪之缘。Que女士一家在和Sasse先生结婚的时候便已经在荷属东印度居住了3代，她的曾祖父在清朝从福建漂洋过海来到印尼打拼，最终成为当地的名门望族。她的祖父、父亲都曾被荷兰殖民政府任命为当地的华侨最高领袖：华人甲必丹(Kapitein der Chinezen)。在荷兰殖民统治印尼时期，荷兰政府采取分化民族的政策来间接管理其殖民地。他们在印尼的各个不同族群中选出名望高的人士来管理他们本民族的内部事务。这其中阿拉伯人甲必丹，印度人甲必丹以及华人甲必丹等等。而华人甲必丹制度又是其中规模最大，影响最深的。时至今日，在印尼以及马来西亚的一些华人社区中，仍然有当年甲必丹制度的延续。一个地区的华人甲必丹往往就是当地最有名望和地位的人。1939年Que女士于同为当地望族的印尼人Sasse先生结婚。虽然很可惜安娜女士已经过世了，但通过对她的丈夫Sasse先生以及女儿Linda女士的采访，我们有幸了解到许多我们这代年轻人不为熟知的过去，好像翻开了一本历史长卷。

Sasse先生现在虽已95岁高龄，依然容光焕发，神采奕奕。面对我们的采访记忆清晰，反应敏捷，由于他是印尼少数民族的名门望族，从小就获得了良好的教育。他曾在1933年于荷兰北部的Delfzijl学习航海技术。后来成为荷兰海军的一员，而后回到荷属东印度，成为了一名船长进行贸易运输。随着二战的爆发，印尼被日军攻占，Sasse先生也被关进了日军的战俘



营。二战结束后Sasse先生继续为荷兰政府工作，负责荷属东印度群岛间的运输。她的华裔妻子Que女士在战前战后始终给予了他巨大的支持。他们的三女儿Linda也在战后出生。二战过后印尼独立的风暴席卷了整个荷属东印度。在日本投降的消息传到印尼之后，苏卡诺立即在之后一日发表印尼独立宣言。之后在短短五日内，印尼全国都宣告脱离荷兰的管治，随后印尼经历了与荷兰4年的战争，最终使荷兰在1949年宣布放弃对印尼的管治权，使印尼得以正式独立，苏加诺被任为印尼第一任总统。印尼独立后Sasse先生一家也一度继续留在印尼过着团圆幸福的生活。然而从1955年开始印尼开始进一步排外：所有荷兰人都被送回荷兰，而所有留在印尼的外国人（包括广大的华侨）都必须在他们自己或父辈的出生国和印尼国籍之间做一个选择。‘Iedereen moet Indonesisch worden’，Sasse先生无奈地说道。在当时很多像他妻子一样的华裔印尼人都受到了巨大的社会压力，而虽然Sasse先生本人是地道的印尼人，但他们一家依然不可避免的受到了各种影响。中文学校就是最好的一个例子，Sasse先生告诉我们在二战以前，印尼都有专门的中文学校教授华裔子弟中文，他的夫人就曾在那样的学校就读过。很多有关中国的文化知识和习惯都是在那里吸收到的。华人中文学校同时也是当地华裔互相沟通交流的一个重要舞台。二战中这些活动都被禁止，而在站后的很短一段时间内又慢慢恢复起来。但是随着印尼本土化民族化的情绪愈发浓重，这些中文学校后来也都被陆续关闭。在当时，所有除了印尼文以外的语言，像荷兰文以及中文都遭到禁止。因此像对于Linda女士这样出生在战后的华裔小孩来说，印尼学校和印尼文是他们唯一的选择。1965年印尼军人苏哈托武装政变，推翻了苏卡诺政权。随后苏哈托组织了反共清洗，约有50万人受害，其中有大量的华人。随着苏哈托的掌权，印尼的排华浪潮也到达了巅峰。印尼各地的华侨都处于危险之中。为了保护家庭，作为荷兰政府的雇员Sasse先生不得不携妻儿于1968年来到了荷兰，开始了他们的新生活。Linda女士告诉我们，由于当时时局非常混乱，他们舍弃了在印尼的房屋及众多财产，只带了几个皮箱就登上了开往荷兰的轮船。刚来荷兰的时候他

Linda: de Indonesische Chinees

Geschreven door Liu Sha Sha

Foto's aangeboden door Linda

Op 9 oktober 2010 hebben we in Utrecht de Indonesische Chinees Linda en haar vader Jacques August Sasse geïnterviewd. De heer Sasse komt uit Indonesië en is in 1915 in Bandung (Nederlands-Indië) geboren. Zijn Chinese vrouw Anna Henriëtte Que is in 1918 in Nederlands-Indië geboren. Haar overgrootouders kwamen uit Fujian. Toen mevrouw Que met de heer Sasse trouwde, woonde haar familie al drie generaties lang in Nederlands-Indië. Haar overgrootvader, die uit Fujian kwam, vestigde zich tijdens de Qing-dynastie in Nederlands-Indië, waar hij na hard werken een rijk en bekend persoon werd. Zowel de opa als de vader van mevrouw Que bekleedden destijds de hoogste functie in de Chinese gemeenschap in Nederlands-Indië: Kapitein der Chinezen. Tijdens de kolonisatie organiseerde Nederland de kolonie door de verschillende etnische groepen te laten vertegenwoordigen door de meest invloedrijke persoon in hun eigen gemeenschap. Zo was er in de Arabische gemeenschap een Kapitein der Arabieren, in de Indische gemeenschap een Kapitein der Indiërs, enz. De Kapitein van de Chinese gemeenschap was destijds de meest invloedrijke Kapitein in Nederlands-Indië omdat de Chinese gemeenschap destijds de grootste minderheidsgroepering was. De Kapitein van de Chinezen was in de regel een lokale Chinees die het meeste aanzien genoot in de Chinese gemeenschap. Tot de dag van vandaag is het systeem met de zogenaamde “Kapiteins” in sommige Chinese gemeenschappen in Indonesië en Maleisië nog steeds in gebruik. De heer Sasse, zelf ook afkomstig uit een rijke familie, is in 1939 met mevrouw Que getrouwd. Omdat mevrouw Que in 1994 overleden is, konden we alleen haar man de heer Sasse en zijn dochter Linda interviewen om inzicht te krijgen in de bijna 100-jarige geschiedenis van de familie Sasse.

Ondanks zijn hoge leeftijd (95), oogde de heer Sasse tijdens ons interview nog kwiek, gaf hij snel antwoord op onze vragen en bleek zijn geheugen nog altijd uitstekend te werken. Omdat de heer Sasse

uit een rijke familie in Nederlands-Indië kwam, heeft hij altijd goed onderwijs genoten. Nadat hij in 1933 een zeevaartopleiding in de Nederlandse stad Delfzijl had afgerond, werd hij een Nederlandse marinier. Maar later keerde hij terug naar Nederlands-Indië, waar hij kapitein op een handelsschip werd. Toen Nederlands-Indië tijdens de Tweede Wereldoorlog bezet werd door Japan, werd de heer Sasse door de Japanners opgepakt en naar een Jappenkamp gestuurd. Nadat de oorlog voorbij was, werd zijn derde dochter Linda geboren en hervatte hij zijn werk voor de Nederlandse overheid. Hij was verantwoordelijk voor het goedertransport tussen de eilanden van Nederlands-Indië. De Chinese vrouw van de heer Sasse heeft hem altijd gesteund. Na de Tweede Wereldoorlog overheerste in Nederlands-Indië het onafhankelijkheidsgevoel. Toen het bericht van de overgave van Japan Nederlands-Indië bereikte, werd onder leiding van de Republiek Indonesië uitgeroepen. Vijf dagen na de oproep van Soekarno hadden alle eilanden van Nederlands-Indië verklaard afstand te nemen van de Nederlandse regering. In de daarop volgende vier jaar ontstond er een bloedige strijd tussen Indonesië en Nederland. Uiteindelijk erkende Nederland in 1949 de Indonesische onafhankelijkheid. Ahmed Soekarno werd de eerste president van de Republiek Indonesië.

Na de onafhankelijkheid bleven de heer Sasse en zijn gezin in Indonesië. Maar in 1955 kwam aan hun gelukkige leven een einde toen er in Indonesië een xenofob klimaat begon te ontstaan. Veel Nederlanders werden terug naar Nederland gestuurd en buitenlanders die in Indonesië bleven (waaronder veel Chinezen) werden verplicht een keuze te maken tussen het geboorteland van hun ouders en Indonesië. “Iedereen moest Indonesisch worden”, verzuchtte de heer Sasse. Net als veel Indonesische Chinezen ging ook de vrouw van de heer Sasse gebukt onder de vreemdelingenhaat die destijds in Indonesië heerste. En hoewel de heer Sasse zelf Indonesiër was, werd zijn gezin geconfronteerd met allerlei onvermijdelijke veranderingen. Een goed voorbeeld hiervan is de sluiting van Chinese scholen in Indonesië. Voor de Tweede Wereldoorlog telde Indonesië veel Chinese scholen. Zijn vrouw had vroeger ook op een Chinese school gezeten, waar de Chinese cultuur, taal en traditie werd

们住在海牙，而Sasse先生则继续在阿姆斯特丹为荷兰政府工作。由于从小接受的只是单纯的印尼语教育，刚到荷兰的Linda并不像她父亲那样的轻松。为了适应荷兰的生活，Linda像每一个来到荷兰开创新天地的华裔一样都要先过语言关。为了让Linda女士学好荷兰文，Sasse先生一直鼓励她去商店买东西，多和街坊邻里沟通交流。Linda还告诉了我们一则有关她学习荷兰文的趣事：亚洲小孩为表示对他人的尊重，通常习惯叫陌生的大人阿姨或叔叔，因此刚到荷兰的Linda女士也会和邻居的叔叔阿姨们打招呼，叫他们Tante或Oom。这当然使得荷兰人感到很不解，觉得彼此没有血缘关系，不能这样称呼，所以在语言的学习中，Linda女士也渐渐领悟到了东西方文化的不同。

中国文化对他们全家的影响更是无处不在。对于Sasse先生而言最难忘的莫过于他与Que女士上世纪三十年代的那场婚礼。中国式的婚嫁迎娶礼节给Sasse先生留下了深刻的印象（附照）。而此后他们的家庭中处处体现了中国传统习俗与印尼伊斯兰文化的结合。Linda女士告诉我们，每到中国新年他们都

会有庆祝活动，舞龙舞狮，红包，还有记忆尤新的中国传统春节时的美食。特别是他们在印尼的时期，每周日的中文学校也是他们沿袭中华文化，受影响最深。

如今Sasse先生一家在荷兰已经是四世同堂了。Linda女士现在用业余时间来重习中文。她的一对儿女也与中国有着割舍不掉的情感。儿子Kevin Kwee，酷爱中国的国宝熊猫，2010参加了世界自然基金会（WWF）组织的成都全球招募熊猫守护使者的活动，申请者来自全球35个国家和地区（附照）；女儿Charlene Kwee更是在2009年辞掉设计师的工作，背上旅行袋畅游中华大地，亲历上辈人心中的血脉之源（附照）。Sasse先生自豪地说，虽然他们已经在荷兰生活了那么久，可是他们始终还觉得自己是东方人。他最小的女儿的孩子也于近日回到中国，在天津与美丽的中国女孩结婚了。Sasse先生一家的故事将中荷两个国家交织在一起，贯穿一个世纪。而现在他们家族的故事正由年轻的一代继续演绎着（附图）。

撰稿：刘莎莎 相片由linda女士提供



onderwezen. Maar ook zorgden de Chinese scholen voor meer cohesie in de lokale Chinese gemeenschappen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd Chinees onderwijs verboden, maar na de oorlog kwamen de Chinese scholen weer terug. Door het opkomende nationalisme in Indonesië werden de Chinese scholen weer gesloten. Bovendien werd de Indonesische taal de enige taal die nog onderwezen werd. Andere talen, zoals Nederlands en Chinees werden verboden. Daarom had Linda, net als veel andere Chinezen die na de Tweede Wereldoorlog zijn geboren, geen andere keuze dan naar een Indonesische school te gaan waar alleen de Indonesisch taal werd onderwezen.

In 1965 pleegde het leger onder leiding van Soeharto een bloedige staatsgreep, waardoor er aan het regime van Soekarno een einde kwam. Later was Soeharto verantwoordelijk voor de massamoord op 500.000 communisten (waaronder veel Chinezen). Toen Soeharto aan de macht kwam, bereikte de anti-Chinees sfeer in Indonesië zijn hoogtepunt. Overal in Indonesië waren Chinezen in gevaar. Om zijn gezin te beschermen vluchtte de heer Sasse, die destijds voor de Nederlandse overheid werkte, in 1968 met zijn vrouw en kinderen naar Nederland. Omdat de situatie in Indonesië op dat moment zo chaotisch was, moest het gezin hun huis en veel bezittingen in Indonesië achterlaten. Met slechts een paar koffers stapten ze op de boot naar Nederland.

In Nederland ging de familie Sasse in Den Haag wonen. De heer Sasse bleef voor de Nederlandse overheid werken in Amsterdam. Omdat Linda alleen Indonesisch onderwijs had gevolgd, en daardoor geen Nederlands sprak, was het nieuwe leven in Nederland voor haar niet gemakkelijk. Om zich aan te passen aan het leven in Nederland, moest Linda eerst de Nederlandse taal leren. Om Linda hierin te stimuleren, liet de heer Sasse haar vaak boodschappen doen en regelmatig een praatje maken met de burens. Linda vertelde ons een grappig verhaal over de tijd dat ze Nederlands aan het leren was. Omdat Aziatische kinderen volwassenen meestal aanspreken met oom of tante, om zo hun respect voor de oudere generatie te tonen, sprak Linda ook haar Nederlandse burens aan met oom of tante. Veel Nederlanders begrepen dit niet en vonden Linda maar

vreemd. Door het leren van de Nederlandse taal begon Linda zich steeds meer te realiseren hoezeer de Oosterse en Westerse cultuur van elkaar verschilden.

De Chinese cultuur heeft altijd een grote rol gespeeld in de familie Sasse. Voor de heer Sasse was zijn bruiloft met mevrouw Que in de jaren dertig onvergetelijk. De traditionele Chinese bruiloft maakte een enorme indruk op de heer Sasse (zie foto's). De familie Sasse was een combinatie van de traditionele Chinese cultuur en de Indonesische Islamitische cultuur. Volgens Linda werd het Chinese Nieuwjaar in de familie altijd gevierd. Ze dacht meteen aan de draken- en leeuwens dansen, rode envelopjes en lekkere Chinese gerechten. In Indonesië speelde het wekelijkse Chinese onderwijs op zondag een belangrijke rol in het ontdekken van de Chinese cultuur.

Vandaag wonen alle vier de generaties van de familie Sasse in Nederland. Linda is in haar vrije tijd Chinees aan het leren en haar kinderen hebben een speciale band met China. Omdat de zoon Kevin Kwee zoveel van panda's houdt, heeft hij in 2010 in Chengdu deelgenomen aan een verkiezing voor Pambassadeur van het Wereld Natuur Fonds. De kandidaten waren afkomstig uit 35 landen (zie foto's). Dochter Charlene Kwee heeft in 2009 haar baan als ontwerpster opgezegd, en is met een rugzak door China gaan reizen om het land van haar voorouders te ontdekken (zie foto's). De heer Sasse vertelde met trots dat hij en zijn familie zich nog steeds Aziatisch voelen, ondanks het feit dat ze al zolang in Nederland wonen. De zoon van zijn jongste dochter is kort geleden naar China gegaan en in de stad Tianjin met een mooi Chinees meisje getrouwd. Het relaas van de familie duurt al 100 jaar en gaat vooral over China en Nederland. Op dit moment wordt het verhaal van de familie Sasse voortgezet door de jongste generatie (zie foto's).

苏里南华侨张元来先生

历史的滚滚长河承载着前人的智慧，后人的上下求索续写着前人的辉煌。2010年11月5日，我们在鹿特丹采访了客家裔华人张元来先生的孙女Yevette。Yevette向我们介绍了她们家庭近百年来奋斗的奋斗史，那么让我们跟随几代奋斗者的足迹一同探寻荷兰华人百年的故事吧！

关于张玉来先生

张元来先生是客家裔华人，于1909年出生于广东省东莞市竹元村，最早移民至苏里南，他与妻子在苏里南长期定居，并有5个孙子（女）。华人登入苏里南的历史要追溯到1853年，陆续多批次，每趟超过四、五百名华人从本土或南洋诸国、岛赴苏国。他们并非以奴隶身份被贩卖，而是以签约劳工身份到苏国的农庄、种植园（甘蔗、果树）做工，通常签约是10年到20年。他们大多数来自广东（客家人多）、福建（闽南人多）。后来，这些签约劳工期满后许多都留在当地成为先侨。二战后，苏里南先后出现了苏里南民族党、苏里南进步人民党、印度尼西亚农民党和统一工会等组织1954年苏里南获得“内部自治”权，但国防和外交事务仍由荷兰政府掌握。1973年民族党联盟在大选中获胜，成立了以民族党主席H.A.E.阿龙为总理的政府。1975年11月25日宣布独立，成立苏里南共和国。时逢苏里南于荷兰独立，苏里南国内局势动荡，经济发展不平衡，社会压力巨大。所以各界人士纷纷前往荷兰谋求更好的生活，张先生便是其中之一。1974年11月，张元来先生携长孙长女漂洋过海来荷，开始了对新生活的打拼。

关于Yevette

对于Yevette而言，虽然在苏里南出生，在荷兰长大，源远流长的中国文化与中国传统对她的影响却是潜移默化的。在博大精深的传统文学、中国特色的传统节日、种类丰富的饮食厨艺、民族特色的地域文化、内涵丰富的汉字汉语之间，中国饮食对她的影响是最为明显的。客家民间小吃是她的最爱，中

国菜也是她平日里必不可少的选择。春节时家人团聚庆祝拜年，拿到的红包更是她对童年温馨美好的记忆。此外Yevette还能流利地使用客家话和广东话，并且正在积极地学习普通话，这也成为她沿袭中华文化的一部分。

关于家族

继1974年张元来先生携长孙长女来荷后，1976年出生于苏里南的Yevette于1979年与其幼兄一同来到荷兰，家人团圆。对于她而言幼年最深刻的记忆便是其祖父（母）在荷兰这样一个陌生的环境中带着他们五个孙子（女）开创新生活的艰辛。荷兰华人华侨大多从事餐饮业，少部分人从事针灸，中医事业，也有人从事商业零售批发及国际贸易。Yevette告诉我们，正如许多在荷的华侨一样，她的祖父母继承了华人勤劳节俭，艰苦创业的优良传统。为了在荷兰站稳脚跟，为后代营造良好的生活环境。她的祖父张元来先生始终努力工作，每天接送孩子，购买生活必需品等等。功夫不负有心人，张元来夫妻成功经营了一家杂货店，后来又开了一家面包房，生活逐渐好了起来。

如今，张老先生一家在荷兰已有四代。他们的子女后代遍布荷兰与苏里南之间，从事各行各业。老一代的努力为年轻的一代创造了良好的条件。年轻一代的荷兰华人华侨大多数都受过高等就业，所以在就业方面的选择也更加广泛。Yevette在鹿特丹一家韩国企业上班，她的两个哥哥与中间的姐姐都已经结婚，并各有两个小孩。最小的哥哥回到了苏里南做生意。一个姐姐在荷兰从事旅游业，另一个姐姐在荷兰做会计。

天行健，君子以自强不息。张元来先生及其家人在异国他乡坚持不懈，克勤苦干的精神也是许多华人的生活写照。远离故乡热土，在异国打拼的艰辛程度是不可言喻的。荷兰华人的百年历史就是像一幅波澜壮阔的画卷，成为后人引以为傲的资本。无论时间还是空间都将前人与我们紧紧相连，因为我们都有一颗中国心

撰稿人：刘莎莎 图照片由Yevette女士提供

Cheung Yue Loi: de Surinaamse Chinees

Geschreven door Liu Sha Sha
Foto's door Yevette aangeboden

De geschiedenis van de stromende rivier vervoert ??de wijsheid van onze voorouders, en de vroegere glorie wordt gecontinueerd door hun nakomelingen. Op 5 november 2010 hebben we in Rotterdam Yevette, de kleindochter van de Hakka Chinees Cheung Yue Loi geïnterviewd. Yevette heeft ons de 100-jarige geschiedenis van haar familie uit de doeken gedaan

Cheung Yue Loi

Cheung Yue Loi kwam uit het Hakka gebied in China. Hij is in 1909 geboren in het dorp Zhuyuan (van de stad Dongguan) in de provincie Kanton. Later emigreerde Cheung Yue Loi naar Suriname waar hij samen met zijn vrouw een lange tijd heeft gewoond. Ze hadden vijf kleinkinderen. De geschiedenis van de immigratie van Chinezen naar Suriname begon in het jaar 1853, toen er in verschillende periodes elke keer 400 tot 500 Chinezen vanuit China en Zuidoost-Azië naar Suriname gingen. Ze werden niet als slaven verkocht, maar kregen een arbeidscontract van 10 tot 20 jaar om op boerderijen, suikerrietplantages en fruitplantages te werken. De meeste arbeiders kwamen uit Kanton (vooral Hakka) en Fujian (vooral Zuid-Fujian). Nadat hun contract was verlopen bleven de meeste Chinezen in Suriname. Deze Chinezen waren de eerste generatie Surinaamse Chinezen.

Na de Tweede Wereldoorlog verschenen er verschillende organisaties in Suriname: de Nationale Partij Suriname (NPS), de Progressieve Surinaamse Volkspartij, de Indonesische Boerenpartij en vakbonden. In 1954 kreeg Suriname een semi-autonome status binnen het Koninkrijk der Nederlanden, maar het Ministerie van Defensie en Buitenlandse Zaken bleven in Nederlandse handen. In 1973 won de NPS de verkiezingen en werd Henck Arron premier. Op 25 november 1975 werd Suriname officieel onafhankelijk en werd de Republiek

Suriname uitgeroepen. Omdat de politieke en economische situatie in Suriname destijds instabiel was, emigreerden veel Surinamers naar Nederland. Cheung Yue Loi was hier één van. In 1974 verliet hij samen met zijn oudste kleinzoon en oudste kleindochter Suriname om in Nederland een nieuw leven op te bouwen.

Yevette

Yevette is in Suriname geboren en in Nederland opgegroeid. Maar dat wil niet zeggen dat ze niet beïnvloed is door de Chinese cultuur en traditie. Van al het moois dat de Chinese cultuur te bieden heeft (literatuur, de feestdagen, de rijke taal) is Yevette het meest gecharmeerd van de Chinese eetcultuur. Hoewel ze erg van Chinees eten houdt, vindt ze Hakkanees eten het lekkerst. Yevette bewaart mooie herinneringen aan haar kindertijd. Zoals tijdens het Chinese Nieuwjaar, als de hele familie bij elkaar kwam en ze altijd rode envelopjes kreeg. Yevette spreekt vloeiend Hakka en Kantonees. Momenteel is ze Mandarijn aan het leren. Dit alles bewijst dat Yevette haar best doet om haar Chinese identiteit niet te verloochenen.

De familie

In 1974 vertrok Cheung Yue Loi met zijn oudste kleinzoon en kleindochter naar Nederland. In 1979 kwam Yevette, die in 1976 in Suriname geboren is, samen met haar broertje naar Nederland in het kader van de gezinshereniging. Wat in haar kindertijd de meeste indruk op Yevette heeft gemaakt, was het doorzettingsvermogen van haar opa en haar oma die in een vreemde omgeving vijf kleinkinderen moesten grootbrengen en tegelijkertijd een nieuw leven moesten opbouwen. De meeste Chinezen in Nederland werkten in Chinese restaurants, hadden een praktijk voor acupunctuur of Chinese geneeskunde, en weer andere Chinezen zaten in de handel. Yevette vertelde ons dat haar opa en oma, net als veel andere Chinezen in Nederland, waren gezegend met typische Chinese eigenschappen, zoals ijver en soberheid. Ze wilden een leven in Nederland opbouwen en de jonge generatie een mooie toekomst bieden. Haar opa werkte destijds erg hard. Dagelijks bracht en haalde hij de kleinkinderen van school en deed hij boodschappen. Het harde werken van Cheung



Yue Loi en zijn vrouw werd beloond: met succes runden ze een toko en later openden ze nog een broodjeszaak.

Tegenwoordig woont de familie Cheung al vier generaties lang in Nederland. Het nageslacht van Cheung Yue Loi is verspreid over Nederland en Suriname. Door de inspanningen van de oudere generatie zijn er goede leefomstandigheden gecreëerd voor de jonge generatie. De jongste generatie Nederlandse Chinezen zijn meestal hoogopgeleid en hebben daardoor veel mogelijkheden op de arbeidsmarkt. Yevette werkt bij een Zuid-Koreaans bedrijf in Rotterdam. Twee broers en een zus van Yevette zijn getrouwd en hebben allemaal twee kinderen. Haar jongste broer is terug naar Suriname gegaan om daar zaken te doen. Één van haar zussen werkt in de toeristische sector in Nederland en een andere zus is accountant in Nederland.

Er is een Chinese gezegde: “Als de hemel kracht onderhoudt door middel van beweging, moet een man voortdurend streven naar perfectie.” Het doorzettingsvermogen van Cheung Yue Loi en zijn familie staat symbool voor het leven van veel overzeese Chinezen. De moeilijkheden waarmee men in het verre en vreemde buitenland werd geconfronteerd zijn amper onder woorden te brengen. De geschiedenis van honderd jaar Chinezen in Nederland lijkt op een mooi schilderij waar we als jonge generatie trots op kunnen zijn. Het tijdperk waarin we nu leven en de plek waar we ons nu bevinden verbindt ons met onze voorouders. Dit komt omdat we allemaal een Chinees hart hebben.



蔡素英——海牙中桥社会服务中心的创办者，服务华人的楷模

今年是海牙中桥社会服务中心成立21周年。在21周年的庆典时，现任中桥主任张建平先生说，21这个数字，在荷兰这个福利国家，意味着成年这21年来，中桥为华人争取了很多福利机构的福利，帮助了很多需要帮助的华裔老人及家庭。中桥发展持续到今天应该感谢中桥的创办人及曾任任期16年主席工作的蔡素英女士及其全家的敬业和坚持精神。中桥作为一个由海牙市政府资助的福利机构，21年来主要的工作是有由一大批志愿者义务来进行的。从1987年的第一个理事会到今天，大部分理事都是义务的。蔡素英和其全家多年来团结了一大批义工，这些义工同中桥共同成长，为华人争取他们应得的福利，提供服务。中桥在海牙对很多华人来讲，像是温暖的家。

下面是同蔡素英的访谈记录，你会感受并理解中侨多年服务华人的这份热诚和执着的由来。

蔡素英说，父亲蔡可岩是其家族在荷兰的第一代移民。生于1908年，浙江省青田县北山乡白岩村人，1939年底来到荷兰，与几位同乡住在Apeldoorn。

父亲蔡可岩1936年泪别故乡青田白岩，漂泊海外，只为躲避战乱和兵役。当时中国南方战乱，战争逼近杭州。父亲走出青田白岩，先去了意大利投靠朋友。临行前，父亲的大姐准备了一个行李箱，装满了亲手缝制的衣物和亲人的祝福。多年来父亲一直珍藏着这个行李箱。在2003年我因为服务华人得到女王胸章时，母亲亲手交给我父亲离世后留下的这个行李箱。这个行李箱装满了我对父亲的珍贵回忆。

当时意大利也弥漫着战争的恐怖中，父亲和几位亲友辗转法国来到了荷兰。到荷兰时第二次世界大战已经成为事实。刚来荷兰时，我父亲和几位亲友住在Apeldoorn。住在他们隔壁的是一家善良的荷兰人，女主人看着隔壁的几个远离他乡的异国年轻人，常常让女儿送些热汤之类的吃的给他们。觉得战乱中他们远离亲人，在异国他乡一定有很多困苦。这位邻居家善

良美丽的女儿后来爱上了我的父亲，就成了我的母亲。

二战时父亲靠挨家挨户，走街串巷卖自己做的小商品，如棉拖鞋，领带，篮子，维持生计。当时的荷兰处于德军控制之下，父亲以民工被遣往法国修铁路。因为是中国人，没有倾向德军，仅有微薄收入。后来在父亲和母亲搬去Utrecht住后，曾在瓷器工厂和一家水泥制造工厂做过工，该厂制作大理石及石制厨台。战争结束后我的父母搬到了海牙居住。在1959年父亲51岁时开了一家自己的中印风味的餐馆。父亲最令我难忘和敬佩的是他的坚韧不拔和勤劳肯干。他是一个很慈爱的父亲，喜欢和我们玩游戏。但是对世界新闻大事很感兴趣。每个星期日固定收听收音机节目：G. J. Hilterman，收听收音机时孩子们不许出声吵闹，必须保持安静。

最令我印象深刻的事是当有一次父亲轻描淡写地告诉我说，他婉言拒绝了水泥制造工厂老板提供的升职机会。工厂老板看出他的勤干和耐劳，提议给他改善住房条件和提高薪金。他没有接受，他说自己有自知之明，因为一个不精通荷兰文的中国人不能折服白人工人，他们不会接受父亲做主管。很快他



Tsai Su Ying: oprichtster van Stichting De Chinese Brug

Geschreven door Ma Ling Mei

Foto's aangeboden door Tsai Su Ying

Dit jaar bestaat de stichting De Chinese Brug 21 jaar. Tijdens de viering van het 21-jarige bestaan benadrukte de voorzitter Cheung Kin Ping dat het getal 21 in Nederland symbool staat voor de leeftijd van een volwassene. In de afgelopen 21 jaar heeft de stichting veel Chinese ouderen en gezinnen geholpen door hen wegwijs te maken in de regelgeving op het gebied van welzijn en sociale voorzieningen. De enorme ontwikkeling van de stichting is te danken aan de tomeloze inzet van de oprichtster en de voormalige voorzitter (16 jaar lang) Tsai Su Ying en haar familieleden. De stichting wordt gesubsidieerd door de gemeente Den Haag en heeft de afgelopen 21 jaar vooral met vrijwilligers gewerkt. Sinds de oprichting van het eerste bestuur in 1987, werken de meeste bestuursleden op vrijwillige basis. Tsai Su Ying en haar familie hebben jarenlang een groot aantal vrijwilligers gemobiliseerd. Ze hebben de belangen van Chinezen behartigd en hulp geboden aan Chinezen. Voor veel Chinezen in Den Haag is De Chinese Brug een warm bad. Jarenlang heeft De Chinese Brug vol enthousiasme en passie de Chinese gemeenschap geholpen.

Tsai Su Ying vertelde dat haar vader Tsai Ko Yen tot de eerste generatie Chinese immigranten behoorde. Haar vader is in 1908 geboren in het dorp Baiyan in de wijk Beishan, van de stad Qingtian (Zhejiang). In 1939 kwam hij naar Nederland, waar hij samen met een aantal dorpsgenoten in Apeldoorn terecht kwam.

Hieronder is het interview van Tsai Su Ying:

“Door de oorlog en de dienstplicht vluchtte mijn vader in 1936 naar het buitenland. Destijds werd er in het zuiden van China gevochten en de oorlog naderde Hangzhou. Mijn vader ging eerst naar een vriend in Italië. Voor zijn vertrek had zijn oudste zus een koffer voor hem klaargemaakt gevuld met zelfgemaakte kleding en de beste wensen van de familie. Jarenlang heeft mijn vader deze koffer

goed bewaard. Toen ik in 2003 een Koninklijke onderscheiding kreeg vanwege mijn verdienste voor de Chinese gemeenschap, kreeg ik van mijn moeder de koffer van mijn inmiddels overleden vader.

De koffer is

gevuld met mooie herinneringen aan mijn vader.

Omdat er destijds in Italië een oorlog dreigde, ging mijn vader met een aantal familieleden en vrienden via Frankrijk naar Nederland. Toen ze in Nederland aankwamen, was de Tweede Wereldoorlog al uitgebroken. In het begin woonde mijn vader in Apeldoorn, samen met zijn familieleden en vrienden. Naast hen woonde een sympathiek Nederlands gezin. De moeder van het gezin, die erg begaan was met het lot van de jonge Chinezen, maakte regelmatig warm eten en soep voor hen. De dochter die het eten naar hen bracht werd verliefd op mijn vader. De dochter was mijn moeder.

Om te kunnen overleven ging mijn vader tijdens de Tweede Wereldoorlog van deur tot deur zelfgemaakte producten verkopen, zoals katoenen slippers, stropdassen en mandjes. Maar op een gegeven moment werd mijn vader te werk gesteld door de Duitsers in Frankrijk, waar hij aan de spoorlijnen moest werken. Toen mijn ouders later naar Utrecht verhuisden, werkte mijn vader eerst in een porseleinfabriek en later cementfabriek waar marmeren en stenen keukenbladen werden gemaakt. Na de oorlog verhuisden mijn ouders weer naar Den Haag. In 1959 opende mijn vader op zijn 51ste een Chinees-Indisch restaurant. Wat ik het meest in mijn vader bewonderde, was zijn doorzettingsvermogen en ijver. Hij was een lieve vader en speelde vaak met ons. Tegelijkertijd had hij ook veel belangstelling



就离开了那家工厂去一家朋友开的中餐馆做厨师，以积累有朝一日自己开餐馆做老板所需的经营之道。

我的父母是1943年在Utrecht结婚的，当时可是历尽艰辛。中国人和荷兰人通婚十分少见，而且是在二战时期，兵荒马乱。为了得到结婚许可他们经历了重重困难，可谓好事多磨。父亲是个开明的人，他提倡母亲用荷兰方式哺育我们。他对母亲说，孩子们生于斯，长于斯，入乡随俗，你是荷兰人，



就用你自己的方式教育他们吧。母亲说过，父亲是个勤劳苦干，负责任的丈夫，即使在战乱物资奇缺的年代，他也总是能找到养家糊口的办法，母亲和我们这些孩子总能衣食不缺。

我们兄弟姐妹5个，两男三女。当时很少能听到或读到有关中国的信息。后来我们才意识到原来我们也有中国根，也才听到我们的父亲在中国还有一个儿子，曾经有过妻子。父亲和母亲一直有给中国的儿子寄钱。我们对中国的兴趣真正是在60年代都长大懂些事了才开始，当时功夫电影很流行，也有夜场中国电影。我们兄妹几个一个接一个都选择了华裔伴侣并结婚。我的大哥和大姐两人都开过中国餐馆，弟弟和妹妹在荷兰公司就职。

我的大哥一直深深向往中国。我的大姐结婚后移居比利时，我的大哥在他43岁时，远离妻子和两个孩子，去中国在北京住了一年学习中文，当时他的中文听说读写方面都相当不错。他也是我们之中第一个拜望父亲的家乡浙江省青田县北山乡白岩村和第一个见到我们的中国哥哥的人。

我1948年出生于Utrecht，在五个孩子中排行第三。我有一个哥哥，一个姐姐，还有一个弟弟和妹妹。

我先是在父母的中餐馆工作，后来自己开过餐馆。当有了

三个孩子以后，我完成了大学专科社会工作的学业。此后曾担任社区福利工作的协调员，接着担任婴幼儿托养所（即托儿所）执行所长，后来担任市级婴幼儿托养机构的管理职位。我还曾担任工会的输送培训委员会的职务，评估员工和工会会员，尤其那些该提拔，但有缺乏足够教育背景的人，给他们提供培训和升职的机会。1986年我成立了中侨社会服务中心。在我任主席的这些年，该协会逐步成长为一个专业的社会福利中心。1995年中侨获得了城市创新奖的第一名。在那段时间，我还帮助筹建荷兰华人华侨联合总会的成立。该协会成立的最初三年的办班地点是在我们中侨楼里的。在1993年5月18日荷兰第一个专为华人老人建造的居住楼的启工仪式上，我与当时的议员Noordanus一起剪彩开启。在2000年在我首先倡议和亲自组织下第一个在荷兰的华人墓地和华人殡仪馆开业。

1997年三月我和我的先生海牙城市铜像嘉奖。2003年4月我获得了荷兰女王勋章。我的先生曾镜南在1991年也因在其所任教的海牙高等学院积极倡议并筹建了“多种民族研究”专业而获得此项勋章。我的先生曾镜南也是华裔，父母都是中国人。我先生曾被被苏里南政府聘请为市政顾问，在我们的倡议下，在当地建立了华人在苏里南155年的纪念碑。该纪念碑坐落在当地的“新阿姆斯特丹”区，那儿也是第一批华人在一百五十多年前落脚生根的地方。

我永远不会忘记第一家华人公寓项目落成典礼的那一天。此项目受到欧洲和中国的很大关注，当时有一千多位应邀来宾。日期几个月前便事先定于1993年3月3号，在典礼临近之前，我先生被确诊为不治之症，手术推迟后也只能定在3月3号，听起来有悖常理，但我没有取消典礼，那天一整天我按部就班，典礼从早上10点开始，接着是不断地接受采访。当天早上8点我先生进手术室，下午3点45分手术才结束。

我的爱好是阅读，旅游，不断创作及享受怡孙之乐。我的愿望是将来写一本书。

我认为我和我的家人在荷兰享受了美好的生活。我希望目前荷兰的生活少些压力，减缓生活节奏和紧张。我想，这也是其他很多国家人们对美好生活的愿望。

voor het wereldnieuws. Elke zondag luisterde hij op de radio naar G.J. Hilterman. Wanneer hij naar de radio aan het luisteren was, moesten wij altijd muisstil blijven.

Wat ik nooit zal vergeten is een verhaal dat mijn vader mij ooit vertelde. Toen hij in de cementfabriek werkte, was zijn baas erg tevreden over mijn vader omdat hij altijd hard werkte en nooit klaagde. Maar toen de baas mijn vader een leidinggevende functie en een loonsverhoging aanbood, sloeg hij het aanbod af. Volgens mijn vader zou een leidinggevende die gebrekkig Nederlands sprak nooit geaccepteerd worden door de Nederlandse arbeiders. Kort daarna verliet mijn vader de fabriek en ging hij als kok in een Chinees restaurant werken. Hiermee wilde mijn vader ervaring opdoen zodat hij later zelf een eigen restaurant kon beginnen. Mijn ouders zijn in 1943 in Utrecht getrouwd. Hun huwelijk had heel wat voeten in de aarde omdat een gemengd huwelijk in die tijd, en zeker in de Tweede Wereldoorlog, uitzonderlijk was. Mijn vader was een ruimdenkende man, die geen problemen had met de Nederlandse opvoeding die wij kregen van mijn moeder, omdat hij vond dat wij ons moesten aanpassen aan het land waar we woonden. Mijn moeder heeft ooit gezegd dat mijn vader een hardwerkende en verantwoordelijke man was. Zelfs in de moeilijke oorlogsjaren hebben wij nooit honger geleden omdat onze vader altijd voor ons zorgde.

Mijn ouders hadden vijf kinderen: twee zoons en drie dochters. Vroeger hoorde je in Nederland heel weinig over China. Pas toen we ouder werden ontdekten we onze Chinese identiteit. Later ontdekten we ook dat mijn vader in China nog een zoon had van zijn eerste vrouw. Mijn ouders hebben onze halfbroer altijd financieel ondersteund. In de jaren zestig begonnen we ons steeds meer te interesseren voor China. Destijds waren er regelmatig Chinese films op televisie; vooral Kung Fu films waren toen erg populair. Mijn broers en zussen zijn allemaal met een Chinese partner getrouwd. Mijn oudste broer en oudste zus hebben allebei ooit een Chinese restaurant gerund. Mijn jongere broer en zus werken voor een Nederlands bedrijf. Mijn oudste zus verhuisde na haar huwelijk naar België. Mijn oudste broer heeft altijd naar China verlangd. Toen hij 43 jaar

was is hij een jaar lang naar Beijing gegaan om Chinees te leren. Destijds kon hij redelijk Chinees spreken, lezen, schrijven en verstaan. Hij is de eerste van ons die de geboorteplaats van mijn vader heeft bezocht en onze halfbroer heeft ontmoet.

Ik ben in 1948 in Utrecht geboren en ben het middelste kind. Ik heb twee broers en twee zussen. Vroeger heb ik in het restaurant van mijn ouders gewerkt en later heb ik zelf een eigen Chinees restaurant gerund. Toen ik drie kinderen had, heb ik een HBO opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening afgerond. Na mijn studie ben ik coördinator in het wijkwelzijnswerk geweest, adjunct directeur van een kinderopvang en manager op stedelijk niveau bij de kinderopvang. Ik was ook een opleidingfunctionaris bij een vakbond die belast was met de beoordeling van personeel en vakbondsleden. Ik verzorgde cursussen en opleidingen voor mensen die de potentie hadden om verder te groeien in hun functie, maar niet over de juiste diploma's beschikten. In 1986 heb ik De Chinese Brug opgericht. Tijdens mijn voorzitterschap is de stichting uitgegroeid tot een professionele welzijnsorganisatie. In 1995 kreeg de stichting de Stadsvernieuwingsprijs. Ook was ik betrokken bij de oprichting van de Landelijke Federatie van Chinese Organisaties Nederland. De eerste drie jaar na de oprichting was de organisatie gehuisvest in kantoorruimtes van De Chinese Brug. Op 18 mei 1993 heb ik samen met de toenmalige wethouder van Den Haag Noordanus de eerste woningaccommodatie voor Chinese ouderen geopend. In 2000 heb ik persoonlijk gezorgd voor de eerste Chinese begraafplaats (en uitvaartcentrum) in Nederland.

In maart 1997 hebben mijn man en ik de Bronzen Stadspenning van Den Haag gekregen. In april 2003 heb ik een Koninklijke onderscheiding gekregen. Mijn man Eddy Tijn A Lien heeft in 1991 ook een Koninklijke onderscheiding gekregen voor het opzetten van de opleiding Multi Etnische Studies (M.E.S) aan de Haagse Hogeschool waar hij zelf werkzaam was. Mijn man Eddy is een Nederlandse Chinees. Zijn ouders komen allebei uit China. Hij is ooit door de Surinaamse overheid ingehuurd als gemeentelijke adviseur. Op ons initiatief is er een monument in Suriname opgericht ter herdenking van het feit dat Chinezen zich 155 jaar geleden voor

我自己家庭的基本情况：先生，三个孩子，7个孙子孙女，其中一个不幸早年夭折。

我们有一个儿子，两个女儿，三个都接受了完整的高等教育，三个孩子都选择了华裔伴侣。1987年我们和三个孩子参加旅游团去了中国。2002年我们全家带所有的孙子们去过北京。2009年我们全家一起环游了中国。

孙辈的情况：7个孙子从6岁到19岁，儿子只有男孩儿，

女儿们只有女儿。最大的孙女不时会来我家，但其他6个只要放假便会集体来我家，会很热闹温馨，我很高兴，享受与他们一起的时光。大孙女在中学接受职业教育，两个孙子在上中学初一，其中一个在双语学校。其他三个分别在小学3、6和7年级。

撰稿人：马岭梅 相片由蔡素英女士提供





het eerst in Suriname hebben gevestigd. Het monument bevindt zich in Nieuw-Amsterdam. Ik zal de dag van de officiële opening van het Chinese

wooncomplex nooit vergeten. Het project stond enorm in de belangstelling, zowel in Europa als in China, en er waren dan ook meer dan duizend gasten uitgenodigd. De datum van de opening was maandenlang van tevoren al bepaald op 3 maart 1993. Maar vlak voor de opening werd een ongeneeslijke ziekte bij mijn man vastgesteld. Op de dag van de opening zou mijn man geopereerd worden. Het klinkt raar, maar ik heb me niet afgemeld voor de opening. Op die dag heb ik om tien uur 's ochtends de opening bijgewoond en daarna heb ik verschillende interviews gegeven. Tegelijkertijd werd mijn man om acht uur 's ochtends naar de operatiekamer gebracht. De operatie duurde tot kwart voor vier 's middags.

Mijn hobby's zijn lezen, reizen, creatief bezig zijn en genieten van mijn kleinkinderen. Mijn wens is om in de toekomst een boek te schrijven. Ik vind dat ik samen met mijn familie een mooi leven heb gehad in Nederland. Ik hoop dat ik het in de toekomst minder druk zal krijgen en meer tijd zal hebben voor ontspanning.

Ik heb een man, één zoon en twee dochters en zeven kleinkinderen waarvan er één op jonge leeftijd is overleden. Onze drie kinderen zijn allemaal hoogopgeleid en hebben allemaal een Chinese partner. In 1987 heb ik samen met mijn man en drie kinderen China bezocht. In 2002 zijn we met de hele familie, inclusief alle kleinkinderen, naar Beijing geweest. In 2009 hebben we met de hele familie door China gereisd.

Mijn kleinkinderen variëren in de leeftijd van 6 tot 19 jaar. Mijn zoon heeft alleen zoons en mijn dochters hebben alleen dochters. Mijn oudste kleindochter komt regelmatig op bezoek en de andere zes kleinkinderen komen meestal samen wanneer ze vrij zijn. Als mijn kleinkinderen op bezoek zijn is het altijd erg gezellig en ben ik gelukkig. Ik geniet van de tijd die ik kan doorbrengen met mijn kleinkinderen. De oudste kleindochter volgt nu een MBO opleiding. Twee kleinzons zitten in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs, waarvan er één op een tweetalige school zit. De andere drie kleinkinderen zitten in groep drie, zes en zeven van de basisschool. Ik heb foto's uit verschillende periodes van onze familiegeschiedenis. Desgewenst ben ik bereid om kopieën van de foto's af te staan."



老骥伏枥 无怨无悔

胡志光先生辛勤为荷兰侨团工作四十载

母亲是榜样

胡志光1941年9月出生于浙江省文成县玉壶镇东樟村一个清贫家庭，兄妹四人。因家境困难，父亲胡克木在三十年代初远离家乡去新加坡谋生，家庭全凭母亲一手支撑。母亲周舟弟非常勤劳、善良和宽容，虽然自家日子清苦，但对同样困难的乡亲们却非常慷慨，经常热心帮助许多邻里乡亲。从小随母亲长大的胡志光在潜移默化中受母亲到亲的优秀品格所影响，一直视母亲为自己人生的榜样。

许下心愿回馈同胞

1962年胡志光身患疾病，需出国治疗，路经意大利时得到了众多乡亲的热心帮助，不仅在精神上鼓励他，还在经济上接济他。病痊后，乡亲的帮忙，深深感动了他。从那时起，胡志光就许下心愿，当日后有能力了，要以加倍回馈同胞的厚爱，要做个有益于社会的好人。乡亲们的无私关爱和帮忙，那份恩情令胡志光永远不能忘怀。

移居荷兰编辑《华侨通讯》

1968年，胡志光移居荷兰乌特勒支，和父亲一起经营餐饮业，后来又经营了乌特勒支向阳酒家。1969年他参加了旅荷华侨总会工作。胡志光很受老侨领们的赞赏，1977年8月，旅荷华侨总会创办了欧洲第一份华文刊物《华侨通讯》，在缺乏资金来源，没有专业人手的情况下，创办一份报纸何其艰难！时任总会常务理事的胡志光勇敢地接下这个任务。从第二期开始，他干脆拿回家自己做，向阳酒楼成了《华侨通讯》编辑部。他和朋友们在这里写报道、编辑、剪贴、排版……不仅亲自往返于印刷厂，还号召酒楼工友，一起将几千份报纸叠好

放入信封，邮寄到读者手中。

服务侨社融入社会

1980年胡志光被推举为旅荷华侨总会会长，成为总会首位第二代领导人，开辟了中青年接手华人侨社工作的新时代。他很早就意识到华侨华人与荷兰政府沟通，融入当地社会，参政、议政的重要性。当选会长以后，就带领总会理事们登门拜访阿姆斯特丹市长。1981年侨界春节晚会，阿姆斯特丹市长第一次参加华人春节活动，并和中国驻荷兰临时代办一起放鞭炮共度春节。在这一年中，他还率领总会负责人拜会荷兰内政部少数民族事务司司长，得到市长和司长的好评和肯定，当时他们均表示：“这是华人第一次正式拜访政府机构，你们打开了华人和政府沟通的大门。”此后，市长都亲自或派代表参加侨界的庆祝活动，大大加强了华人和政府的联系和沟通。

为了传扬老一辈华侨的艰苦创业和爱国爱乡事迹，胡志光成立了编写荷兰华侨史工作小组，着手收集有关历史资料。为了适应华人社会发展的需要，他与荷兰华人各界朋友们一起发起并组织了全国性的华人体育运动总会、荷兰皇家中国饮食业公会、全荷华人社团联合会、荷兰中国商会、荷兰中国文化发



Woo Che Kwang: 40 jaar ambassadeur van de Chinese gemeenschap in Nederland

Geschreven door Hu Yun Ge

Foto's aangeboden door Woo Che Kwang

Zijn moeder als inspiratiebron

Woo Che Kwang is in september 1941 geboren in het dorp Dongzhang (Wencheng, Zhejiang) in een gezin van 4 kinderen. Toen zijn vader, Woo Hak Mu, begin jaren dertig naar Singapore ging om werk te zoeken, stond zijn moeder alleen voor de opvoeding van haar kinderen. Zijn moeder, Zhou Dan Di, was ijverig, liefdevol en tolerant. Hoewel haar eigen gezin maar met moeite de eindjes aan elkaar kon knopen, stond ze altijd klaar voor haar arme dorpsgenoten. Woo Che Kwang die alleen door zijn moeder is opgevoed, heeft veel goede eigenschappen van zijn moeder geërfd. Tot op de dag van vandaag is zijn moeder zijn grote voorbeeld en inspiratiebron.

Het verlangen iets terug te doen voor zijn dorpsgenoten

In 1962 werd Woo Che Kwang ziek en moest hij naar het buitenland voor behandeling. In Italië had hij veel geestelijke ondersteuning en financiële hulp gekregen van zijn landgenoten. De hulp en liefdadigheid van zijn landgenoten van destijds zal Woo Che Kwang nooit vergeten. Woo Che Kwang was hen hier erg dankbaar voor. Nadat hij hersteld was van zijn ziekte, nam hij zich voor iets terug te doen voor zijn landgenoten en zich verdienstelijk te gaan maken voor de samenleving.

Immigratie naar Nederland en geestelijk vader van het "Overzeese Chinezen Bulletin"

In 1968 vestigde Woo Che Kwang zich in Nederland waar hij samen met zijn vader in Utrecht een restaurant runde. Later opende hij een eigen Chinese restaurant genaamd Siang Jiang. Sinds 1969

is Woo Che Kwang actief voor de Algemene Chinese Vereniging in Nederland (ACV). Woo Che Kwang was destijds erg populair bij de oude leiders van de Chinese gemeenschap. In augustus 1977 richtte de ACV het "Overzeese Chinezen Bulletin" op, wat de eerste Chineestalige krant in Europa was. De oprichting van de krant ging gepaard met veel moeilijkheden omdat er een tekort aan geld en vakkundig personeel was. Als bestuurslid van de ACV hield Woo Che Kwang zich persoonlijk bezig met het maken van de krant. Zo fungeerde zijn restaurant als "redactieafdeling" van de krant. Samen met zijn vrienden schreef Woo Che Kwang artikelen voor de krant, verzorgden ze de lay-out en hielden ze contact met de drukkerij. De distributie was in handen van het personeel van zijn restaurant die de duizenden kranten netjes in een enveloppe stopte en deze vervolgens naar de lezers stuurde.

Help de Chinezen met integreren

In 1980 werd Woo Che Kwang gekozen tot voorzitter van de ACV. Hij was de eerste Chinese leider van de tweede generatie Chinezen, waarmee een nieuw tijdperk werd ingeluid waarin de jonge generatie Chinezen de leiding van de Chinese gemeenschap overnam van de oude generatie. Woo Che Kwang realiseerde zich dat het voor de Chinese gemeenschap in Nederland erg belangrijk was om een goede verstandhouding op te bouwen met de Nederlandse overheid, goed te integreren in de Nederlandse samenleving en invloed te verwerven in de Nederlandse politiek. Nadat hij gekozen was tot voorzitter van de ACV bracht hij samen met een aantal bestuursleden een bezoek aan de toenmalige burgemeester van Amsterdam. In 1981 was de Amsterdamse burgemeester voor het eerst aanwezig bij de viering van het Chinese Nieuwjaar, waar hij samen met een ambtenaar van de Chinese ambassade het vuurwerk afstak. In hetzelfde jaar brachten Woo Che Kwang en andere bestuursleden van de ACV een bezoek aan het ministerie van Binnenlandse Zaken. Het bezoek werd door zowel de burgemeester als het ministerie erg op prijs gesteld. Ze merkten op: "Door dit eerste officiële bezoek, is de deur naar de Nederlandse overheid voor de Chinese gemeenschap definitief geopend." Sinds dit bezoek nam de burgemeester (of zijn

展基金会和荷兰华人参政基金会等。

欧华联合会影响深远

1983年，胡志光被推选为欧洲华侨华人社团五人联络小组成员之一，加强联系欧洲各国侨团工作。经多方努力沟通，于1992年终于在荷兰成立了“欧洲华侨华人社团联合会”。1996年胡志光被推选为欧华联合会第五届主席。他代表欧华联合会第一次给欧盟主席写信，前后三次拜访了欧盟有关部门，在荷兰议会大厅召开了第五届欧华联合会第一次常务理事会议，多位荷兰议会议员列席了会议。在他的努力下，欧华联合会向荷兰政府争取到了经费，组织欧洲华人社会调查。1998年7月，欧华联合会向欧盟递交了《欧洲华人社会调查报告》，并在欧盟会议大厅召开了第六届欧华联合会第二次常务理事会议，影响深远，欧华联合会得到欧盟的支持和肯定。

带头创办总会中文学校

1981年，胡志光和总会领导专程前往拜访英国华人社团。在实地走访与交流中，英国广泛的中文母语教育，使他受到了很大启发。返荷后，在胡志光的积极推动下，旅荷华侨总会在乌特勒支创办了第一所总会中文学校，次年，又在鹿特丹，海牙，哈莱姆等城市推动创办中文学校，带动了荷兰各地兴办中文学校的热潮。旅荷华侨总会属下中文学校迅速增加到17所，遍布荷兰各地。1996年，胡志光倡议并热情邀请欧洲各国中文学校的校长老师们相聚荷兰，召开“欧洲首届华文教育研讨会”，促进欧洲各中文学校之间的交流与合作。2006年，又在荷兰召开了“中国侨联欧洲中文教育研讨会”，促进了欧洲华文教育的发展。



vertegenwoordiger) regelmatig deel aan activiteiten van de Chinese gemeenschap, waardoor de relatie tussen de Chinese gemeenschap en de Nederlandse overheid sterk werd verbeterd.

Omdat Woo Che Kwang bang was dat de verhalen van de hardwerkende en patriottistische Chinezen van de eerste generatie in de vergetelheid zouden verdwijnen, richtte hij een werkgroep op die zich bezig hield met de geschiedschrijving van de eerste generatie Chinezen in Nederland. Om de ontwikkeling van de Chinese gemeenschap te stimuleren heeft Woo Che Kwang samen met andere Nederlandse Chinezen de volgende organisaties opgericht: de Stichting Chinese Sportfederatie Nederland (SCSN), Koninklijk Horeca Nederland Sector Chinees Indische Bedrijven (KHN), de Landelijke Federatie van Chinese Organisaties Nederland (LFCON), Dutch Chinese Chamber of Commerce (DCCC), de Stichting Chinese Culturele Evenementen Nederland en het Chinese Politieke Integratie & Participatie Fonds (CPIPF).

De invloedrijke Europese Federatie van Chinese Organisaties

In 1983 werd een werkgroep opgericht die als doel had om de samenwerking tussen alle Chinese organisaties in Europa te verbeteren en om de oprichting van een Europese Federatie van Chinese Organisaties te bewerkstelligen. De werkgroep bestond uit vijf leden waarvan Woo Che Kwang er één was. Uiteindelijk is de Europese Federatie van Chinese Organisaties in 1992 tot stand gekomen. In 1996 werd Woo Che Kwang gekozen als vijfde voorzitter van de federatie. Tijdens zijn voorzitterschap schreef hij namens de federatie voor het eerst een brief aan de EU-voorzitter en bracht hij drie keer een bezoek aan de EU. De eerste bestuursvergadering van de vijfde bestuurstermijn van de federatie vond plaats in het Nederlandse Parlement en werd bijgewoond door verschillende Nederlandse Kamerleden. Onder leiding van Woo Che Kwang kreeg de federatie subsidie van de Nederlandse overheid om onderzoek te doen naar de Chinese gemeenschap in Europa. De bevindingen van de federatie werden opgetekend in een rapport dat in juli 1998 aan de EU werd gepresenteerd. De tweede bestuursvergadering van

de zesde bestuurstermijn van de federatie vond plaats in het Europees Parlement. Door dit alles is de Europese Federatie van Chinese Organisaties een geaccepteerde organisatie geworden die financieel wordt ondersteund door de EU.

De oprichting van Chinese scholen

In 1981 bezocht Woo Che Kwang met een aantal leiders van de ACV een aantal Chinese verenigingen in Engeland. Tijdens dit bezoek was Woo Che Kwang onder de indruk van het goed ontwikkelde Chinese taalonderwijs in Engeland. Terug in Nederland richtte hij in Utrecht de eerste Chinese school van de ACV op: Stichting Algemene Chinese School Utrecht. Een jaar later kregen ook Rotterdam, Den Haag en Haarlem een Chinese school. Dit leidde tot een enorme ontwikkeling van het Chinese taalonderwijs in Nederland. Al snel beschikte de ACV over 17 Chinese scholen in Nederland. In 1996 nodigde Woo Che Kwang directeuren en docenten van Chinese scholen uit heel Europa uit om deel te nemen aan het Eerste Seminar over Chinees Onderwijs. Doel van het seminar was om de communicatie en samenwerking tussen de Chinese scholen in heel Europa te verbeteren. In 2006 vond er een tweede seminar plaats die in het teken stond van het stimuleren van de ontwikkeling van het Chinese taalonderwijs in Europa.

Opkomen voor Chinese belangen

In 1985 brachten Woo Che Kwang en een aantal vertegenwoordigers van de ACV een bezoek aan de ministeries van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Justitie en Economische Zaken. Tijdens dit bezoek was het onderwerp van gesprek het nijpende tekort aan Chinese koks in Nederland. Daarna is in het begin van de jaren negentig dit probleem nog verschillende malen door de Chinese gemeenschap aan het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid kenbaar gemaakt, in de hoop dat het tekort aan Chinese koks snel zou worden opgelost. Maar door de inzet van Woo Che Kwang en de andere leiders van de ACV versoepelde de Nederlandse overheid uiteindelijk de toelatingseisen voor Chinese koks uit China door een koksdiploma niet meer als voorwaarde te stellen. Door deze aanpassing

向荷兰政府反映问题争取权益

1985年，胡志光和总会领导拜访荷兰劳工部、司法部和经济部，正式向他们反映了中餐业厨师的短缺问题。90年代初，他们也多次面对面同荷兰劳工部有关领导讨论，呼吁解决厨师短缺的重要问题，经过胡志光和大家的共同努力，终于争取到了放宽有文凭的中国厨师来荷兰的特殊政策，缓解了当时厨师严重短缺问题。

1992年，在胡志光推动下，总会邀请美国华人副州长吴仙标访问荷兰。用美国华人的亲身经历和经验，向广大荷兰侨胞介绍华人参政议政的重要性。他还多次组织欧盟议员、荷兰议员、省长、企业人员到中国访问，加强了中欧、中荷双方相互了解和促进两国间的经济合作。

胡志光为了华侨老人们生活有舒适的环境，在他的关心和多年争取下，分别于1998年和2004年在乌特勒支市兴建了康福楼和泰围楼，供华侨老人居住，安度晚年。

荣誉等身侨社之光

从事侨团事业40多年了，胡志光对荷兰和欧洲的华人华侨事业兢兢业业，付出了巨大心血。凡是和他共事接触过的人，无不给予其极高的评价。他的侨团同事们自豪地宣称：荷兰华人华侨中虽然还没有显赫的企业家，政治家，但我们有自己杰出社团活动家胡志光。前驻德国大使卢秋田称他为“欧洲侨界的旗帜”

胡志光先生先后担任的职务包括：旅荷华侨总会第五/七届会长、荷兰皇家中国饮食业公会第三届主席、全荷华人社团联合会第四/五届主席、欧华联合会第五届主席、荷兰中国商会第一、二、三届会长、浙江省海外联谊会副会长、浙江省政协第七、八、九届委员等。目前，他还担任中华海外联谊会常务理事、中国海外交流协会常务理事、全国侨联海外特邀顾问、甘肃海外联谊会名誉会长、山东省政协港澳台侨委会特邀顾问、旅荷华侨总会永远名誉会长、全荷华人联合体育运动总会永远名誉主席、荷兰皇家饮食业公会名誉主席、荷兰中国商会

终身名誉会长，荷兰中国和平统一促进会会长团会长之一、荷兰中国宗教文化交流协会会长、全荷社团联合会名誉会长等职务。

2001年，胡志光被全国政协第一次邀请海外华侨九名代表之一，参加全国政协九届四次会议。1982年应邀到北京参加首次全球海外侨领座谈会，他先后应邀参加了中华人民共和国35周年、50周年、和60周年国庆大典，在北京举行的亚运会、奥运会开幕式，以及香港、澳门回归等重大庆祝活动，1996年被香港各界庆祝回归委员会聘为顾问。

促进中荷贸易开拓华人经济

中国改革开放后，胡志光为开拓华人经济，1985年创办荷兰玉壶国际贸易公司（现为荷兰JDU国际有限公司），1994年创办荷中农业技术设备有限公司，从事进出口贸易。为中国引进国外先进技术，近几年来，他和长子胡伟成一起奔波国内，推广微波采油技术、垃圾无害处理技术、农作物废料（各种秸秆）转化为生物煤炭技术和空中列车等项目。在他们努力下，这些项目已经引起国内有关部门重视。

结语

在荷兰和欧洲多个国家，受过胡志光帮助的人不计其数。当初到荷兰或年高体弱的侨胞生活遇到困难，当许多侨胞在发展事业时缺少资金，只要向胡先生张口，他总是热情给予帮助。无论怎样忙碌，他对大家的要求总是有求必应。他为人朴实谦逊，处处为他人着想。即使是孤寡老人的葬礼，只要接到通知，不管多远，他都一定会驱车前往参加。

时光荏苒，胡志光如今已近7旬了，他依然为海外华人华侨事业奔波努力着，他渴望在有生之年再为侨胞做几件实事。他希望建立一个华侨华人基金会，他还提出了在荷兰建立中国庙宇、华人养老院和华人陵园等设想。他希望在荷兰出生长大的华裔青少年在基金会经济支持下继续发扬老一辈华侨艰苦奋斗的光荣传统，弘扬中华文化，促进中荷经贸、文化交流，更好地为社会服务。他还希望勤劳创业数十年的华侨老人能在物

was het tekort aan Chinese koks in Nederland grotendeels verholpen. Op initiatief van Woo Che Kwang nodigde de ACV de Chinese vicegouverneur in Amerika, Wu Xian Biao, uit voor een bezoek aan Nederland. Door zijn bevindingen in Amerika, maakte Wu Xian Biao de Chinese gemeenschap in Nederland zich ervan bewust dat politieke participatie van groot belang was. Woo Che Kwang heeft verschillende malen parlementsleden van de EU, Nederlandse Kamerleden, burgemeesters en ondernemers uitgenodigd voor een bezoek aan China, met als doel de economische samenwerking tussen Europa en China te stimuleren.

Woo Che Kwang heeft zich jarenlang ingezet voor een goede huisvesting van Chinese ouderen. In 1998 en 2004 werden in Utrecht de Chinese wooncomplexen Hong Fok Lao en Tai Wei Lao gerealiseerd.

De trots van de Chinese gemeenschap in Europa

Momenteel is Woo Che Kwang al meer dan 40 jaar actief voor de Chinese gemeenschap. Degenen die met hem samen hebben gewerkt zijn allemaal positief over hem. Leden van de ACV zeggen vaak met trots: “Op dit moment zijn er in Nederland nog geen prominente Chinese ondernemers of politici, maar we hebben wel een eigen prominente vertegenwoordiger in onze vereniging: Woo Che Kwang!” De oude Chinese ambassadeur van Duitsland, Lu Qiu Tian, noemde hem “het gezicht van de Chinese gemeenschap in Europa”.

De functies die Woo Che Kwang heeft bekleed zijn onder andere: voorzitter van de ACV (termijn 5 en 7), voorzitter van KHN (termijn 3), voorzitter van de LFCON (termijn 4 en 5), voorzitter van de Europese Federatie van Chinese Organisaties (termijn 5), voorzitter van de DCCC (termijn 1, 2 en 3), vicepresident van de Zhejiang Overseas Friendship Association en lid van de Zhejiang Provincial Committee of the Chinese People's Political Consultative Conference (termijn 7,8 en 9).

De functies die Woo Che Kwang momenteel heeft zijn ondermeer: uitvoerend bestuurder van de China Overseas Friendship Association, uitvoerend bestuurder van de China Overseas Exchange Association, overzeese consulente van de All-China Federation of Returned

Overseas Chinese, erevoorzitter van Gansu Overseas Friendship Association, overzeese consulente van het Overseas Committee CPPCC Hong Kong, Macao, Taiwan in Shandong Province, erevoorzitter van ACV en SCSN, erevoorzitter van KHN en LFCON, erevoorzitter van DCCC voor het leven, bestuurslid van Association for Promoting Peaceful Reunification of China in the Netherlands en voorzitter van de Dutch Chinese Association of Exchange Religious Affairs.

In 2001 werd Woo Che Kwang als één van de negen overzeese Chinese vertegenwoordigers uitgenodigd om deel te nemen aan de vierde sessie van de Negende Chinese Nationale Politieke Consultatie Conferentie. Al in 1982 was hij uitgenodigd door de Chinese regering om in Beijing deel te nemen aan de Eerste Rondetafel van Globale Leiders van Overzeese Chinezen. Verder nam Woo Che Kwang deel aan de volgende evenementen: de nationale viering van het 35, 50 en 60-jarig bestaan van de Volksrepubliek China, de openingsceremonie van Aziatische Spelen en de Olympische Spelen in Beijing en de viering van de hereniging van Hongkong en Macau met China. In 1996 werd hij adviseur van de organisatie die belast was met de viering ter gelegenheid van de hereniging van Hongkong met China.

Bijdragen aan de ontwikkeling van het Chinese bedrijfsleven

Na de economische hervormingen in China richtte Woo Che Kwang in 1985 de JDU International BV op. In 1994 richtte hij het import en export bedrijf HCU Agricultural Equipment & Technology BV op. Om China kennis te laten maken met de technologie van het Westen, heeft hij de afgelopen jaren samen met zijn zoon Woo Wei Seng regelmatig China bezocht. Zo introduceerden ze een nieuwe olie boortechniek (macrowave oil boring), het omzetten van agrarisch afval naar biokolen, milieuvriendelijke afvalverwerking en het “skytrain” project. Dankzij de inspanning van Woo Che Kwang en zijn zoon heeft China kunnen profiteren van de westerse technologie.

Tot slot

质和精神等方面都感到充实和安慰，使他们平平安安、开开心心地过好日子。

回顾为侨团工作四十载，胡志光感慨良多。他说：“这几十年，我把超过百分之六十的时间投入到了侨社工作，这辈子最对不住的，就是自己妻子和三个子女，对家人的照顾太少太少了！由于没日没夜的忙碌，经营的餐馆全靠妻子打理，孩子们的生活学习无暇顾及。”每每提起，他总是难掩负疚之情。但值得胡志光欣慰的事，三个子女都已通过自己的努力健

康成长。大儿子胡伟成现在与父亲一起从事进出口贸易，两个女儿在荷兰公司工作，还有了三个可爱的孙女、外孙女，一家三代其乐融融。

胡志光从来没有后悔过自己投身海外华侨华人和爱国爱乡事业。他常说：“这辈子能为大家做点事，值得！”

撰稿：胡允革 相片由胡志光先生提供



Overall in Europa bevinden zich Chinezen die ooit geholpen zijn door Woo Che Kwang. Nieuwe migranten, kwetsbare Chinese ouderen of starters die om financiële steun vroegen, konden altijd rekenen op de hulp van Woo Che Kwang. Hoe druk Woo Che Kwang het ook heeft: altijd staat hij klaar om een ander te helpen. Woo Che Kwang is bescheiden, gemakkelijk in de omgang en sociaal ingesteld. Bij het overlijden van een alleenstaande Chinees komt hij altijd op de begrafenis.

De tijd vloog voorbij. Hoewel Woo Che Kwang momenteel de zeventig al gepasseerd is, is hij nog steeds actief voor de Chinese gemeenschap in Nederland. In de rest van zijn leven hoopt hij nog een aantal ideeën te kunnen verwezenlijken.

Zo wil hij in Nederland nog een speciale stichting voor overzeese Chinezen oprichten. Ook is hij nog van plan om een Chinese tempel, een Chinees verzorgingshuis en een Chinese begraafplaats te laten bouwen. Hij hoopt dat de in Nederland geboren en getogen Chinezen met financiële steun van de stichting de taken van de oudere generatie kunnen overnemen, zodat het verspreiden van de Chinese cultuur en traditie en het stimuleren van de economische en culturele uitwisseling tussen Nederland en China wordt voortgezet. Ook hoopt hij dat de Chinese ouderen, die zo hard hebben moeten werken, in alle rust van hun oude dag kunnen genieten.

Desondanks kijkt Woo Che Kwang met gemengde gevoelens terug op de afgelopen 40 jaar. “In de afgelopen 40 jaar heb ik meer dan 60% van mijn tijd aan mijn werk besteed. Hierdoor heb ik mijn vrouw en kinderen veel tekort gedaan. Ik heb veel te weinig voor hen gezorgd. Omdat ik dag en nacht bezig was met mijn werk, moest mijn vrouw alleen het restaurant runnen en kregen mijn kinderen te

weinig aandacht.” Iedere keer als zijn familie ter sprake komt, voelt Woo Che Kwang zich schuldig. Gelukkig zijn de kinderen op eigen kracht allemaal goed terecht gekomen. De oudste zoon Woo Wei Seng zit samen met zijn vader in de import- en exporthandel. Zijn twee dochters werken voor een Nederlands bedrijf. Daarnaast heeft Woo Che Kwang nog drie schatten van kleinkinderen. De familie is gelukkig.

Woo Che Kwang heeft er nooit spijt van gehad dat hij jarenlang de ambassadeur van de Chinese gemeenschap in Nederland is geweest. Hij zegt vaak: “Het is voor mij de moeite waard om iets voor anderen te kunnen betekenen.”



百年华人在荷兰 百狮齐舞庆百年

2011年7月9日，荷兰的上空飘浮着朵朵白云，雨后的清新空气扑面而来。在这个微风和煦，温暖怡人的午后，全荷华人迎来了自己的节日。

正午12时，在明媚阳光的映照下，一百头色彩斑斓的“狮子”趴在阿姆斯特丹市中心的水坝广场上，等待着人们将它唤醒。点睛仪式后，从沉睡中苏醒的狮子，顿时生龙活现，伴随强劲的锣鼓声跳跃起舞。空前壮观的百狮表演后，舞狮队伍一路巡游舞动至阿姆斯特丹唐人街。沿途吸引了数万观看巡游的荷兰民众和游客。可谓是“铜铃一晃惊天变，巨尾再摇怒滔天，彩衣披身夺日月，有如仙兽在人间。”

1911年，第一代华人以水手身份来到荷兰，至今已经整整一个世纪。华裔人群已经在荷兰生活了五代人，如今他们活跃在各个经济领域，成为令人骄傲的族群。勤劳、勇敢、团结、奋进成为了在荷华人的代名词。随着华人的到来，中华民族的传统文化也随之来到了荷兰，舞狮这一中华民族的传统技艺融合了力量、毅力、韧性和团结合作的精神，而这些正是华人社区在荷兰能够存在的基础；同时它也象征着幸福和繁荣，预示着华人在荷兰创造另一个世界的开始。

为了欢庆这一具有历史意义的时刻，“百年华人志庆基金会”精心筹备这一欧洲地区规模空前的舞狮巡游活动——“百狮巡游会荷京”。从最初的构思到实施筹备，到初具规模，再到最后的完美呈现，历时一年半的时间。理事会成员和工作人员不畏辛劳，全身心地投入，为此活动的成功举办倾注心血。

活动还得到了中荷各界人士的支持和关注。出席活动的嘉宾包括阿姆斯特丹市Eberhard van der Laan市长，中国驻荷兰大使馆张晋雄代办，中国国侨办许又声副主任、中国侨联林

佑辉副秘书长，以及中荷各界政要、旅荷侨领、当地市政官员和议员。香港特别行政区驻布鲁塞尔办事处、国泰航空公司、阿姆斯特丹拉博银行、新国泰旅行社、海城大酒楼、福临门食家、荷兰华人参议机构、中国国务院侨务办公室、中华全国归国华侨联合会、飞利浦公司以及敦豪国际DHL国际快递公司为此活动的成功举办给予了大力支持。一百头狮子是由广东省侨办、广州市侨办、各社团和商号赠送和赞助。参与活动的500名志愿者不仅有华人，还有荷兰主流社会人士，以及荷兰其他少数民族人士，展现了华人与荷兰各民族的良好合作与友谊。

“中荷展望基金会”之东方魅力舞台艺术团为活动精心编排了民俗文艺表演，为中华民族的传统文化作出了宣扬。

“百年华人志庆基金会”杨华根主席，阿姆斯特丹市Eberhard van der Laan市长，中国驻荷兰大使馆张晋雄代办，中国国侨办许又声副主任，分别在活动中致词。对华人吃苦耐劳，团结奋进的精神给予了肯定，并且高度赞扬了华人为促进荷兰当地社会发展及中荷两国有好关系所作出的重要贡献。

一百年的沧桑，一百年的荣辱，记录着旅荷华人的生活足迹。而作为新一代的我们，迎着朝阳，踏着前辈铺垫的路，继承传统，开拓创新，立足现在，迈向更加辉煌的未来。

李研研

二零一一年七月 荷兰

100 jaar Chinezen in Nederland: 100 dansende leeuwen

Geschreven door Li Yan Yan Juli 2011

9 juli 2011 was een bijzondere dag voor alle Chinezen in Nederland. Op die dag werd gevierd dat Chinezen al 100 jaar in Nederland zijn. Het was een prachtige dag. Het had net geregend en de lucht was schoon en voelde fris aan. In de blauwe lucht dreven witte wolkjes.

Rond het middaguur lagen op de Dam in Amsterdam 100 kleurrijke “leeuwen” in het zonnetje te “slapen”. Na de openingsceremonie werden de “slapende leeuwen” wakker en begonnen ze te dansen op harde muziek. Het was een spectaculaire vertoning. Na het optreden op de Dam trokken de leeuwendansers dansend naar het Chinatown van Amsterdam. Onderweg trok de stoet leeuwens dansers veel bekijks van voorbijgaande Nederlanders en toeristen. De sfeer was onbeschrijfelijk goed.

Als zeelieden kwamen de eerste Chinezen in 1911 naar Nederland. Dit is nu een eeuw geleden. Chinezen wonen al vijf generaties lang in Nederland. Tegenwoordig zijn ze actief in alle economische sectoren en zijn daardoor een trotse minderheidsgroepering in Nederland geworden. Chinezen zijn te omschrijven als ijverig, ondernemend, solidair en vooruitstrevend. De Chinezen die naar Nederland kwamen hebben ook de Chinese cultuur en traditie meegenomen. De traditionele Chinese leeuwens dans combineert kracht, doorzettingsvermogen, flexibiliteit en solidariteit. Het zijn precies deze eigenschappen die het succes van de Chinese gemeenschap in Nederland verklaren. Tegelijkertijd brengt de leeuwens dans geluk en welvaart. De dans staat symbool voor een veelbelovende en mooie toekomst voor de Chinese gemeenschap in Nederland.

Om dit historische moment te vieren, heeft de Stichting 100 jaar Chinezen in Nederland een groots opgezette viering op touw gezet, genaamd de “Dans van de Leeuw”. De totale voorbereiding heeft anderhalf jaar geduurd. Alle bestuursleden en vrijwilligers hebben de afgelopen periode hard gewerkt en zich met volle overgave gewijd aan hun taak. Zij hebben een enorme bijdrage geleverd aan de succesvolle organisatie van de viering. De “Dans van de Leeuw” kon ook op steun en aandacht rekenen van veel Chinezen en Nederlanders. De aanwezige gasten op die dag waren onder andere: de burgemeester van Amsterdam Eberhard van der Laan, de vertegenwoordiger van de Chinese Ambassade in Nederland Zhang Jin Xiong, de vicevoorzitter van de Overseas Chinese Affairs Office Of The State Council Xu You Sheng, de plaatsvervangende secretaris van de All-China Federation of Returned Overseas Chinese Lin You Hui. Daarnaast

waren ook belangrijke Nederlandse en Chinese politici, leiders van de Chinese gemeenschap en lokale gemeentelijke ambtenaren van de partij. De “Dans van de Leeuw” werd door de volgende organisaties gesteund: Hong Kong Economic and Trade Office Brussel, Cathay Pacific, Rabobank Amsterdam, Cathay Travel, Oriental City Amsterdam (restaurant), Golden Chopsticks Amsterdam (restaurant), Inspraakorgaan Chinezen, Overseas Chinese Affairs Office Of The State Council, All-China Federation of Returned Overseas Chinese, Philips en DHL. De 100 “leeuwen” werden gesponsord door de Overseas Chinese Affairs Of Guangdong, Overseas Chinese Affairs of Guangzhou en diverse verenigingen en bedrijven. 500 vrijwilligers namen deel aan de viering van de “Dans van de Leeuw”. Dat de vrijwilligers niet alleen Chinezen waren, maar ook Nederlanders en andere etnische minderheden, illustreert de goede verhoudingen en vriendschappelijke banden die de Chinese gemeenschap onderhoudt met de andere minderheidsgroeperingen in Nederland. De traditionele Chinese optredens tijdens de viering werden georganiseerd door Stichting Perspectief Chinezen in Nederland. Deze optredens hebben bijgedragen aan de verspreiding van de Chinese cultuur.

De volgende gasten gaven een toespraak op de viering: de voorzitter van Stichting 100 jaar Chinezen in Nederland Yeung Wah Kun, de burgemeester van Amsterdam Eberhard van der Laan, de vertegenwoordiger van de Chinese Ambassade in Nederland Zhang Jin Xiong en de vicevoorzitter van Overseas Chinese Affairs Office Of The State Council Xu You Sheng. In hun toespraken karakteriseerden de genodigden de Chinese gemeenschap in Nederland als een hardwerkende en solidaire bevolkingsgroep. Ook prezen zij de belangrijke bijdragen die de Chinese gemeenschap heeft geleverd aan de Nederlandse samenleving en aan de goede betrekkingen tussen Nederland en China.

De 100-jarige geschiedenis van Chinezen in Nederland is een roerige episode geweest. De nieuwe generatie Chinezen moet enerzijds voortborduren op wat de vorige generatie heeft opgebouwd en anderzijds zich blijven ontwikkelen en de Chinese traditie in stand houden. Kortom, koester het hier en nu, maar richt het vizier op de toekomst.



柯达广告设计

狮舞庆典百年

100 dansende leeuwen



100 JAAR

CHINEZEN

NEDERLAND



Ontwerpen door: H & K Advertising

高尔夫球慈善友谊大赛

为纪念华人在荷一百周年，荷兰百年华人志庆基金会与荷兰华人高尔夫球总会联合举办“高尔夫球慈善友谊大赛”。

此活动吸引了众多喜爱高尔夫球的中外人士，虽然比赛当天的天气不尽人意，但参赛者依然是兴致勃勃，表现出色，发挥出优异的成绩。

此次大赛还得到了国泰航空公司和新国泰旅行社全力赞助，赛事所筹得善款共计一万一千八百八十八欧元。荷兰百年华人志庆基金会与荷兰华人高尔夫球总会将此笔善款全数捐送给了荷兰世界野生动物基金会。

作为“百年华人”庆祝活动之一，意在让荷兰主流社会更加了解在荷华人的过往和现况，增强两者之间相互交流。志庆基金会希望借此活动让双方相聚在一起，共同回顾历史，交流文化，并且纪念过去华人先辈在荷的奋斗历程。

李研研

二零一一年七月 荷兰



Chinese benefiet golfwedstrijd

Geschreven door Li Yan Yan

Juli 2011

Dit jaar zijn Chinezen 100 jaar in Nederland, daarom heeft de Stichting 100 Jaar Chinezen in Nederland samen met de Nederlandse Chinese Golfvereniging een vriendschappelijke golfwedstrijd,



genaamd “Chinese benefiet golfwedstrijd” georganiseerd. Deze golfwedstrijd heeft veel enthousiaste Chinese en Nederlandse golfers getrokken.

Hoewel het weer op de dag van de wedstrijd niet zo als gewent was, waren alle deelnemers toch erg gemotiveerd. Ze haalden alles uit de kast om goed te presteren.

De wedstrijd werd gesponsord door het reisbureau Cathay Travel Service en de Cathay Pacific Airways. De totale opbrengst van 11.888 euro werd gedoneerd aan het Wereld Natuur Fonds.

Als één van de belangrijkste evenementen van viering 100 jaar Chinezen in Nederland, had de golfwedstrijd het doel om Nederlanders kennis te laten maken met de 100 jaar geschiedenis en ontwikkelingen van de Chinese gemeenschap in Nederland en om de vriendschappelijke betrekkingen tussen Nederland en China te stimuleren. Met deze wedstrijd wilde de Stichting 100 Jaar Chinezen in Nederland een ontmoetingsplek creëren voor Nederlanders en Chinezen. Samen konden ze terug kijken op de geschiedenis, elkaars cultuur leren kennen en bewondering uitspreken voor de strijd die de oude generatie Chinezen in het verleden moesten voeren.

开盘敲锣仪式 Gong Ceremonie NYSE EURONEXT



图片说明：前排左起；杨华根主席，陈华钟司库，媒体部徐志恩主任，常务理事李淑琼，统筹部梁静雯主任。后排左起；华裔青年企业家吴家俊，施表及毕嘉裕，阿姆斯特丹NYSE Euronext 荷比卢及亚洲地区执行总裁Alan van Griethuysen 先生，华裔青年企业家徐志辉，René Geskes – Euronext Amsterdam法律及管理董事和欧洲公司部秘书长，Hans Leufkens – Euronext Amsterdam 客户联系部主管

Foto uitleg: eerste rij v.l.n.r : Dhr. Wah Kun Yeung - voorzitter, Dhr. W.C. Ding - penningmeester, Mevr. Lisa Xiu, Mevr. Thecla Li - dagelijks bestuur, Mevr. Ching Men Leung.
Tweede rij v.l.n.r : Dhr. Ka Chun Ng, Dhr. Albert-Jan Shi, Dhr. Kaji But, Dhr. Alan van Griethuysen - Euronext Amsterdam Executive Director Regional Business Head Benelux and Asia, Dhr. Ryan Xiu, Dhr. René Geskes - Euronext Amsterdam Director Legal & Regulations and Corporate Secretary Europe, Dhr. Hans Leufkens - Euronext Amsterdam Head Client Coverage Listing]

2011年7月28日，荷兰百年华人志庆基金会杨华根主席（前排左一，敲锣者）应阿姆斯特丹NYSE Euronext 证券交易所邀请，出席主持当日开盘“敲锣”仪式。这是在荷华人社团第一次被邀请参加此项荣誉仪式。

Op de uitnodiging van Amsterdamse NYSE Euronext heeft de voorzitter W. K. Yeung (1e rij van l.n.r., gong luidepersoon) van stichting 100 jaar Chinezen in Nederland om de Gong te luiden. Dit is de eerste Chinese zelforganisatie die meegedaan heeft van deze ceremonie.

《荷兰华人百年》志庆基金会理事成员 Bestuurders

杨华根主席

荷兰皇家军官勋章授勋者

Wah Kun Yeung

Officier in de Orde van Oranje-Nassau

张挺宏秘书长

前荷兰华人参议机构主席

Theo Chang

Oud- voorzitter Inspraakorgaan Chinezen

陈华钟财政

荷兰中文教育协会主席

Peter Ding

Voorzitter Stichting Chinees Onderwijs

李淑琼常务理事

全荷华人联合体育运动总会副主席

Thecla Li

Vice-voorzitter Chinese Sportfederatie Nederland

王剑光理事

Jack Wang

全荷华人社团联合会主席

Voorzitter LFCON

艾铭岚理事

荷兰香港商会主席

George Ammerlaan

Voorzitter Hong Kong Kamer Van Koophandel in
Nederland

《荷兰华人百年》志庆基金会理事成员 Bestuurders

周守局理事

旅荷华侨总会会长

Shou Chu Chou

Voorzitter Algemene Chinese Vereniging

黄麒麟理事

Q.L. Huang

前荷兰华人总会会长

Oud- voorzitter Vereniging Chinese immigranten

郭文新理事

旅荷青田同乡会会长

Wen Xin Kuo

Voorzitter Vereniging Qing Tian Chinezen

Jerry Straub理事

前阿姆斯特丹市议员

Oud- raadslid Gemeente Amsterdam

何天送理事

荷中友好协会会长

前Venhuizen市长

Roy Ho Ten Soeng

Voorzitter Vriendschapvereniging Nederland China

Oud- Burgemeester Venhuizen

《荷兰华人百年》
志庆基金会推荐委员会成员：
Commissie van Aanbevelingen

陈英茹
荷兰上议院议员
Ing Yoe Tan
Eerste Kamerlid der Staten- Generaal

Erica Terpstra
前文康卫生部副部长，前下议院议员和
前荷兰奥委会主席
Ex staatssecretaris VWS, Ex Tweede Kamerlid
en Ex voorzitter NOC NSF

Annet Nijs
前教育部副部长
Ex Staatssecretaris Onderwijs en Wetenschap

Ferry Houterman
前阿姆斯特丹中小型企业协会主席
Ex MKB voorzitter in Amsterdam

《荷兰华人百年》

志庆基金会主席团成员：

Lijst van Comité van Aanbevelingen

毕嘉裕	But K.J.	黄麒麟	Huang Q.L.	董贤构	Tung H.K.
陈光平	Chen G.P.	叶枝发	Ip C.F.	王剑光	Wang J.G.
郑学良	Cheng H.L.	季增斌	Chi C.B.	王莉君	Wang L.J.
张培根	Cheung B.K.	李满全	Lee M.T.	黄成福	Wong S.H.
蔡树坚	Choi S.K.	李明中	Ly M.C.	王绥益	Wong T.A.
张远生	Chong Y.S.	文啓鳌	Man K.N.	胡志光	Woo C.K.
周守局	Chou S.J.	梅旭华	Mei X.H.	徐志辉	Xiu Ryan
傅旭敏	Fu X.M.	莫青年	Mok C.N.	徐志恩	Xiu Lisa
关红英	Guan H.Y.	莫永齐	Mok W.C.	程洪妹	Yeh-Cheng H.M.
郭文新	Guo W.X.	吴远强	Ng Y.K.	杨华根	Yeung W.K.
卿时德比	Hans de Bie	潘世锦	Pan S.C.	余斌	Yu B.
胡允革	Hu Y.K.	彭国泰	Pang K.T.	赵基	Trieu Ky
胡永央	Hu Y.Y.	潘均和	Poon K.W.	朱朝阳	Zhu C.Y.
黄泽荣	Huang Jan S.	曾慧仪	Tsang W.Y.		

《荷兰华人百年》

单位/社团赞助名单:

Lijst van Raad van Eeuwgenoten

香港特别行政区驻布鲁塞尔办事处
国泰航空公司
新国泰旅行社
海城大酒楼
福临门食家
荷兰华人参议机构
荷兰合作银行/拉博银行 (阿姆斯特丹)
飞利浦
敦豪国际
国务院侨务办公室
中华全国归国华侨联合会
旅荷华侨总会
林堡旅荷华侨总会
青田同乡会
名厨
荷兰中国和平统一促进会

中国行
阿姆斯特丹商会
旅荷华人联谊会
海天酒楼
恒达保险财务黄进财
HVC餐馆业供肉商

Hong Kong Economic and Trade Office, Brussels
Cathay Pacific Airways
Cathay Travel Service
Oriental City Chinese Restaurant
Golden Chopsticks Chinese Restaurant
Inspraakorgaan Chinezen
Rabobank, Amsterdam
Philips
DHL
Overseas Chinese Affairs Office
All-China Federation of Returned Overseas Chinese
Algemene Chinese Vereniging (ACV)
Algemene Chinese Vereniging Limburg
Algemene Vereniging Chekiang Chinezen in Nederland
Asian kitchen
Association For Promoting Peaceful reunification of
China in Netherlands
China Town Supermarket
Chinese ondernemers Vereniging Amsterdam
Chinese Vereniging Fa Yin
Hoi Tin Restaurant
Hunter Assurantie & Financiering
HVC Horeca Vleescentrum

《荷兰华人百年》

单位/社团赞助名单:

Lijst van Raad van Eeuwgenoten

翡翠珠宝行

尤狄嘉纸行

金燕酒楼

佳利印刷

荷兰皇家中国饮食业公会

全荷华人社团联合会

荷兰华人华侨妇女社团联合总会

寿司吧

黄奕忠

娘椰马来西亚美食

东方行集团

新光酒楼

海上皇宫

日本餐馆寿司

信记酒家

荷兰中文教育协会

全荷华人联合体育运动总会

华人总会

香港新界旅荷华人协会

中厨协会

华民国际酒业

华南行

大众美食总汇

Jade House jewellery

Jodika BV

Kam Yin Surinaams Chinese Restaurant

Kelly printing & copy

Koninklijk Horeca Nederland - sector Chinees-Indische Bedrijven

Landelijk Federatie Chinese Organisatie In Nederland (LFCON)

Landelijke Federatie van Chinese Vrouwenverenigingen

Mr. Miyagi Sushibar

NG Aik Teong

Nyonya Malaysia Express

Oriental Enterprise BV

Royal San Kong Restaurant

Sea Palace Floating Restaurant

Shizo sushi Japans Restaurant

Sim Ki Chinees Restaurant

Stichting Chinees Onderwijs in Nederland

Stichting Chinese Sportfederatie Nederland

Vereniging Chinese Immigranten in Nederland

Vereniging Hong Kong en New Territories Association Nederland

Vereniging van Gediplomeerde Chinese Koks

Wah Man Amazing Wines & Spirits

Wah Nam Hong supermarkt

Wok de Mallejan

中文学校名录

Lijst Van Chinese Scholen

奥梅勒“花义”中文学校

阿姆斯特丹中文学校

启华中文学校

联谊会中文学校

荷兰华文精英教育中心

阿姆斯特福汉道中文学校

阿姆斯特福中文学校

阿嫩姆中文学校 (ACV)

林堡荷南中文学校

丹华文化教育中心

鹿特丹基督教会中文学校

中华才艺学校

鹿特丹华仁中文学校

鹿特丹区学校

海牙育贤中文学校

海牙中华语言学校

海牙中文学校 (ACV)

德勒福中文学校

波坡摩拂中文学校

中国桥学校

Chinese school Hua Yi

Chinese School Amsterdam

Stg. Chinese school Kai Wah

Chinese school Fa-Yin

Chinees Onderwijscentrum Nederland

Chinese school Handao

Chinese school Amersfoort

Chinese school in Arnhem (ACV)

Limburgs Overseas Chinese Association

Dan Hua Culture & Education Center

Chr. Chinese school Rotterdam

Chinese school Zhong Hua Cai Yi

Chinese school Wah Yan

Stg. Chinese school Rotterdam

Stg. Haagse Chinese school

De Haags Chinese Taal School

Chinese school in Den Haag (ACV)

Chinese School in Delft

Bopomofa

China Bridge Eindhoven

中文学校名录

Lijst Van Chinese Scholen

汉唐中文学校
东区中文学校 (ACV)
格罗宁根中文学校
哈勒姆中文学校
明德中文学校
首村中文学校
北荷兰费尔森中文学校
雷瓦顿中文学校
紐克恒中文学院
雨虹汉学院
荷兰南部中林堡中文学校
斯聂中文学校
提堡中文学校
乌特勒支中文学校 (ACV)
荷兰华文精英教育中心
芬罗区中文学校
瓦克宁根中文学校
育华中文学校
史沃罗中化文化学校

Eindhovense Chinese School HanTang
Alg. Chinese school Oost-Ned. (ACV)
Chinese school in Groningen (ACV)
Chinese school in Haarlem (ACV)
Mingde Chinese School
Chinese School Hoofddorp
Chinese School Nederland Noord
Chinese school in Leeuwarden (ACV)
Chinese Academy
Chinese school in Nijmegen
Chinese School in Roermond
Chinese school in Sneek
Chinese school Tilburg
Alg. Chinese School Utrecht (ACSU)
Chinees onderwijscentrum Nederland
De Venlose Montessori school
Chinese school in Wageningen
Stg. Yu Hua Chinese school
Chinese school in Zwolle (ACV)

跋



在全荷华人迎来百年庆典之际，百年华人志庆基金会与荷兰华人参议机构联合出版这本在荷华人百年纪念册。意在记录华人在荷百年的奋斗历程，珍藏华人生活的精彩点滴。从最初的构思策划，到组建编委会，到搜集素材、编

写，再到一次次的校对，以陈华钟先生为核心的编委会成员尽心尽力，力求还原在荷华人百年真实的生活历程。在此，衷心地感谢各位编委会成员的付出与努力！

一系列的百年志庆活动得到了中荷各界人士的大力支持与关注，庆祝活动顺利圆满地进行。在此，本人谨代表荷兰华人参议机构与百年华人志庆基金会感谢所有为此付出努力的华人、友好人士以及有关的社团机构。

在此书出版之际，百年华人志庆活动已渐入尾声。通过一系列的志庆活动，在荷华人发扬了中华优秀文化传统，促进了中荷文化交流，为今后华人融入荷兰社会，发展美好的事业，提高华人社会地位做出了卓越的贡献。我们今后将继续秉承中华民族的传统美德：勤劳、勇敢、团结、互助，立足现在，展望未来，为华人在荷的发展做出更积极的努力和贡献。

荷兰华人参议机构主席
厉狄勇

Nawoord

Ter gelegenheid van de viering van 100 jaar Chinezen in Nederland hebben Stichting Viering 100 jaar Chinezen in Nederland en Stichting Inspraakorgaan Chinezen een jubileumboek uitgebracht. Doel is om de geschiedenis van de hardwerkende eerste generatie Chinezen in beeld te brengen en stil te staan bij wat de Chinese gemeenschap heeft bijgedragen aan de maatschappij. Vanaf het begin heeft dhr. Peter Ding en zijn organisatie team zich ingezet voor de totstandkoming van dit boek. Hierbij wil ik hem en alle vrijwilligers die zich hebben ingezet voor dit boek hartelijk bedanken.

Een hele reeks van succesvolle activiteiten in het kader van deze viering zijn de steunen afkomstig van zowel de Chinese als de Nederlandse gemeenschap met volle aandacht. Namens beide organisatie wil ik hierbij alle vrijwilligers bedanken voor hun bijdrage.

Met dit boek komt bijna het einde in zicht van een hele reeks van activiteiten. De viering stond in het teken van multiculturele uitwisseling en verdere maatschappelijke participatie van de Chinese gemeenschap in de Nederlandse samenleving. De toekomst belooft veel goeds, de maatschappelijke positie van de Chinezen in Nederland zal verder versterken en we hopen door de traditionele goede Chinese eigenschappen van hardwerkendheid, moedigheid, saamhorigheid en behulpzaamheid een nog betere toekomst tegemoet te gaan.

Di Yung Li
Voorzitter Inspraakorgaan Chinezen

值此华人安家荷三、创业荷三百年纪念之际，我们谨以此文追溯荷三半，并在当地历史档案中留下了虽然零星、却弥足珍贵的贡献荷兰、回馈祖籍国创下的百年业绩，放眼荷兰华侨华人在新时代的发史上曾经是中国闽、粤移民集中的地区，因此，最不过百年。但是，远在17世纪，就有中国人踏上这片遥远的土地，做客荷，他会说荷兰语，于1607年来到荷兰，并在留居在今天的印度尼西亚群岛达300年之久。由于印尼的爪哇、苏门答腊等地疾病需返回荷兰医治，因担心漫长的海途中病情发印度辗转而来。据说第一位从荷属东印度抵埠荷兰的中国人叫恩浦（Impo位华人医生“能准确地发西文字母中‘r’的音，任荷属东印度总督的荷兰人莱克洛弗·范·昆斯（Rijklof van Goens）中国“人参”的神奇功效，还用荷兰文制作过一份s）有“神医”之称的华裔中医周美爹（Tjoe Bitia）同行。据记载，这开荷兰赴巴达维亚。还有一则记载显示，荷兰学达荷兰后，在为昆斯治病的同时，曾应邀为荷兰人表演中国的针灸，介绍中文，又懂荷兰文，且能够帮他整理中文资料工作。周美爹在荷兰居住了大半年后，于1682年6月随新任荷属东印度总督据说郭成章在荷兰为希伯尔德翻译中文资料前后终在日本从事植物学研究，1830年从亚洲返回荷兰前夕，为了找到一位既懂landsch Magazine）上，作者威特卡姆（P. H.果然如愿找到了华裔知识分子郭成章（Ko Tsing Tsang），同赴荷兰。一次在阿姆斯特丹见到中国人大约是1830年左右。中国人的记载出现得稍晚些。在1861年出版的《荷兰年刊》（Het Neder者介绍，奴年先生出生于中国汕头，求学于广州。文人“奴年先生”来到荷兰的故事。作者在文中提及，在他的记忆中，第荷兰船长，在这位善良的荷兰船长的帮助下，他来上的中国人吸引了包括作者在内的许多年轻人驻足观看，议论纷纷。据作f. Hoffmann）都专门约见他，晤谈数日。奴年先那到那儿“碰碰运气”，没曾想却在古巴流落街头。困境中他遇到了一位中国满清政府内的改良派们兴起了一场“洋务运动令许多荷兰人惊诧不已，连荷兰莱顿大学著名的汉学家霍夫曼教授（Pr风俗”的“代表团”，由斌椿父子率同文馆学生其念留在中国的家人，又在霍夫曼教授的帮助下返归故里。19世纪下半叶中国使臣将至，两月前已喧传矣。比到时，多有请兴办的重要洋务之一。1866年，清朝政府派出了第一个前往欧洲“察访时，则皆追随后，骈肩累迹，指话左右，盖以华据斌椿在出访日记中的记载，当他们一行抵达欧洲时，“各国新闻纸，称只是荷兰这片土地上的匆匆过客。当历史迈入20世问荷兰时，“每日自晨至夕，所寓店前男女老幼云集，引领而望。乘车出清晰足迹。根据荷兰远洋公司残存的档案记载，从漫漫数百年，如白驹过隙。从恩浦、周美爹到清政府的洋务官员们，都此后十年间，华人船员基本在100—200人上下波动这片土地上侨居立足，安家兴业，留下了他们在这个美丽的郁金香之国的至2165人。骤然增加的数百上千名华人集聚荷兰斯特丹轮船公司登记，次年华人船员增至109人，1900年又增至335人，但早在17世纪就成为当时的海上强国，拥有的商船人船员成为荷兰各远洋公司雇佣的船员，次年又增至1254人，1915年再增特丹和鹿特丹两大港口与爪哇岛之间，就成为当时吸引了荷兰传媒及民众的关注。荷兰华人的百年历史，由此正式开篇。热的锅炉房内日夜工作的司炉工（当时中国水手习尤其是当富庶的东印度群岛（今印尼）成为荷兰的殖民地之后，在阿姆斯特保持着60度的高温，为常人所难以忍受，而且还可漫长而艰苦的航线。在当时的技术条件下，远航船只的动力靠烧煤，在炎行罢工，要求提高工资，改善待遇，但收效并不理艰辛的工作。当航船穿越热带风暴区时，不仅锅炉房内的温度时常持续原本忙碌的鹿特丹港口顿时死气沉沉，一艘艘货转。为了改善司炉工的待遇，荷兰远洋船员在海员工会的组织下，一再举迅速雇佣了大批华人船员，前来顶替罢工船员的位举行总罢工。罢工委员会组织船员封锁了码头，不准任何人上船工作。者”进入荷兰，似乎为华人入荷抹上了一缕阴影。却不愿接受船员工会提出的条件，他们悄悄地从英国利物浦、伦敦等地，华人船员入荷，有其特定的历史背景。20世纪以前突然大批雇佣华人船员的现象。从表面看，华人船员作为罢工的“破坏因此，最早受雇于欧洲远洋公司的中国船员，除来景加以剖析，就能认识到那实际上是荷兰华人一段不堪回首的血泪史。洲公司在中国招募“烧火工”时，尽管所给予的条陆地区招募船员，招募中国船员大多只能通过其在香港的中介机构代理募。根据我1997年在广东宝安地区的调查，19世纪东珠江三角洲一带的宝安地区以及台山、开平、恩平、新会四邑。当欧少农村地区，还形成了这样一种风气：男孩长大后但当时生活在贫困之中的中国人却视之为一条难得的活路，纷纷前去应篙，不懂外语，更不懂如何捍卫自己的正当权益。行船馆”，专门介绍乡里乡亲到欧洲人开办的轮船公司当水手。在宝安不，有点钱赚，就根本顾不上去计较工作的艰辛。他

的记载。自16世纪以降，荷三曾统治今天的印度尼西亚群岛达300年之久。由于印尼的爪哇、苏门答腊等地区的努力中，与荷人来到荷兰的中国人系从当时的荷属东印度辗转而来。据说第一位从荷属东印度抵埠荷兰的中国人叫恩浦（Impo）侨华人走过的百年期间接受了基督教洗礼。1681年，时任荷属东印度总督的荷兰人莱克洛弗·范·昆斯（Rijklof van Goens）展远景。来自万意意外，特请当时在巴达维亚（今雅加达）有“神医”之称的华裔中医周美爹（Tjoe Bitia）同行。据记载，这，并在当地历史且能讲一口地道的荷兰语”。周美爹抵达荷兰后，在为昆斯治病的同时，曾应邀为荷兰人表演中国的针灸，介绍史上曾经是中国中国历代帝王年表，向好奇的荷兰人展示。周美爹在荷兰居住了大半年后，于1682年6月随新任荷属东印度总督，他会说荷兰语范·希伯尔德（Von Siebold）曾长期在日本从事植物学研究，1830年从亚洲返回荷兰前夕，为了找到一位既懂患病需返回荷兰的助手，特地从日本去爪哇，而且在那里果然如愿找到了华裔知识分子郭成章（Ko Tsing Tsang），同赴荷兰。位华人医生“能。八年。关于直接从中国来到荷兰之中国人的记载出现得稍晚些。在1861年出版的《荷兰年刊》（Het Nede中国“人参”的（Itkamp）以新奇的口吻讲述了一位中国文人“奴年先生”来到荷兰的故事。作者在文中提及，在他的记忆中，离开荷兰赴巴达维亚当时，一位拖着长辮走在阿姆斯特丹街上的中国人吸引了包括作者在内的许多年轻人驻足观看，议论纷纷。据作中文，又懂荷兰后来，他从香港搭乘苦力船去西印度，想到那儿“碰碰运气”，没曾想却在古巴流落街头。困境中他遇到了一位据说郭成章在荷兰了阿姆斯特丹。这位中国文人的到来，令许多荷兰人惊诧不已，连荷兰莱顿大学著名的汉学家霍夫曼教授（Prlandsch Magaz在荷兰度过了一段愉快的时日，因思念留在中国的家人，又在霍夫曼教授的帮助下返归故里。19世纪下半叶一次在阿姆斯特丹，派官员赴西方国家考察即为当时着力兴办的重要洋务之一。1866年，清朝政府派出了第一个前往欧洲“察访者介绍，奴年先生人出访法、英、荷、德等欧洲诸国。据斌椿在出访日记中的记载，当他们一行抵达欧洲时，“各国新闻纸，彩荷兰船长，在这儿，并绘像以留者。”特别是当他们访问荷兰时，“每日自晨至夕，所寓店前男女老幼云集，引领而望。乘车Hf. Hoffmann）人为奇观也。”从17世纪初到19世纪末，漫漫数百年，如白驹过隙。从恩浦、周美爹到清政府的洋务官员们，都中国满清政府内政之际，方开始有越来越多华人在荷兰这片土地上侨居立足，安家兴业，留下了他们在这个美丽的郁金香之国的风俗”的“代表1898年起，首次有11名受雇华人在阿姆斯特丹轮船公司登记，次年华人船员增至109人，1900年又增至335人，中国使臣将至，然而，1911年，忽然有多至765名华人船员成为荷兰各远洋公司雇佣的船员，次年又增至1254人，1915年再增时，则皆追随前主要港口城市鹿特丹和阿姆斯特丹，随即吸引了荷兰传媒及民众的关注。荷兰华人的百年历史，由此正式开篇。不只是荷兰这片土地占世界第一，被称为“海上马车夫”。尤其是当富庶的东印度群岛（今印尼）成为荷兰的殖民地之后，在阿姆斯特丹清晰足迹。根据东西方之间的重要远洋航线。这是一条漫长而艰苦的航线。在当时的技术条件下，远航船只的动力靠烧煤，在炎此后十年间，华贵称之为“烧火工”），承担着既繁重又艰辛的区时，不仅锅炉房内的温度时常持续至2165人。骤然能因各种骤然而至的风暴灾害而遭遇不测。头

荷兰华人百年

100 jaar Chinezen in Nederland

荷兰百年华人志庆基金会 编

STICHTING 100 JAAR CHINEZEN IN NEDERLAND

中华出版社/CHINA PUBLISHING HOUSE

ISBN 978-988-17984-0-4



€ 39.75

因各种骤然而至的风暴灾害而遭遇不测。头
果。1911年6月，全荷海员工会号召”
只能滞留熄火停泊于港口。在老老板们
量，于是出现了前面提及的荷兰远洋公司
但是，如果我们认真对那一特殊的历史背景加
欧洲的远洋公司尚不易直接进入
自香港本地外，主要来自与
待遇比由欧洲人担任的司炉
末20世纪初，已有宝安人在香港开办“行。

早在17世纪就
头，任何人上船工作。特丹和鹿特丹两
地地从英国、利物浦、伦敦等地热的锅炉房内日
，华人船员同为罢工的“破坏保持着60度的高
荷兰华人一段不堪回首的血泪史。行罢工，要求提
写香港的中介
新会四
古路，纷纷
的轮船公司当水手。

最好的出路就是去香港“上外国公司的大船”当水手。华人船员上船前多是农村或乡镇青年，刚刚走出到建藩因此，最早受雇而且，由于他们大多出生于贫穷人家，有些更是在天灾人祸之逼迫下铤而走险，求生大洋，因此，只要有口饭吃洲公司在中国招对于恶劣的工作环境，不合理的条件待遇，大多只能忍气吞声，逆来顺受。就欧洲远洋公司而言，雇佣中国水募。根据我1997